DI KUNST A MAN OYSTSUKLEYBN

Paolo Mantegazza

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

די קונסט
אַ מאַן אויסצוקלייבען

פון

פּראָפעסאָר פּ. מאַנטעגאַצאַ.

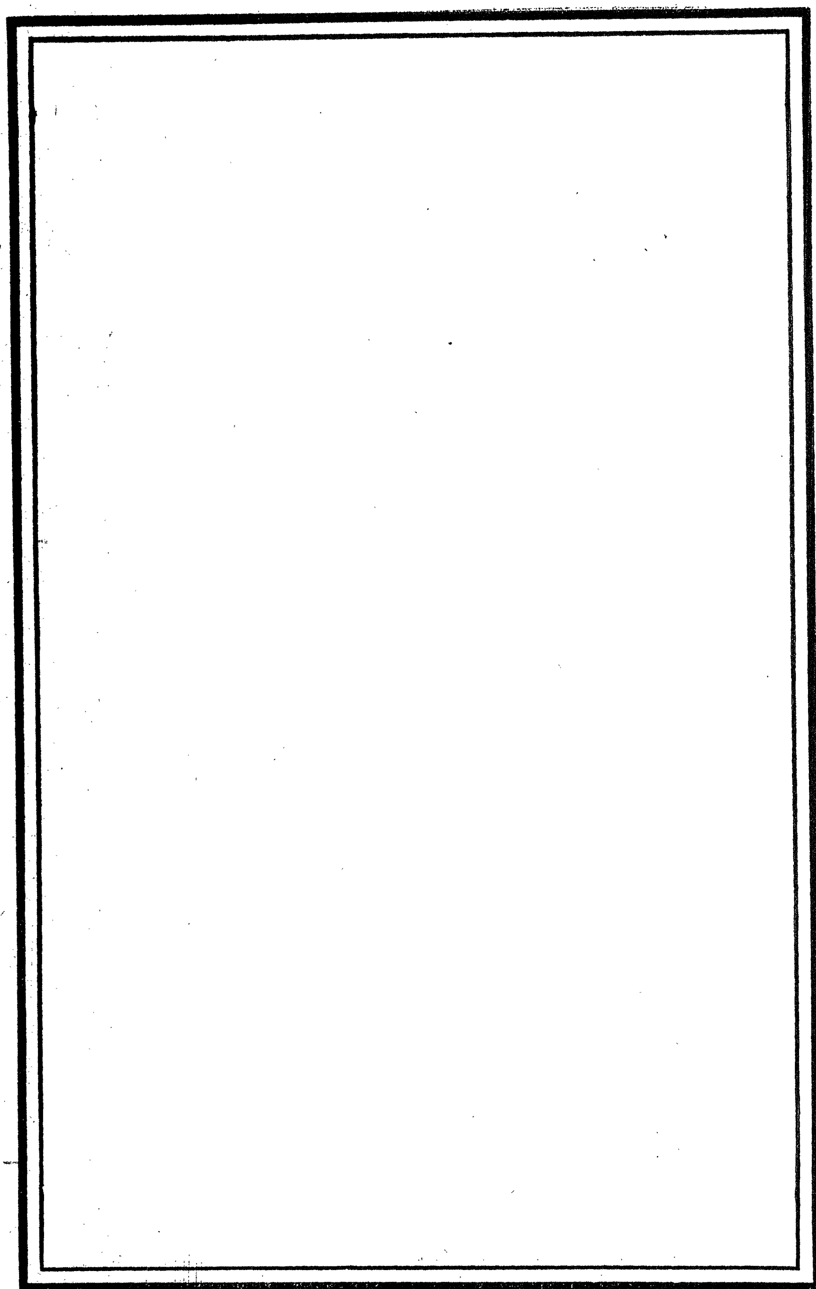
איבערזעצט פון

מ. זייפערט

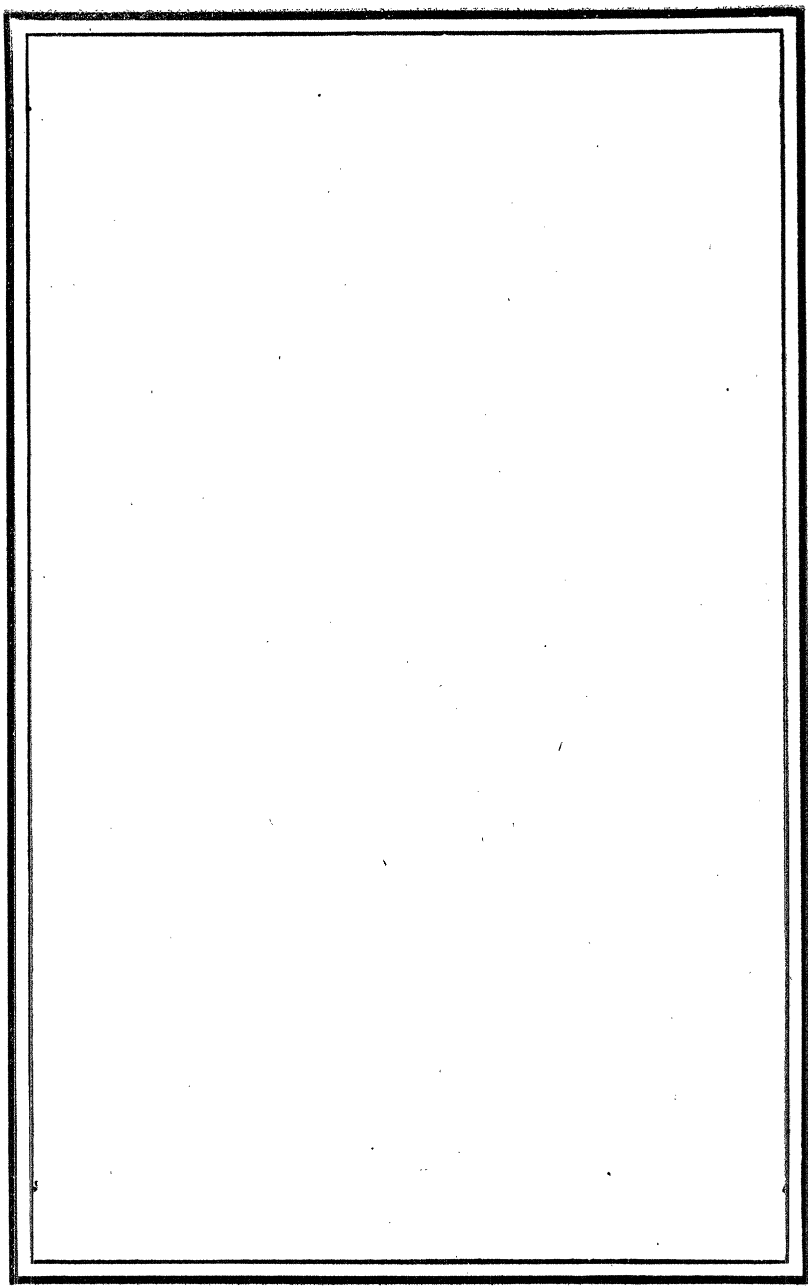
פערלאג

S. KANTROWITZ
129 Lafayette Street
New York

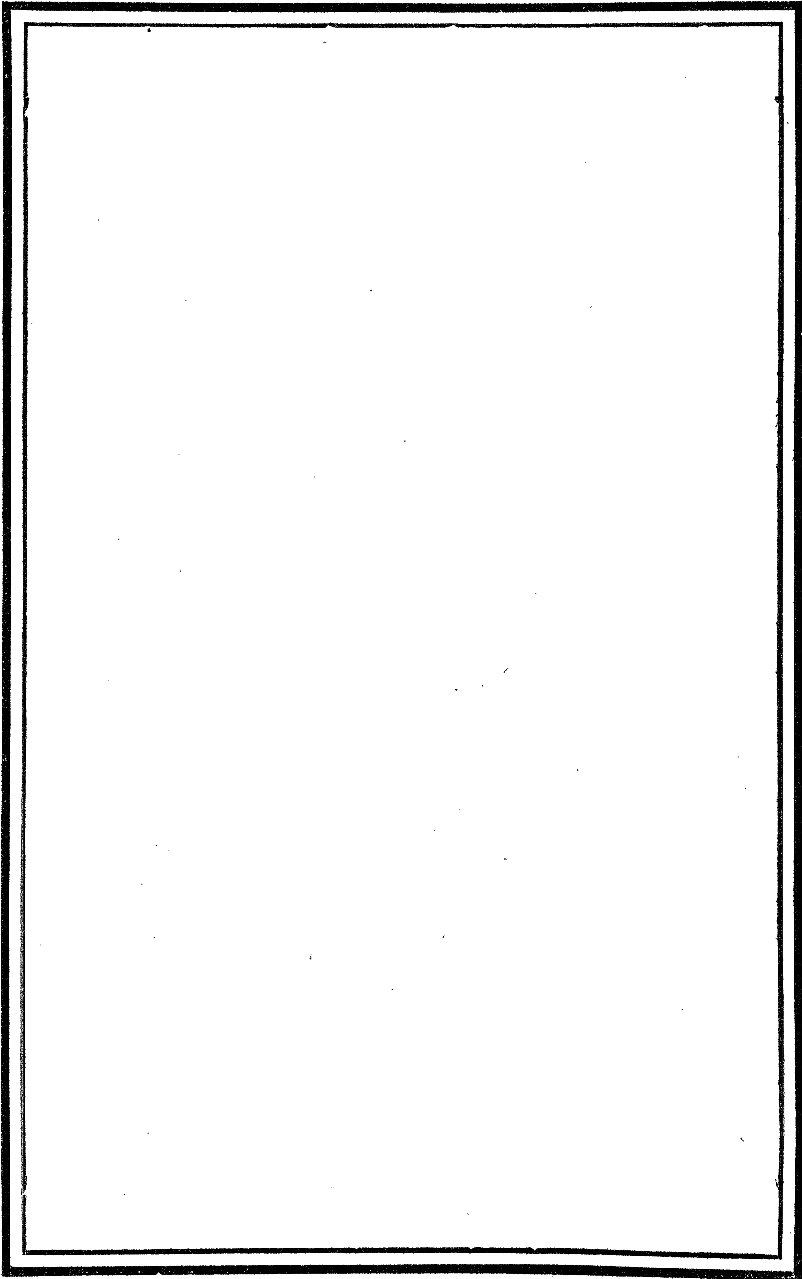

ערשטער טהייל

דער ראָמאַן

אינהאַלט פערצייכנים :

ערשטעס קאַפּיטעל.

דאָס יונגע מיידעל ווערט אַ ווייב.

ס איז געוועזן אַ העלער טאָג אין מערץ מאָנאַט, און אַן אונגעדולדיגע זון, וועלכע איז פריה אויפגע־שטאַנען, האָט אין דער בלויער און וואַרעמער לופט פערברייטעט דאָס גאָלד פון איהר ליכט, די וואַ־רעמקייט פון איהר אָטהעם.

די אייזענבאַהן־סטאַציאָן איז געלעגען גאַנץ נאָהענט פון עממאַ׳ס הויז, און זי, די יונגע עממאַ, איז אין דער בעגלייטונג פון איהרע נאָהענטע און ווייטע קרובים צו־פוס געגאַנגען צו דער סטאַציאָן, אום איינעם פון איהרע קאָזינס, אַן אינזשינער, וואָס האָט זיך ערשט מיט אַ מאָנאַט צוריק פערלאָבט מיט אַ מיידעל, און זיין אמט האָט איהם געצוואונגען זיין כלה אויף עטליכע וואָכען צו פערלאָזען — צו זיין אוועקפאָהרען גליק צו ווינשען.

קאָזינס, קאָזינעס און טאַנטעס זיינען אביסעל צו־שפּעט גע־קומען, דארום האָט מען מיט אבשיעד נעהמען און הערצליכע אומ־אַרמונגען געמוזט קאַרגען. אַ ווילדע האַסטיגקייט האָט געהערשט ביים קויפען די רייזע־בילעטען, און דעם באַגאַזש איבערגעבען, און אַלע ווייַלע האָט זיך געלאָזט הערען דער רוף פון די קאָנדוקטאָרס:

— ביטע, מאַכט עס שנעל, מיינע הערשאַפטען, דער צוג געהט באַלד אָב!

ביי אַן ערסט־קלאַסיגען וואַגאָן זיינען די קאָזינס, קאָזינעס און טאַנטעס געשטאַנען צוזאַמענגעדריינגט און האָבען געקוקט אויף דעם אַברייזענדען אינזשינער, וועלכער האָט קיין וואָרט ניט גע־קענט אַרויסברייגען, ווייל ער האָט געפיהלט, דאָס די ווערטער, וועלכע ער וויל זאָגען, זיינען דערשטיקט און נאָר ווייַנענדיג וועט ער זיי קענען אַרויסריידען.

אַלע האָבען זיך געמוזט בענוגענען מיט אַ שטומען שמייכעלע

אויף זייערע געזיכטער, מיט א מינע, וואס האט גערעדט פון הערצ־ליכע גריסען און גוט ווינשונגען, און אין וועלכער עס איז דאך געלעגען א שלעכט־פערבארגענע טרויעריגקייט.

די איינציגע, וועלכע האט קיין שמייכעלע, אפילו א שלעכט־פערבארגענעם שמייכעלע אויף איהר געזיכט ניט געקענט ארויפ־ברייגגען, איז געוועזן דעם אינזשענער'ס יונגע כלה, וועלכע איז שוין צו איהם אין וואגאן אריינגעגאנגען, אום איהם דעם לעצטען קוס צו געבען. די קאזינס, קאזינעס און טאנטעס האבען מיט פערלעגענהייט אויף דער ערד געקוקט און צום צוואנציגסטען מאל האבען זיי געהערט דעם מאנאטאנעם רוף פון די קאנדוקטארס:

שנעל, מיינע הערשאפטען, דער צוג געהט אב!

די כלה האט געמוזט דעם וואגאן פערלאזען, די טהיר פון וואגאן איז ברוטאל און העפטיג צוגעמאכט געווארען, אבער זי איז נאך אלץ געשטאנען אויף דער הינטערסטער פלאטפארם פון וואגאן.

— לעב וואויל, לעב וואויל, פאאלא, קום באלד צוריק... פערגעס ניט מיר יעדען טאג צו שרייבען — האט זי פון ווייטען צו איהר חתן געזאגט.

זיין קאפ האט זיך ווידער אין טהיר געוויזען, האט זיך צו איהר קאפ צוגעבויגען, און איך ווייס ניט וויפיעל מינוטען לאנג זייערע פיער ליפען זיינען צוזאמענגעפרעסט געוועזען, אלע פיער ליפען האבען זיך צוזאמענגעשמאלצען אין איינס, אין איין לעצטער בליפעריי.

די יונגע עממא, וואס איז געשטאנען ביים וואגען, האט מיט פערוואונדערונג די דאזיגע ריהרענדע סצענע געזעהן. נייגעריג, מיט א גאנץ נייעם אינערליכען קיצעל און ציטערנדיג מיט איהר גאנצען יונגען קערפער, האט זי ביידען אנגעקוקט ווי זיי קוסען זיך. זי האט אפילו דאס ווארט „אדיע" ניט געקענט ארויסריידען.

א שארפער פייף פון דעם לאקאמאטיוו און דער גערויש פון די רעדער, האט די צוויי פערליעבטע פאנאנדערגעשיידט. דער צוג האט זיך פון ארט געריהרט און אין אייניגע מינוט איז ער פון דער סטאציאן פערשוואונדען.

אלע זיינען צוריק אהיים געגאנגען, אבער עממא, האט מיט

זיך געטראָגען דעם קוס פון דעם פערליעבטען פּאָר, פּונקט ווי יענער קוס וואָלט מיט אַ פייערדיגע חתימה אויף איהרע ליפּען ארויפ־געדריקט געוואָרען; און זי האָט דעם קוס געטראָגען אויף איהר מויל, אין איהר הארץ, אין איהרע אויגען, דעם גאַנצען טאָג און אויך די גאַנצע פאָלגענדע נאַכט. זי האָט געזעהן דעם קוס, זי האָט איהם געפיהלט, זי האָט זיך געקענט דערמאָנען זיין טאָן... און דאָך האָט זי, ווער ווייס ווי אָפט, געזעהן, ווי איהר פאָטער האָט איהר מוטער געקוסט, ווי מענער האָבען זייערע פרויען גע־קוסט, און זי זעלבסט האָט אָפט, זעהר אָפט קינדער, ברידער און פריינדינען געקוסט און איז דערביי קיינמאָל ניט געוועזן אזוי אונ־רוהיג ווי איצט.

ווארום האָט איהר איצט יענער קוס אזוי שטארק ערשיטערט און אויפגערעגט?

דער קוס איז געוועזן דערזעלביגער ווי יעדער אַנדערער, וועל־כען זי האָט אין איהר לעבען עמפּפאַנגען און צוריקגעגעבען; אָבער זי איז דאָס געוועזן די, וואָס איז אַנדערש געוואָרען.

עממא האָט זיך מיט איינמאָל פון אַ קינד אין אַ ווייב אומגעוואַנדעלט.

אין דער נאַכט האָט זי געשלאָפען ווייניג און שלעכט. אין איהר אויפגערעגטען פיבערישען שלאָף האָט זיך איהר גע'חלומ'ט, דאָס זי האָט אָנגעפאַנגען אַ רייזע און אַ שעהנער פערליעבטער יונגערמאַן קוסט זי אויף דער פּלאַטפאָרם פון וואַגאָן, און דער דאָ־זיגער קוס וויל גאָר ניט פערשווינדען פון איהרע ליפּען.

און דער אייזענבאַהן־צוג בעוועגט זיך שנעל, לארמענדיג און רוישענדיג אלץ ווייטער, און דער יונגערמאַן, וואס האָט שוין מעהר קיין צייט ניט געהאַט ארונטערצושטייגען, טראָגט זיך מיט דעם צוג צוזאַמען און קען זיינע ליפּען פון איהרע ניט אָברייסען.

דאָס האָט אויף איהר אַ שרעק ארויפגעוואָרפען, זי האָט מורא געהאַט עס זאָל אַן אונגליק ניט פּאַסירען און האָט געשריען: „שטייג ארונטער, שטייג ארונטער!“....

אָבער דער יונגערמאַן קען ניט ארונטערשטייגען און דער צוג לויפט אלץ שטורעמדיגער ווייטער, איין קוס נאָך דעם אַנדערען, און איהרע שרעקעס־געשרייען קענען זיי ניט אונטערברעכען, אָב־

האלטען, זיי בילדען דעם קאהר צו די ציטערדיגע ליפען.

מיט איינמאל ערוואכט זי מיט א הילכיגען אנגסט־געשריי, איהר מוטער ערוואכט און לויפט א דערשראקענע צו איהר בעט.

עממא זיצט אין איהר בעט. איהרע האר ליעגען צושויבערט אויף איהרע שולטערען. איהרע אויגען זיינען ווייט אויפגעריסען און איהר גאנצער קערפער איז מיט שוויים בעדעקט.

— וואס איז דיר, מיין קינד — פרעגט די מוטער — וואס איז דיר געשעהן, מיין אוצר?

— גארנישט, מאמע, איך ווייס ניט... — ענטפערט עממא. און זי וויינט און לאכט דערביי.

די מוטער האט פייער אנגעצונדען און בעטראכט נייגיעריג און ציטערענדיג איהר קינד. עממא ווערט רויט אונטער איהר מוטער׳ס בליקען, פונקט ווי זי וואלט עפעס א זינד בעגאנגען. זי שעהמט זיך איבער דעם נייעם געפיהל פון ליעבעס־תאוה, וועלכען זי האט אין איהר ערסטען ליעבעס־טרוים צום ערסטען מאל אין איהר יונגעס לעבען מיט אלע איהרע חושים געפיהלט. לאכענדיג, בליפענדיג און ציטערנדיג, האט זי איהר קאפ אויף איהר מוטער׳ס ברוסט פערבארגען, און די הויט פון איהר גאנצען קערפער האט זיך געטרייסעלט ווי דורך דער בעריהרונג פון אן עלעקטרישען שטראם ביי דעם געפיהל פון א ליעבע אהן א זינד.

— מאמע, פערצייה מיר, וואס איך האב דיך דערשראקען — האט זי צו איהר מוטער געזאגט — איך ווייס גאר נישט, וואס מיר האט זיך גע׳חלומ׳ט...

צום ערסטען מאל האט זי די מוטער עטוואס פערשוויעגען, זי האט דער מוטער זאגאר א ליגען געזאגט.

דער דאזיגער חלום און דער קוס, וועלכען זי האט נאך אין דער ערינערונג געפיהלט, איז פאר איהר א זינד געוועזען.

עממא האט אויפגעהערט א קינד צו זיין, זי איז א ווייב געווארען.

די ערצעהלונג.

צווייטעס קאַפּיטעל.

ביכער און איינבילדונגען.
חלומות און ווירקליכקייט.

ענע שווערע נאַכט איז איבערגעגאַנגען און נאָך איהר פּיעלע אַנדערע נעכט, אָבער עממאַ איז שוין מעהר ניט געוועזן די פּרעהליכע, די לעבענסלוסטיגע און זאָרגלאָזע מיידעל, וואָס זי איז פריהער געוועזען.

זי האָט זיך שוין מעהר ניט געשפּיעלט מיט רייפען אין גאָרטען, זי איז מעהר ניט אומגעשפּרונגען אין הויז פון איין צימער אין דעם אַנדערען, האָט ניט געלאַכט, ניט געזונגען און ניט געלאָזט הערען איהרע טרילער.

די פּיאַנאָ פלעגט זי נאָר עפענען ווען דער מוזיק-לעהרער איז געקומען איהר די לעקציאָן צו געבען, און זעהר זעלטען, שפּעט אין אָבענד, פלעגט זי, ווען זי פלעגט אליין זיין, די פּיאַנאָ עפענען און שפּיעלען די טרויעריגסטע קאָמפּאָזיציאָנען פון דעם קאָמפּאָניסט ש אָ פּ ע ן.

שטונדענלאַנג פלעגט זי זיך האַלטען איינגעשלאָסען אין איהר צימער, און פּלוצלונג פלעגט זי קומען צו איהר מוטער מיט רויט-געווייינטע אויגען.

— וואָס איז דיר, מיין קינד? — פלעגט איהר די מוטער בעזאָרגט פרעגען — וואָרום האָסט דו געוויינט?

— ניין, מאַמע, וואָרום זאָל איך וויינען? איך בין גליק-ליך... — פלעגט זי ענטפערען, און פּלוצלונג, ווי דערשראָקען פון איהרע אייגענע ווערטער, פלעגט זי לאַכען מיט טרעהרען, זיך ווי-שען די אויגען און זיך אַרומדרעהען אַהין און אַהער.

— דאָס זיינען די נערוועז, די נערוועז — פלעגט זי זוכען איהר מוטער איינצורייִדען. — ענטשולדיג מיר, מאַמע!...

— אָבער, מיין קינד, מיין אוצר, איך האָב דיר גאָרנישט

וואָס צו פערצייהען! — האָט איהר שטענדיג די מוטער געענט־פערט זי ציעהענדיג צו זיך און צודריקענדיג צו איהר ברוסט.

דאַן פלעגען זיי ביידע לאַכען און וויינען און דער געוויטער פלעגט זיך מיט דעם ענדיגען, אָבער די מוטער האָט דאָך פאַר נויטיג געפונען איהר מאַן (וואָס איז געווען דער געלעהרטעסטער און בעריהמטעסטער דאָקטאָר אין שטאָדט) בעקאַנט צו מאַכען מיט איהרע זאָרגען און מיט דער אנגסט איבער עממאַ'ס אונרוהיגען צושטאַנד.

דער מאַן האָט נאָר געקוועטשט מיט די פּלייצעס און האָט לאַכענדיג געענטפערט:

— דאָס איז נאָר די ה י ס ט ע ר י ע, וועלכע בעפאַלט דעם מענשען, ווען ער ווערט צ י י ט י ג.

דאָס זיינען צוויי העסליכע ווערטער, וועלכע די קליניק און די אַנאַטאָמיע צו גלייכער צייט בענוצען, ווען די דאָקטוירים ווילען בעצייכנען, אביסעל ברוטאַל, די פיזישע, מאַראַלישע און אינטע־לעקטועלע רעוואָלוציאָן, וואָס פערוואַנדעלט דאָס אונצייטיגע קינד אין א צייטיגע ווייב: א גאַנצע פּאָעמא פון נייע טוגענדען און נייע פעהלערען, פון ליידענשאַפטליכע אַטאַקען און פון שרעקליכער מידיגקייט, פון ווינשען אָהן א פאָרם און פון ליעבע אָהן א גע־ליעבטען; דאָס איז א גאַנצער ווילדער ריעזענהאַפטער חאָאָס, וועל־כער פון הימעל פערלאַנגט א שטימע און פון די מלאכים דעם רוף, וואָס זאָגט: „דו וועסט א מוטער ווערען", אָדער דעם געשריי פון גהינום, וואָס רופט: „דו וועסט א דעמאָן זיין".

* * *

עממא האָט זעהר פיעל געלעזען, שטענדיג געלעזען; אָבער פון דעם טאָג אָן, אין וועלכען זי האָט געזעהן ווי דער חתן מיט דער כלה האָבען זיך אויף דער אייזענבאהן־סטאַציאָן געקוסט, זיי־נען איהרע ליעבלינגס־ביכער ניט געווען די זעלביגע ווי פריהער, אָדער זי האָט אין זיי גאַנץ אנדערע בלעטער געזוכט. זי האָט ווי־דער און ווידער געלעזען די ווערק פון פ ע ט ר א ר ק א און מעהר פון אלץ זיינע ליעבעס־סאָנאַטען. אין די ווערק פון ט א ס ס א איז איהר מעהר פון אלעם געפעלען געוואָרען די ליעבע פון טאַנק־

רעדעס און קלאָרינדעס. דעם ראָמאַן „פּאָול און ווירדזשיניא“ האָט זי פּערגעטערט, זי האָט אָבער נאָך אַ מעהר פערליעבטערען פּאָול און אַ מעהר הערואישע ווירדזשיניאַ געוואָלט האָבען.

פון ד אַ נ ט ע*) האָט זי מעהר ניט געלעזען ווי דעם פינפ־טען געזאַנג, דערפאַר האָט זי איהם אַזוי אָפט געלעזען, דאָס זי האָט איהם אויסוויינינג געקענט, אָבער זי האָט איהם בעסער געוואָלט אַלץ מעהר לעזען, ווייל זי האָט ביים לעזען געגלויבט, דאָס זי מאַכט מיט די גרויסע זינד, וועלכע דאַנטע שילדערט אין דעם פינפ־טען געזאַנג.

און זי האָט זעלבסט געגלויבט דאָס זי זינדיגט, ווען זי האָט די דאָזיגע אונשטערבליכע בלעטער געלעזען, און ביי דעם פערז:

„דער מויל, וואָס קוסט מיך. מאַכט מיך אימער שוידערען“, האָט זי געפיהלט ווי אַ פייער לויפט דורך איהרע אָדערען, אַ שוידער מאַכט איהר הויט ציטערען, און מעהר ווי איינמאָל האָט זי דעם בוך צוגעמאַכט און ווייט פון זיך אוועקגעוואָרפען.

און דאָך האָט זי איינמאָל, אנשטאָט דעם בוך אוועקצואוואַר־פען, די „זינדיגע“ בלעטער מיט אַ ווילדער ליידענשאַפט געקוסט און האָט דעם דרוק פון איהרע ליפען אויף דעם פּאַפּיער צוריק־געלאָזען.

אין פּאַלאַס קוס האָט זי געהערט אַן אָבקלאַנג פון יענעם קוש, וועלכען איהר קאָזין, דער אינזשינער, האָט ביי זיין אוועקפאָהרען זיין כלה געגעבען, יענעם קוס, וואָס איז אויף איהר האַרץ שווער ווי איינער פון די אַלפּען־בערג געלעגען, און וואָס איז געווען דער חלום פון איהרע נעכט.

נאָך אַזעלכע געוועהנליכע סצענען, נאָך די דאָזיגע געהיימ־ניספולע דועלען צווישען אַ בוך און אַ מיידעל, פלעגט זי אויף זיך זעלבסט בייז ווערען און פלעגט שווערען דעם פינפטען געזאַנג פון דאַנטעס „דיווינאַ קאָמעדיאַ“ מעהר ניט צו לעזען, אָבער די שבועה האָט זי העכסטענס אַ וואָך געקענט האַלטען, מיט גרויס מיה און מיט גרויסע אָפּפער.

*) דאַנטע אַליגהיערי, דער גרעסטער איטאַליענישער דיכטער, דער פערפאַסער פון „דיווינאַ קאָמעדיאַ“. געבאָרען אין יאָהר 1265 און גע־שטאָרבען אין יאָהר 1321.

דער דאָזיגער בוך און זיינע בלעטער זיינען פאַר איהר א פערבאָטענע פרוכט געווען. וואָס מעהר זי האָט זיך געצוואונגען די דאָזיגע פרוכט ניט צו געניסען, אַלץ מעהר בעגעהרענסווערטער און געשמאַקער איז זי איהר פאַרגעקומען, און ענדליך פלעגט איהר דער היים־הונגער טרייבען דעם בוך ווידער צו נעהמען און וויע־דער אויפמישען די אינטערעסאַנטע שטעלע און זיך אויף איהר ווארפען מיט איהר גוף און מיט איהר נשמה. זי פלעגט זיך פריי־הער אָרומקוקען, אום צו זעהן, אויב זי איז אַליין, אַליין מיט איהר זינד, מיט איהר ליידענשאַפט, מיט דער גאַנצער קראַפט פון א פייערדיגע ליעבע צו א הויכען קערפערליכען געגוס, נאָך וועלכען זי האָט מיט א ברענענדען דאָרשט געשמאַכטעט.

* * *

אָבער מיט דאַנטע'ס „דיווינאַ קאָמעדיאַ“ אַליין האָט זיך עממא ניט בעגוגענט. וואָס די „דיווינאַ קאָמעדיאַ“ איז פאַר איהר גע־ווען, דאָס זיינען פאַר איהר געווען אַלע אַנדערע ביכער, אָדער, אום דייטליכער צו זאָגען, אין יעדען בוך איז געווען א בלאַט, אין וועל־כען דער פערפאַסער האָט די „זינד“ מיט שעהנע און פערפיהרע־רישע פאַרבען געמאָהלט; דיעזע בלעטער האָט זי געזוכט, דיעזע האָט זי געלעזען און געלעזען מיט שטייגענדער בעצויבערונג, מיט א נייגיעריגקייט, וואָס האָט גאָר ניט געקענט זאַט ווערען.

אויף די דאָזיגע „זינדיגע“ בלעטער, האָט זי תמיד געפונען א קוס אָדער א צערטליכקייט, א פערליעבטען אָדער א חתן. פון נאָ־הענט און פון ווייט האָט זי געהערט דעם אָבקלאַנג פון יענעם קוס, וועלכען זי האָט געהערט אויף דער אייזענבאהן־סטאַציאָן.

די פערזאָנען פון די ראָמאַנען, פון די קאָמעדיען און פון די דראַמען, זיינען פאַר איהרע אויגען געשטאַנען ווי לעבעדיגע, ווען די ראָמאַן־העלדען זיינען געווען יונגע און שעהנע, האָט זי זיי מיט בּיינקען און סימפּאַטיע אין איהר הארץ איינגעשלאָסען. ביי טאָג זיינען זיי געווען איהרע פרעהליכע געזעלשאַפטער, מיט וועלכער זי האָט איהרע לאַנגע שטונדען אָבגעקירצט, און ביי נאַכט האָבען זיי מיט זייערע לוסטיגע פאַנטאַזיעס איהרע חלומות בעפעלקערט.

זי איז נאָך געווען מ י י ד ע ל ה א פ ט, נאָך ריין ווי די

אונוויסענהייט, זי האָט נאָך דאָס ג ע ש ל ע כ ט ניט געקענט. און דאָך האָט זי שוין צעהן, הונדערט, טויזענד ליעבהאָבער גע־האַט, וועלכע זי האָט איינעם נאָך דעם אַנדערען געליעבט און דאַן אַלע אין איין אָרמעע פעראייניגט, געשטעלט איינעם געגען דעם צווייטען און פון זיי נעבענבוהלער און געגנער געמאַכט. באַלד איז זי איינעם און באַלד דעם אַנדערען אונטריי געוואָרען, האָט אין דער פאַנטאַזיע דעם פעררעטהען און מיט דעם אַנדערען געזינדיגט. אַט איז זי געוועזן אַ הייליגע און באַלד אַ שקלאַפין פון אַ האַרעם; אַט איז זי געוועזן ריין און אונשולדיג ווי אַ יונגע מיידעל, און באַלד — שמוציג און זינדיג ווי אַ פּראָסטיטוטקע.

* * *

אין אונזער פערבאָרגענע, טונקעלע און הייכעלרישע ערציע־הונג, וועלכע איז דורכאויס געגרינדעט אויף די רעליגיעזע טראַדי־ציאָנען פון די מענשען, האָבען מיר שטענדיג פון דער אונוויסענ־הייט און פון דער אונשולד איינעם און דעמזעלביגען בעגריף גע־מאַכט, און דאָך זיינען זיי צוויי גאַנץ פערשיעדענע זאַכען: האָבען מיר דען ניט זעהר פיעל אונוויסענדע פרויען, וועלכע זיינען ניט דוקא אונשולדיג, און פיעלע אונשולדיגע אָהן אונוויסענהייט?

עממאַ איז געוועזן אונשולדיג און אונוויסענד, ניט פון איהר אייגענער שולד, נאָר דורך דער שולד פון איהרע עלטערען.

דער פאָטער האָט עממאַ'ס ערציעהונג איבערגעלאָזען פאַר דער מוטער און דאָס מיט רעכט, אָבער די מוטער, וואָס איז געוועזן פון יענע פרויען, וואָס מאַכען פון אונוויסענהייט און פון אונשולד צוויי זיננפערוואַנדטע ווערטער, האָט איהר טאָכטער קיינמאָל ניט אויס־געזאָגט דעם גרויסען סוד פון דער ליעבע, די ערהאַבענע און שרעק־ליכע בעשטימונגען פון ביידע געשלעכטער. זי האָט מיט די דאָ־זיגע אויפקלערונגען געוואַרט, ביז די ו ו י י ב וועט אין איהר קינד צייטיג ווערען, און דערווייל האָט עממאַ דעם שליסעל צו די דאָ־זיגע פּראָבלעמען אַליין געפונען און די געוועהנליכע מאַרטער האָ־בען זי שרעקליך געפייניגט, ווייל די אויפקלערונגען פון איהר מו־טער'ס זייט האָבען איהר געפעהלט.

זי איז פריהער גייסטיג און קערפּערליך ווייב געוואָרען און

קיין אויסערליכער צייכען האָט ניט בעוויזען, אז דאָס ווייב טאָגט שוין אין איהר וועזען.

אָבער אין א געוויסען טאָג האָט די ברוטאַלע נאַטור אויף עממא'ס ריינעם און צאַרטען קערפּער יענעם געהיימניספּולען און גרויזאַמען שטעמפּעל ארויפגעזעצט, וועלכע קיין דאַרווינסטישע טהעאָריע קען ניט רעכטפערטיגען און וועלכע עס מאַכט די ליעבע פון דער פרוי צום מאַרטיריום.

אַלס עממא האָט דעם דאָזיגען „שטעמפּעל" אויף איהר לייב דערזעהן, איז זי רויט געוואָרען, האָט אנגסט בעקומען און איז ציטערענדיג פאַר שרעק געלאָפען צו איהר מוטער און האָט איהר מיט טרעהרען אין די אויגען דערצעהלט וואָס פאַר אַן „אונגליק" עס האָט איהר געטראָפען.

יעצט האָט שוין די מוטער מעהר ניט געקענט שווייגען; זי האָט געמוזט ריידען.

די מוטער האָט דעם דאָזיגען „אונגליק" שוין א צייט פריהער ערוואַרטעט און האָט געגנוג צייט געהאַט זיך פאָרצובערייטען צו אַן ערקלערונג, ווען דער דאָזיגער נאַטור־פּראָצעס וועט ענדליך איינ־טרעטען. זי האָט די דאָזיגע ערקלערונג פון האַלבע ליגענס און האַלבע וואַהרהייטען אויסגעשפּונען. זי האָט אונוויסענהייט מיט אונשולד אין איהר ערקלערונג פעראייניגט, אָבער מיר איהר האָט פּאַסירט דאָס זעלביגע, וואָס עס פּאַסירט כמעט מיט יעדען פּאָלי־טישען קאַנדידאַט: אין דעם וויכטיגסטען מאָמענט, ווען ער דאַרף האַלטען זיין לאַנג־איינגעשטודירטע רעדע צו זיינע וועהלער, פער־געסט ער זי און רעדט עפּעס וואָס אַנדערש. אויך עממא'ס מוטער האָט פערגעסען איהר רעדע, מיט וועלכע זי האָט איהר געוואָלט ערקלערען די נאַטור פון איהר „אונגליק".

— ווייסט דו, מיין טאָכטער — האָט זי צו איהר געזאָגט — דאָס איז גאָרנישט, ווירקליך גאָרנישט...

— אָבער...

— ניין, ניין, דאָס איז עטוואָס, וואָס עס פּאַסירט מיט אַלע פרויען... וואָס...

— אַלזאָ, איז דאָס ניט קיין קראַנקהייט?...

— ניין, ניין, פאַרקעהרט; דאָס איז גאָר אַ צייכען פון גע־זונדהייט... בערוהיג זיך, מיין קינד, זאָרג ניט, זיי לוסטיג...

מעהר האָט זי ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען און האָט דעם גע־שפּרעך אויף אַן אַנדער טהעמאַ געבראַכט.

אין אָבענד האָט די מוטער דעם פּאַטער פון דער „גרויסער פּאַסירונג“ דערצעהלט און האָט איהם געבעטען ער זאָל איהר אַן עצה געבען.

דער פּאַטער איז אויף דער מוטער זעהר בייז געוואָרען פאַר וואָס זי האָט די טאָכטער שוין פריהער ניט געזאָגט, וואָס זי דאַרף אין אַזאַ פאַל וויסען, און האָט שטאַרק געקריטיקירט די נאַרישע געוואָהנהייט פון די מאַמעס, וואָס האַלטען זייערע טעכטער אין דער פינסטערסטער אונוויסענהייט, וואָס רופט זיך אָב מיט גרויס שעדליכקייט אויף זייער קערפּער און נשמה.

די גוטע דאַמע איז פון דעם מעהר איבערראַשט און ווייניגער איבערצייגט געוואָרען.

— אַלזאָ, מוז איך איהר אַ ל ע ס זאָגען? — האָט זי גע־פרעגט.

— אַ ל ע ס! — האָט ער מיט ענטשיעדענהייט געענטפערט.

— ווירקליך אַלעס?... אויך דאָס, וואָס עס וועט שפּעטער קומען?...

— געוויס. זי מוז אַלעס וויסען.

— און ווארום זאָגסט ד ו דאָס איהר ניט?

— ניין, דאָס איז ד י י ן זאַך. פון די מ ו ט ע ר 'ס ליפּען מוז די טאָכטער ערפאַהרען און קענען לערנען די בעשטימונגען פון דעם פרויען-געשלעכט מיט זייערע געפאַהרען און מיט זייער צויבער. דו מוזט איהר אַלעס גאַנץ איינפאַך, אָהן יעדער אויפרעגונג, זאָ־גען, כדי זי זאָל פערשטעהן, אַז די פרוי איז דערצו פון דער נאַטור בעשטימט. אין דער רעליגיאָן איז דער פּריעסטער דער פערטרע־טער פון גאָט, ער טויפט זי. אין דער וועלט פון ליעבע, איז די מוטער דער פּריעסטער פון דער נייער רעליגיאָן. אין דער צאַרטער און ריינער נשמה פון דער מיידעל איז דאָס אַן איינדרוק, וואָס ווערט קיינמאָל ניט פערלאָשען. עס איז עטוואָס גאַנץ אַנדערש, אויב מען ווערט געבאָרען אין אַ וויעגעלע, וואָס איז אויסגעפּלאָס־

טערט מיט זייד און מיט מוטער־ליעבע, אָדער אין אַן אָרעמע בעט פון אַ געמיינדע־הויז פאַר אָרעמע מוטערס. און אַזוי איז עס אין דער ליעבע: די ליעבע מוז געבאָרען ווערען אין אַ נעסט, וועלכען די מוטער האָט געפלאָכטען. די אָרעמע ווערען געבאָרען אין אַ נעסט, וועלכען פּ ר ע מ ד ע האָבען געבויט! די אָרעמע, וועלכע ווערט בעקאַנט מיט די געהיימניסע פון געשלעכט דורך אַן אויסגע־לאַסענע דיענסט־מיידעל, אָדער דורך אַן אַלטען בעל־עבירה, טרעט אריין אין דעם ליעבעס־טעמפּעל דורך דעם רינשטאָק, און ווי לייכט וואָלט זי געקענט אין דעם דאָזיגען ליעבעס־טעמפּעל אריינקומען דורך מאַרמאָרנע טרעפּ און מיט אַ בלומען־בעקרענצטע טהיר!...

דריטעס קאפיטעל.

די ערשטע ליעבע.

מא האט זיך א געוויסע צייט, און איבערהויפט נאך־דעם ווי איהר מוטער האט איהר די ערשטע לעקציאן איבער דער ליעבע און איבער די בעשטימונגען פאר דער פרוי געגעבען, מיט א טרויער אין הארצען ארומגעטראגען. זי האט אויך געהאט שטונדען, אין וועלכע א שווערע מרה־שחורה האט איהר געפלאגט.

דער פריהלינג פון אונזער לעבען איז גלייך צו דעם פריהלינג פון יאהר.

אין דיווארעמע זונענדיגע טעג פון דעם אפריל, צו די בערוישענדע ראזען פון מאי, קומט מען ניט אנדערש אלס דורך די נעבעל און די ווילדע ווינדען פון דעם מערץ.

און אין דעם טעמפעל פון דער ליעבע, אין דעם ערדישען גן־עדן פון הייסע ווינשונגען, קען מען אנדערש ניט אריינקומען, ווי נאר דורך די טרעהרען און דער היסטעריע, וועלכע די צייטיגקייט פון דער פרוי ברייננט מיט זיך.

דאס זעהט אויס ווי א גרויזאמקייט פון דער נאטור, אבער דאס איז ניט מעהר פון א נאשעריי, א ביטראסט פון א העכערען גראד לעבענסלוסט און גענוסזוכט.

אויף דעם שוועל, וואס ליעגט צווישען דעם ווינטער און דעם פריהלינג, שפראצט די פיאלקע, און דארט, וואו דאס קינד הויבט זיך אן צו ענטוויקלען צום ווייב, שפראצט און בליהט די מרה־שחורה, די פיאלקע פון געפיהל.

און עממא איז גראדע געשטאנען אויף דעמזעלביגען שוועל.

ווען זי האט ניט געלערנט, אדער ניט געשפיעלט פיאנא, איז זי אימער געשטאנען ביים פענסטער.

אלע מיידלאך גלייך האבען ליעב דעם פענסטער, אלץ איינס

צי ער איז פערשלאָסען אָדער אָפען; דער עיקר איז פאַר זיי אויב זיי קענען זעהן הויך אין די אונענדליכע וועלט, וואָס איז דער הי־מעל, און אונטען, אין די קליינע וועלט, וואו די מענשען בעוועגען זיך.

אַלע גלויבען דאָס זיי קענען דעם גרונד פון דער מיידעלשער פאַרליעבע ביים פענסטער צו שטעהן און האַלטען יענע, וואָס קענען דעם גרונד פון דער דאָזיגער פאַרליעבע ניט ערקלערען, פאַר נאַרען. אָבער דער גרעסטער טהייל פון דער דאָזיגער געוויסהייט איז נישט מעהר אַלס מיט גאוה אויסגעפוצטע אונוויסענהייט.

איך, פאַר מיין טהייל, האָב שטענדיג איבער דעם דאָזיגען גרונד נאָכגעדאַכט און בין נאָך ניט געווויס, אַז איך קען איהם.

נאָר איין זאַך בין איך זיכער און דאָס איז, דאָס ניט א י י ן גרונד טרייבט די מיידלאַך צום פענסטער; זיי האָבען נאָך פיעלע אַנדערע אורזאַכען וואָס טרייבט זיי דערצו.

זיי קוקען אַרונטער אויף דער גאַס, ווייל זיי זיינען נייגיעריג, אום די נייגיערדע צו צערשטרייען מיט דעם אָנקוקען די מענשען, וואָס געהען אום אַהין און אַהער. זיי זוכען דאָרט ברויט אָדער ליעבע, נקמה אָדער אַ געגענגיפט צו זייער לאַנגוויילינקייט.

זיי קוקען גראַדע אויס, אום דאָס לעבען פון די נאָהענטע זאַכען צו ערפאַרשען.

און ווידער קוקען זיי אַרויף אין דער הויך צו די וואָלקענס און שיפען זיך אין דעם גרויסען ים פון דעם אונבעקאַנטען און אונ־ענדליכען שטח, און זייערע געדאַנקען בייטען זיך מיט זייערע פאָר־מען: די מענשליכע געזיכטער פערוואַנדלען זיך פאַר זיי אין משונה'דיגע ים חיות, די ווייסע שטיקער וואָלקען, וואָס זעהען אויס ווי ווייסע לעמער, ווערען פאַר זיי פיפערנאָטערס און די בלומען קומען זיי פאָר ווי שלאַנגען, פונקט אַזוי ווי אונטען אין די געסלאַך פון דער וועלט, וואו די האָפנונגען פערוואַנדלען זיך אין פערצווייפ־לונג און פון די קערנער פון פרייד שפּראָצען אַרויס ביטערע פלאַנ־צען און שפּיציגע דערנער.

אָבער וואו זיי זאָלען ניט קוקען, אונטען, אין מיטען און אין דער הויך זוכען די מיידלאַך אַלץ איינעם און דעמזעלביגען געגענ־שטאַנד: ד ע ם מ א ן.

* * *

און אויך עממא האָט דורך דעם פענסטער פון איהר צימער ארויסגעקוקט אויף דער גאַס, און די שטונדען האָבען זיך פאַר איהר געצויגען אָהן לאַנגווייליג און אָהן פרייד, אין פאַנטאַזיען פול מיט שאָטענס און פּאָעזיע. גאַנצע מאסען פּאָעמען האָט זי צווישען די וואָלקען געשריעבען, גאַנצע מאסען קאָמעדיען און דראַמען האָט זי אויסגעפונען אונטען אויף דער ערד!

די גאַס, אין וועלכע זי האָט געוואוינט, איז געווען אַ ברייטע, אָבער ניט אַזוי ברייט, אום ניט צו קענען אונטערשיידען ווער עס וואוינט אין דער הויז אויף דער אַנדערער זייט גאַס.

אָבער אין יענעם הויז איז אין דער לעצטער צייט יעדע שטי־מע פערשטומט געוואָרען. קיינער האָט אין דער הויז ניט געוואוינט.

אין אַ געוויסען טאָג האָט זי געזעהן ווי אַלע פענסטער פון דעם דאָזיגען עטאַזש האָבען זיך געעפענט, און דורך די אָפענע פענסטער האָט זי געזעהן די געשטאַלטען פון מענער, פרויען און קינדער, די גאַנצע קאָלאָניע פון אַ גרויסע פאַמיליע.

אָבער קיינער פון די דאָזיגע צאָהלרייכע פאַמיליע האָט איהר אינטערעס ניט געקענט געווינען, אויסער די פערזאָן פון אַ יונגען מאַן, וואָס איז וואהרשיינליך נאָך קיינע צוואַנציג יאָהר אַלט גע־וועזען. ער האָט געהאַט אַ געזיכט ווי הונדערט אַנדערע, ניט שעהן און ניט העסליך, אָבער מיט יענער בלאַסקייט, מיט יענער מאָגער־קייט, מיט יענער אונזיכערהייט ביים געהן, וועלכע בעווייזען די גרויסע אָנשטריינגונגען, וועלכע די נאַטור מאַכט, אום אַ יונגען אינגעל אין אַ מאַן צו פערוואַנדלען.

אין עטליכע טעג אַרום האָט אויך דער יונגער מאַן עממא'ן בעמערקט, און פון יענעם טאָג אָן, האָט ער אויך גאַנצע שטונדען ביים פענסטער פון זיין וואוינונג פערבראַכט, אויסער יענע מאָ־מענטען, ווען זי פלעגט זיך פון איהר פענסטער צוריקציהען.

איניגע וואָכען זיינען פערגאַנגען, אין וועלכע עס האָט צווי־שען ביידען גאָר נישט פאַסירט. זיי פלעגען זיך נאָר שטום אָנ־קוקען און ביידע רויט ווערען. זי פלעגט איהם פון איהר זייט

זוכען און באלד ווי זי האט איהם געפונען, פלעגט זי פארשעהמט פון פענסטער פערשווינדען.

זי האט קיינמאל ניט געוואגט ביי איהר דיענסט־מיידעל צו פרעגען, ווער איז יענע פאמיליע, וואס האט אין יענער הויז אריינגעצויגען, אבער ביים טיש, ביים עסען, האט זי גאר ניט ווילענדיג ערפאהרען, דאס יענע פאמיליע זיינען רייכע און עהרליכע לייט. דער פאמיליען־פאטער איז געווען אן אדוואקאט, און איינער פון זיינע פיעלע קינדער איז געווען זיין יונגער זוהן, וואס האט אין אוניווערזיטעט מעדיצין סטודירט. דער דאזיגער יונגער מאן האט געהייסען: ע נ ר י ק א.

און אויף דעם דאזיגען ענריקא האט עממא געבויט אלע איהרע אונבעשטימטע ווינשונגען, אלע איהרע חלומות, און אין איהם, כאטש זי האט מיט איהם קיינמאל ניט געשפראכען, כאטש זי האט נאך פון ווייטען זיין שטימע ניט געהערט — האט זי דעם מ א ן געזוכט.

און דער מ א ן ענריקא האט געזוכט דאס ו ו י י ב עממא און האט זי געליעבט פאעטיש, נאאיוו, מיט דער גאנצער ערהאבענער קינדעריי פון דער ערשטער ליעבע.

ווער פון זיי ביידען האט מעהר בושה און מורא געהאט, קען איך ניט זאגען; אפשר זיינען זיי ביידע גלייך בישנים און פחדנים ביז אונמעגליכקייט געווען.

ער האט געשריעבען פערזען, וועלכע ער האט געוואלט צו איהר אין פענסטער אריינוואַרפען, אבער זיי זיינען געבליבען ליגען אין א קעסטעל פון זיין שרייב־טיש; זי האט געוואלט בלייבען שטעהן ביים פענסטער, ווען זי האט איהם געזעהן שטעהענדיג ביי זיין פענסטער, און מיט א שמייכעלע ענטפערען אויף זיין בליק; אבער אנשטאט דעם, איז זי באלד פון פענסטער פערשוואונדען און דעם שמייכעלע איהרען האט ער קיינמאל ניט געקענט זעהן.

זיי האבען זיך אויך מעהר ווי איינמאל אויף דער גאס געטראפען און איינמאל גאר אין טהעאטער, וואו זיי זיינען געזעסען אין צוויי בענאכבארטע לאזשען. דאמאלס האבען זיי זיך פיעל לייגער ווי געוועהנליך אנגעקוקט און האבען געטראכט וואס ווייניגער זיך צו שעהמען און רויט ווערען.

* * *

אין דעם צושטאַנד איז אַ האַלב יאָהר פערגאַנגען און דער צושטאַנד האָט זיך אויף אַ האָאָר ניט געענדערט.

ער האָט געוואוסט, אַז ער ווערט געליעבט, און זי האָט געהאַט די געוויסהייט, דאָס ער פערגעטערט זי, און ביידע האָבען געהאַט דאָס פולע בעוואוסטזיין, דאָס זיי ליעבען. אָבער וואו און ווי די דאָזיגע ליעבע וועט זיך ענדיגען, האָט קיינער פון זיי ביידען ניט געוואוסט, און זיי האָבען קיין שריט פאָרווערטס ניט געמאַכט, אום נעהנטער צו קומען.

די איינציגע קאָרעספּאָנדענץ צווישען זיי איז געווען די: ווען עממאַ האָט עטליכע טעג נאָכאַנאַנד אויף זיך געטראָגען אַ קלייד פון אַ געוויסע פאַרב, פלעגט ענריקאָ ערשיינען אין פענסטער מיט אַ שניפּס אויפ׳ן האַלז פון דערזעלביגער פאַרב ווי איהר קלייד.

אָבער אין אַ געוויסען טאָג איז ענריקאָ פון שלאָף אויפגעשטאַנען מיט פול מוטה. ער האָט זיך געפיהלט אַלס העלד און האָט געוואָלט אויסנוצען זיין העראָאיזמוס, ווייל ער האָט מורא געהאַט ער זאָל ניט פערשווינדען.

ער איז אַוועק פון הויז, האָט זיך געקויפט אַ בוקעט מיט פיאָלקעס, און נאָכדעם ווי ער האָט דעם בוקעט אין סטאַניאָל־פּאַפּיער (ציןָ־פּאַפּיער) איינגעוויקעלט, האָט ער אין בוקעט אַ שטיינדעל מיט אַ קליין צעטעלע אריינגעלעגט. אויף דעם צעטעלע זיינען נאָר פאָלגענדע ווערטער געשטאַנען: „ענריקאָ צו זיין פערגעטערטער עממאַ“.

דאַן, אַלס ער האָט געזעהן, דאָס איהר פענסטער שטעהט אָפען, און פון די אַנדערע פענסטער קוקט קיינער ניט ארויס, האָט ער מיט זיין גאַנצער קראַפט דעם בוקעט אין איהר צימער אריינגעוואָרפען.

ענטוועדער ער האָט צו שטאַרק געציטערט, אָדער ער האָט ניט גענוג קראַפט געהאַט, דער רעזולטאַט איז געווען טרויעריג פאַר איהם. דער בוקעט איז געפאַלען און געבליבען ליעגען אויף דעם טראָטואַר. אַ גאַסען־יונג, וואָס איז אין דעם מאָמענט פאַרביי געגאַנגען, האָט דעם בוקעט אויפגעהויבען און איהם אַוועקגעטראָגען.

* * *

ענריקא'ס פערדרוס און שרעק איבער זיין מוטהווילינער האנד־לונג, דורך וועלכע זיין עממא קען בעליידיגט און קאמפראמיטירט ווערען, איז געווען אזוי גרויס, דאס עטליכע טעג נאכאנאנד האט ער גאר ניט געוואגט ביי זיין פענסטער זיך צו ווייזען, און דאס איז געווען א גרויסע איבערראשונג פאר עממא'ן, וועלכע האט גאר ניט געוואוסט די מאטיוועו פון ענריקא'ס אונגעוועהנליכע אבוועזענהייט.

דערווייַלע האט זי זיך מיט יעדען טאג אלץ מעהר פערליעבט.

זי האט ניט נאר געליעבט ענריקא'ן, ווייל זי האט איהם גע־פונען פאר שעהנער סימפאטישער און אינטעליגענטער פון אלע מענער, זי האט אויך געליעבט די סטודענטען און די דאקטוירים דערפאר וואס זיי פערקעהרען מיט איהם.

ביים טיש, ביי די אבענדליכע געשפרעכען מיט איהרע עלטע־רען, האט זי שטענדיג געפונען א מיטעל ווי דאס געשפרעך אויף מעדיצינישע טהעמען ארויפצובריינגען, זי האט געוואלט וויסען וויפיעל יאהר עס געדויערט דאס שטודיום אין אוניווערזיטעט, אום דעם דאקטאר־דיפלאם צו בעקומען, זי האט אויך געזוכט צו ער־פאהרען ווער זיינען די בעריהמטעסטע דאקטוירים אין דער שטאדט און אויך די נעמען פון אלע פראפעסארען פון דער מעדיצינישער פאקולטעט האט זי געוואלט וויסען.

דער דאזיגער אומשטאנד איז איהרע עלטערען ווי אויך די גאנצע פאמיליע אויפפאלענד געווארען און קיינער פון דער פא־מיליע האט זיך ניט געקענט ערקלערען פון וואנען עממא'ס אינ־טערעס צו מעדיצינישע שטודיען שטאמט. אז דער דאזיגער אינ־טערעס בעציהט זיך צו דעם סטודענט, וואס וואוינט אויף דער צווייטער זייט גאס, האט קיינער קיין שום אהנונג ניט געהאט. אין א געוויסען טאג, ביים טיש, האט דער פאטער מיט א שמייכעל צו איהר געזאגט:

— ווילסט דו פיליכט מעדיצין שטודירען, מיין ליעבע עממא? דו ביזט צו אלט אום אזא לאנגען שטודיום אנצופאנגען.

ווען עממא איז מיט איהר מוטער, אדער מיט איהרע א פריינ־דין, שפאציערען געגאנגען, פלעגט זי זיך שטענדיג אבשטעלען ביי

די מאַגאַזינען פון כירורגישע אינסטרומענטען און פּלעגט די אינ־סטרומענטען מיט אַ ליעבפּולער אויפמערקזאַמקייט בעטראַכטען און פלעגט זיך אין די געדאַנקען פערזעצען אין יענע צייטען, אין וועל־כע ענריקאָ וועט מיט די דאָזיגע אינסטרומענטען ארבייטען, אום געפעהרליכע אָפּעראַציאָנען אויסצופיהרען און מאַנכען אונגליקליכען קראַנקען דאָס לעבען רעטען.

אין די שויפענסטער פון די בוכהאַנדלונגען פּלעגען איהרע אויגען זוכען נאָר יענע ווערק, וואָס בעהאַנדלען מעדיצינישע אַנגע־לעגענהייטען, און כאָטש זי האָט אפילו דעם זין און די בעדייטונג פון די טיטלען ניט פערשטאַנען, האָט זי אויף די דאָזיגע ווערק שטענדיג מיט גרוים ליעבשאַפט געקוקט.

אויך מיט די דאָזיגע ביכער וועט זיך אַמאָל איהר ענריקאָ בעשעפטיגען, און זי האָט שוין גע'חלומ'ט פון יענער צייט, ווען זי וועט זיי ביי איהם אין זיין דאָקטאָר־קאַבינעט זעהן, דאָן, ווען זי וועט שוין מיט איהם צוזאַמען לעבען. ער וועט זיצען שטודירענ־דיג ביי זיין שרייב־טיש, און זי וועט מיט אַ האַנד־ארבייט זיצען נעבען איהם.

ער זיצט ביים טיש און שטודירט, אָבער יעדען אויגענבליק רייסט ער אָב זיינע אויגען פון די ביכער, אַ ווײַלע בעטראַכט ער זי צערטליך, שמייכעלט איהר צו, פון צייט צו צייט קוסט ער זי, זי בעקומט אַ קוש ווי יענעם „בעריהמטען" קוש, וועלכען איהר קאַ־זין האָט געגעבען זיין כלה אויף דער אייזענבאַהן־סטאַציאָן פאַר זיין אוועקפאָהרען.

* * *

אָה, וואָרום קען מען פאַר דעם הערבסט פון די רייפערע יאָה־רען, פאַר דעם ווינטער פון אַלטקייט ניט בעהאַלטען די בלומען, וועלכע זיינען געפאַלען אויף אונזערע קעפּ און צו אונזערע פיס, וועלכע האָבען אונז פון אַלע זייטען געגלעט, ווען מיר זיינען דעם פריהלינג פון אונזער יוגענד דורכגעגאַנגען?

פון די בלומען, וועלכע עס בליהען אין די גערטנער און אויף די פעלדער, בעזיצען מיר די קונסט פערשיעדענע פאַרפומען צו דעסטילירען, וועלכע מיר האַלטען איינגעשלאָסען אין פלאַקאָנס און זיי עראינערען אונז פון ווייטען אָן יענע גערטנער און פעל־

דער, וואו זיי האָבען אמאָל געבליהט און געלעבט; אָבער פון יענע אנדערע בלומען, די בלומען פון אונשולד, פון ליעבע, פון זאָרג־לאָזיגקייט, וועלכע לאָשצען זיך צו אונז און אונזער לופט און לעבען פערזיסען — דעם פארפום און דעם אראָמאט פון די דאָזיגע בלומען דעסטעלירען מיר ניט און בעהאַלטען ניט. וועלכער פאָנאָגראף בעהאַלט פאר אונז די ערהאבענהייט און דעם צויבער פון יענע בלומען אָהן שמערצען, יענע טרעהרען אָהן ביטערקייט, וועלכע לייכטען אין דער טונקעלהייט פון אונזער יוגענד ווי ברילאַנטענע טהוי־טראָפּענס און געהען איבער אזוי לייכט אין הערצליך קליג־געגנדען לאָבען?

נישטאָ. וואָס צו בעוויינען די אונמעגליכקייטען פון דעם פאָ־נאָגראף און פון דעם פארפומער! קיין זאַך, וואָס ווערט געבאָרען, שטאַרבט ניט, און אין דעם רינגעל־טאַנץ פון לעבען, וואָס רוהט קיינמאָל ניט, דרעהען זיך די אטאָמען און בייטען אום זייערע פאָר־מען און האַרמאָניען. די בלומען פון פריהלינג צוגעהען אין דער ערד, וועלכע שפּייזט די מענשען, און א נייע יוגענד זויפט די זאַפ־טען פון אונזערע פערוועלקטע בלעטער, און אויף אונזער אַלט־גע־וואָרענעם צווייג צייטיגט די פרוכט!

* * *

פריהער פאר אַלץ וואָלט עממא פאר דעם געליעבטען געקענט ליידען.

דער מאַן זעהט, חלום׳ט און זוכט אין דער פרוי, וועלכע ער ליעבט, נאָר דעם קערפּערליכען גענוס.

די פרוי זעהט, טרוימט און זוכט אוועקצוגעבען דעם מאַן, וועל־כען זי ליעבט, אַלעס, וואָס זי האָט אייגענעס, איהם זיך גאַנץ און פאָלשטענדיג צו אָפּפערען.

ווי אָפט האָט עממא חלומ׳דיג געזעהן ווי איהר ענריקאָ ברעכט צוזאַמען אויף דער גאַס אונטער די פיס און רעדער פון פערד־און־וואָגען, וואָס זיינען איהם איבערגעפאָהרען! אָדער איבערגעפאַלען פון א מערדער ביים ברעג פון א טיעפען אָבגרונד.

און דאַן, ווען קיינער איז איהם צו־הילף ניט געקומען, האָט זי זיך גענומען דאָס רעכט צו דעם געפאַלענעם און פערוואונדעטען

צו לויפען, איהם אויפצוהויבען, זיין בלוט אָבצואווישען, זיין פון איהר פערגעטערטען קאָפּ אויף איהר שויס אוועקצולייגען, איהם צו בעשירמען און צו היילען.

אָבער אויך דער דיענסט פון א בארמהארציגע שוועסטער (נוירס) איז עממא'ן נאָך ניט וויכטיג גענוג פאָרגעקומען. זי האָט זיך געוואונשען עס זאָל זיך טרעפען עפּעס אן אונמעגליכער פאַל, וואָס זאָל איהר פערשאפען די מעגליכקייט איהם צו רעטען דורך אייגענע געפאהר, זאָגאר מיט דעם פרייז פון איהר אייגענעם לע־בען, און שטארבענדיג פאר איהם צו הערען זיין דאנק און צו איהם זאָגען:

— זעה, מיין געליעבטער, איך שטארב פאר דיך, גיב מיר א קוס, דעם ערשטען און דעם לעצטען!...

און דאן, מיט דיעזען קוס שטארבען, פאר איהם דאָס לעבען אויסהויבען, אין דער אונענדליכקייט פערגעהן, מיט דער געוויס־הייט זיך אין הימעל מיט איהם וויעדערזעהן.

* * *

די יונגע, אונוויסענדע, נאאיווע און אונשולדיגע עממא האָט זיך געפּלאגט און צו דער זעלביגער צייט געקוויקט מיט פאָעטישע חלומות, און דאָס לעבען האָט זיינע פּראָזאאישע האנדלונגען גע־טריעבען.

אין א געוויסען פריה־מאָרגען איז דורך עממא'ס אָפענעם פענסטער א קליינער און שווערער פאקעט אריינגעפלויגען און איז אויף דעם טעפּיך געבליבען ליעגען.

איידער עממא האָט דעם פאקעט אויפגעהויבען, איז זי צור־געלאָפען צום פענסטער מיט דער אבזיכט צו זעהן דעם „שיסער", וואָס האָט די דאָזיגע אונשולדיגע „באָמבע" אָבגעשאָסען, אָבער ער איז שוין פריהער פערשוואונדען.

מיט די האסטיגקייט פון א הייס־הונגער האָט זי זיך אויף דעם פאקעט געוואָרפען, אָבער א לאנגע צייט האָט זי מורא געהאט איהם צו עפענען.

איהר הארץ האָט שטארק געקלאפט, זי האָט געפיהלט, אי

מורא, אי נייגיערדע, אונגעדולד צו וויסען, און די מורא א זינד צו בעגעהן.

דער דאָזיגער פּאַקט איז פאַר איהם געווען א מין לעבעדיגע זאך, און צו גלייבער צייט א בעווייז־מאַטעריאַל פון א בעגאַנגע־נעם פערברעכען. זי האָט קיין מאָמענט ניט געצווייפעלט אין דער פּערזאָן, וועלכע האָט דעם פּאַקעט צו איהר אריינגעשליידערט, און גראָדע דארום האָט זי געגלויבט, דאָס עס וועט פון איהר זיין א זינד איהם צו עפענען, ווייל זי איז זיכער געווען, דאָס אין פּאַקעט ליעגט איינגעשלאָסען א בריעף צו איהר.

און צולעצט, אַלס זי האָט זיך מיט איהר גאַנצען מוטה צוזאַ־מענגענומען און האָט דעם פּאַקעט געעפענט, האָט זי בעקומען א פולע בעשטעטיגונג פון דעם וואָס זי האָט ערוואַרטעט. זי האָט אין פּאַקעט געפונען א שטיין און א פערשלאָסענעם בריעף, אויף וועלכען עס זיינען געשטאַנען אָנגעשריעבען די זעלביגע ווערטער, וועלכע זיינען געווען געשריעבען אויף דעם צעטיל אין דעם בוקעט, וואָס איז אונגליקליכערווייזע געבליבען ליעגען אויפ'ן טראָטואַר:

„ענריקאָ צו זיין פערגעטערטער עממא“.

אָבער ד ע ר בריעף איז ניט געעפענט געוואָרען. עממא האָט איהם מיט קאָנוואולסיוויש־ציטערדיגע הענד אין איהר קעשענע בע־האַלטען. דאָרט איז ער דעם גאַנצען טאָג און די גאַנצע נאַכט פון איהר אונבעריהרט געלעגען, פון דאָרטען האָט זי שפּעטער אָפט ארויסגענומען, בעטראַכט, דורך דאָס ליכט אויף איהם געקוקט, אום צו זעהן, אויב זי וועט קענען כאָטש מיט א פּאַר ווערטער איבערלע־זען, ניט עפענענדיג דעם קאָנווערט.

דער דאָזיגער בריעף האָט געשלאָפען אונטער איהר קאָפּ־קי־שען, אָבער ז י האָט ניט געשלאָפען, מיט דעם בריעף אונטער איהר קאָפּ, איז זי געלעגען ווי אין א קאָנוואולסיווישע לעטהארגיע פול פון זיסע מאַרטער און פאַנטאַסטישע חלומות מיט אָפענע אויגען.

ווי אָפט האָט זי פייער אָנגעצונדען מיט דעם פעסטען ענט־שלוס דעם זיעגעל אויפצוברעכען, דעם בלאַט ארויסצונעהמען און זיך אריינוואַרפען אין דעם ים פון אונבעקאַנטע און אזוי לאַנג גע־חלום'טע זיסיגקייטען און זיך באָדען און באָדען...

און ווי אָפט האָט זי דעם פייער ווידער אויסגעלאָשען, אום דעם זינדיגען נסיון בייצושטעהן!...

אָבער אלס זי האָט זיך דעם אנדערען טאָג אין דער פריה, מיד פון דעם לאַנגען און שווערען קאמפף און אויסגעמאטערט פון דער שלאָפלאָזער נאכט, פון איהר לאַגער אויפגעהויבען, איז זי גלייך געלאָפען צו איהר מוטער אין צימער, וואו יענע איז נאָך אין בעט געלעגען, האָט די מוטער ארומגעכאפּט מיט ביידע אָרעמס און האָט וויינענדיג צו איהר געזאָגט:

— זעה, מאמא, דער יונגער מאן, וואָס וואוינט אונז געגענ־איבער, האָט מיר דורך דעם פענסטער דיעזען בריעף אריינגעוואָר־פען... אָבער איך גיב איהם דיר...

אָבער אויך די מאמעס, וועלכע האָבען שוין געווים אין זייער יוגענד אַלע ליעבעס־פּראָצעסען מעהר אָדער ווייניגער דורכגעמאכט, און האָבען אין דער ליעבעס־וועלט די ריכטיגע עקספּערטען גע־דארפט זיין, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען זייערע טעכטער, זיינען זייערע אויגען מיט דרייפאכע בינדען פערבונדען, זיי זעהען נישט און פערשטעהען נישט.

אויך עממא'ס מאמע האָט גאָרנישט געקענט פערשטעהן. אויף איהר פּנים האָט זיך אויסגעמאָהלט א מיענע פון איבערראַשונג, אזוי ווי זי וואָלט פון די וואָלקענס ארונטערגעפאלען. זי האָט דעם בריעף געכאפּט מיט אזא אונגעדולדיגע נייגיערדע, אזוי ווי זי וואָלט מורא געהאט דער בריעף זאָל פון איהר ניט אוועקפליהען, האָט איהם ערגעץ־וואו בעהאַלטען, האָט די טאָכטער פאר דעם בעווייז פון איהר צוטרויען געדאנקט און האָט צו איהר געזאָגט:

— בראַוו, מיין עממא, בראַוו! איך דאַנק דיך... טהו שטענ־דיג אזוי. פערטרוי מיר אין אַלעם אָהן מורא און אָהן צווייפעל. קיינער ליעבט דיך ניט מעהר פון מיר און קיינער ווינשט מעהר פון מיר דיין גליק.

עממא האָט דעם דאָזיגען בריעף מעהר ניט געזעהן און די מאמע האָט מיט דער טאָכטער איבער דעם בריעף מעהר ניט גע־רעדט.

דאָס איז געווען א ליעבעס־בריעף, ווי מען שרייבט איהם ווען

מען איז צוואנציג יאָהר אַלט. ריין און פייערדיג, נאאיוו ווי די אונוויסענהייט און היים ווי די יוגענד.

אין די פאָלגענדע צעהן טעג זיינען נאָך צוויי בריעף אין עממא'ס צימער אריינגעשליידערט געוואָרען און אויך דיעזע צוויי האָט נאָר די מוטער געלעזען. און אויך דיעזע צוויי זיינען געוועזן ווי דער ערשטער: נאאיוו ווי די אונוויסענהייט און היים ווי די יוגענד.

פיערטעס קאַפּיטעל.

די קאָרעספּאָנדענץ געהט אָן ווייטער. צוויי נייע ליעבהאָבער.

יר שיינט העכסט וואהרשיינליך, דאָס דער לעזער ווינשט איך זאָל איהם זאָגען, דאָס נאָך יענע דריי בריעף האָט עממאַ מעהר קיינע בריעף ערהאַלטען.

אָבער וויל מיין ערצעהלונג איז אַ וואהרע געשיכטע און די ערשטע שולדיגקייט פון דעם געשיכט־שרייבער איז גאַנץ אויפריכטיג צו זיין, מוז אויך איך די וואהרהייט זאָגען, די גאַנצע וואהרהייט און ניט אַנדערש אַלס די וואהרהייט. און די וואהרהייט איז זעהר פער־שיעדען פון יענער, וועלכע דער פריינדליכער לעזער ווינשט אָדער ווי ער נעהמט אָן.

אויף דעמזעלביגען וועג ווי די ערשטע דריי בריעף, האָט עממאַ אַ פיערטען בריעף ערהאַלטען, וועלכען זי האָט באַלד, ווי די ערשטע דריי, איהר מוטער נ י ט איבערגעגעבען; זי האָט איהם פער־באָרגען ביי זיך אין בוזים מיט דעם פעסטען ענטשלוס אויך דעם בריעף שפּעטער איהר מוטער איבערצוגעבען.

אָבער דער בריעף, וועלכער איז אום צעהן אוהר אין דער פריה דורך איהר פענסטער צו איהר אַריינגעשליידערט געוואָרען, איז נאָך אום צעהן אוהר אָבענד געלעגען אויף דעמזעלביגען פלאַץ, וועלכען עממאַ האָט איהם אין דער פריה געגעבען, און וויל דער בריעף האָט זיך אויף יענעם פלאַץ זעהר גוט געפיהלט, רעכט וואַרם און לוסטיג וועגען זיין ראָזיגעס נעסט, וואָס איז געוועבט געוואָרען פון אַ בע־סערען מאַטעריאַל, אַלס די געוועהנליכע נעסטען פון שטרוי און פון גראָז — האָט ער קיין לוסט געהאַט איהם צו פערלאָזען.

אום צעהן אוהר אין אָבענד איז עממאַ שלאָפען געגאַנגען, און דער „פערברעכערישער“ בריעף האָט איבערגעוואַנדערט פון זיין

ראַזיגען נעסט אין א ווייסען, מיט זיידענע שפּיצען בעפּוצטען און פון פרישער יוגענד אויסגעפּאַרפומירטען נעסט — איהר בעט.

עממא האָט דעם בריעף אוועקגעלייגט אונטער איהר קישען, אָבער נאָך א געוויסע צייט האָט זי איהם ווידער אין איהר הענד גענומען, און די דאָזיגע הענד האָבען דעם זיעגעל אויפגעבראָכען מיט אזא האסטיגקייט, פּונקט ווי איהרע הענד וואָלטען בעפאַלען געוועזען פון א קראַמפּף.

צווישען דעם זיעגעל אויפברעכען און דעם לעזען זיינען פיעלע מינוטען פערגאַנגען, שמערצהאַפט און אויפגערעגט, ווי א טויט־קאַמפּף, לאַנג ווי יאָהרהונדערטער זיינען פאַר איהר די מינוטען גע־וועזען, אָבער ביי דעם שיין פון א ליכט האָט זי ווידער דעם בריעף געלעזען, און איהרע אויגען און איהרע הענד און מעהר פון אַלעם האָט איהר הארץ ביים לעזען געציטערט, די הארץ פון דער אונ־שולדיגער מיידעל, וואָס האָט געגלויבט, אז שוין מיט דעם לעזען אליין, איז זי די ע ר ש ט ע ז י נ ד בעגאַנגען.

וואָס וועט זיין ד י ל ע צ ט ע זינד?...

די לעצטע ווייס איך ניט, ווייל אין דער ליעבע קען איך נאָר די צווייטע און די דריטע און די פיערטע און די הונדערטע — די ל ע צ ט ע קען איך ניט.

עטליכע טעג שפּעטער איז אריינגעשליידערט געוואָרען א בריעף נומער פינף, און דאַן א בריעף נומער זעקס. אויך די האָט עממא אין דעמזעלביגען ראַזיגען נעסט בעהאַלטען און ביי נאַכט אין די זעלביגע ווייסע בעט געלעזען, אָבער עממא האָט זיי קיין אנטוואָרט ניט געגעבען.

ערשט אויף דעם בריעף נומער זיעבען האָט זי אן ענטפער גע־געבען, און פון יענעם אויגענבליק איז די טעלעגראַפּענליניע, וועל־כע האָט די צוויי נאַאיווע, די צוויי ליעבענדע הערצער פערבונדען, מעהר ניט אונטערגעבראָכען געוואָרען.

אָבער די זינדען האָבען ניט געהאַט די גלייכע נומערען ווי די בריעף, די זינדען האָבען אויף זיך געטראָגען א פיעל גרינגערע נומער. ווען די בריעף האָבען שוין אויף זיך געטראָגען די נומער צוואַנציג, האָבען די זינד ערשט דערגרייכט די נומער צוויי.

ווי קומט עס? גאַנץ איינפאַך: די זינד נומער איינס: ער־

האַלטען בריעף פון א יונגען מאַן און זיי לעזען און דערפון די מו־טער ניט זאָגען.

די זינד נומער צוויי: געבען אן ענטפער אויף די דאָזיגע בריעף.

אויף דער זינד נומער איינס קען מען ביים פּריעסטער א סליחה ומחילה בעקומען; אָבער אויף דער זינד נומער צוויי, איז גאָר ניטאָ קיין כפּרה. און ווער ווייס ווי לאַנג די ד ר י ט ע זינד וועט אויף זיך לאָזען וואַרטען?...

* * *

דערווייל, ביז די דריטע זינד איז נאָך אין דער טונקעלער צוקונפט פערבאָרגען געוועזען, האָט זיך עממאַ צוויי נייע פערעהרער ערוואָרבען. זיי זיינען געווען געוועהנליכע בעזוכער אין איהר פאָ־טערס הויז און ביידע האָבען זיך אין איין צייט אין איהר פער־ליעבט.

אָבער עממאַ האָט די דאָזיגע נייע ליעבשאַפט גאָר ניט בעמערקט, ווייל טראַכט ענריקאָ'ס ליעבע־בריעף און טראַכט איהרע אַנטוואָרטען אויף זיי, איז זי נאָך אַלץ געווען א גרויסע אונשולד, און ווייל די ביידע, וואָס האָבען זיך צו איהר האַרץ גע'שדכנ'ט זיי־נען טרוסליווע און צוריקהאַלטענד געוועזען. איינער איז געווען זעהר יונג און זעהר געלעהרנט און דער צווייטער זעהר העסליך און זעהר אַלט. דער ערשטער איז געווען פינף און צוואַנציג יאָהר אַלט, ער איז געווען דער אינזשינער ר י נ א ל ד י נ י, מעהר מאַן פון וויסענשאַפט און ווייניגער אינזשינער; דער צווייטער איז געווען דער מאַרקיז פאַן אָ ק ו ו א פ ר ע ד ד א, זעכציג יאָהר אַלט און דריי אָדער פיערפאַכער מיליאָנער.

דער אינזשינער רינאַלדיני איז פון דער נאַטור צו גרויסע זאַ־כען בעשטימט געוועזען, אָבער קיינער האָט דאָס ניט בעמערקט, ווייל ער איז צו בעשיידען געוועזען און האָט זיך שטענדיג אין הינ־טערגרונד פון לעבען געהאַלטען.

א פיינליכע פון טעמפּעראַמענט און דערצו א שעהמעוודיגער, און ווייל ער האָט פון דער מענשליכער געזעלשאַפט גאָרנישט גע־קענט ווי נאָר די הויז פון זיין מוטער און די שוהל, אין וועלכער ער האָט געלערנט, בעשיידען, ווייל ער האָט פיעל שטודירט און זעהר

פיעל געוואוסט; אָבער זיין אידעאַל איז געוועזן אזוי ווייט און אזוי הויך, דאָס עס האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, דאָס אויך ביי א לעבען פון אַכטציג יאָהר וועט איהם אונמעגליך זיין דעם דאָזיגען אידעאַל צו דערגרייכען.

גלייך ווי ער האָט מיט גרויסע עהרע זיין דיפּלאָם בעקומען, איז ער פון דער רעגיערונג בערופען געוואָרען אויף א שטעלע פון טעכנישען אינספּעקטאָר אין דער קעניגליכער מארינע, מיט דעם אויפטראג צו שטודירען די עקספּלאָזיוו־שטאָפען.

ער איז פון דער נאַטור בעגאַבט געוועזען מיט אן ערפינדע־רישע זשעניע, און שוין די ערשטע מאָנאַטען פון זיין דיענסט האָט ער א וויכטיגע נייעם ענטדעקט אין דער פאבריקאציאָן פון טאָר־פּעדאָס, וואָס איז געאייגענט געוועזען אין דער כעמישער וועלט א רעוואָלוציאָן און איבערקעהרעניש ארויסצורופען. ער האָט זיך אָבער ניט געאיילט מיט זיין ערפינדונג זיך צו ריהמען, אָדער זיינע רע־זולטאַטען אין דער עפענטליכקייט צו פּובליצירען.

ער איז געוועזן צוריקהאַלטענד, ער איז געוועזן בעשיידען, אָבער מעהר פון אַלעם איז ער ניט אונגעדולדיג געוועזען. די אונגעדולד איז דער פעהלער פון די שוואַכע.

זיין שטעלע איז געוועזן אין דער שטאָדט ס פּ ע צ י א, וואו ער האָט זיין ביוראָ געהאַט. אַלס ער האָט בעקומען אן אורלויב (וואַקיישאָן), איז ער געקומען נאָך פ ל אָ ר ע נ ץ, וואו זיין מו־טער האָט איהם געבעטען ער זאָל זיך אין דער געזעלשאַפט צער־שטרייען.

— עס איז דיר נויטיג זיך אויסצורוהען פון דיינע שטודיען — האָט די מוטער צו איהם געזאָגט — און דו מוזט קענען לערנען די וועלט, אין וועלכער דו האָסט צו לעבען, די וועלט, וועלכע איז דיר אַבסאָלוט אונבעקאַנט. דו ביזט ניט נאָר אן אינזשינער, דו ביזט דאָך אויך א מ ע נ ש!

און רינאַלדיני איז מיט זיין מוטער גאַנץ איינפערשטאַנדען געוועזען, וויל ער האָט אויך געפיהלט ווי נויטיג עס איז איהם די נייע וועלט פאַר איהם צו זעהן און אין איהר צו פערקעהרען. עס האָט זיך ענדליך אין איהם ערוועקט די גרויסע נייגיעריגקייט זיך צו געפינען אין דער געזעלשאַפט פון דעם צ ו ו י י ט ע ן מ י ן

מענשען, וועלכען די פּאָעטען קרוינען מיט דעם נאָמען: „דאָס בע־סערע געשלעכט“.

ער האָט געטראָפען עממאַ'ן און האָט זיך שוין אין ערשטען אויגענבליק אין איהר פערליעבט. מיט איהם האָט פּאַסירט דאָס, וואָס די פּסיכאָלאָגען און ראָמאַנען־דיכטער האַלטען פאַר „א בליץ פון לויטערען הימעל“, א בליץ, וואָס קומט אונערוואַרטעט און פאַר־ברענט א מענשליכעס וועזען.

פאַר איהם, דעם נאַאיווען און בעשיידענעם, איז ליעבען און הייראַטהען איין איינציגער בעגריף געווען, אָבער ווי קען ער שטרע־בען די האַנד און האַרץ פון א שעהנע, געבילדעטע און רייכע מיי־דעל צו בעקומען, ער, וואָס זיין גאַנצעס אייגענטהום איז נאָר זיין דיפּלאָם געוועזען? און פון דער אַנדערער זייט, ווי קען ער אין זיך דערשטיקען די מעכטיגע ליעבע, וואָס האָט זיין האַרץ אין גאַנ־צען געפאַנגען, די ליעבע, וואָס האָט זיך אין זיין ריינע נשמה אזוי פעסטגעזעצט.

נאָכדעם ווען ער האָט זי צום ערשטען מאָל געזעהן, איז איהם די וויסענשאַפט אליין שוין מעהר ניט גענוג געוועזען, און עס האָט זיך איהם אויסגעדראַכט, דאָס די וויסענשאַפט צוזאַמען מיט עממאַ'ן, וועלען פאַר איהם בילדען דעם גן־עדן אויף דער ערד, און אָהן עממאַ'ן וועט די גאַנצע ערד פאַר איהם זיין אַן אונפרוכטבאַרע, א מאָגערע לאַנד, א וויסטעניס אָהן אָאַזען.

און ווייל ער האָט זיין ליעבע צו עממאַ'ן אלס פוסטער חלום, אלס נאַרישע אוטאָפּיע בעטראַכט, האָט ער זיך פאָרגענומען פון איהר הויז זיך ווייט צו האַלטען, און האָט זיך פאַרבעריימעט בים־לעכווייז אין גאַנצען זיך פון איהר הויז צוריק צו ציעהען. נאָך שווע־רע און שמערצליכע אנשטרענגונגען איז עס איהם געלונגען דריי טעג נאָכאַנאַנד עממאַ'ן ניט צו בעזוכען, אָבער דעם פיערטען טאָג האָט ער זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען, און די דאָזיגע דריי־טאָגיגע אָבוועזענהייט פון איהר האָט נאָר געדיענט איהם די איבערצייגונג צו געבען, דאָס אָהן עממאַ'ן האָט פאַר איהם זיין לע־בען קיין שום ווערטה. אום זיך פאַר די שמערצען פון דער לאַנגער אָבוועזענהייט צו בעלוינען, האָט ער צו איהר אָנגעהויבען געהן יעדען טאָג, און איהרע עלטערען האָבען איהם אימער מיט פרייד עמפּפאַנ־

גען און האָבען זיך ווי גליקליך געפיהלט מיט זיינע אָפטע וויזיטען. מעהר פון אַלעמען האָט דער פאָטער זיין צופריעדענהייט ארויסגעוויזען, אלס מאַן פון וויסענשאַפט, האָט ער באַלד דעם גרויסען ווערטה פון דעם געלעהרטען אינזשינער דערקענט.

עממא האָט מיט דעם יונגען אינזשינער העפליך פערקעהרט, שטענדיג אויף איין אָרט און ווייזע און ניט אַנדערש ווי נאָר העפליך.

אָבער אין דעם יונגען רינאַלדיני איז מיט יעדען טאָג די ליעבע אַלץ גרעסער אויסגעוואַקסען און האָט זיך אַזוי ווייט אויסגעברייטעט, דאָס זי האָט זיין גאַנצעס וועזען ווי א רייטענדער שטראָם איבערגעפלייצט און איז אין די טיעפסטע טיעפענישען פון זיין לעבען איינגעדרונגען. פאַר קיין אַנדער זאַך איז אין איהם קיין פּלאַץ ניט געוועזען. דער שטראָם איז אַלץ פולער און שטאַרקער געוואָרען און האָט געסטראַשעט מיט ארויסטרעטען פון זיינע ברעגען...

עס האָט, ווי עס האָט געשיינט, געהאַלטען דערביי, דאָס די ליעבע וועט באַלד מוזען פון אינעווייניג אין דרויסען ארויסטרעטען. אין דער געוועהנליכער שפּראַך רופט מען דאָס: א ל י ע ב ע ס־ע ר ק ל ע ר ו נ ג.

אָבער די אָפענע ערקלערונג איז פון זיין מויל קיינמאָל ניט ארויסגעקומען. ער האָט גערעדט מיט שטענדיגע פייערדיגע בליקען, דורכדרינגענד ווי שפּאַנישע קינזשאַלען, שרעקליך ווי די בליצען, אָדער צערטליך ווי די וואַרעמקייט פון דער מאַיאָווער זון.

די דאָזיגע אַלע בליקען האָבען גאָרנישט געקענט דורכדרינגען, גאָרנישט פערברענען און גאָרנישט דערוואַרעמען. זיי האָבען אויף עממא'ן קיין שום רשם געמאַכט, זיי האָבען זיך אין דער לופט אויסגעלאָשען און נאָך זיך גאָרנישט איבערגעלאָזען ווי דאָס מאָמענטאַנע אויפשיינען פון א געפאַלענעם שטערן.

אָבער פאַר די וואַכזאַמע אויגען פון עממא'ס מוטער זיינען זיי ניט פערלאָרען געגאַנגען. אין דעם פערלויף פון עטליכע טעג בעאָבאַכטען, האָט זי שוין געהאַט די פולע איבערצייגונג, דאָס דער אינזשינער ריִנאַלדיני ליעבט איהר טאָכטער, און פונקט ווי דעם פאָטער איז דאָס איהר זעהר ליעב און בעגליקענד געוועזען. זי האָט

זיך פאר איהר טאָכטער קיין בעסערע פּארטיי גאר ניט געקענט ווינשען.

דארום האָט זי זיך גאר ניט געקענט ערקלערען דעם אומשטאנד, ווארום עממא האָט די טיפע פערעהרונג פון דעם יונגען אינזשי־נער נאָך ניט בעמערקט, און נאָך קיינמאָל מיט איהר וועגען איהם ניט געשפּראָכען.

אין א געוויסען טאָג האָט זי שוין מעהר ניט געוואָלט שווייגען און אָהן אלע הקדמות האָט זי עממא'ן געפרעגט:

— וואָס האלטסט דו פון דעם אינזשינער?

— פון דעם אינזשינער רינאלדיני? — האָט עממא צוריק געפרעגט.

— יאָ, געוויס. אן אנדערער אינזשינער קומט דאָך צו אונז ניט.

— הם... ער שיינט מיר א בראַווער מענש צו זיין... זעהר גע־לעהרט און זעהר שעהמעוודיג.

— ניין, ניט דאָס, מיין טאָכטער! איך וויל וויסען, אויב ער געפעלט דיר, אויב ער איז דיר סימפּאטיש, אויב דו געפינסט איהם פאר א שעהנעם.

— וועגען דעם האָב איך קיינמאָל ניט געטראַכט, ליעבע מא־מא... איך האלט איהם פאר א שעהנעם מאַן, יאָ, ער איז אנגע־נעהמער פון פיעלע אנדערע...

זי האָט דאָס אלעס ארויסגעזאָגט מיט א גלייכגילטיגע מינע, איז דערביי גאר ניט רויט געוואָרען, און די מוטער, וואָס האָט א גאנץ אנדערען ענטפער ערווארטעט, האָט זיך זעהר שטארק גע־קריינקט געפיהלט.

אייניגע מינוט האָט זי געשוויגען. א גרויסע ענטטוישונג האָט זי אָנגעפילט מיט פערדרוס און ביטערקייט.

— ווי גליקליך וועט די פרוי זיין, וואָס וועט רינאלדיני'ס ווייב ווערען! — האָט די מוטער דעם היינטיגען געשפּרעך מיט א שווערען זיפץ געענדיגט.

אָבער ניט די מוטערס ווערטער און אויך ניט איהר שווערער זיפץ האָבען עממא'ס הארץ געקענט ריהרען.

זי האָט אין דעמזעלביגען מאָמענט געפיהלט ענריקאָ'ס בריעף

אין איהר ראַזיגען נעסט, און האָט געוואַרט אויף דער צייט, ווען זי וועט אין איהר בעט ליגען און לעזענדיג דעם בריעף, וועט זי א שטונדע לאַנג אַלע זיסקייטען פון דער ליעבע געניסען.

* * *

דער מארקיז פאַן אקוואַפרעדדא איז געווען דער צווייטער, וואָס האָט זיך אין עממאַ'ן פערליעבט.

ער איז געווען א מאַן, אויף וועלכען קיין בייזע צונג, אפילו די גיפטיגסטע צונג פון דער וועלט, האָט ניט געהאַט וואָס אויסצו־זעצען. ער איז ניט געווען קיין הולטאַי, קיין טרינקער, קיין קאַר־טענשפּיעלער.

אָבער צו דערזעלביגער צייט האָט קיינער ניט געהאַט איבער איהם עטוואָס גוטעס צו זאָגען. ער איז געווען, ווי מיין פּראָפעסאָר פון נאַטור־געשיכטע האָט געזאָגט, ווען ער פלעגט רעדען איבער א דימענט, דער פּאַרבלאָזעסטער, דער גערוכטלאָזעסטער און געשמאַק־לאָזעסטער מענש פון דער וועלט. ער איז געווען גוט, ווייל ער האָט קיינעם ניט בעגנב'עט, קיינעם ניט ערמאָרדעט, און ווייל ער איז וואָהלטהעטיג געווען.

אָבער אין אלגעמיין איז ער געווען א מענשליכער נול. ער האָט גע'ירש'ענט א גרויס פערמעגען, און דער דאָזיגער פערמעגען האָט ביי איהם ניט געוואַקסען און אויך ניט קלענער געוואָרען. ער האָט שטענדיג גוט אַכטונג געגעבען אויף זיינע גיטער, האָט געלע־זען נאָר די ביכער, וועלכע זיינען געווען אין דער מאָדע, פלעגט דעם זומער פערברייינגען אין די בעדער אָדער אין די בערג, פלעגט אָפט בעזוכען די טהעאַטערס און געזעלשאַפטען. מיט איין וואָרט: ער האָט געלעבט.

פון זיינע ליעבשאַפטען אין זיין יוגענד, האָט קיינער עטוואָס ניט געוואוסט. ער איז קיינמאָל ניט געווען גאלאַנט, אָבער אויך ניט אונהעפליך געגען דאַמען. מיט פיעלע יאָהרען צוריק האָט ער א שעהנע קאַמערפרוי צו זיך אין הויז אריינגענומען און זי איז די גאַנצע הערשערין און פערוואַלטערין מיט דער צייט געוואָרען. עס קען אויך מעגליך זיין, אַז די דאָזיגע שעהנע פרוי האָט איהם אויפ־געלייזט די גרויסע פּראָבלעמע פון דער ליעבע, וועלכע עס מאַטערט

און פּלאַגט טויזענדער מענער, און וועלכע עס מאכט פול די שטראַ־
סען פון לעבען מיט פערוואונדעטע און טויטע.

קורץ, דער מארקיז פאַן אקוואפרעדדאַ איז — אום איהם מיט
אַ מאַדישען וואָרט צו בעצייכענען — געווען אַ מאַן קאַמם איל
פאָה.

אלס ער האָט שוין זעקס צעהנדליג יאָהרען אויף זיינע פּלייצעס
געטראָגען, האָט ער זיך נאָך גאַנץ גוט געהאַלטען. זיינע האָאר האָט
ער ניט געדאַרפט פארבען, זיינע אַלע צייהן זיינען גאַנץ און וויים
געוועזען און זיינען ווירקליך זיינע אייגענע געוועזען. דאַ־
מאַלס איז איהם געקומען דער געדאַנקען, דאָס ניט האָבענדיג קיינע
פּלימעניקעס, קיינע קאַזינס און אַנדערע נאָהענטע און וויטע פער־
וואנדטע, וואָס זאָלען נאָך זיין טויט זיין נאָמען טראָגען — בלייבט
איהם נאָר איין וועג: נעהמען אַ ווייב, וואָס זאָל איהם אַ קינד גע־
באָרען, און דאָס דאָזיגע קינד וועט טראָגען זיין הערב מיט דעם נאָ־
מען מארקיז פאַן אקוואפרעדדאַ און וועט ניט לאָזען אָבשטאַרבען
דעם וויכטיגען און הויך־קלינגענדען נאָמען.

ער איז געווען אַלט, אָבער געזונד און פריש, און ווען ער וועט
זיך אויסוועהלען אַן אָרעמע, אָדער ווייניג בעמיטעלטע כלה, קען ער
אויף דעם וואָגשאָל פון הייראַטהען אוועקלייגען זיינע מיליאָנען, אום
אויסצוגלייכען דאָס געוויכט פון דער כלה׳ס יוגענד און שעהנהייט.

און זיין אויג איז געפאַלען אויף דער יונגער עממאַ און ער האָט
זיך אין איהר פערליעבט. איך זאָג: פערליעבט, וויל דעם
דאָזיגען וואָרט האָט ער שטענדיג אליין בענוצט אין זיינע זעלבסט־
געשפּרעכען ביינאַכט, ווען ער פלעגט אין דער שטילקייט און איינ־
זאַמקייט די קאָרעקטורען פון זיין טעגליכען לעבען קאָרעגירען, ווען
ער פלעגט אַנאַליזירען זיין געפיהל צו די יונגע עממאַ.

פריהער האָט ער וועגען הייראַטהען קיינמאָל ניט געדאַכט,
ער האָט קיינמאָל אויף יונגע מיידלאַך ניט געאַכטעט, און עממאַ
איז געווען די ערשטע, אויף וועלכער ער האָט זיינע אויגען מיט
עהרליכע אבזיכטען געריכטעט, כאָטש אין זיינע יאָהרען זיינען די
דאָזיגע אבזיכטען אביסעל חוצפה׳דיג געוועזען.

די דאָזיגע אויגען זיינען שטענדיג מיט גרויסע גאָלדענע ברי־
לען בעדעקט געוועזען און דורך די גלעזער האָבען געבליצט בליקען

פון פערשיעדענער נאטור: אמאל צערטליכע, באלד ליידענשאפט־ליכע און אפטמאל תאוה'דיגע.

ענטוועדער די גרויסע גאלדענע ברילען, אדער דער קאפ מיט די ווייסע האאר, האבען דערצו בייגעטראגען, דאס די בליקען פון דעם מארקיז האבען ניט געהאט די קראפט צו פערוואונדען, ניט צו צינדען, אפילו עממא'ס הויט צו קנייפען.

מיט די בליקען אליין האט זיך דער מארקיז ניט בענוגענט, ער האט זיי צו עממא'ן געשיקט צוזאמען מיט בלומענבוקעטען, מיט באנבאנס, מיט ביכער און מיט אלע אנדערע ממשות'דיגע זאכען, מיט וועלכע דער פערליעבטער זוכט דאס הארץ פון דער געליעב־טער צו געווינען. עממא פלעגט די דאזיגע אלע העפליכקייטען און גאלאנטעריייען אננעהמען ווי פון א פ א ט ע ר און פלעגט אפט זאגען:

— וואס פאר א גוטער מענש דער מארקיז פאן אקוואפערדדא איז!

ביידע ליעבעס, פון דעם אלטען מארקיז און פון דעם יונגען אינזשינער זיינען מיט א פערשיעדענער געשווינדיגקייט צו עממא'ן געלאפען, אבער ווייט אבגעטהיילט איינע פון די אנדערע.

די ליעבע פון דעם אלטען מארקיז איז האסטיגער געלאפען, ווייל די אלטע ליעבהאבער זיינען שטענדיג אונגעדולדיגער, ווייל עס בלייבט זיי ווייניג צייט די געשמאקע פרוכט פון לעבענס־בוים צו געניסען, און ווייל די ליעבע פון דעם יונגען אינזשינער איז דורך זיין שעהמעוודיגקייט פערלאנגזאמט געוועזען.

די יונגע ליעבהאבער, אויך די שעהמעוודיגע, קענען שפרינגען, דאס, וואס די אלטע קענען ניט, און דערפאר קענען די יונגע אין איין טאג דערגרייכען דעם שטיק וועג, וועלכען זיי האבען אין א מאנאט צייט פערלארען.

איך ווייס ניט, אויב דער יונגער רינאלדיני האט דעם שפרונג געמאכט, אדער אויב עס האט עפעס וואס אנדערש, עפעס א נייעס פאסירט.

איך ווייס אבער, אז ביידע האבען זיך נאך אלץ אויף דעמ־זעלביגען פונקט געהאלטען.

דער מארקיז פאן אקוואפערדדא האט זיך מיט א בעשיידענעם

בריעף צו עממא׳ס פאָטער געווענדעט, און האָט ביי איהם עממא׳ס האנד געבעטען.

און גראַדע אין דעמזעלביגען טאָג, האָט דער אינזשינער רי־נאַלדיני, אלס ער איז אין אָבענד מיט עממא׳ן ביים פינסטער אין סאַלאָן געזעסען, איהר געפרעגט מיט א ציטערדיגע שטימע, אויב זי איז געניינט איהר לעבען מיט זיינעם צו פערבינדען.

און עממא האָט איהם מיט גרויס רוה געענטפערט:

— פארלויפיג וויל איך ניט הייראטהען.

וואָס עס איז שייך צו דעם בריעף פון דעם אלטען מארקיז, מוז איך אייך זאָגען, דאָס דער פאָטער האָט איהם מיט ערשטוינונג געלעזען און האָט איהם באלד זיין פרוי איבערגעגעבען.

איך וויים ניט, וואָס דער פאָטער האָט מיט דער מוטער וועגען דעם גערעדט. איך וויים אָבער, אז באלד נאָך דעם האָט א טראגישע פאסירונג איבער די פרעהליכע און גליקליכע הויז איינגעבראָכען.

דער דאָקטאָר, וואָס איז ארויסגערופען געוואָרען פון פלארענץ נאָך מאָדענא צו א קראנקען, איז אין וואגאָן געשטאָרבען פון א שווערע אפּאָפּלעקסיע.

איך וויל אייך ניט שילדערען דעם גרויסען שמערץ פון דער פאמיליע.

ביידע ליעבהאָבער, וואָס האָבען אויף א פערשיעדענעם אופן אום עממא׳ס האנד זיך בעוואָרבען, האָבען זיך גאָר ניט געוואונדערט איבער דעם אומשטאנד, וואָס זיי האָבען קיין ענטפער ניט בעקומען, האָבען א גרויסען טהייל אין דער שמערץ פון דער פאמיליע גענומען.

אויך ענריקאָ האָט, אלס דריטער, גענומען א גרויסען אנטהייל אין דעם שמערץ פון דער פאמיליע, וועלכע ער האָט שוין אלס זיין פאמיליע בעטראכט, און האָט דערביי ניט אויפגעהערט זיינע בריעף אין עממא׳ס פענסטער צו שיקען.

פינפטעם קאַפּיטעל.

עממאַ פרעגט עצות ביי אַ פריינדין און ביי איהר מוטער.

אָך עממאַ'ס פּאַטערס טויט זיינען דריי מאָנאַט פערגאַנגען און דער טרויער אין דער פאַמיליע האָט זיך נאָך אויף אַ האָר ניט פערמינדערט. אָבער אויף קיינעם פון דער פּאַמיליע האָט דער שמערץ זיין שוואַרצען שטעמפּעל ניט אַזוי שטאַרק אַרויפגעדריקט ווי אויף עממאַ'ן. אום איהר פון דעם גרויסען שמערץ אָבצוציעהען, האָט איהר מוטער אין אַ געוויסען טאָג צו איהר פּלוצלונג געזאָגט:

— הער, מיין אוצר, איך וויל דיך צום לאַכען ברייננגען...

— דאָס וועט דיר שווער זיין, מאַמאַ! — האָט עממאַ געענטפערט.

— דער מארקיז וויל דיך הייראַטהען, מיין טאָכטער...

— אונמעגליך, מאַמאַ! און דאָס אין אַזאַ צייט? ווי קען ער דאָס אונזער שמערץ און אונזער טרויער ניט אַכטען? פערשטעהט ער דען ניט, אַז דער טרויער־יאָהר וועט ביי מיר געדויערען מיין גאַנצעס לעבען?

— ניין, מיין קינד, ניט איצט איז דער מאַרקיז מיט זיין פאָרשלאַג געקומען; אַ קורצע צייט פאַר דעם פּאַטער'ס טויט האָט ער וועגען דעם דעם פּאַטער געשריעבען.

— אַה, מאַמאַ, דאָס איז גוט! ווען איך וואָלט דאַמאָלס דערפון געוואוסט, וואָלט איך דאַמאָלס מיין אַכטונג צו איהם פערלאָרען... און ווייסט דו, מאַמאַ, אַז ער איז מינדסטענס זיעבציג יאָהר אַלט?

— ניין, נאָר זעכציג! און דעם אמת מוז מען זאָגען, אַז ער זעהט גאָר ניט אויס ווי אַ זעכציגער.

— אָבער אַ זעכציגער, מאַמאַ, איז דאָך שוין אויך אַן אַלטער

מאַן! און ווייל דו האָסט מיר מודה געווען, דאָס דער מארקיז איז א זעכציגער, וויל איך דיר אויך עפּעס וואָס מודה זיין... עטליכע טעג פאַר פּאַפּאַ׳ס טויט, האָט מיר דער יונגער אינזשינער רינאַל־דיני זיין ליעבע ערקלערט און דעם פאָרשלאַג געמאַכט מיט איהם צו הייראַטהען.

— ווירקליך? און וואָס האָסט דו איהם געענטפערט?

— דאָס איך וויל נאָך פארלויפיג ניט הייראַטהען.

— ער געפעלט דיר ניט?

— ער איז מיר קיינמאָל אין די גדאַנקען ניט געלעגען.

— עממאַ, זיי אויפריכטיג צו מיר. שטענדיג האָסט דו מיר דיינע פערבאָרגענסטע געדאַנקען און געפיהלען פון דיין הארץ פער־טרויט. פערטרוי מיר אויך, וואָס עס געהט יעצט אין דיר פאָר: איך קען גאָר ניט גלויבען, אז דו טראָגסט אין דיין הארצען א ניי־גונג צום יונגען ענריקאָ, וואָס וואוינט אויף דער אַנדערער זייט גאַס.

עממאַ איז רויט געוואָרען ביז די וואָרצלען פון איהר האָאָר.

— דו ליעבסט איהם! — האָט די מוטער מיט אויפרעגונג פאָרטגעזעצט — איך האָב איהם זעהר אָפט געזעהן שטעהענדיג ביי דיין פענסטער, און יעדעס מאָל איז ער אנטלאָפען, ווען ער האָט בעמערקט דאָס איך זעה איהם. איך וויל האָפען, אז דו האָסט איהם צו זיין ליעבע ניט ערמוטהיגט. ער מעג זיך א גאַנץ בראַווער יונגערמאַן זיין, דאָס איז ביי מיר קיין צווייפעל, אָבער ער איז דאָך נאָך נישט מעהר ווי א סטודענט פון דער אוניווערזיטעט...

— מאַמאַ, ליעבע מאַמאַ! — האָט עממאַ געענטפערט, — איך בין נאָך צו־טרויעריג, אום וועגען הייראַטהען צו דענקען, לאָמיר איצט וועגען דעם ניט ריידען. אין עטליכע מאָנאַט ארום וועלען מיר די דאָזיגע טהעמאַ ווידער אויפנעהמען.

עממאַ האָט די דאָזיגע ווערטער מיט אזא טיעפען זעעלען־שמערץ און צוגלייך מיט אזא ענטשלאָסענער ענערגיע ארויסגע־רעדט, דאָס די מוטער, וועלכע איז געווען א שוואַכער כאַראַקטער און נאָך מעהר שוואַך אין בעצוג צו איהר טאָכטער, האָט די טהעמאַ אויפגעגעבען און האָט זיך געווענדעט צו אַן אַנדער טהעמאַ.

אָבער אַלס עממאַ האָט זיך צוריקגעצויגען אין איהר אייגע־נעם צימער, האָט זי זיך געפיהלט ווי פון א שרעקליכען שווינדעל

בעפאלען, ווי אריינגעכאפט אין א העלישען קארעהאד, אין וועל־בען אלעס דרעהט זיך ארום זיך זעלבסט, און עס איז איהר פאר־געקומען, אזוי ווי זי איז געצוואונגען זיך מיטצודרעהען. אין דעם דאזיגען קרייזטאנץ האט זי באלד געזעהן דעם סטודענט ענריקא, באלד דעם אלטען מארקיז און ווידער באלד דעם אינזשינער רי־נאלדיני זיך אומדרעהען און צו איהר זייערע הענד אויסשטרעקען, אזוי ווי מיט דער אבזיכט זי צו ערגרייפען און אוועקצופיהרען... צוויי מענער האבען זי צו גלייכער צייט פאר זייער וייב געוואלט מאכען, און דער דריטער, וואס האט די זעלביגע אבזיכט ניט ער־קלערט, ליעבט זי, פערגעטערט זי און זי ליעבט איהם...

אין דער דאזיגער נאכט האט עממא גאר וויניג שטונדען גע־שלאפען און איהר שלאף איז געווען אויפגערעגטער און שטורמדי־גער אלס אין איהר וואכעדיגען צושטאנד. זי האט געפיהלט, אז מארגען אין דער פריה מוז זי לויפען צו איהר מוטער און איהר מודה זיין איהר ליעבע צו דעם סטודענט ענריקא, און איהר דערביי בעטען, זי זאל דעם מארקיז און דעם אינזשינער אן אבשלאגענדע אנטווארט געבען.

אבער דער מוטה האט איהר דערצו געפעהלט. זי וואלט דאך דערביי דער מוטער געמוזט ווייזען די גאנצע פערבארגענע קארעס־פאנדענץ מיט דעם סטודענט, און מודה זיין איהרע „צוויי זינד", וועלכע זי האט זיך זעלבסט נאך ניט געקענט פערצייהען, און וועל־כע עס האבען טאג און נאכט אויף איהר געוויסען ווי צוויי גיפ־טיגע פיילען געלאסטעט!

ניין, ניין, דאס קען זי ניט טהאן! מיט איינמאל פערליערען די אכטונג פון דער מוטער, וועלכע זי האט פערגעטערט, וועלכע האט אין איהר ריינהייט און אין איהר אונשולד געגלויבט, וועלכע האט איהר געהאלטען פאר אונפעהיג וועלכע ניט איז זינד צו בע־געהן... ניין, ניין! זי וועט נאך שווייגען, אייביג, אייביג שווייגען!

אבער איהר יונגע הארץ איז איהר איבערגעלאפען. די געהיימ־ניסע, וועלכע זי האלט אין איהר הארץ פערשלאסען צו דערשטיקען, זיי טויטען, שרעקליך! וועמען זאל זי די געהיימניסע אנגעטרויען?

זי האט נאר איין פריינדין געהאט, מאריע, מיט וועלכע

זי האָט צוזאַמען געשטודירט און וועלכע זי וואָלט שוין אַלעם פער־טרויט, כאָטש יענע איז מיט עטליכע יאָהר עלטער פון איהר גע־ווען. יענע מאַריע האָט מיט צוויי יאָהר צוריק געהייראטה און האָט זיך בעזעצט אין דער שטאָדט פערודזשיא.

די ערשטע צייט האָט איהר מאַריע צוויי אָדער דריי מאָל וועכענטליך געשריעבען. אין יעדען בריעף האָט איהר מאַריע איהר גליק אין די ליכטיגסטע פארבען געשילדערט. דאן זיינען איהרע בריעף זעלטענער געקומען און זיינען קעלטער געוועזען און גאָר אין דער לעצטער צייט האָט זי פון איהר מעהר קיינע בריעף ערהאַלטען.

ווי קען זי מאַריע'ן זעהן? ווי קען זי איהר האַרץ פאַר איהר אויסגיסען? דאָס, וואָס זי האָט איהר צו זאָגען, קען מען דעם פּאַפּיער ניט אָנגעטרויען, דאָס מוז נאָר מיט לעבעדיגע ווערטער געזאָגט ווערען פון ליפּען צו ליפּען,ביידע אָטהעמס מוזען זיך דער־ביי אין איינס פערשמעלצען, ביידענס הענד מוזען זיך צוזאַמענ־פלעכטען אין איין קערפּער און די ווערטער מוזען בעגלייטעט ווע־רן פון אַפטע טרעהרען און פון הייסע קוסען.

אין אַ געוויסען טאָג האָט זי גאַנץ אונערוואַרטעט פון מאַריע'ן דורך דער פּאָסט ערהאַלטען אַ בילעט מיט פאָלגענדען אינהאַלט:

„הערצענסגעליעבטע פריינדין!

מאָרגען פערלאַז איך אויף איניגע טעג פערודזשיא און וועל געגען אָבענד ביי דיר זיין. ברייט אויס וויט דיינע אָרעמעס, אום מיך צו דיין האַרץ צו דריקען; איך דאַרף האָבען דעם טרויסט און די מיטלייד פון אַ וואַהרע פריינדין. דיין מאַריע.“

און דעם אַנדערען טאָג איז מאַריע אין עממאַ'ס אָרעמס גע־לעגען און אַ לאַנגע צייט האָבען ביידע קיין וואָרט ניט געקענט ארויסריידען, אַזוי צאַהלרייך זיינען געוועזען די קוסען און די טרעה־רען, וועלכע ביידע האָבען זיך איינע די אַנדערע געטראַקטירט.

עממאַ, וואָס האָט זיך אַזוי גליקליך געפיהלט מיט דעם, וואָס זי האָט אַ פריינדין, וועלכע זי קען איהר גרויסען געהיימניס אַנ־פערטרויען, האָט באַלד אויסגעפונען, דאָס יענע איז צו איהר גע־קומען, אום איהר אַן אַנדער געהיימניס, און אַ פיעל טרויעריגעס, מיטצוטהיילען.

מאַריע איז אונגליקליך געוועזען, העכסט אונגליקליך. זי האָט

געגען דעם ראטה און געגען דעם ווילען פון איהר פאמיליע א יונגען סטודענט געהייראטהעט (פונקט אזא סטודענט ווי ענריקא), א סטודענט, וואס האט ניט שטודירט און איז געווען א קינד פון אן ארעמע און דערצו נאך פון אן אונעהרענהאפטע פאמיליע. ער איז געווען א שעהנער, זעהר א שעהנער. און מאריע האט איהם געהייראטהעט אין דעם גלויבען, דאס שעהנהייט און די ליעבע, וועלכע זיי פיהלען איינער צום אנדערען, איז פאר זיי גענוג, אום זיי גליקליך צו מאכען.

אום די איינוויליגונג צו דער דאזיגער הייראטה פון איהרע עלטערען צו ערצווינגען,, איז מאריע בעגאנגען א מאראלישען פער־ברעכען, וואס האט איהרע עלטערען געצוואונגען זייער צושטימונג צו דער פערבינדונג צו געבען, ווי אויך דעם נדן, וועלכער איז פאר איהר בעשטימט געוועזען, אלס צוגאב.

מאריע'ס מאן איז געווען פון פערודזשיא און דארט האבען זיי זיך נאך דער האכצייט בעזעצט. זייער פלאן איז געווען, דאס דער סטודענט זאל אין דער דארטיגער אוניווערזיטעט ווידער אנ־פאנגען זיינע שטודיען, וועלכע ער האט איבער געלד־מאנגעל אונ־טערגעבראכען, ביז ער וועט ענדיגען און וועט דעם דאקטאר־דיפ־לאם בעקומען; אבער ווייל זיי זיינען געווען איבערגעלאזען מיט זייער ליעבע פאר זיך אליין, איז אין א יאהר צייט פון זייער קאפי־טאל גאר נישט געווארען, זיי זיינען געבליבען אהן געלד, און וואס נאך ערגער איז, אויך אהן ליעבע.

די פינאנציעלע שוועריגקייטען און זארגען האבען דעם שלעכ־טען און טרוסליוזען כאראקטער פון דעם מאן נאך מעהר פערשלי־מערט און יעדען טאג האט ער געפונען אן אויסרייד, אום זיין פרוי א גראבע סצענע צו מאכען. ער האט זי בעשולדיגט, דאס זי ליעבט דעם לוקסוס און פערשטעהט ניט ווי א הויז און א הוצאה דארף געפיהרט ווערען, און זי איז דאס די, וואס האט דאס אונגליק אויף זיי ביידען געבראכט... די פיזישע ליעבע, די גראבע ליידענשאפ־טען פון קערפער האבען אפטמאל דעם פריעדען צווישען זיי צוריק געבראכט, אבער די גרויזאמע קוואלען און פיין פון דעם עלענד האבען דעם הימעל אין זייער הויז נאר א קורצע צייט געקענט ריין האלטען.

דאָס לעבען, וועלכען מאַריע האָט אין פּערודזשיא געפיהרט, איז געוועזן אַ לעבען אין גיהנום, און דארום איז זי נאָך פלאָרענץ געקומען, אום ביי איהר פריינדין עממאַ טרויסט צו זוכען און פון איהרע עלטערן אַ ראטה צו פּערלאַנגען.

* * *

אלס מאַריע האָט געענדיגט די שילדערונג פון איהר מאַרטי־ריאום, האָט עממאַ פאַר מאַריען איהר גאַנצע הארץ אויפגעעפענט און האָט איהר אין קורצען דערצעהלט די פּערצווייפעלטע לאַגע, אין וועלכע זי געפינט זיך.

אָבער מאַריע האָט איהר גאָר ניט געלאָזט ענדיגען איהר שיל־דערונג, האָט איהר העפטיג אונטערבראָכען און האָט צו איהר גע־זאָגט:

— עממאַ, טראַכט נישט פיעל און געה באַלד און הייראַטה דעם מאַרקיז פאַן אַקוואַפרעדדאַ!

— אָבער איך ליעב איהם ניט, אָבער ער איז זעכציג יאָהר אַלט! — האָט עממאַ פערדראָסען אויסגערופען.

— נו איז וואָס? — האָט מאַריע אין אַ טאָן פון אייזערנעה שטאַנדהאַפטיגקייט געענטפערט — ער האָט מיליאָנען און איז אין שטאַנד דיך גליקליך צו מאַכען. דו וועסט האָבען אייגענע עקי־פּאַזשען און אייגענע זומער־הייזער... דו וועסט מיט איהם אין דער וועלט אַרומרייזען, אין די מאָדערנע בעדער וועסט דו גאַנצע מאָ־נאַטען פערברייננגען. ער וועט פאַר דיר זיין דער העפליכסטער קאַוואַליער פון דער וועלט, און ער וועט אימער טהאָן וואָס דו ווילסט... אום גאָטעס ווילען, פאָלג מיין ראטה, עממאַ, און הייר־ראטה דעם מאַרקיז... און דאַן, ווארום בעדענקסט דו ניט, אַז דו וועסט אַ מאַרקיזין ווערען, דו וועסט אויף דיינע עקיפּאַזשען און אויף דיינע טאַשענטיכער דעם הערב פון „מאַרקיז“ האָבען, אַ קרוין מיט עטליכע שפּיצען. איז דאָס ניט שעהן?

— מאַריע, דו טרייבסט שפּאַס, דו לאַכסט מיך אויס. וואָלסט דו דעם אַלטען מאַרקיז געהייראַטהעט, ווען דו וואָלסט נאָך אַ מיי־דעל געוועזן?

— געווים, און שנעל ווי מעגליך, ווען ער וואלט זאגאר זיעבע־ציג יאהר אלט געוועזען!

— מאריע, דו ביזט שרעקליך! אזוי האסט דו ניט גערעכט פריהער, ווען מיר האבען געלערנט אין אינסטיטוט און האבען וועגען אונזערער צוקונפט גערעדט.

— יא, מיין ליעבע עממא, דאמאלס איז נאך מיין הארץ מיט פאעזיע פול געפאקט געוועזען, דאמאלס האב איך געגלויבט, דאס מען דארף און מען קען נאר מיט יענעם מאן הייראטהען, וועלכען מען ליעבט. דאמאלס האב איך געגלויבט, אז א הייראטה אהן ליעבע איז פראסטיטוציאן, דאס די ליעבע איז גענוג, אום גליקליך צו מאכען. אבער יעצט, יעצט נאך צוויי יאהר פון די טרויעריג־סטע ערפאהרונגען, וועלכע איך האב געמאכט, דיינק איך גראדע דעם געגענטהייל. איך האב א שעהנעם יונגען מאן געהייראטה, וועלכער האט מיר געזאגט, דאס ער פערגעטערט מיך און האט מיך מיט אזוי פיעל צערטליכקייט בעהאנדעלט. איך האב געהאט דעם געפיהל, אזוי ווי איך לעב אין א ערדישען גן־עדן. אומזיסט האבען מיר מיינע עלטערען און אלע מיינע פערוואנדטע געזוכט פון יענעם הייסגעליעבטען מאן אוועקצורייסען; אומזיסט האבען זיי מיר מיט די שווארצעסטע פארבען געמאהלט די שרעקליכע גע־פאהר פון אזא פערבינדונג. איך האב קיין שכל ניט געוואלט אננעהמען, ווייל איך האב געפיהלט, דאס אהן מיין אנטאניען, מוז איך שטארבען. איך האב מיינע עלטערען געסטראשעט, דאס איך וועל מיט איהם אנטלויפען, אבער זיי האבען מיינע סטראשונ־קעס ניט געגלויבט. נון, בין איך מיט איהם אנטלאפען, און זיי האבען צו אונזער פערבינדונג געמוזט צושטימען.

מאריע האט איהר אטעם אבגעצויגען און האט ווייטער גע־רעדט:

— דער פאראדיעז, וועלכען איך האב מיר געשאפען, האט נאר צוויי מאנאט געדויערט, און דער גיהנום — א גאנצער יאהר, און נאך בין איך אין א גיהנום, וואס מאכט מיך פאר די אונגליקליכסטע פרוי פון דער וועלט. גלויב מיר, מיין ליעבע עממא, ווען די מענער הייראטען אונז ניט צוליעב אונזער געלד, הייראטען זיי אונז צוליעב זייער אייגענעם פערגעניגען, און ווען זיי ווערען זאט מיט דעם

פערגעניגען, לאַנגווייליגען זיי זיך. „יעדען טאָג אַ געבראָטענע קוראָפּאַטקע! אימער די זעלבע געבראָטענע קוראָפּאַטקע! זאָגען זיי מיט זייער גראָבען ציניזמוס און ווענדען זיך אָב פון דער פרוי, וואָס האָט זיי איבער־זאַט געמאַכט מיט פערגעניגען. אין בעסטען פאַל, דאָס הייסט, ווען דו וועסט מיט אַן עהרענמאַן הייראַטען, וועט זיין פערעהרונג זיך אומוואַנדלען אין ליעבע, דאַן וועט זיך די ליעבע אומוואַנדלען אין פריינדשאַפט און נאָך שפּעטער וועט זיך די פריינדשאַפט אומוואַנדלען אין אַ מאָנאָטאָנע און קאַלטע געוואוינהייט, וועלכע פּוצט זיך אויס אין אַן אַלטעגליכע העפליכקייט, אום ניט — —

זי האָט ניט געענדיגט דעם זאַץ, וועלכען זי האָט אין די געדאַנקען געהאַט און האָט אַנדערש אָנגעהויבען:

—און דאַן, הער מיך צו, עממאַ: ווען דו וועסט הייראַטען מיט דיין ענריקאָ, וועסט דו זיין אָרעם, און די אָרעמקייט איז דער גיהנום פאַר מאַן און ווייב, וואָס פערבינדען זיך אין הייראַט. עס איז גאָר ניטאָ אַזאַ ליעבע, וואָס זאָל קענען אויסהאַלטען דעם שווערען טעגליכען קאַמפּף מיט די בעדירפניסע פון אונזער לעבען. איך האָב שוין צוויי קינדער, און ווען איך בעטראַכט די צוויי אונשולדיגע ווערזען, פיהל איך דאָס גרויסע עלענד, אין וועלכען איך האָב זיי מיט מיין הייראַטען געבראַכט, אַ פערברעכען, ביי וועלכען איך אליין בין די שולדיגע. דו קענסט זיך גאָר ניט פאָרשטעלען וויפיעל גיפט עס ליעגט אין דער אָרימקייט, ווען מען מוז דריי אָדער פיער נפשות אונטער דעם דאַך פון אַן אָרעמע הויז לעבען און ליידען, דו קענסט גאָר ניט בעגרייפען, וואָס פאַר אַ גיהנום עס ליעגט איינגעשלאָסען אין דער רעכענונג פון דער שניידערין, וועלכע מען קען ניט בעצאָהלען, און ווידער אַ גיהנום אין דעם ביטערען בעוואוסטזיין, דאָס אין אייניגע טעג שפּעטער דאַרף מען בעצאָהלען פאַר אַ האַלב יאָהר רענט פאַר דער וואוינונג און עס איז ניטאָ פון וואַנען דעם רענט צו נעהמען. און ווען דו האָסט אַ מאַן, וואָס האָט ניט די ענערגיע פון ווילען און די אַלמאַכט פון זשעניאַליטעט צו קעמפּפען, צו זיעגען, אום די פרוי און די קינדער פון דעם זומפּף צו רעטען, הויבסט דו אָן איהם צו פעראַכטען און צו האַסען. און דו, אונגליקליכע, פיהלסט דאַן די גאַנצע אָהנמאַכט פון דער

פרוי, וואָס האָט ניט די מעגליכקייט דורך אייגענע ארבייט איהר אייגענע פאַמיליע צו ערנעהרען. איך בין, ווי דו זעהסט, שלעכט געוואָרען. ווען איך פיהר שפּאַציערען מיינע אָרעם־געקליידעטע קינדער, און איך זעה די רייכגעקליידעטע קינדער פון מיינע שכנים ווי זיי ווערען געפיהרט פון א רייך־געקליידעטע אם אין א פּרעכ־טיגען קינדער־וואָגען, לייד איך פורכטבארע פּיין און שמערצען און שילט אינערליך זיך זעלבסט און די גאַנצע וועלט.

א ווײַלע האָט מאַריע פאַר זיך אין דער שטיל געוויינט, דאַן האָט זי ווידער אָנגעהויבען:

— קיין זאַך אין דער וועלט איז מיט אַזוי פיעל הללויה־ליעדער און מיט אַזוי פיעל לויבגעזאַנגען ניט בעזונגען געוואָרען ווי די ל י ע ב ע. די פּאָעטען און די ראָמאַנען־דיכטער האָבען די ליעבע מיט א גלאָריענשיין, מיט א הייליגען הימלישען גלאַנץ אויסגע־פּוצט. זיך אויפהויבענדיג אויף די פליעגלען פון זייער פאַנטאַזיע פון דער ערד מיט איהר פּראָזאאישען לעבען צום פּאָעטישען הימעל, זעהען זיי אין דער ליעבע די העכסטע מדרגה פון מענשליכעם גליק. מעהר ווי א העלפט פון דער וועלט־ליטעראַטור איז געווידמעט דער ליעבע. זי איז פול אין אַלע גרויסע און קליינע ביבליאָטהעקען, מיט איהר בעשעפטיגט מען זיך אין די גאָלדענע פּאַלאַצען פון גע־קרוינטע הערשער און אין די האַלב־איינגעפאַלענע, האַלב־פער־פוילטע הייזלאַך, וואו די האַלב־פערהונגערטע קרעאַטורען האָבען ניט מיט וואָס זייערע אויסגעדאַרטע מאָגענס אָנצופילען. די ליעבע איז היינט געוואָרען א קולט, א מין גאָטעס־דיענסט, וועלכע האָט אַלע רעליגיאָנען און קולטורען כמעט אָבגעשאַפט. זי איז היינט די איינציגע מענשליכע קולטור, און צו איהר בויט מען מזבחות, צו איהר רויכט מען ווייהרויך און צו איהר איז מען מקריב די טהייערסטע און בלוטיגסטע קרבנות. איינער פון אונזערע גרויסע דיכטער פערשטייגט זיך צו דער גרויסער דומהייט און זאָגט: „פאַר א גליקליך ליעבענדע פאַר־פאָלק איז א קליין אָרעם ביידעל גענוג געראַומיג צום לעבען“, און איך זאָג דיר, ליעבע עממא, אז א פּאַ־לאַץ מיט הונדערט צימערען איז צו איינג פאַר א ליעבענדע פּאָר, וואָס האָט ניט די מיטלען מיט וועלכע מען דאַרף דעם מאָגען שפּײַ־זען און דעם נאַקעטען לייב פון היטץ און קעלט צו פערדעקען. אויך

אין דעם גערוימיגען סאַלאָן קען די ליעבע זעהר לייכט דערשטיקט ווערען, ווי פון א גאַלאָפּירענדע שווינדזוכט שטאַרבט זי אָב ביי דער אָרעמער מוטער נאָך דער געבורט פון איהר ערשטע קינד, ווען די אונגליקליכע יונגע מוטער קומט צו דעם טויטליכען בע־וואוסטזיין, דאָס איהר ליעבע צו דעם מאַן, וועלכען זי האָט גע־הייראַט, איז געווען א פערברעכען צו דעם קינפטיגען קינד, דאָס איהר מוטערשאַפט איז אַן אייביגע טראַגעדיע פאַר דער פרוכט פון דער דאָזיגער ליעבע, און אַז די דאָזיגע ליעבע איז נאָר א צאַרטע גרעזעלע, וואָס שטאַרבט אָב ווען דער פראָסטיגער אָטהעם פון דעם דלות בעריהרט זי... ניין, ניין, עממאַ, טראַכט נישט פיעל, געה און הייראַט דעם מאַרקיז פאָן אַקוואַפּרעדדאַ!...

עממאַ האָט געשוויגען און האָט זיך די טרערען פון די אויגען געווישט. דער שמערץ פון איהר פריינדין איז געווען צו גרויזאַם, צו־פערצווייפעלט, אום ניט אויך איהר הארץ מיט טרויער און ביטערנים אָנצופילען.

ענדליך האָט זי שוין געהאַט די פעהיגקייט האַטש אונטערברעכען פון א חליפעריי, צו ריידען.

— מאַריאַ, — האָט זי צו איהר פריינדין געזאָגט, — פון דיין הארץ רעדט דער צאָרן, און דער צאָרן איז א קינד פון דיינע שמערצען. דיינע ווערטער זיינען צו־ציניש, ווייל דו ביזט פער־צווייפעלט, אָבער איך קען ניט גלויבען, דאָס דו ביזט שלעכט געוואָרען, ווייל דו ביזט אונגליקליך. וואָס עס איז שייך צו מיר, וועל איך, ווען די מאַמאַ וועט מיר ניט לאָזען הייראַטען מיט ענ־ריקאָ, מיין האַנד דעם אינזשיניר רינאַלדיני אוועקגעבען, אָבער קיינמאָל ניט דעם אַלטען מאַרקיז, ווען ער זאָל אפילו אויף מיר רע־גענען מיט אַלע זיינע מיליאָנען און הערבען. אויב אָרעמקייט און עלענד קענען די ליעבע טויטען, דאַן קען רייכטהום די ליעבע ניט בעשאַפען, ווייל אין דעם פאַל איז די ליעבע גאָר ניטאָ, אָבער עס קען אונז נאָר אַן אונערטרעגליכעס לעבען געבען. דו האָסט ווייניגסטענס צוויי מאָנאַט געליעבט און צוויי מאָנאַט אין פּאַראַ־דיעז געלעבט; ווען איך זאָל דעם אַלטען מאַרקיז פאָן אַקוואַפּרעדדאַ הייראַטען, וועל איך אפילו קיין איינציגע שטונדע פון דעם ערדישען פּאַראַדיעז געניסען...

ביידע פריינדינען האָבען נאָך א לאַנגע צייט די דאָזיגע טהע־מא בעשפּראָכען, אָבער זיי האָבען זיך געשיידט מיט די זעלביגע ווערטער, מיט וועלכע זיי האָבען זי אָנגעפאַנגען.

— הייראַט מיט דעם אַלטען מארקיז! — האָט מאריא צום לעצטען מאָל געזאָגט.

— קיינמאָל ניט! — האָט עממא ענערגיש געענטפערט.

* * *

אין דעם פערלויף פון עטליכע טעג, האָבען די מוטער און טאָכטער ניט פון די צוויי נייע בעוערבער און אויך ניט פון ענ־ריקאָ'ן גערעדט, אָבער אין א געוויסען פריה־מאָרגען, אַלס עממא איז נאָך אין איהר בעט געלגען, איז די מוטער אין איהר צימער אריינגעקומען, אום איהר „גוט־מאָרגען" צו זאָגען, און אַלס זי האָט עממא'ן געקוסט, האָט עממא אויף איהר מוטער'ס געזיכט בע־מערקט אַן אויסדרוק, וועלכען זי האָט אויף איהר מוטער'ס פּנים געזעהען. דאָס איז געווען א מיענע, אין וועלכע עס איז געלעגען א געוויסע פייערליכקייט צוזאַמען מיט טרויער.

— מאַמא, וואָס איז מיט דיר היינט? פיהלסטו דו דיך ניט גוט? — האָט עממא געפרעגט.

— ניין, מיין טאָכטער! — האָט די מוטער מיט א ציטער־דיגען קול געענטפערט — איך האָב דיר נאָר אָבצוגעבען א פער־זיעגעלטען פּאַקעט, וועלכען איך האָב געפונען אין דיין פאָטער'ס שרייב־טיש, גלייך נאָך זיין טויט. איך האָב דיר פריהער דעם פּאַקעט ניט געקענט איבערגעבען, ווייל איך האָב מורא געהאַט עס זאָל דיך ניט צו־שטאַרק אָנגרייפען און ערשיטערען.

און נאָכדעם ווי זי האָט דעם בריעף־פּאַקעט אויף עממא'ס נאַכט־טישעל אוועקגעלייגט, איז זי פון צימער ארויסגעגאַנגען, אום צו פערבאָרגען די אויפרעגונג, וועלכע האָבען איהר די טרעהרען אין די אויגען געטריבען.

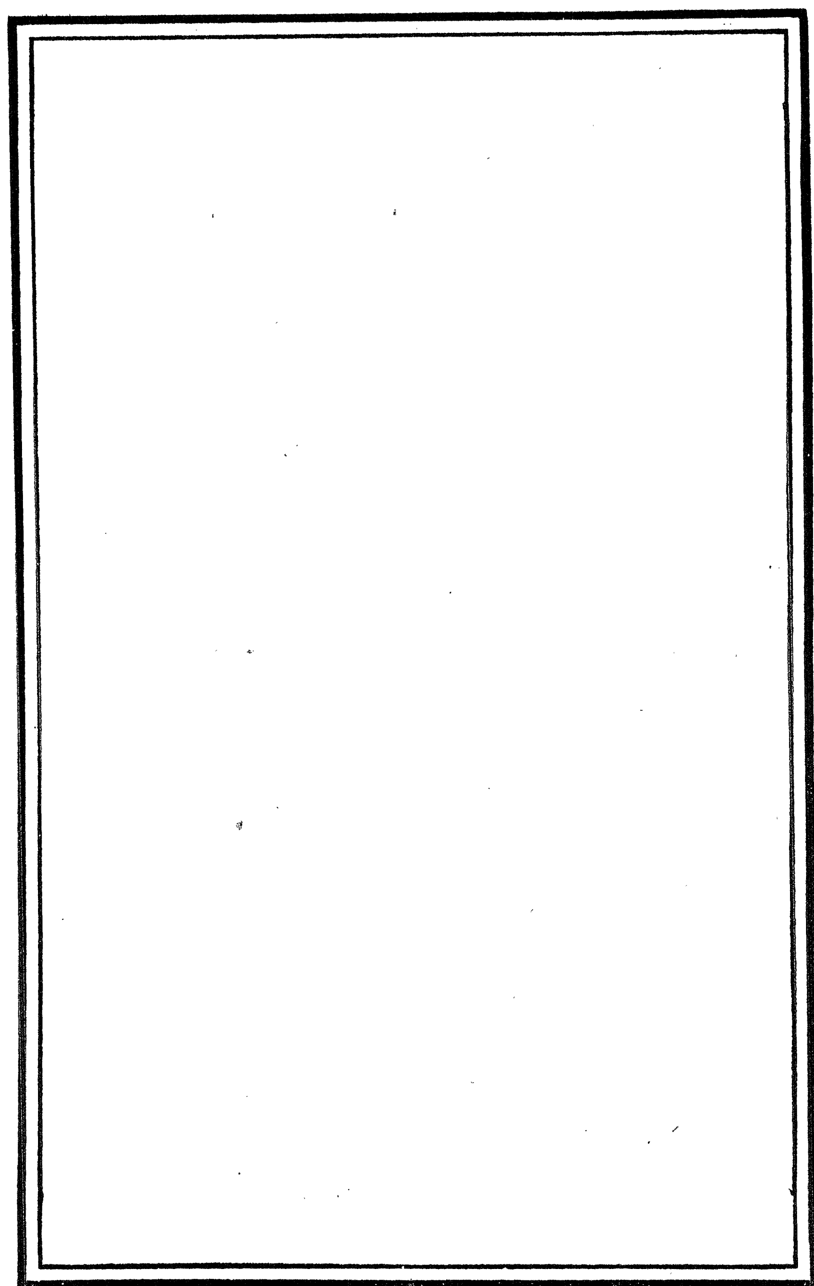
עממא איז ניט מינדער ערשיטערט געוואָרען. מיט ציטערדיגע הענד האָט זי דעם פּאַקעט גענומען און האָט איבערגעלעזען פאָל־גענדע אויפשריפט:

„מיין טאָכטער עממא
נאָך מיין טויט איבערצוגעבען“.

עממא האָט דעם זיעגעל אויפגעבראָכען און האָט געפונען, אַז אין דעם קאָנווערט ליעגט אַ צווייטער קאָנווערט, אויף וועלכען עס שטעהט מיט איהר פאָטער'ס האנדשריפט געשריבען:

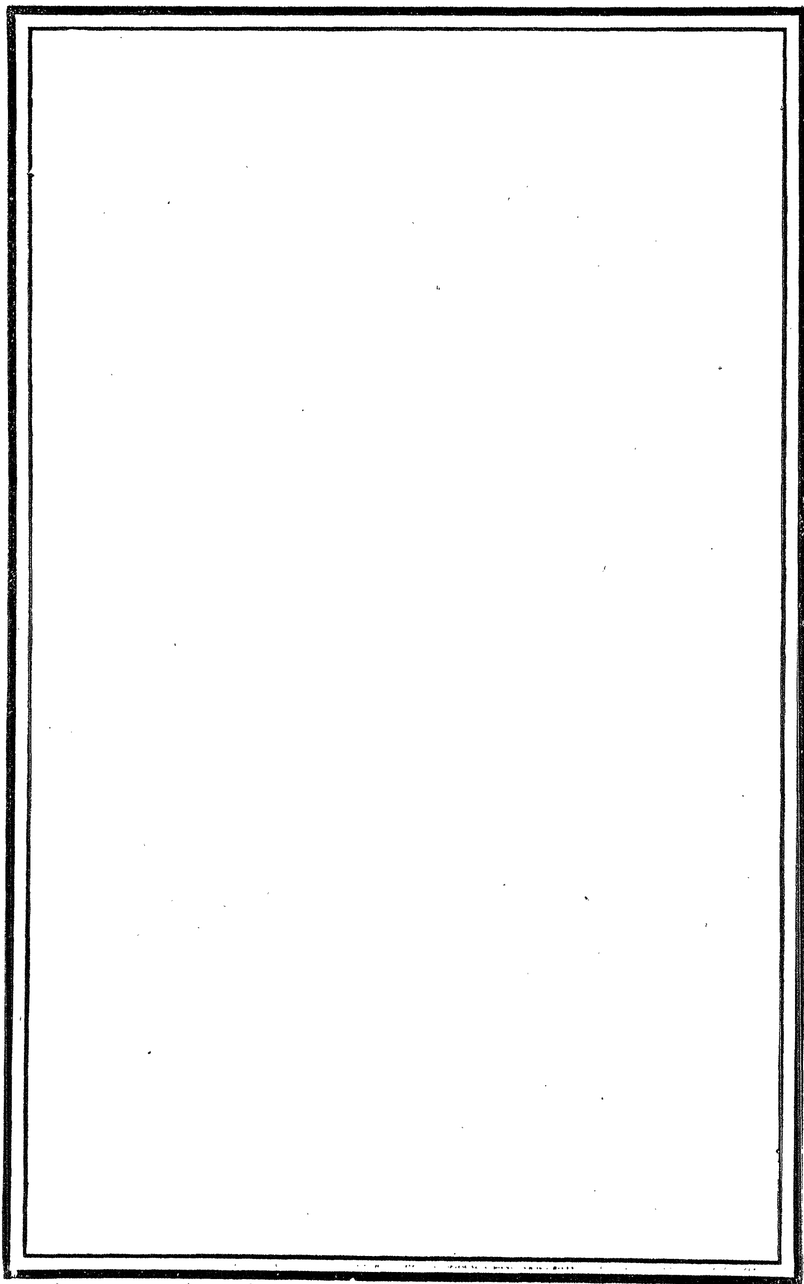
„עצות פון אַ פאָטער, וועלכע ער גיט זיין טאָכטער ביי דער אויסוואהל פון אַ מאַן.“

און וואָס אויף די פּאַפּירען איז געווען געשריבען, וועט דער פריינדליכער לעזער זעהן, ווען ער וועט זיך נעהמען די מיה אונזער ווערק ווייטער צו לעזען.

צווייטער טהייל.

דעם פאָטער'ס צוואה

דעם פּאַטער׳ס מאַנוסקריפּט.

1.

עצות פאַר דער טאָכטער ביי איהר אויסוועהלען אַ מאַן.

יין טהייער טאָכטער, מיין הייסגעליעבטע עממא־
דו וועסט אַליין און פיעלייכט מיט טרעהרען אין
אין די אויגען לעזען די בלעטער, וועלכע איך
האָב אויך אין איינזאַמקייט געשריבען, און מיט
טרעהרען אין די אויגען דענקענדיג אָן דיר.

גאָט זאָל געבען, דאָס דו זאָלסט זיי ניט
דאַרפען לעזען! דאָס הייסט: איך זאָל נאָך לעבען אַזוי לאַנג,
ביז איך וועל דיך זעהן גליקליך פערהייראַט נאָך דער עצה, וועלכע
איך וועל דיר מיט מיין שטימע און מיט ווערטער פון מויל צום
מויל געבען.

אָבער איך בין אַ דאָקטאָר און וויס, אז די קראַנקהייט, וועל־
כע איך טראָג אין מיין קערפּער, ווייס ניט פון קיין גענאָד. איך
קען אין דער צייט פון איין מאָמענט ביז דעם צווייטען פון דער
וועלט פערשווינדען. דאַרום וויל איך, דאָס מיין שטימע זאָל מיך
איבערלעבען, אום דיר אין דער וויכטיגסטער שטונדע פון דעם לע־
בען צו העלפען, ווען דו וועסט דאַרפען אויסוועהלען יענעם מענשען,
וואָס וועט בעשטימט זיין דיין געטרייער חבר און דער פאָטער פון
דיינע קינדער צו זיין.

פערשפּרעך מיר, ניט פריהער זיך מיט דיין „יאָ־וואָרט“ צו
בינדען, ביז דו האָסט די דאָזיגע בלעטער דריי מאָל אין די אינ־
טערוואַלען פון איין וואָך צו דער צווייטער געלעזען.

*

דער פערליעבטער מאַן איז אַ שטיק גאָלד די גאַנצע צייט אַיי־
דער ער האָט פון דער געליעבטער דאָ „יאָ־וואָרט“ ערהאַלטען.

דאָס גאָלד פערוואַנדעלט זיך אין זילבער גלייך ווי ער האָט ערהאַל־טען דאָס „יאַ־וואָרט“, און דער זילבערנער מאַן פערוואַנדעלט זיך אין אַ שטיק קופּער גלייך ווי דער חתן איז דער מאַן פון דער כלה געוואָרען.

*

די דאָזיגע בעהויפּטונג מיינע גילט פאַר דעם גרעסטען טהייל מענער.. עס עקזיסטירען אָבער וויינינע, אויסערוועהלטע, וועלכע זיינען אין אָנפאַנג און אויך שפּעטער פון לויטער גאָלד, און גאָלד בלייבען זיי שטענדיג. דו, מיין טאָכטער, מוזט נאָר אַזעלכע אויס־געפינען.

*

אונטער די פיעלע, וועלכע אין די פערשיעדענע פּעריאָדען פון זייער לעבענסוואַנדעל פערוואַנדלען די נאַטור און דעם כאַראַק־טער פון זייער מעטאַל, עקזיסטירען אייניגע, אין וועמעס מעטאַל עס געפינען זיך אימער זעהר פיעל פּסולת. צוערשט איז דאָס פערגאָלדעטעס קופּער, דאַן פערזילבערטער ניקעל און צולעצט — בליי.

*

אום די דאָזיגע פאַלשמינצער צו דערקענען, דאַרף איך דיר ניט געבען קיין בעזונדערע עצות. דו, מיין טאָכטער, בעזיצסט אַ האַרץ פון ריינעם גאָלד און אַ שאַרפען בעאָבאַכטונגס־גייסט, און יעדע פרוי, ווען זי איז טהאַטזעכליך ניט דום, האָט אין זיך פון דער נאַטור דעם טהייערען פּרובירשטיין, בעסער געזאָגט: דעם פיינעם א י נ ס ט י נ ק ט, וואָס לעהרט איהר גאָלד פון קופּער, זילבער פון בליי צו אונטערשיידען.

*

דו דאַרפסט אָבער וויסען, מיין טהייערע עממא, אַז אויך אַ זעהר גוט פערגאָלדעטער געגענשטאַנד ווערט דורך דעם לאַנגען גע־שפּרעך אָבגענוצט, די פערגאָלדונג ווערט פערשוואונדען און דער געגענשטאַנד צייגט אונז דעם גראָבען מעטאַל, וואָס ליעגט אונטער דער פערגאָלדונג.

*

די צייט נוצט אויך אָב דעם היפּאָקריט, דעם פאַלשען מענשען;

מענסט די צייט פערטרויען. די צייט איז די בעסטע שפּיאָנין, וואָס שפּיאָנירט אויס די היפּאָקריטען און די הייכלער. דער עגאָאיזם, די אייגענליעבע, זיינען די אורזאַכען, וואָס נוצען אָב די היפּאָקרי־טען שנעלער ווי אַלע אַנדערע אורזאַכען און ציינען ארויס זייער גראָבע נאַטור. בעטראַכט זיי, מיין טאָכטער, מיט ערנסטער אויפ־מערקזאַמקייט און דו וועסט קענען אונטערשיידען די וואהרהייט פון דער פאַלשקייט.

*

אין אומגאַנג מיט דיינע פערעהרער, בלייב גאַנץ גלייכגילטיג צו זייערע הייסעסטע ליעבעס־ערקלערונגען. ווען דער עגאָאיזם פון דעם חתן איז שטאַרקער פון זיין ליעבע צו דיר, וועט ער באַלד דורך דיין גלייכגילטיגקייט אָבגעקיהלט ווערען. איז אָבער, דאַגעגען, זיין ליעבע שטאַרקער פון זיין עגאָאיזם, וועט ער זיך אין דיר אַלץ מעהר און שטאַרקער פערליעבען.

*

די פערהייראַטע מענער צוטהיילען זיך אין צוויי גרויסע קאַ־טעגאָריען: אין ג ו ט ע און אין ש ל ע כ ט ע.

די גוטע מענער זיינען אַלע גוטע חברים פון זייערע פרויען. זיי ליעבען זייערע פרויען מעהר אַלס אַלע אַנדערע וועזען, זיי ליע־בען זיי מעהר אַלס זיך זעלבסט, און זייער ערשטער געדאַנקען איז: זייערע פרויען גליקליך צו מאַכען.

זיי זוכען רייכטהום, עהרע, אפשר אויך בעריהמטהייט, אָבער נאָר מיט דער איינציגער אַבזיכט פון רייכטהום, עהרע און בעריהמט־הייט אויסצופלעכטען אַ קרוין און זי אַרויפזעטצען אויף דעם קאָפּ פון דער געליעבטער פרוי.

די גוטע מענער בעפעהלען קיינמאָל ניט און געהאָרכען קיינ־מאָל ניט, ווייל זיי פיהלען זיך ניט העכער און ערהאַבענער פון זייערע פרויען, אויך ניט ניעדריגער פון זיי. זיי פיהלען זיך שטענדיג גלייכגעשטעלט מיט זייערע פרויען. זיי בעשפּרעכען מיט זייערע פרויען די גרויסע און קליינע לעבענס־פּראָבלעמען און קומען מיט זיי שטענדיג צו איינעם און דעמזעלביגען שלום.

די דאָזיגע מענער האָבען שטענדיג אויף זייער שרייב־טיש, ביי זיך אין דער קעשענע און איבעראַל איין איינציגען זיעגעל, אום

זייערע סודות צו פערשליסען, אום זייערע בעשלאָסענע פּלאַנען צו בעפעסטיגען. דער דאָזיגער זיעגעל איז — א קוס.

שטענדיג לאַכען די דאָזיגע מענער, ווען זיי הערען ווי לייט ריידען פון דעם „האָניג־מאָנאַט“. אויף דעם הימעל פון זייער פערהייראַטען לעבען האָבען זיי קיינמאָל ניט קיין מאָנד, קיין האָניג און אויך קיין גאַל געזעהען. אויף זייערע קעפּ שטראַהלט שטענדיג א זון, וועלכע ברענט ניט, וועלכע וואַרעמט נאָר און וועלכע פערשפּרייט נאָר ליכטיגקייט, א זון, וועלכע געהט קיינמאָל ניט אונטער.

קורץ, מיין ליעבע טאָכטער, עס איז מיר גאָר ניט נויטהיג דיר די גוטע מענער נאָך ווייטער צו בעשרייבען. איך קען דיר דאָס אויסדריקען מיט דעם קורצען זאַץ, מיט וועלכען איינער פון די גרעסטע פילאָזאָפען און מענשען־קענער האָט די גוטע מענער כאַראַקטעריזירט. ער זאָגט: „די גוטע מענער זיינען נאָר יענע, וועלכע מאַכען גליקליך זייערע פרויען, אום דורך דעם זיך זעלבסט גליקליך צו מאַכען“.

און דאָס איז אזוי אמת ווי דער אמת אליין!

*

די שלעכטע מענער זיינען דאָ פיעל מעהר און אונטער זיי געפינען פערשיעדענע מינים. איך וויל דיר אויסרעכענען די וויכטיגסטע פון זיי:

טיראַנישע מענער;
שוואַכע מענער;
אייפערזיכטיגע מענער;
ברומענדיגע מענער;
גייציגע מענער;
אויסגעלאַסענע מענער;
מענער, וואָס טהוען גאָרנישט.

* * *

דער טיראַנישער מאַן.

אין אייראָפּא, צום ווייניגסטען, האָבען מיר דעם אַלטערטהימליכען טיראַן, דעם מיט דומהייט געקרוינטען ו ו י ל ד ע ן, וועלכער מיט איין פּינטעל פון זיין אויג האַקט אָב קעפּ, פערברענט דערפער און מאַטערט די גליעדער פון לעבעדיגע מענשען — נאָר אויף דער ביהנע פון טהעאַטער.

דער קלאַסישער טיראַן איז אַ מין, וואָס ליעגט בעגראָבען אין די אַרכיוועז פון דער געשיכטע, פּונקט ווי די פּאַרהיסטאָרישע חיות די מאַסטאַדאָנען און די מעטהאַגעריען. ניט נאָר אין דער ערד געפינט מען זייערע שפּורען; די מענשליכע געשיכטע האָט פיעל מעהר פון זיי און נאָך פיעל מעהר פון זיי וועט די צוקונפט האָבען.

און אַזוי ווי אונזערע בערען, אונזערע טיגער און אַלע אַנדערע אונזערע רייסענדע חיות האָבען קאָפּיען אין פערקלענערטען מאַסשטאַב פון זייערע אבות, וואָס ליעגען פערשטיינערט אין דער ערד, אַזוי איז אויך דער אַלטערטימליכער טיראַן פון דעם אויבערפלעכליכען שטח פון דער ערד פערשוואונדען, איבערלאָזענדיג פאַר די שפּעטערדיגע דורות זייער יורשים אין אַן אונענדליכע צאָהל, וועלכע טראָגען ניט קיינע קרוינען אויף זייערע קעפּ, קיינע סצעפּטערס אין זייערע הענד, אויך ניט קיינע שווערדען, אָבער זיי זיינען פּונקט אַזעלכע ווילדע טיראַנען ווי זייערע אבות אין אַלטערטום. מיט אַ פינסטערען בליק און מיט אַ ווילדען געשריי און מיט די וואַפען, וועלכע די מאָדערנע ציוויליזאַציאָן האָט אויסגעקליגעלט, מאָרדען און שלאַכטען זיי אָהן רחמנות, און זיינען נאָך שטאָלץ אויף זייערע וואַפען, מיט וועלכע מען קען מאַסענמאָרדען אויספיהרען.

מען ווערט געבאָרען אַ טיראַן, פּונקט ווי מען ווערט געבאָרען אַ בלאָנדער אָדער אַ ברונעט, און ווער עס האָט אין זיך דעם טעמפּעראַמענט פון אַ טיראַן, מוז טיראַניש האַנדלען און ווירקען אין וועלכען סאָציאַלען קלאַס ער זאָל ניט זיין געבאָרען און וועלכע אַרט ערציעהונג ער זאָל ניט האָבען גענאָסען. וואָס ער זאָל ניט זיין, אַן איינפאַכער געמיינער סאָלדאַט, אַ לייטענאַנט, אַ קאָלאָנעל

אָדער אַ גענעראַל, אין יעדן ראַנג האָט ער די געלעגענהייט די טיראַניי אויסצואיבען. האָט דער מיליטעריסט פערגעסען זיין העכערען בעאַמטען אונטהעניג צ וגריסען, ווי די דיסציפּלין פאָדערט אָדער איז אַ קנאָפּ פון זיין וואַפענראָק ניט גוט אָבגעשייערט, אָדער זיין קול האָט געציטערט, ווען ער האָט אַן ענטפער אויף אַ פראַגע פון זיין העכערען בעאַמטען געגעבען, דאָס זיינען אין אייראָפּאַ די געלעגנעהייטען פאַר דעם העכערען בעאַמטען דעם אָרעמען סאָלדאַט טיראַניש צו שטראָפען.

וואָס דער קליינער, מאָדערנער טיראַן אין דער „ציוויליזירטער“ אייראָפּאַ זאָל ניט זיין, אַן אונטער־סעקרעטער ביי אַן אַקציען־געזעלשאַפט, אָדער אַ דיענער אין אַ געריכטהויז, אָדער אַ מינים־טער — די געלעגענהייט זיין טיראַנישער נאַטור דורך אַ זעטץ מיט'ן פוס, אָדער אַ שמיץ מיט אַ בייטש צו געבען, וועט ער קיינמאָל ניט אויסלאָזען.

אַלס פאַבריקאַנט טיראַניזירט ער זיינע אַרבייטער, אַלס קויפמאַן — זיינע קלערקס, אַלס גוטסבעזיצער — זיינע פאַראַבקעס, אַלס בוכדרוקער — זיינע זעצער, אַלס צייטונגס־אַרויסגעבער — זיינע מיטאַרבייטער, אַלס פערלעגער — זיינע אויטאָרען און אַלס טהעאַטער־אימפּרעסאַריאָ — זיינע שוישפּיעלער און זיינע באַלעטמיידלאַך.

איז האָ דער טיראַן, פעהלט איהם קיינמאָל ניט זיין קרבן; אפילו די קרבנות פעהלען קיינמאָל ניט, ווייל שעפּסען זיינען אימער און איבעראַל מעהר פאַראַנען אַלס פאַסטוכער. די געוועהנליכסטע טיראַניי, וועלכע בעפרידיגט איהרע מערדערישע געפיהלען טאָגטעגליך אין אַלע צוועלף שטונדען פון טאָג און אין אַלע צוועלף שטונדען פון דער נאַכט איז — דער טיראַנישער מאַן.

די דאָזיגע טיראַניי איז אַ קליינמוטיגע, אַן איינגהערציגע, ווייל זי ווערט אויסגעאיבט פון דעם שטאַרקען אויף דעם שוואַכען; אַ שמוציגע טיראַניי, ווייל זי פאָדערט ניט קיין מוטה, קיין אינטעליגענץ און קיין בילדונג; אַ דומע טיראַניי, ווייל זי ווערט ניט בעשטראָפט פון די געזעצען, זי ווערט נאָר פון דער נאַטור בעשטראָפט.

ווער עס זעעט טיראַניי אין הויז, דער שניידט הערנער אין הויז

און אויסער דעם הויז, דעם פערוואַנדעלט זיך דער האָניג אין גאַל און דער פערדיענט ניט קיין מיטלייד און קיין פערצייהונג. אפילו ניט קיין מילדערונגס־גרונד, וועלכע די אדוואָקאטען געפינען פאַר די שווערסטע פערברעכער.

און דאָך עקזיסטירען אין דער וועלט אַ גאַנצע מאַסע טיראַנישע מענער, וועלכע ליעבען זייערע פרויען, און וועלכע, אַבגעזעהען פון זייערע טיראַנישע נאַטורען, זיינען פאָלקאָמענע מענער אין זייער פערהייראַטען לעבען, פאָלקאָמענע בירגער און מוסטערהאַפטע פאָטערס פאַר זייערע קינדער.

זיי פיהלען דעם אונפערמיידליכען דראַנג און דעם צווינגענדען בעדירפניס זייערע פרויען (בעסער געזאָגט: זייערע שקלאַפינען!) צו לאָזען פיהלען, דאָס זיי אַליין זיינען די הערען אין הויז, דאָס זיי אַליין האָבען די אויטאָריטעט און יעדעם רעכט צו בעפעהלען און איבער אַלעם, צי גוט צי שלעכט, צו ענטשיידען.

די דאָזיגע מענשען ווייסען נאָר די ווערטער „איך“ און „מיינע“; די ווערטער „דו“ און „דיינע“ איז זיי אין גאַנצען אונבעקאַנט. זיי זאָגען תמיד: „מיין הויז“, „מיין אייגענטום“, „מיין ירושה“, „מיין ווילען“, „מיין מיינונג“, „מיין וואונש“.

זיי ווייסען אבסאָלוט גאָרנישט פון די פערבאָרגענע צערטליכקייטען, פון דער אונבעשרייבליכער פרייד און פון דעם אינטימען פערגעניגען, וועלכע די פרוי פיהלט, ווען דער מאַן זאָגט איהר דאָס וואָרט „אונז“. פאַר איהר איז דאָס וואָרט „אונז“ אַ נעסט, אין וועלכען זי קען זיך פערשטיקען, פערקריכען און פערבאָרגען, אום די וואַרעמקייט פון לעבען צוזאַמען מיט דעם מאַן צו געניסען.

דער הויזליכער טיראַן האָט גאָרנישט, אין וואָס זיין פרוי זאָל איהר טהייל האָבען, אויף וואָס זי זאָל „אונזערס“ קענען זאָגען. אַלעם איז „ז י י ן“ אייגענטום, זיין געדאַנקען, זיין אורטייל, זיין ערפאַהרונג, זיין רייכטום. דאָס וואָרט „אונז“ איז ביי איהם אַן איבערטרעטונג אין דער הייראַטס־דיסציפּלין, אַ גראָבע בעלייגונג אויף זיין רעכטמעסיגען רעכט, אַ רעוואָלוציאָן פון דעם אונטערטהאַן געגען דעם הערשער.

ביי אַזעלכע רעוואָלוציאָנען איז ער אַליין דער ריכטער, דער אַנקלאָגער, דער זשאַנדאַרם און דער תליון.

דער מערדער האט זיין אייגענעם אדוואקאט; די פרוי איז ניט ערלויבט צו האבען א פערטיידיגער. די אונפעהלבארקייט פון דעם פערהייראטען מאן אין די גרויסע און קליינע הויזליכע אנגע־לעגענהייטען איז א געהייליגטע מיינונג, וואס לאזט ניט צו קיין דיספוט און בלייבט הייליג ווי די אונפעהלבארקייט פון דעם פאפסט אין רוים.

ביי דער דאזיגער פארם פון טיראניי נעהמען אן די אונגע־רעכטיגקייט, די חוצפה און די קאפריזען די פארמען פון קאריקעס, ווייל זיי פעראייניגען דומהייטען מיט לעכערליכקייטען און חוצפה מיט אונגעהייערליכקייטען.

פערזעצט אין אזא לעבען, בלייבט דער פרוי איינס פון די צוויי: ענטוועדער צו רעוואלטירען, אדער צו שווייגען; אבער איינס איז ערגער פון דעם אנדערען.

ווען די פרוי רעוואלטירט און ווייזט זיך ארויס שטארקער פון דעם מאן, איז דער מאן בעזיעגט, און מיר האבען א טיראניי, די ווייבליכע טיראניי, וואס איז ערגער פון דער מענליכער טיראניי. ווען די קרעפטען האלטען זיך אין גלייכגעוויכט אין זיעגען און אין נידערלאגען, האבען מיר אן אייביגען קריעג, וואס מאכט די הויז פאר א גיהנום.

ווען די פרוי שווייגט, ענטוועדער ווייל זי איז זעהר שוואך, אדער ווייל זי איז היפאקריטיש, הייכלעריש, פערוואנדעלט זי זיך אין א דעסטיליר־מאשינע און אין דער איינזאמקייט פון איהר צימער פרעסט זי פון איהר הארץ ארויס א מבול פון בלוטיגע טרעהרען, וועלכע צורייסען איהר נשמה, און עס ריהרען זיך אין איהר געדאנקען פון נקמה, וואס ווערען אלץ ווילדער און גרויזאמער, וואס לענגער זי בעשעפטיגט זיך מיט די דאזיגע נקמה־געדאנקען.

ווי אפט האט א פרוי, וואס וואלט געווים אן אונשולדיגע און ריינע געשטארבען, דעם ערשטען און דאן דעם ווייטערדיגען פעהל־טריט געמאכט, אום פון איהר טיראנישען מאן נקמה צו נעהמען. ווי אפט ווארפט זיך א שטרענג־מאראלישע פרוי אין די ארעמס פון א פרעמדען אויסגעלאסענעם מאן אהן א שפור פון ליעבע, אדער אהן א שפור פון קערפערליכער ליידענשאפט, אום מיט דעם נאר איהר ווילען צו נקמה צו בעפרידיגען.

און דאָך איז עס אזוי לייכט אין פערהייראַטען לעבען א געגענ־זייטיגע הארמאָניע צו האלטען. דערצו דארף מען נאָר גערעכט און פערנינפטיג איינער צום אַנדערען זיין, דערצו דארף מען נאָר איינער דעם צווייטען דאָס געוויכט פון דער אייגענער אויטאָריטעט ניט לאָזען פיהלען.

מאַן און פרוי מוזען שטענדיג אַלעס צוזאמען בעשפּרעכען און ענטשיידען. צווישען זיי טאָר ניט זיין קיין בעפעהלער און קיין געהאָרכער.

ביי ווענינ וויכטיגע פראַגען, ביי וועלכע דער „יאָ“ און „ניין“ שטעהען אזוי נאָהענט איינער פון אַנדערען, דאָס זיי בעריהרען זיך און קענען זיך פערשמעלצען, צייגט ארויס דער מאַן זיין אי־בערלעגענהייט, זיין פאָרצוג, מיט דעם, וואָס ער איז שטענדיג די פרוי נאָכגיעביג, און זי, די פרוי, וואָס האָט אין סאָציאַלען לעבען אזוי פיעל שמערצען און בעליידיגונגען, זי איז תמיד דעם מאַן דאַנקבאַר פאַר זיינע בעוויליגונגען.

*

מיין זיסע טאָכטער, אויב דו ווילסט ניט האָבען א טיראַנישען מאַן, זאָלסט דו זיך מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט צוקוקען צו יענעם מענשען, וואָס זוכט דיין ליעבע און דיין אכטונג צו ערווער־בען און וויל מיט דיר הייראַטען. דו מוזט פריהער איינדרינגען אין די טיעפסטע טיעפעניש̈ען פון זיינע אינסטינקטען און געוואוינ־הייטען.

איך האָב דיר שוין געזאָגט, דאָס מען ווערט געבאָרען א טיראַן, און מיט וועלכער פאָרזיכט און ווילענסקראַפט דער טיראַנישער פערעהרער זאָל זיין וואהרען כאַראַקטער אין דיין געגענוואַרט פערבאָרגען, וועסט דו אין דער ווילדקייט פון זיין שטימע, אין זיינע קערפּער־בעוועגונגען, אין זיינע זשעסטיקולאַציאָנען און אין זיינע געוואוינהייטען גאַנץ לייכט געפינען זיין נייגונג צו טיראַניי.

איך קען א מלאך־עהנליכע יונגע דאַמע, וועלכע איז שוין פערלאָבט געוועזען מיט א יונגען מאַן, וועלכער האָט אויגענשיינליך געהאַט פעהיגקייטען איהר גליקליך צו מאַכען, און זי האָט דאָך מיט איהם געבראָכען, ווייל ער האָט איהר ארויסגעצייגט זיין טי־

ראניי מיט דעם, וואס ער האט איהר פערבאטען איהרע א פריינ־
דין צו בעזוכען אהן יעדער וויכטיגען גרונד.

דער ליוב האט איהר זיינע נעגעל געצייגט און די פארזיכטיגע
מיידעל האט זיי געזעהען און האט קלוג געדאכט וועגען איהר איי־
גענעם גליק.

און די צוקונפט האט איהר גערעכט געגעבען.

* * *

דער שוואכער מאן.

דער שוואכער מאן איז א מענש פון אן אונבעשטימטען גע־
שלעכט, ביי איהם איז דער קערפער מענליך און די נשמה—
ווייבליך. דאס איז איינע פון די פיעלע טעות'ן, וועלכע
די נאטור מאכט אין איהר שאפען. דאס איז א דרוקפעהלער, וועל־
כען קיין קארעקטאר איז ניט אין שטאנד צו קארעגירען.

דער שוואכער מאן בעזיצט אפשר א קרעפטיגע פויסט און א
שטארקען גייסט, אבער ווען עס האנדעלט זיך ביי איהם די דא־
זיגע צוויי קרעפטען אנצואווענדען, ענטפערען זיי איהם ניט אויף
זיין רוף, רייצען איהם נאר און מאכען פון איהם חוזק. ער דריקט
און דריקט אויף דעם עלעקטרישען קנאפ פון זיין ווילען און דער
גלאק קלינגט דאך ניט.

איך רייד ניט פון דעם פויסט אין דעם געוועהנליכען זין,
ווייל איך שרייב נאר פאר געבילדעטע לייט, און ביי געבילדעטע
מענשען ליינט זיך דער פויסט צוזאמען נאר זעהר זעלטען און
אום נאר מיט דעם פויסט אויפ'ן טיש צו שלאגען, ווי איינער
מאכט אן אויסרופונגס־צייכען נאך אן ענערגישען זאטץ, ווי צום
ביישפיעל נאך דעם אויסרוף: „האנערוועטער!“, אדער „ביי
נאט!“.

דאס צוזאמענלעבען פון א פרוי מיט א שוואכען מאן קען
לאנג ניט אנהאלטען. פריהער אדער שפעטער מוז די פרוי איהר
אכטונג צו אזא מאן פערלירען, איבערהויפט דאן, ווען די פרוי
מערקט, דאס זי ווערט פון איהרע פריינד בעמיטליידעט. זי פיהלט

זיך אויך ענטוויקעלט אין איהרע ערוואַרטונגען. זי האָט געגלויבט, דאָס מיט איהר הייראַט האָט זי ערוואָרבען אַ שטאַרקען בוים, אַן וועלכען זי וועט קענען מיט פולען פערטרויען זיך אָנלעהנען און מיט שרעקען ווערט זי געוואָהר, דאָס דער בוים איז צו שוואַך איהר וועלכען שוטץ צו געבען.

קיין כאַראַקטער־פעהלער ביי אַ מאַן ווערט אַזוי שטאַרק פערַ־אַכטעט פון די פרויען ווי זיין כאַראַקטער־שוואַכהייט. קערפּער־שוואַכהייטען פון דעם מאַן קענען זיי פערצייהען, אָבער די שוואַכ־הייטען פון זיין נשמה — קיינמאָל ניט. אַלס בעוויז דערצו קען דיענען דער פאַקט, דאָס די ווילדעסטע רויבער האָבען אימער די ליידענשאַפטליכסטע געליעבטע, און די זשעניאַלע מענער, זאָגאַר די אַלטע, האָבען אימער פערליעבטע פרויען. דער שוועכלינג, דאַ־געגען, ווערט פון די פרויען אימער פעראַכטעט און בעדויערט.

און עס איז רעכט אַזוי: די געזעצען פון דער נאַטור ווילען מען זאָל זיי אַכטען און קיינער קען זיי אָהן אַ שטראָף איבער־טרעטען.

ווען אין דעם פערהייראַטען לעבען ווערען די ראָלען אומגע־ביטען און די פרוי איז שטאַרקער פון דעם מאַן, בעדיענט זי זיך מיט איהם ווי מיט אַן אינסטרומענט, וואָס איז צו אַלעם גוט; אָבער אין הארצען בעמיטליידעט און פעראַכטעט זי איהם און פאַר־ביי איהר געזעצליכען מאַן זוכט זי אַ מאַן, וועלכען זי איז וויליג איהר לייב און לעבען צו געבען, אַ מאַן מיט וועמעס ליעבע זי זאָל קענען שטאָלצירען.

די שטאַרקערע פרוי פון דעם מאַן פיהלט זיך בעליידיגט פון דעם פאַקט, דאָס איהר מאַן שטעהט טיעפער פון איהר און זי בעהאַנדעלט איהם, אפילו אין בעסטען פאַל, ווי מען בעהאַנדעלט אַ קינד, מיט מיטלייד, מיט אויפמערקזאַמקייט ווי אַ וועזען, וואָס קען זיך זעלבסט ניט העלפען און דאַרף דעם שוטץ און די נאַכזיכט פון אַ צווייטען.

ווען אַ פרוי ליעגט אין די אָרעמס פון אַ מאַן זוכען איהרע אויגען זיינע אויגען צו בעגעגנען, זי שטעלט זיך אויף איהרע פוס־שפּיצען, כדי איהם לייכטער קוסען צו קענען. גאָט האָט די גע־שטאַלט פון דער פרוי קלענער פון אונז מענער געמאַכט, כדי זי

זאָל פון אונטען צום אויבען קוקען. דאַן ווערען איהרע אויגען שעהנער, איהרע ליפען עפענען זיך ווי דער בעכער פון אַ בלום, וואָס טרינקט דעם טוי, וואָס פאַלט פון אויבען און זי רופט אויס גליקליך און שטאָלץ: — ווי גרויס ביזט דו, מאַן!

אָבער ווען זי איז דאָס, וואָס דאַרף איהרע אויגען אַרונטער־לאָזען, ווערען זיי קליין, די שטאָלצע בליקען בעקומען דעם אויס־דרוק פון בושה, מען זעהט אין זיי דעם ווילען צו בעשיצען, אָבער ניט צו בעוואונדערען, פיליכט אַ נייגונג צו צערטליכקייט אָבער ניט שטאָלץ, און ווען זי זאָגט ניט: „אָה, ווי קליין דו ביזט, מאַן!, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל זי איז גוט און פערבאָרגט אין זיך דעם מיטלייד צו דעם קליינעם מאַן וועלכען זי ליעבט, אום איהם נאָך קלענער ניט צו מאַכען.

אָבער ווען זי זאָגט עס ניט, דיינקט זי דאָס, און די דאָזיגע געדאַנקען פערביטערען די העכסטע בעשטרעבונגען פון דער פרוי, וואָס האָט זיך פערבונדען מיט אַ שוואַכען מאַן, אַ מאַן, צו וועלכען זי קען מיט שטאָלץ ניט אַרויפקוקען און איז פעראורטיילט שטענ־דיג אויף איהם פון איהר הויך אַראָבצוקוקען.

*

דער מוזעאום פון די שוואַכע מענשען איז זעהר רייך אין זיינע אַרטיקלען. מיר געפינען אין איהם אַן אונגעהייער גרויסע זאַמלונג פון קליינינקע, העסליכע, אָפט עקעלהאַפטיגע שקצים ורמשים, פון קריעכענדע און כמעט אונזיכטבאַרע ברואים, אַ גאַנצע זאַמלונג פון רייצונגען אָהן שמערץ, פון אַבאָרטען (מפיל'ס) אָהן לעבען, פון אַבזיכטען אָהן ענערגיע, אַ פאַרהאַלע פון גיהנום פון ווילענס־פאַנטאַזיען, פון חרטה אָהן תשובה, פון זינד אָהן נקמה, פון ווידער־שפּרוכען, פון בעוועגונגען נאָך אַלע זייטען אָהן אַ פעולה, פון פּאַראַליזען פון געדאַנקען.

*

די פרוי האָט זיך פון שלאָף אויפגעחאַפּט און איידער זי האָט נאָך צייט געהאַט איהר בעט צו פערלאָזען, טראַכט זי שוין מיט וואָס אַנגענעהמעס איהר מאַן צו ערפרייען. זי שיקט איהר קאַמער־פרוי צו איהר מאַן איהם פרעגען, אויב עס וועט איהם אַנגענעהם

זיין איינעם פון זיינע פריינד, וואָס איז נעכטען פון א לאַנגע רייזע צוריקגעקומען, און וועלכען ער ליעבט זעהר שטאַרק, צום דינער איינצולאַדען. ער ענטפערט האַלב מיט א צופרידענעם שמייכעלע, ווייל זי האָט איהם אין זינען געהאַט, אָבער מיט די ליפּען ענטפערט ער פיעל שפּעטער.

דער ענטפער איז „יאָ!, אָבער ער קומט ארויס פון זיינע ליפּען אונבעשטימט, ווי צוויפלענד, ווי א פראַגע־צייכען.

די קאַמערפרוי איז נאָך ניט מיט דעם „יאָ" ארויסגעגאַנגען, אַלס ער איז פון זיין פּלאַץ אויפגעשטאַנען און ער זאָגט צו איהר:

— וואַרט, וואַרט, איך געה זעלבסט צו מיין פרוי, אום איהר מיין ענטפער צו געבען.

און זיין ענטפער, וועלכען ער גיט זיין פרוי, איז ווידער א פראַגע־צייכען בעגלייט פון א גאַנצע מחנה „ווען׳ס" און „אָבער׳ס" און „אפשר׳ס". אפשר וועט דעם פריינד די איינלאַדונג ניט אַנגענעהם זיין... דער פריינד מוז דאָך די ערסטע טעג בלייבען ביי זיין פאַמיליע... אפשר האָט ער פיעלע וויכטיגע אַנגעלעגענהייטען צו בעזאָרגען, וועלכע זיינען דורך זיין אַבוועזענהייט ניט בעזאָרגט געוואָרען... לאָמיר בעסער אָבוואַרטען אַן אַנדער טאָג, ווען דו גלויבסט — — —

— אָבער איך גלויב גאָר נישט! — זאָגט די פרוי צו איהם — איך האָב איהם געוואָלט צום דינער איינלאַדען איינציג און אַליין, אום דיר א פערגעניגען צו פערשאַפען.

— ניין, ליעבסטע, דאָס וואָלט אפשר גאָר געווען אַן אויסגעזוכטע העפליכקייט, אָבער דאָך — — —

— הער, מיין מאַן, איצט ביזט דו ווידער אין דיין געוועהנליכער אונזיכערהייט וועגען א גאָרנישט וועגען א גאַנץ פערשטענדליכע איינלאַדונג דיינעם א פריינד צום דינער... אָבער מאַך, וואָס דו ווילסט, מיר איז דיין יאָ און ניין אַלץ איינס.

אין פערלויף פון דעם גאַנצען טאָג מאַכט דער מאַן גאָרנישט, אָבער שפּעט אין אבענד דיינקט ער: „אפשר האָט די פרוי רעכט געהאַט, און אפשר וואָלט זיין פריינד איבער דער דאָזיגער איינלאַדונג העכסט דערפרייט געווען".

* * *

און אנדערם מאל האט עס זיך געהאנדעלט וועגען א פיעל ערנסטערע זאך.

די פרוי איז זעהר שעהן און יונג און ביי יעדען שריט אין גאס און אין דער געזעלשאפט פערשפרייט זי ארום זיך ווינשונגען און צינדענדע פונקען.

איינער, א הויז־פריינד, האט אויפגעקליבען א גאנצען בינטעל פון די דאזיגע ווינשונגען און פונקען, ווייל ער גלויבט, אז נאר פאר איהם האט זי זיי פערשפרייט. פון דעם צינדענדען בליק, איז ער זעהר שנעל צו דעם פרעגענדען בליק, צו דעם בעטענדען ווארט איבערגעגאנגען. די פרוי איז אבער א שטרייננ טוגענדהאפ־טע און געטרייע פרוי, זי וויל די צודרינגליכקייט פון יענעם דאן זשואן מעהר ניט פערטראגען און בעט איהר מאן ער זאל זי פון יענעם אויסוואורף פערטיידיגען.

און ער גיט איהר רעכט, ער ווערט בעזארגט און פערשפרעכט איהר אין אנפאנג די דאזיגע אנגעלעגענהייט דיפלאמאטיש צו בע־האנדלען, כדי עס זאל ניט קומען צו אן עפענטליכען סקאנדאל, און אויב דאס וועט ניט גענוג זיין, וועט ער איהר עהרע מיט וואפען אין דער האנד פערטהיידיגען.

אבער נאכדעם ווי ער האט א לאנגע צייט נאכגעדאכט איבער דער ארט און ווייזע ווי ער זאל האנדלען, ענטשיידעט ער ערסט מארגען זיך ענדגילטיג צו ענטשיידען.

אבער דער א י י ן מארגען איז פאר דעם שוואכען מאן צו־וויינינ, אום זיך צו עפעס וואס צו ענטשיידען; א ז א מאן דארף האבען א סך „מארגענס“, ביז ער קומט צו דער ענטשיידונג, אז ער ו ו י י ס נ י ט ו ו י ע ר ז א ל ז י ך ע נ ט־ ש י י ד ע ן. ער פערטהיידיגט זיך מיט דעם, דאס ער האט ניט פאראויסגעזעהן, ניט אלעס בעדאכט, און אין די וויטערדיגע טעג נאך זיין פעסטגעזעצטען „מארגען“, זוכט ער זיך צו פער־טהיידיגען און אויך אנצוגרייפען. דאס איז ער זיכער.

און דער פעסטגעזעצטער „מארגען“ איז געקומען. ער איז אריינגעקומען אין סאלאן, וואו זיין פרוי איז מיט דעם פריינד גאנץ אליין געזעסען. ער איז געוועזן פעסט ענטשלאסען צו ריידען און

עפּעס וואָס צו טהאָן — אָבער ער איז באַלד פון סאַלאָן צוריק ארויסגעגאַנגען אָהן א וואָרט צו זאָגען, אָדער עפּעס צו טהאָן.

און אזוי פערגעהען די טעג און די וואָכען... די פרוי בעקלאָגט זיך מעהר ניט פאר איהר מאַן איבער די גראָבע צודרינגליכקייט פון דעם פריינד. דער מאַן לייגט אַלץ אָב זיין איינגרייפען אין דער אַנגעלעגענהייט און ענדערט שטענדיג זיין פערטהיידיגונגס־ און אַנגריפּס־פעלד. ביי אַזעלכע אומשטענדען בלייבט נאָר צו פרעגען: וועט די פרוי שולדלאָז בלייבען?..

*

ביידע, דער שוואַכער מאַן און זיין פרוי, האָבען דאָס אונגליק א זוהן צו בעזיצען, וועלכער איז אַלס מאַן נאָך ניט רייף און איז דאָך שוין מאָראַליש פערדאָרבען און געזונקען. דורך געשיקטע ליגענס איז איהם א לאַנגע צייט געלונגען דורך א קאָרעקטע האַלטונג אין הויז זיינע עלטערען צו בלענדען און צו נאַרען, אָבער איינער א הויז־פריינד האָט די עלטערען קלאָר געמאַכט איבער די אוואַנטיורעס פון זייער זוהן, וועלכע ער טרייבט הינטער זייער רוקען.

די מוטער וויינט; דער פאָטער ווערט בלאַס און זיפצט.

— איך וויל האָפען, — זאָגט די פרוי צו דעם מאַן, — אַז צום וויינינגסטען אין ד ע ר אַנגעלעגענהייט וועסט דו וויסען ווי א פ אָ ט ע ר צו האַנדלען, וועסט וויסען ש ט אַ ר ק צו זיין, דאָס דו וועסט דיין זוהן רופען און איהם לאָזען בעגרייפען ווי גרויס אונזער שאַנדע און ווי טיעף אונזער שמערץ איז... אום גאָטעס ווילען, זיי איינמאָל א מ אַ ן!

די בראַווע פרוי, א שטרייננג רעליגיעזע און פרומע נשמה, האָט אומזיסט גאָט'ס נאָמען קיינמאָל ניט אויסגעשפּראָכען, און ווען זי האָט דאָס יעצט געטהאָן, איז דאָס נאָר א בעוויז, ווי גרויס איהר שמערץ איז געוועזען אין דעם דאָזיגען מאָמענט, דאָס זי האָט די הילף פון גאָט געזוכט. אפשר האָט זי גיזהאָפּט, דאָס דורך איהר ענערגישעם אויפטרעטען וועט זי אין די שוואַכע און ווייכע נשמה פון איהר שוואַכען מאַן א פּאָר ענערגישע קערנער אריינוואַרפען.

אָבער דער מאַן, נאָכדעם ווי ער האָט פון זיין געזיכט א טרעהר אָבגעווישט, האָט קיין אנדער ענטפער ניט געקענט געפינען ווי נאָר צו זאָגען:

— איך האָב קיינמאָל ניט געדאכט, אז אונזער זוהן זאָל פערדאָרבען זיין.

— אָבער עס מוז עפּעס וואָס געטהאָן ווערען — זאָגט די פרוי צו איהם — עס איז נאָך ניט צו־שפּעט צו האנדלען. מיר מוזען אויף איהם ווירקען, מיט גוטען אָדער מיט בייזען.

—יאָ, יאָ!... געוויס!..

— און וואָס דיינקסטו צו טהאָן?

— איך וועל זעהן, איך וועל זעהן, אָבער היינט האָב איך קיין מוטה דערצו, און די קראַפט דערצו פעהלט מיר אויך... די אויפ־רעגונג איז צו־גרויס געוועזען...

— ניין, עס דאַרף קיין צייט פערלאָרען געהן! — דרינגט אין איהם די אונגליקליכע מוטער — לואידזשי (דער נאָמען פון דעם זוהן) וועט באַלד קומען צום פריהשטיק, דו זאָלסט איהם באַלד צו זיך אין דיין קאַבינעט אריינרופען און זאָלסט שטריינג, ניט־נאָכגעבענדיג געגען איהם זיין... אפשר איז נאָך צייט, אפשר איז ער אין דעם זומפּ נאָך ניט גאַנץ טיעף איינגעזונקען, אפשר קענען מיר איהם נאָך אויף דעם גראַדען וועג צוריקברייגגען...

— אָה, גאָט, גאָט! — יאָמערט דער שוואַכער מאַן — איך האָב ניט די קראַפט, מיין זוהן, אויסצוצאַנקען און גראָב אַנצוטרע־טען. לאָז מיר א טאָג רוה, נאָר א י י ן טאָג! איך פערשפּרעך דיר — — —

— דו קענסט נאָר פערשפּרעכען, אָבער ניט האַלטען...

ווי געבראָכען געהט ארוים די פרוי פון איהר מאַנ׳ס צימער און אין די געדאנקען זאָגט זי זיך:

— ד ע ר מאַן איז גאָר קיין מאַן ניט!..

*

מיין ליעבע טאָכטער! איך וויל דיר מעהר בילדער פון די מענליכע שוואכהייטען ניט ווייזען, ווייל זיי זיינען העסליך אַנצו־זעהן און נאָך העסליכער זיי צו בעשרייבען, אָבער זיי זיינען גאָר אָהן א צאָהל און פון פערשיעדענאַרטיגע פאָרמען.

זאָלסט קיינמאָל אַ שוואַכען מאַן ניט הייראַטען; עס ווילט זיך מיר כמעט דיר זאָגען: הייראַט ליעבער אַ טיראַנישען מאַן.

* * *

דער אייפערזיכטיגער מאַן.

זיי מיר מודה, מיין ליעבע טאָכטער, דאָס מעהר פון איינמאָל, ווען דו האָסט אָן דעם אידעאַל פון דיין קינפטיגען מאַן געדאַכט, האָסט דו איהם זיך פאָרגעשטעלט אַלס אַ מאַן מיט עטוואָס נייגונג צו אייפערזוכט; און כמעט אַלע פרויען דענקען ווי דו.

און הונדערטער מאָל האָב איך אין מיין לעבען געזאָגט און געשריבען, אַז אין דער דאָזיגער בעהויפּטונג האָבען אַלע פרויען אונרעכט.

מען קען אייפערזיכטיג זיין אויף אַ פרוי, וועלכע מען ליעבט ניט, און מען קען ליעבען אַ פרוי און אויף איהר ניט אייפערזיכטיג זיין. איך שיינט עס, דאָס אַ מאַן, וואָס איז זיין פרוי ניט חושד, וואָס ווערט ניט אונרוהיג, ווען אַן אַנדער מאַן לויבט איהר שעהנהייט ליעבט ניט זיין פרוי, ער פעראַכטעט זי און קימערט זיך ניט וועגען איהר.

מאַנכע פרויען געהען אין זייער פאַלשען אורטייל אַזוי ווייט, דאָס זיי מעסטען די טיעפקייט פון דער ליעבע נאָך דעם גראַד פון דער אייפערזוכט. אַ ניט־אייפערזיכטיגער מאַן הייסט ביי זיי: אַ גלייכגילטיגער מאַן, אַן אייפערזיכטיגער מאַן הייסט ביי זיי: אַ ליעבענדער מאַן, און אַ זעהר אייפערזיכטיגען מאַן קרוינען זיי מיט דעם נאָמען: אַ זעהר פערליעבטער מאַן.

איך ווינש די דאָזיגע הייראַטס־קאַנדידאַטקעס, דאָס זיי זאָלען אין די הענד פון אייפערזיכטיגע מענער ניט אריינפאַלען. פאַר זייער אונגליקליכען טעות, פאַר זייער פאַלשען אורטייל, וועלען זיי הארט בעשטראָפט ווערען.

עס איז גאַנץ נאַטירליך, דאָס מיר אַלע זוכען צו פערטהיידיגען געגען פרעמדע הענד דאָס, וואָס עס איז אונז ליעב און טהייער;

עס איז העכסט נאַטירליך, דאָס מיר זוכען אונזערע פרויען צו פערהיטען פון די גיפטיגע פיילען, וועלכע די דאָן זשואַנס און אַלע אַנדערע פערפיהרער זוכען אויף זיי אַבצושיסען, אַבער ווען מיר אַכטען אונזערע פרויען, מוזען מיר האָבען די גאַנצע זיכערהייט, דאָס יענע אַבגעשאָסענע פיילען קענען זיי גאַר ניט פערוואונדען, און ווען די פרויען האָבען ניט גענוג קראַפט דעם אַנגריף פון די פערפיהרער אַליין אַבצושלאָגען, וועלען זיי שוטץ זוכען ביי זייערע מענער.

אָבער שטענדיג די פרוי חושד זיין, און יעדען פרעמדען מאַן, וואָס קומט צו איהר, רעדט מיט איהר און שמייכעלט איהר, ווייזען אַ צאָרענדיגען פנים, הייסט: אָהן יעדע בערעכטיגונג איהר בעליי־דיגען, הייסט: אָהן יעדען גרונד איהר פּלאָגען, און הייסט: דעם אייגענעם נעסט, די אייגענע היים ארומריינגלען מיט אַ דיקען און שאַרפען רויך, וואָס פערכאַפּט דעם אָטעם און וואָס דערשטיקט די ליעבע פון דער פרוי.

ווי פיעלע פרויען זינקען מאָראַליש, בלויז אום גענגען דעם אייפערזיכטיגען מאַן צו פּראָטעסטירען! וויפיעל פרויען פאַלען אריין אין די נעצען פון די דאָן זשואַנס און פערפיהרער, ווען זיי זעהען די פּאָליציסטען, די זשאַנדאַרען און די שפּיאָנען, מיט וועלכע די אייפערזוכט רינגעלט זיי ארום פון אַלע זייטען, ווען די אייפער־זוכט האָט קיין שום גרונד אין דער טוגענד פון די דאָזיגע פרויען צו צווייפלען!

ווען די טוגענד פון דער פרוי איז ניט גענוג, אום זיך געגען דער פינסטערער אייפערזוכט צו פערטהיידיגען. דאַן האָט די אייפערזוכט אַ געוויסע בערעכטיגונג!

די אייגענליעבע, דער עגאָאיזמוס פון דעם מאַן שפּיעלט כמעט ביי אַלע פערשיעדענע פאָרמען פון דער אייפערזוכט אַ גרעסערע ראָליע אַלס די ליעבע.

די אייפערזוכט פון דער ריינער ליעבע איז נישט מעהר אַלס אַ שמערץ, אַ שטאַרקער, זעהר אַ שטאַרקער, אָבער אַ שמערץ.

די אייפערזוכט וואָס שטאַמט פון עגאָאיזמוס איז אויך אַ שמערץ, אָבער מיט איהר געהען ערגערנים און צאָרען האַנד אין

האנד. זי איז אַ מין רעאַקציע וואָס פּערוואונדעט דעם מאַן'ס שטאָלץ און זיינע צאַרטעסטע און עמפּפינדליכסטע געפיהלען.

די אייפערזוכט וואָס שטאַמט פון דער ריינער און אמת'ער ליעבע וויינט און בעט תחנונים, זי ערנידריגט זיך און בעט.

די אייפערזוכט וואָס שטאַמט פון עגאָאיזמוס גוואַלדעוועט און שילט, אַטאַקירט און טויטעט.

די מערדער פון אונגעטרייע פרויען ווערען כמעט שטענדיג אין געריכט דורך דעם שפּרוך פון נאַרישע און אונוויסענדע צוועלף געשוואָרענע פריינעשפּראָכען, ווייל יעדער פון די דאָזיגע געשוואָרענע פיהלט זיך בעליידיגט און געסטראַשעט פון דעם גליקליכען ליעבהאָבער; איך אָבער וואָלט זיי געווים פעראורטהיילט, ווען איך וואָלט געהאַט דאָס אונגליק אַ געשוואָרענער צו זיין.

איך וואָלט זיי פעראורטהיילען, ווייל איך זעה אין די דאָזיגע פרויען־מערדער נישט מעהר, אַלס דעם וואוט־געשריי און דעם ביס פון דער ווילדער בעסטיע, ווייל זיי זיינען דאָך ניט אנדערס אַלס מערדער און קיינער אין דער וועלט האָט דאָס רעכט אַ מענשען צו טויטען.

איך בעקלאָג אויך דעם אייפערזיכטיגען מאַן, וועלכער האָט גליקליכען ליעבהאָבער ערמאָרדעט; איך פערפלוך און פערדאַם יענעם, וואָס האָט זיין פרוי, אָדער זיין מעטרעסע ערמאָרדעט, וואָס האָט זיינע הענד מיט דעם בלוט פון אַ פרוי בעפלעקט, די פרוי, מיט וועלכע ער האָט צערטליכקייטען און קוסען געוועקסעלט, און וועלכע איז פיליכט די מוטער פון זיינע קינדער.

דאָס טויטען אַ פרוי איז די ברוטאַלסטע פייגהייט, די גוואַלט־טהעטיגקייט פון אַ ווילדע חיה, און איך בין שטענדיג בערייט יענע מערדער צו אַפּלאָדירען, וועלכע האָבען דעם מוטה נאָך זייער מאָרדטהאַט זעלבסטמאָרד צו בעגעהן. זיי זיינען טאַקע מערדער, אָבער פאַר זייער ברוטאַליטעט פער'משפּט'ען זיי זיך זעלבסט און ווערען זייערע אייגענע הענקער. זיי ווייסען, אז נאָך זייער פערברעכען, קען זיי די ערד מעהר ניט טראָגען און זיי האָבען מעהר קיין פּלאַטץ אין דער מענשליכער געזעלשאַפט.

פלוך איבער זיי! טויזענד מאָל פערפלוכט זיינען די פרויען־מערדער!

און פערפלוכט מיט זיי צוזאמען זיינען די געשווארענע און די ריכטער, וואס האבען זיי פריינעשפראכען, ווייל זיי האבען די גערעכטעסטע פון אלע גערעכטיגקייטען מיט די פיס געטראטען.

*

דעם אייפערזיכטיגען מאן איז ווירקליך צו בעדויערען. ער איז אן אפפער פון זיין אונגליקליכען טעמפעראמענט. ער געפינט זיך תמיד אין א צושטאנד פון כראנישען חושד זיין, א געפיהל, וואס פערגיפטעט זיין בלוט, וואס צוקרימט זיינע זשעסטיקולא-ציאנען און וואס מאכט העסליך זיינע ווערטער און זיין שטימע.

יעדעס ווארט פון אונשולדיגער סימפאטיע אדער א פאר ליוב-ווערטער, וועלכע זיין פרוי שפענדעט צו אן אנדער מאן, הייסט ביי איהם: „דער אנפאנג פון א זינדיגער ליעבע צו יענעם מאן", א פערברעכען געגען דער מאראל און א בעפלעקונג אויף דער הויז-עהרע, יעדע פריינדשאפט מיט א פרעמדען מאן איז זנות, וועלכע האלט נאך אין ארויסשפראצען, אדער זי איז שוין אויס-געוואקסען.

יעדער מאן, וואס קומט נאהענט צו דער פרוי, איז א פיינד, און דער קראמפהאפטער ווילדער חשד רופט ארויס אן אנקלאגע און א פערדאמונג אויף דער אונגליקליכער פרוי. פון דער פינסטע-רער חשד-חמארע זעצט באלד ארויס דער בליטץ פון א דראהונג, די בעליידיגונג פון א בעשולדיגונג, דער בליץ פון אונגערעכטיגקייט און פערליימדונג.

דער אייפערזיכטיגער מאן האט אלע רעכטע, אבער גאר קיינע פליכטען.

דער אייפערזיכטיגער מאן איז א פאליציסט און א טיראן און האט אין זיך אלע קליינליכע, בייזע און אבשטויסענדע חיט-ראסטען פון א שפיאן און אלע גוואלט-טהעטיגקייטען פון א תליון

יעדע האנדלונג און יעדעס ווארט פון דער פרוי ווערט אונ-טערווארפען די מארטער-אינסטרומענטען פון דער אינקוויזיציאן; יעדער בליק פון דער פרוי אויף א פרעמדען מאן און יעדער בליק פון דעם פרעמדען מאן אויף דער פרוי, ווערט שטודירט מיט די שארפסטע גלעזער פון אן אפטהאלמאס-קאפ, אום זיין זינדיגען עלעמענט אויסצוגעפינען.

דער אייפערזיכטיגער מאַן בעוואַפּענט שטענדיג זיינע אויגען; אום צו זעהן, וואָס עס געהט פאָר און וואָס עס געהט ניט פאָר, ער איז אויך בעוואַפּענט מיט שווערדען, מיט קינזשאַלען און מיט שיס־וואַפּען, אום צו פערוואונדען און צו טויטען. די מאָרד־מע־סערס זיינען אימער גוט געשליפען און די שיס־וואַפען אימער גע־לאָדען, אום די קויל אָבצושיקען.

דו קענסט זיך, מיין קינד, פאָרשטעלען, ווי גליקליך מען קען זיין אין אַזאַ אַטמאָספערע און מיט אַזאַ מאַן, וועלכער איז אימער חושד, אימער בעריט צום אָנקלאָגען און פערדאַמען, אימער מיט די פינסטערע קנייטשען פון אַן אינקוויזיטאָר אויפ'ן שטערען, און אימער מיט דער האַק פון אַ תליון אין דער האַנד.

דער פערעהרער, דער חתן, איז תמיד אַ הייכלער אַ היפּאָקריט מיט אַבזיכט אָדער אָהן אַבזיכט, ווען ער וויל זיינע פעהלערען פער־באָרגען אָדער זיינע טוגענדען פערגרעסערען; אָבער די אייפערזוכט איז אַן עטוואָס, וואָס איז פיליכט שווערער פון אַלעס צו פער־באָרגען, ווייל זי איז שטורעמדיג, בעגעהרליך און נייעציג מאָל פון הונדערט אונפערנינפטיג.

גיב, אַלזאָ, גוט אַכטונג, ווען ער רעדט מיט דיר, אָדער ווען ער פרעגט דיך אויס. עס וועט דיר זעהר לייכט זיין צו ענטדעקען, אויב ער איז אייפערזיכטיג.

קומט צו דיר, מיין טאָכטער, אַ ז אַ האַנד־בעטער, איז זיין אויפגאַבע דיין אינערליכעס צו זעהן, דעם גאַנצען אינהאַלט פון דיין נשמה דורך די אונזיכטבאַרע פערגרעסערונגס־גלעזער אויס־צופאָרשען. אונטער דעם אויסרייד, דאָס ער אינטערעסירט זיך פאַר אַלעס, וואָס דיר בעטרעפט, ווילט זיך איהם וויסען, וואָס דו טהוסט, מיט וועמען דו פערקעהרסט און איבערהויפּט וועלכע מענשען קומען אין דיין הויז, און אויב אונטער די דאָזיגע בעזוכער געפינט זיך אַ יונגער מאַן, פערוואַנדעלט ער זיך אויגענבליקליך אין אַן אונטערזוכונגס־ריכטער. באַלד הויבט ער אָן צו פרעגען ווער איז דער יונגערמאַן, וואָס טהוט ער, וואָס רעדט ער מיט דיר, וויפיעל צייט געדויערט זיין יעדער וויזיט ביי דיר און אַזוי ווייטער.

די דאָזיגע „נייגיעריגקייט“ פון זיין זייט, וועט דיר פאָרקומען אַלס אַ פריינדליכקייט, ווייל ער וויים זי מיט אַ גלייכווערטיל, מיט

א געוויסע צוריקהאַלטונג, מיט ענטשולדיגונגען און צערטליכקייטען צו פערצוקערען, אָבער לאָז זיך ניט נארען, מיין טאָכטער! די דאָזיגע נייגיעריגקייט זיינע איז נאָר א מאַסקע הינטער וועלכע זיין אייפערזוכט איז בעהאַלטען.

און אויב דו ווילסט וויסען, ביז וואַנען די דאָזיגע אייפערזוכט גרייכט, אויב דו ווילסט וויסען צי איז זי בעשאַפען פון ראָזענוואַסער אָדער זי איז נישט מעהר אַלס א ווילדע און א ברוטאַלע ליידענשאַפט — דאַרפסט דו איהם געבען אַזעלכע אַנטװאָרטען, וועלכע זאָלען אין איהם חשד און אייפערזוכט ערוועקען, און מיט דעם וועסט דו אין איין מאָמענט צוררייסען דעם נעץ, מיט וועלכען ער האָט געזוכט דיך צו פאַנגען. דער דאָזיגער מאָמענט וועט דיך פון איהם בעפרייען, ער וועט מעהר צו דיר ניט קומען.

דו ביזט א ו ו י י ב און מעהר דאַרף איך דיר ניט זאָגען.

די פרויען, וואָס האָבען בעמיע ניט שטודירט, קענען אויך גוט אַנאַליזירען געפיהלען, שמייכעלייען און מעהר פון אַלץ די ליעבעס־ערקלערונגען פון די מענער, זיי פיהלען באַלד אַרויס ווי פיעל וואַהרהייט און וויפיעל ליגען עס זיינען פאַראַן אין די דאָזיגע געפיהלען און ליעבעס־ערקלערונגען.

דאָס, מיין טאָכטער, מוזט דו טהאָן, ווען דו אַנאַליזירסט די אייפערזוכט פון א האַנד־בעטער, אָדער פון דיין חתן, אום צו זעהן, אויב ער איז אויפריכטיג צו דיר, אָדער ער פערשטעלט זיך, ווי פיעל וואָהרע ליעבע ער פיהלט צו דיר און וויפיעל ענטאַזיזמוס עס ליעגט אין איהם.

* * *

דער ברומיגער מאַן.

ערינערסט דו זיך, מיין קינד, אָן יענעם אויספאָהרען, וועלכען מיר האָבען אין פאָריגען אָקטאָבער געמאַכט צוזאַמען מיט דיינע קאָזינס און קוזינעס נאָך וויניאַניא?

דאָס איז געווען אָן אויספאָהרען, וואָס איז פאַר אונז זעהר

זעהר אונטערהאַלטענד און לוסטיג אויסגעפאַלען דורך פערשיעדענע פּאַסירונגען און קאָמישע סצענען.

נאָכדעם ווי אַלע אנטיילנעהמער אין דעם דאָזיגען אויספּאָהר האָט זיך אום זיעבען אוהר אין דער־פריה אויף דעם „פּיאַזזאַ די קאַמערא“ פערזאַמעלט, האָט מען זיך אויף דעם הימעל ארומגע־קוקט, אום צו וויסען, אויב מיר זאָלען ווירקליך דעם אויספּאָהר מאַכען אָדער בלייבען צו הויז.

די פאָריגע נאַכט האָט אַ ביסעל גערעגענט, און „דער גראָז, אויף וועלכען מיר האָבען בעשטימט אָבענד־ברויט צו עסען, איז געווים שטאַרק דורכגענעצט“, האָבען די פעסימיסטען ערקלערט.

אָבער די אָפּטימיסטען האָבען באַלד דאַגעגען ערקלערט: „ווען עס האָט אין קאַמערא גערעגענט, איז דאָס נאָך ניט קיין גרונד צו בעהויפּטען, אַז אויך אין וויניאַניא האָט גערעגענט. זעהר אָפט רעגענט עס ביים ברעג ים און אויף די בערג איז טרוקען און קלאָר.“

— און אַמאָל איז דאָס פערקעהרט! — האָבען שאָפּענהויער'ס אָנהייגער ערקלערט.

און די אנדערע, אונטער וועלכע אויך דו, מיין קינד ביזט געוועזן, האָבען זייער שטאַנדפּונקט פערטהיידיגט מיט די ווערטער:

— אָבער זעהט איהר דען ניט, אַז אין מאַקאַנאַ און לואווינאַ שיינט די זון? מיר קענען פאָהרען, מיר וועלען האָבען אַ פּרעכ־טיגען, קלאָרען און פרישען טאָג

און עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ דעבאַטע.

— בראַוואָ, בראַווויסימאָ! — האָט איינער פון רעכטס אויס־געררופען — ווען עס איז קלאָר און העל אויף דעם לאָמבאַרדישען ברעג, איז דאָס דארום, ווייל דער ווינד בלאָזט פון מזרח־זייט, וועלכער ברייננגט אונז תמיד שלעכטעס וועטער.

— נו, אַלזאָ? — האָט איינער פון לינקס געפּרעגט.

קורץ, די אָפּטימיסטען האָבען געזיעגט דורך אַ מאַיאָריטעט, ווייל אין דער געזעלשאַפט זיינען געוועזן מעהר יונגע אַלס אַלטע מענשען.

און די קאַראַוואַנע איז אָבגעפאָהרען. די אייזלען מיט די מיידלאַך און מיט די פרויען פאַראויס, און הינטער זיי די בחורים מיט די מענער צו־פוס מיט שטעקענס אין די הענד, פּונקט ווי זיי

וואַלטען דאַרפען אַרויפקלעטערען אויף די הימעל־הויכע אַלפען־בערג, און הינטער אַלעמען די גוטע דזשאַננאַ, דער בראָנז־פּאַרביגער אייזעל, אָנגעלאָדען מיט אַ גרויסען קאָרב פול מיט פערשיעדענע שפּייז־אַרטיקלען.

ביז די געזעלשאַפט איז אין אַראָרענאַ אָנגעקומען, האָבען די וואָלקענס מיט דער זון געפיהרט אַ קאַמפּף „אויף לעבען און טויט", דאַ האָבען זיי איהר פערדעקט און דאַ האָט די זון דורכגעבראָכען, און דאָס איז פאַר דער געזעלשאַפט ווידער געווען אַ מאָטיוו, אום די דעבאַטע וועגען וועטער פון דאָס נייע אָנצופאַנגען. „אהא!" האָבען די פּעסימיסטען אויסגערופען ווען די וואָלקענס האָבען די זון איינגעשלונגען, „האָבען מיר דאָך פריהער געזאָגט, אַז מיר דאַרפען זיך אומקעהרען!". „אָבער די זון שיינט דאָך ווידער!" האָבען די אָפּטימיסטען געענטפערט, אַלס די זון האָט פון אונטער די וואָלקענס ווידער אַרויסגעקוקט.

און מיט איינמאָל האָט אָנגעהויבען פאַלען אַ פּלאַץ־רעגען, און די דעבאַטע איז היטציגער געוואָרען. ביי די פּעסימיסטען איז בעשלאָסען געוועזען אין טראַראָגנאַ צו בלייבען און זוכען שוטץ אין אַ גאַסט־הויז, און אַ ווייל׳ע שפּעטער, אַלס דער רעגען האָט אויפגעהערט און די זון האָט ווידער געשיינט, האָבען די אָפּטימיסטען טריאומפירט.

דו, מיין ליעבע עממאַ, דו עראינערסט דיך געוויס בעסער פון מיר די קאָמישע פּאַסירונגען פון אונזער לוסט־רייזע. איך דערמאָן זיי דיר נאָר דאַרום, אום מיט דיר אַ שטונדע ווידער דורכצולעבען און אום די לעצטע העכסט קאָמישע סצענע אין דיין זכרון צוריק צו ברייגגען; יענע סצענע, אַלס מען האָט דעם אבענד־מאָהלצייט אונטער אַ גרויסען קאַסטאַניען־בוים אַ פייער אָנגעצונדען, אום קאַסטאַניען צו בראָטען און זיי גאַנץ היים זיצענדיג אויפ׳ן גראָז אויפצועסען.

יעדר איינער פון אונז האָט צוזאַמענגעשלעפּט בלעטער, צווייגען און פּאַפּיער, אום דעם פייער צו נעהרען, אָבער די בלעטער, די צווייגען און דער פּאַפּיער זיינען פון דעם רעגען דורכגענעצט געוועזען, און ערשט נאָך פיעל מיה און געדולד איז עס אונז געלונגען

די בלעטער אָנצוצינדען, מיר האָבען אָבער געהאַט מעהר רויך אַלס פייער.

יעדער איינער פון דער געזעלשאַפט האָט זיין מעגליכעס געטהאָן, אום דעם שוואַכען פייער גרעסער און שטאַרקער צו מאַכען. ליעגענדיג אָדער שטעהענדיג ארום פייער, האָבען אייניגע מיט פולע באַקען אין די צאַנקענדע און אָבשטאַרבענדע פונקען געבלאָזען, אום די פלאַמען אויף די נאַסע בלעטער און צווייגען צו טרייבען, אַנדערע האָבען געזוכט מיט זייערע קערפּערם דעם פרעכען ווינד צו פערשטעלען, כדי ער זאָל דעם שוואַכען פייער ניט אויסלעשען, אָבער אַלע פעראייניגטע קרעפטען האָבען קיין ערפאָלג געבראַכט.

דער רויך האָט אַלע ווייסע זיינע קאָלירען געוועקסעלט, באַלד איז ער געווען בלוי, באַלד ווייס, אָבער בייטענדיג זיינע פאַרבען, האָט ער ניט אויפגעהערט לעסטיג און אונערטרעגליך צו זיין. קריכענדיג אין די אויגען, האָט ער פון דאָרטען בעך טרעהרען צוריקגעבראַכט, און אַז ער האָט אריינגעשפּאַציערט אין מויל, האָט ער אַ שטאַרקען הוסטען אויפגערייצט.

אין איין מאָמענט, אין וועלכען דער פרעכער ווינד האָט זיין אָטעם איינגעהאַלטען, האָט זיך עפּעס וואָס רויטעס אונטער די בלעטער און צווייגען געצייגט, און דאָס איז פאַר די אָפּטימיסטען גענוג געווען, אום הויך־ערפרייט „זיעג!" אויסצורופען, אויף וואָס די פּעסימיסטען האָבען מיט ביטערער איראָניע געענטפערט: „נאָך לאַנג צו וואַרטען, ביז דער זיעג וועט קומען!"

באַלד אָבער איז דער רויך ווידער געקומען מיט זיין גאַנצער לעסטיגקייט, אונפערבעסערליכקייט און אונערטרעגליכקייט; נאָך אַ שטונדע שווערער מיה מיט פעראייניגטע קרעפטען און מיט אָהנמעכטיגען הערואיזמוס, האָט מען איינגעזעהען, אַז מען וועט ניט האָבען קיין פייער און קיין געבראָטענע קאַסטאַניען.

אַלס מען האָט צוזאַמענגענומען די שירים, וואָס זיינען פון די שפּייזען איבערגעבליבען און די כלים, אום צוריק אַהיים צו וואַנדערען, און איידער מיר זיינען פון באַרג אַרונטערגעגאַנגען, האָבען מיר אַלע עפּעס ווי גאָר ניט ווילענדיג צוריקגעקוקט אויף דעם פּלאַטץ, אויף וועלכען מיר האָבען אַזוי פיעל מיה פערלאָרען,

אום א פייער אויף יענעם אָרט אויפצובלאָזען, און די פעסימיסטען האָבען אויסגערופען:

— נאָך אלץ נישט מעהר ווי רויך!

*

און ווייסט, מיין ליעבע עממא, ווארום איך האָב דיר די פּאַסירונגען פון יענעם פּיקניק אזוי אויספיהרליך און געטריי געשילדערט? איינציג און אליין אום דיר צו זאָגען, האָס דער ברומיגער מאַן איז מיט זיין גאַנצען וועזען און מיט זיין גאַנצער נאַטור א געטרייע קאָפּיע פון יענעם פייערל, וועלכען מיר האָבען ביי יענעם פּיקניק געזוכט אָנצוצינדען און פאַנאַנדערצובלאָזען, און וואָס האָט אונז אָנשטאַט פייער נאָר רויך געגעבען.

דו קענסט געגען א ברומיגען מאַן אזוי אָפּטימיסטיש, אזוי העפליך און אזוי נאַכזיכטיג זיין ווי דו ווילסט, ער וועט דאָך אימער געפינען וואָס צו קריטיזירען, שטענדיג געפינען עפּעס א גרונד צו בעקלאָגען און צו בעיאָמערען.

אז דו מאַכסט איהם צו זיין געבורטס־טאָג, אָדער צו אַן אַנדער געלעגענהייט א פריילינען סורפּריז מיט עפּעס א פיינעם געשאַנק, קראַצט ער מיט פערדראָסענהייט זיין קאָפּ, מאַכט א זויערע מינע און רופט אויס:

— איך ליעב ניט די איבערראשונגען!

אָדער ער ענטפערט דיר מיט אַפענעם כעס:

— וואָס דיר קען קומען אין די געדאַנקען! ביי היינטיגע שווערע צייטען איז אַן איבריגע הוצאה א זינד און פאַר דעם צוויי־פעלהאַפטען פערגניגען מוז מען טהייער בעצאָהלען! —

דו האָסט דעם פייער פון ליעבע געוואָלט אויפבלאָזען און ער ענטפערט דיר מיט ר ו י ך!

און ביים טיש, ווען מ אָ ג ע ן און ה א ר ץ זיצען נאָהענט איינס נעבען דעם אַנדערען, אום איינע פון די בעסטע דועטען פון דער וועלט צו זינגען, ווען דו זעהסט מיט פרייד און מיט נחת ווי דיינע קינדער בעוואפענען זיך מיט די לעפעל און מיט גאָפּעל און מעסער, אום דעם לוסטיגען קאַמפּף מיט דער שיסעל זופּ און מיט דעם פיינעם בראַטען אָנצופאַנגען — דאַן געפינט אויס דער ברומיגער מאַן, אז די וואַסער־פלאַש שטעהט ניט אויף איהר ריכ־

טיגען פלאַץ און דאָס די זופּ איז צו פּיעל אָדער צו וויי‎ניג געקאָכט.

דאָס איז דער „רויך" אין דעם פערהייראטען לעבען!

איהר געהט שפּאַציערען, אום עטוואָס פרישע לופט איינצו־אָטמען. דו ביזט גוט אויפגעלייגט, מונטער, ווייל דו פיהלסט זיך גוט, ווייל דיינע קינדער זיינען געזונד, גוט געקליידעט און פריי‎ליך. דו הייגנסט זיך אָן אויף דעם אָרעם פון דיין ברומיגען מאַן און זעהסט גאָר ניט ווי ער, גלייך ווי ער איז פון הויז ארויסגעגאַנגען, האָט שוין אַ גרויסען וואָלקען אויפ׳ן הימעל ענטדעקט און זאָגט נביאות:

— וואָרום האָסט דו דעם שירם ניט מיטגענומען? וואָרום האָט זיך דיר פערגלוסט גראָדע איצט שפּאַצירען געהן. עס וואָלט דאָך בעסער געווען דעם שפּאַציער אויף מאָרגען, אָדער אויף אַן אַנדער טאָג אָבצולייגען!

און די גאַנצע צייט וואָס דער שפּאַציער געדויערט, הערט ער ניט אויף צו ריידען פון דעם וואָלקען, כאָטש דער הימעל האָט זיך שוין לאַנג וויעדער אויסגעלייטערט, דער וואָלקען איז דער איינ־ציגער געגענשטאַנד פון זיין לאַנגווייליגען געשפּרעך.

איז דאָס ניט „רויך"?

און דו זאָלסט זיך היטען דעם ברומיגען מאַן מיט אַ ליעבענדען וויטץ, מיט אַ לוסטיגען קאָטאָוועס׳ל צו ענטוואָפנען! דו וועסט האָבען דעם זעלביגען רעזולטאַט, וועלכע די געזעלשאַפט האָט געהאַט מיט דעם פייער מאַכען ביי יענעם פּיקניק: וואָס מעהר מען האָט געבלאָזען, אַלץ מעהר רויך האָט מען געהאַט.

דער ברומיגער מאַן האָט אייביג ביטערקייט אין זיין מויל און ער פיהלט אַ נאַטירליכע בעדירפניס די דאָזיגע ביטערקייט אויס־צושפּייען. ווען דו לייגסט איהם אריין אין מויל אַ שטיק צוקער, ווערט דער צוקער פערגיפטעט, ווייל זיין ביטערקייט איז פּונקט ווי חינין, וועלכען מען קען מיט קיין זאַך ניט פערזיסען.

און ווען ער פערשליסט זיין מויל, אום ניט אויסצושפּייען, זאַמעלט זיך אָן די ביטערקייט אין זיין מויל, זי לייגט זיך צוזאַמען אין זיין האַלז אין אַ הארטען קערפּער, און דאַן בעקומען מיר אָרעמע מענשען אָנשטאָט אַ שפּייַ — אַ קויל, וואָס האָט זיך צוזאַמענגע־לייגט פון יענעם מאָראַלישען שמוץ, וואָס זונדערט זיך אָב פון אַ

לעבער, וואָס ליידעט פון געלב־זוכט און פון אַ קראַנקען געהירן.

גאָט און זיין השגחה און דאָס גליק זאָלען דיך, מיין ליעבע עממא, בעוואהרען פון אַ ברומיגען מאַן!

ווען דו שלאָפסט, איז ער אַ פלוי, אָפטער — אַ וואַנץ. דו קענסט זיי צוקוועטשען, אָבער אויך נאָך זייער טויט טראָגט דיין האַנד זייער עקעלהאַפטען געשטאַנק.

ווען דו לעזסט, איז ער אַ פליעג, וועלכע, וואָס מעהר מען טרייבט זי פון זיך, אַלץ אָפטער קומט זי צוריק, אום דיך צו בעלעסטיגען.

ווען דו ביזט פריילִיך, איז ער דער גלאָק, וואָס קלינגט נאָך אַ טויטען.

ווען דו ווילסט עפּעס וואָס דענקען, איז ער די קאַטערינקע, וואָס שטעהט אונטער דיין פענסטער און גרינצעלט דיר אַ מאָנאָטאָנע מעלאָדיע.

ווען דו צולאַכסט זיך פון עפּעס וואָס, אָדער דו זאָגסט עפּעס וואָס צום שפּאַס, איז ער שוהל־לעהרער, וואָס ווייזט דיר די רוט, אום דיך צום שווייגען צו ברייגגען.

און אז דו ווילסט שווייגען, פלוידערט ער דומהייטען אָהן אַן אויפהער, האָגעלט מיט פוילע וויצען, און איז בייז ווען דו העלפסט איהם ניט מיטלאַכען.

ווילסט דו דיך אָבקיהלען, וויקעלט ער דיך איין אין אַ פעלץ. ווילסט דו דיך דערוואָרימען, בלאָזט ער דיר אין געזיכט. ער הייסט דיר שטיל געהן, ווען דו געהסט, און צווינגט דיר צו געהן ווען דו ווילסט רוהען.

דער ברומיגער מאַן איז אַ פלוי, אַ וואַנץ, אַ פליעג, אַ טויטען־גלאָק, אַ קאַטערינקע, אַ שוהל־לעהרער, אַ פלוידערזאַק, אַ שטענדיגע לאַסט פאַר דער פרוי, מיט איין וואָרט: אַן אונגליק, און נאָך מעהר אַלס אַן אונגליק, ווייל ער איז אונערטרעגליך.

ער איז דער לעבעדיגער, דער אייביגער רויך, פון וועלכען עס ברענט אויס אין הויז דער פייער פון גיהנום.

* * *

דער קאַרגער מאַן.

די קאַרגקייט איז אַ פעהלער, וועלכען עס איז זעהר שווער ביי דעם חתן צו ענטדעקען, און ווייל דער דאָזיגער פעהלער וואקסט ביי איהם מיט די יאָהרען. דארום, מיין טאָכטער, האַלט ווייט אָפען דײַנע אויגען, אום איהם ביי דעם חתן וואָס פריהער אויסצו־געפינען.

דער חתן, דער פערעהרער, איז אימער פרייגעביג, אַלץ איינס צי ער איז פערליעבט אָדער ניט. האָט ער דיךווירקליך ליעב, ווען זיין וואונש איז מיט דיר צו הייראַטען, לאָזט ער ניט אויס קיין געלעגענהייט, אום דיר עפּעס אַ מתנה צו ברייגגען, ווייל ער וויל דיר מיט דעם וויזען, דאָס ער איז וואָהלטהעטיג. עס קען זיין, אַז מאָרגען וועט ער חרטה האָבען אויף דעם וואָס ער האָט זיך פון דיינטוועגען עפּעס וואָס געלאָזט קאָסטען, אָבער ווען ער איז אין דיין געגענוואַרט, אַנטלויפט די האַרטקייט זיינע, אָדער זי פּער־באָרגט זיך, און עס שייגט דיר, אַז ער איז אַ פרייגעביגער, זאָגאַר אַ פערשווענדערישער מענש.

אין פאַל אָבער ווען ער ליעבט דיך ניט, און ער וויל מיט דיר הייראַטען נאָר ווייל ער ווייס, אַז דו האָסט פיעל געלד אַלס נדן, האָט ער נאָך מעהר אורזאַכע, אום זיך דיר אַלס פרייגעביגער מענש אַרויסצוצייגען. עס איז איהם דרינגענד נויטיג די פּוסטקייט פון זיין האַרץ פון דיר צו פערבאָרגען און דעם מאַנגעל פון ליעבע מיט די בלומען פון פרייגעביגקייט אויסצופילען. די בלומען, וועלכע ער קויפט אין דעם בלומען מאַגאַזין, אָדער יענע, וועלכע וואַקסען אין זיין אייגענעם גאָרטען, זיינען דאָך אין זייער פּאַרב און אין זייער אַראָמאַט איינע פון די אַנדערע מיט קיין זאַך ניט פערשידען, און זיי קאָסטען איהם זעהר ביליג, און די דאָזיגע ביליגקייט לאָזט איהם ערשיינען אַלס פרייגעביגען מענשען.

אַלזאָ, מיין טאָכטער, דער בעווערבער, אָדער דער חתן, איז אימער אַ פרייגעביגער דזשענטעלמאַן נאָך דעם נאָך אָדער ער איז עס אין דער ווירקליכקייט, און ווי דאָס צו קענען, איז זעהר שווער.

עס איז אמת, אז ביי פריינד, ביי דער דיענערשאפט און ביי דער עפענטליכער מיינונג קענסט דו זיך ערקונדיגען איבער זיין כאראקטער; אָבער דאָס איז אַ געפעהרליכע אונטערנעהמונג און גיט דיר קיין ריכטיגען רעזולטאַט. איך האָב דעם „ווארום“ קיינמאָל ניט געקענט אויסגעפינען, אָבער עס איז אַ בעוויזענער פאַקט, דאָס די ערקונדיגונגען, וועלכע מען זאַמעלט איבער דעם ווערטה פון אַ מאַן, אָדער אַ פרוי, זיינען כמעט שטענדיג אונזיכער אָדער פאַלש, אין בעסטען פאַל, זיינען זיי ווידערשפּרעכענד. אַלע, ביי וועלכע מען זוכט זיך צו ערקונדיגען, האָבען מורא דעם אמת צו זאָגען, ווען די וואָרהייט איז העסליך. אנדערע זיינען מקנא דאָס גליק פון דער בעטרעפענדער פּערזאָן, דארום איבערטרייבען זיי די פעהלערען פון דער בעטרעפענדער פּעראָן, אָדער זיי שרייבען זיי צו פעהלערען, וועלכע זיי האָבען גאָר ניט. אונטער אַלע סאָציאַלע טוגענדען איז דער בירגערליכער מוטה דער זעלטענסטער, און אום די מוטער, אָדער דעם פאָטער, וואָס ערקונדיגען זיך איבער אַ האַנד־בעווערבער, אָפען צו זאָגען: „מיין ליעבער פריינד, יענער מאַן, איבער וועלכען איהר פרעגט זיך נאָך, איז אַ שווינדלער, אַ גנב, אַן אידיאָט, אָדער אַ פוסט־און־פּאַסניק“, דאַרפען זיי האָבען מוטה, וועלכען זיי האָבען ניט.

דארום, מיין טאָכטער, מוזט דו דעם גייציגען, אָדער יענעם, ביי וועלכען די גייץ־זוכט האַלט זיך אין ענטוויקלען, מיט דיינע אייגענע אויגען און נאָר מיט דיין אייגענער קראַפט ענטדעקען.

מיין לאַנגע ערפאַהרונג האָט מיר אויף דעם דאָזיגען געביעט פאָלגענדעס געלעהרט:

דער קאַרגער, אָדער דער קאַנדידאַט אויף קאַרגשאַפט, אונטער־שטרייכט אימער, אפילו אין די איינפאַכסטע און קלענסטע גע־שפּרעכען, אַלע ווערטער און אַלע ציפערען, וועלכע בעציהען זיך אויף געלד, קאַפּיטאַל און רייכטום אין אַלגעמיין און אויף זייערע פערשיעדענע פאָרמען.

פאַר איהם זיינען געלד, טאָלערס, רענטען, גאָלד, זילבער, קאַ־פּיטאַל און פּראָצענטען פון קאַפּיטאַל ה י י ל י ג ע ו ו ע ר ט ע ר, וועלכע ער רעדט ארוים פון זיין מויל אָפּשר גאַנץ אונבעוואוסט,

אָבער אין דעם טאָן, מיט וועלכען ער רעדט זיי ארויס, הערט מען תמיד די פערראַטענע בעוועגונג.

וויפיעל פערמאַסקירטע, געהיימניספולע און מעכטיגע פסיכאָ־לאָגיע זיינען פערבאָרגען אין דעם טאָן, מיט וועלכען מיר ברייננען ארויס די ווערטער!

ווי אָפט האָב איך ענטדעקט א ליעבע, וואָס איז געלעגען טיעף פערבאָרגען אין די טיעפסטע קנייטשען פון א נשמה, נאָר דורך דעם נאָמען פון א מאַן, אָדער א פרוי, וועלכען דער מויל האָט ארויסגערעדט!

דאָס געשפרעך האָט זיך גאַנץ לוסטיג, אָהן צוזאַמענשטויסונגען און אָהן ערשיטערונגען ווייטער געצויגען, אָבער די שטימע, וועלכע האָט יענע נעמען געדאַרפט פערראַטהען, איז מיט איינמאָל שוואַכער געוואָרען אויף א טאָן אָדער צוויי טענער, האָט לייכט געציטערט, אָדער פערקעהרט זיך אויפגעהויבען מיט אונגעצוואונגענע שפּרונגען, מיט דער אבזיכט דאָס ציטערען צו פערבאָרגען, מיט וועלכע דאָס הארץ האָט יענעם ליעבען וואָרט בעגלייטעט.

און דאָס, וואָס דאָס געליעבטע וועזען איז פאַר דעם ליעבענ־דען, איז דאָס געלד פאַר דעם קאַרגען.

הער זיך גוט צו און בעטראַכט איהם מיט אויפמערקזאַמקייט, מיין ליעבע עממא, ווען דער פרייער, אָדער דער חתן רעדט ארויס דאָס וואָרט „מיליאָן“, אָדער „מיליאָנער“!

ווען ער רעדט ארויס די דאָזיגע צוויי ווערטער, ווערט ער אויפגערעגט, ער הויבט אויף זיין קול, בלאָזט אויף זיינע באַקען און די ווערטער קלינגען אין דיינע אויערען ווי פויקען און טראָמ־פּעטען בעגלייטעט פון אויסרופונגס און בעוואונדערונגס־צייכענס.

געלד איז זיין גלויבען, רייכטהום איז זיין העכסטע גאָטהייט, זיין געלד־שראַנק איז זיין הייליגסטער טעמפעל. אויף דעם מזבח פון דעם דאָזיגען טעמפעל, איז ער מקריב זיין ווילען, זיין הארץ, זיין געוויסען. אָבער די ערשטע קרבנות, וועלכע ער לאָזט מיט א גרינגען הארצען פערברענט ווערען אין דעם פייער פון דעם דאָזיגען טעמפעל, זיינען על פי רוב זיין פרוי, זיינע קינדער, זיינע נאָהענטע פערוואַנדטע און זיינע בעסטע פריינד. נעהרען נעהרט זיך דער

פייער אויף דעם דאָזיגען מזבח דורך זיין אייגענעם ברען־מאַטע־ריאַל, און דאָס זיינען: גנבה, גזלה, רציחה און שווינדעל.

האָסט דו ווען געזעהן, מיין ליעבע עממא, מיט וועלכע עהר־פורכט און מיט וועלכע היילינע בעגייסטערונג דער וואהרער גלוי־ביגער רעדט פון גאָט? דער גייציגער מענש רעדט מיט דערזעל־ביגער עהרפורכט און היילינער בעגייסטערונג פון געלד און רייכ־טהום, און ווי שעהן דער גלויביגער איז אין יענעם מאָמענט, אזוי העסליך און עקעלהאפט איז דער גייציגער אין דעמזעלביגען מאָ־מענט.

און וואָס ליעגט פערשטעקט הינטער דער דאָזיגער עהרפורכט און היילינע בעגייסטערונג? — א מיליאָן! דער טעגליכער און נאכטליכער טרוים פון פיעלע מיליאָנען צוויי־פיסיגע חיות, דער קיטצעל פון אזוי פיעל ארבייטער אין דער גרויסער מענשליכער ווערקשטאַט, די זון, ארום וועלכער עס דרעהען זיך צעהנדליגע טוי־זענדער פלאַנעטען און פלאַנעטלאַך, דער גאָט מאַממאָן, וועלכען מיליאָנען מענשליכע וועזען זיינען מקריב זייער געמיינהייט, זייער גייסט, זייער עהרע און אלע בעסערע געפיהלען פון א זוהן, פון א פאָטער און פון א בירגער.

און וואָס ליעגט פערשטעקט הינטער דער דאָזיגער עהרפורכט און היילינע בעגייסטערונג? א מיליאָן איז א מ י ל י אָ ן!

*

אן אנדערער צייכען פון געלד־גייציגקייט, א כאראקטעריס־טישער צייכען, איז די ליעבליכקייט און צערטליכקייט, מיט וועל־כער דער גייציגער בעטראַכט, אָדער בעריהרט א גאָלדשטיק, אָדער אן אסיגנאַציע — אלץ איינס צו ער דאַרף מיט דעם א קליינע רעכ־נונג בעצאָהלען, אָדער איבערצוצייהלען א גרויסע סומע.

— ער בעהאַנדעלט דאָס געלד ניט ווי אן אנדער געגענשטאַנד, ער בעהאַנדעלט עס מיט א ליעבענדען רעספעקט, מיט א צערטליכע פרומקייט. די מטבע שטעלט איהם פאָר דאָס העכסטע פון אלע הויכקייטען, דאָס קרעפטיגסטע פון אלע קרעפטען, און ווען ער זאָל זיך ניט דאַרפען שעהמען פאַר מענשען, וואָלט ער פריהער זיין הוט אראָבגענומען, איידער ער נעהמט די מטבע אין האַנד. אנשטאָט דעם לאָזט ער די גאָלדענע מטבעות דורך זיינע געקרימטע פינגער

צוזאַמענקלינגען, פּונקט ווי ער וואָלט מיט דעם די מטבע אָדער די אַסיגנאַציע געגעבען זיין לעצטען פּערליעבטען גרוס פול צוגייגונג און בעדויערען, וואָס ער דאַרף זיך פון זיי שיידען.

ווען איך וואָלט געווען אַ גרויסער מאַלער, וואָלט איך געמאַכט צוויי בילדער און וואָלט זיי אַוועקגעשטעלט איינע געגען די אַנדערע.

אויףביידע בילדער וואָלט איך אויסגעמאָלט איינעם און דעמזעלביגען גייציגען מאַן, אָבער אויף איין בילד ווי ער צאָהלט געלד, וועלכע ער דאַרף בעצאָהלען, און אויף דעם צווייטען בילד — ווי ער צעהלט דאָס געלד, מיט וועלכען מען האָט איהם בעצאָהלט.

און אונטער די בילדער וואָלט איך אויף דעם ערשטען אויפגעשריעבען: „ער צאָהלט!“ און אויף דעם צווייטען: „ער ווערט בעצאָהלט!“

און איך פערזיכער דיך, מיין טאָכטער, דאָס אין די דאָזיגע בילדער וואָלט איך געקענט אַזוי פיעל מענשען אויסמאָלען, דאָס אויסער די בילדער וואָלטען זעהר ווייניג מענשען געבליבען.

*

ווען דער קאַרגער זעהט עפּעס אַ שעהנעם געגענשטאַנד (ווען דאָס איז אַפילו אַ קונסט־געגענשטאַנד), ערקונדיגט ער זיך באַלד, וויפיעל דער געגענשטאַנד האָט געקאָסט, אָדער ער פרעגט זיך זעלבסט וויפיעל ער קען קאָסטען, ווייל פון יעדען ווערטה וועלכען דער אָדער יענער געגענשטאַנד בעזיצט, איז פאַר איהם נאָר דער פּרייז דאָס אינטערעסאַנטעסטע.

די פּראָבלעמען פון לעבען, אַלע פּאָליטישע און סאָציאַלע פראַגען, אַלע צווישענפעלע און צופעלע פון איינצעלנע מענשען און פון גאַנצע נאַציאָנען, זיינען פאַר דעם גייציגען מענשען מיט דער געלד־פראַגע אונטערגעפּוטערט און דאָרט, אויף דעם דאָזיגען אונטערשלאַק, בלייבט זיין אויג רוהען, אהין ריכטעט ער זיינע בליקען און געדאַנקען.

— וואָס פאַר אַ שעהנע מיידעל! — רופט איינער אויס אין דער געזעלשאַפט פון דעם קאַרגען.

און דער קאַרגער פאָהרט באַלד אַרויס מיט דער בעמערקונג:

— און זי האָט דריי מאָל הונדערט טויזענד לירע נדן!

אָדער ער הערט ווי איינער דערצעהלט דעם אַנדערען, דאָס זיינער אַ בעקאַנטער האָט אַ שטעלע בעקומען.

און דער קאַרגער קומט באַלד מיט זיין קאָמענטאַר:

— אָבער זיין געהאַלט איז נ אַ ר דריי טויזענד יעהרליך!

דער סאָציאַליזמוס איז פריהער פאַר אַלץ די קנאה אויף דאָס געלד פון אַנדערע מענשען. רעוואָלוציאָנען ווערען געמאַכט, אום נאָר די רייכטהימער פון איין פּלאַץ אויף אַן אַנדערען איבערצוטראָגען.

*

מיין קינד, דו זאָלסט ניט הייראַטהען אַ געלד־גייציגען מאַן!

דו מוזט בעדענקען, אַז דיין פרייער, אָדער דיין חתן, כאָטש ער איז נאָך אַ יונגער מאַן, און דו האָסט שוין אין איהם געוויסע שפּורען פון קאַרגקייט ענטדעקט, דאַרפסט דו זיך פאָרשטעלען, ווי קאַרג ער וועט שוין זיין מיט זיינע ערשטע גרויע האָאַר אויפ׳ן קאָפּ, ווען די שפּאָרזאַמקייט איז די נויטהווענדיגע פערטהיידיגונג געגען דאָס דראָהענדע אַלטקייט, ווען אויך די זאָרגלאָזע מענשען ווערען פיעל פאָרזיכטיגער מיט דעם געלד אויסגעבען.

די גייציגקייט איז איינע פון די ניעדריגסטע מענשליכע אייגענשאַפטען, און איינע, וואָס פערברייטעט איהר טרויעריגען איינפלוס אין די ווייטעסטע קרייזען, אַן איינפלוס, וואָס מאַכט ערקאַלטען אַלעס, וואָס ער בעריהרט, מאַכט אַלעס אונפּרוכטבאַר און פערוואַנדעלט אַלעס אין אַ מומיע.

איך שטעל מיר פאָר דעם גייציגען אַלס אַ מענשען, וואָס האַלט אַ ראָסטיגע שער אין זיין האַנד, מיט וועלכער ער איז שטענדיג בערייט יעדען צווייג אָפּצושניידען, וואָס וואַקסט אויף דעם לעבענס־בוים, און יעדע בלום פון בעגייסטערונג, וואָס וואַקסט אויף די בעיטען פון יוגענד און גליק, צו פערניכטען.

די גייציגקייט איז אַ בלוט־אָרעמע און סקראָפולאָזע ליידענשאַפט, וועלכע נעהרט זיך פון די צוויי ווערטער: „ווען" און „אָבער", אַ ליידענשאַפט, וועלכע לעשט אויס אַלע פלאַמען פון דער פּאָעזיע און שליסט צו אַלע פענסטער פאַר מורא דאָס די וואַרעמקייט פון אויוון זאָל ניט פערלאָרען געהן; דער גייציגער איז אַ בעשעפעניס, וואָס פאַר מורא פאַר דער זינד, מאַכט ער זיך זעלבסט

צוזאַמענקלינגגען, פּונקט ווי ער וואָלט מיט דעם די מטבע אָדער די אַסיגנאַציע געגעבען זיין לעצטען פּערליעבטען גרוס פּול צונייגונג און בעדויערען, וואָס ער דאַרף זיך פון זיי שיידען.

ווען איך וואָלט געווען אַ גרויסער מאַלער, וואָלט איך געמאַכט צוויי בילדער און וואָלט זיי אָוועקגעשטעלט איינע נעגען די אַנדערע.

אויף ביידע בילדער וואָלט איך אויסגעמאָלט איינעם און דעמ־זעלביגען גייציגען מאַן, אָבער אויף איין ביל ווי ער צאָהלט געלד, וועלכע ער דאַרף בעצאָהלען, און אויף דעם צווייטען בילד — ווי ער צעהלט דאָס געלד, מיט וועלכען מען האָט איהם בעצאָהלט.

און אונטער די בילדער וואָלט איך אויף דעם ערשטען אויפ־געשריעבען: „ער צאָהלט!“ און אויף דעם צווייטען: „ער ווערט בעצאָהלט!“

און איך פערזיכער דיך, מיין טאָכטער, דאָס אין די דאָזיגע בילדער וואָלט איך געקענט אַזוי פיעל מענשען אויסמאָלען, דאָס אויסער די בילדער וואָלטען זעהר ווענינ מענשען געבליבען.

*

ווען דער קאַרגער זעהט עפּעס אַ שעהנעם געגענשטאַנד (ווען דאָס איז אפילו אַ קונסט־געגענשטאַנד), ערקונדיגט ער זיך באַלד, וויפיעל דער געגענשטאַנד האָט געקאָסט, אָדער ער פרעגט זיך זעלבסט וויפיעל ער קען קאָסטען, ווייל פון יעדען ווערטה וועלכען דער אָדער יענער געגענשטאַנד בעזיצט, איז פאַר איהם נאָר דער פּרייז דאָס אינטערעסאַנטעסטע.

די פּראָבלעמען פון לעבען, אַלע פּאָליטישע און סאָציאַלע פראַגען, אַלע צווישענפעלע און צופעלע פון איינצעלנע מענשען און פון גאַנצע נאַציאָנען, זיינען פאַר דעם גייציגען מענשען מיט דער געלד־פראַגע אונטערגעפּוטערט און דאָרט, אויף דעם דאָזיגען אונ־טערשלאַק, בלייבט זיין אויג רוהען, אהין ריכטעט ער זיינע בליקען און געדאַנקען.

— וואָס פאַר אַ שעהנע מיידעל! — רופט איינער אויס אין דער געזעלשאַפט פון דעם קאַרגען.

און דער קאַרגער פאָהרט באַלד אַרויס מיט דער בעמערקונג:

— און זי האָט דריי מאָל הונדערט טויזענד לירע נדן!

צו געווינען, האט זי א היבשע ווײלע געהוסט, ביז עס איז איהר איינגעפאלען דער פאלשער ענטפער:

— א ליבערטין איז א ל י ב ע ר א ל ע ר מאן.

אבער דו, מיין ליעבע עממא, דו ביזט גאנץ אנדערש ווי אלע אנדערע פון דיינע חבר'טעם ערצויגען, און כאטש דו ביזט אונ־שולדיג ווי א יונגע טויב, ווייסט דו זעהר גוט, וואס א ליבערטין איז.

אבער דאך, ווען דער יונגער מאן, וואס זוכט דיין ליעבע צו ערווערבען און וויל דיך הייראטהען, איז א ליבערטין, וועט דיר זעהר שווער זיין דעם דאזיגען שווערסטען און העסליכסטען פון אלע פעהלערן אין איהם צו ענטדעקען, ווייל מיט אלע קונצען און מיט־לען פון א געשיקטען היפאקריט וועט ער זוכען דעם דאזיגען פעהלער פון דיר צו פערבארגען. דארום וועט עס פאר דיר גוט זיין, ווען איך וועל דיך לערנען, אן וועלכע כאראקטער־שטריכען דו וועסט איהם קענען דערקענען.

שארף דיין אויער און שפאן אן דעם בויגען פון דיין אויפ־מערקזאמקייט, ווייל די ליבערטינס זיינען תמיד זעהר סימפאטישע מענשען און די פרויען זיינען תמיד גענייגט זיי פאר רייצענד צו געפינען און זיי צו ליעבען.

און דאך זיינען זיי די שלעכטסטע מענער פאר זייערע פרויען און אויך זעהר שלעכטע פאטערס פאר זייערע קינדער. א ליבער־טין זעהט אין זיין ווייב, ווי ער זעהט עס אין א ל ע פרויען, נישט מעהר און נישט וועניגער נאר דאס ו ו י י ב, און ער ליעבט זי, בעסער געזאגט: ער פערלאנגט זי זא לאנג זי איז יונג און שעהן, און פעראכטעט זי גלייך ווי דער ערשטער שנעע פאלט אויף איהר קאפ, אדער דער ערשטער קנייטש ענטוויקעלט זיך אויף איהר גע־זיכט.

אלע ליבערטינס האבען איינע און די זעלביגע מיינונג פון די פרויען, וועלכע זייער א קאלעגא האט זיפצענדיג אין א געוויסען טאג פאר זיי אויסגעשפראכען:

— ווארום קען מען זיך ניט־שיידען פון א פרוי, ווען זי ווערט פערציג יאהר אלט, אום אויף איהר פלאץ צוויי צוואנציג־יאהריגע צו נעהמען? קען מען דען ניט אויסבייטען אן אסיגנאציע פון

פופציג לירע אויף צוויי אסיגנאציעס יעדע צו פינף און צוואנציג לירע?

*

דער יונגער ליבערטין, וואָס זוכט דיין ליעבע צו ערוועריבען און וויל דיך הייראטהען, קוקט דיך אָן מיט פייערדיגע אויגען גלייך אין פנים אריין אָהן א שום מורא, און כמעט אימער צווינגט דיך זיין בליק דיינע אויגען ארונטערצולאָזען און רויט צו ווערען.

ער בענגוגט זיך ניט מיט דיר קוקען נאָר אין פנים אריין, זיינע אויגען וואנדערען אום ארויף און אראָב, פון קאָפ ביז די פיס, זיי אומקלאמערען דיין קערפּער אין גאנצען און דו פיהלסט זיך דערפון אזוי בעליידיגט און געקריינקט, פונקט ווי ער וואָלט דיר אונפּאַ־סענדע און פרעכע ווערטער געזאָגט:

זעהר א שעהנע און אָן אנשטענדיגע דאמע האָט אמאָל צו מיר געזאָגט:

— איך קען מיר דאָס גאָר ניט ערקלערען, אָבער ווען דער מארקיז ר. שטעלט אויף מיר אָן זיינע אויגען, קומט עס מיר פאָר אזוי ווי איך וואָלט געווען א נאקעטע און אלע ווילע מוז איך זעהן, צו טראָג איך קליידער אויף מיין קערפּער...

דער מארקיז ר. איז ווירקליך א גרויסער ליבערטין.

אָבער דיך נאָר אָנצוקוקען איז דעם יונגען ליבערטין צו־וועניג. יעדען אויגענבליק געפינט ער אָן אנדער אויסרייד, אום דיין קלייד, אָדער דיין פוס, צו בעריהרען. ער געפינט אימער, דאָס איינע פון דיינע האָאר־לאָקען זיצט ניט אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ, און ער איז אזוי „גאַלאַנט" און „פריינדליך" דיין האָאר־לאָקע אין אָרדנונג צו ברייננגען.

ווען ער דריקט דיר די האַנד, האַלט ער זי צו־לאַנג אין זיין האַנד, גלעט זי צערטליך און דריקט זי, און דו מוזט רויט ווערען.

די זעלביגע דאמע האָט מיט א קורצע צייט צוריק צו מיר געזאָגט:

— איך זוך שטענדיג דעם האַנד־דרוק פון דעם מארקיז ר. אויסצומיידען. ער קומט מיר פאָר מיט זיין גאנצעם וועזען ווי א לעבעדיגער שטיק פון בעליידיגונג.

אויף זאָלסט דו זיך גוט צוהערען צו זיין געשפּרעך, וועלכען ער פיהרט מיט דיר.

ער וועט דיר מעהר אַלס איינמאָל בלומרשט גאַנץ אונשולדיג געשיכטען דערצעהלען, אָבער ער וועט זיי מיט אויגענפינטלען און מיט שפּאָטישע שמייכלאך אונטערברעכען מיט דעם איינציגען צוועק דו זאָלסט גלויבען, דאָס ער זאָגט דיר ניט אַלעס, וואָס ער וואָלט דיר געקענט זאָגען, און ער מאַכט דאָס אַזוי, דאָס דו זאָלסט בעגרייפען אויף דאָס, וואָס ער האָט דיר ניט געזאָגט.

דו וועסט איהם ניט פערשטעהן, אָבער ער רעדט ווייטער און געוויסע ווערטער שטרייכט ער אונטער מיט א וואונק פון זיינע איי־גען און מיט א בייזען שמייכעלע.

דו פערשטעהסט איהם ניט, אָבער דער וואונק פון זיינע אויגען און זיין בייזער שמייכעלע ענטהאַלטען אין זיך די נידריגסטע געמיינ־הייט, און זיינען אין דער מאָראַלישער וועלט א ווירקליכע בעליי־דיגונג אויף דער מענשליכער זיטזאַמקייט.

ווען דו געהסט מיט איהם בעזוכען אן אויסשטעלונג פון ביל־דער, וועסט דו זעהן, ווי ער בלייבט אימער שטעהן ביי א בילד, וואָס שטעלט פאָר א ווייניג־פערקליידעטע פרוי, אָדער א וועניגסטען אַהן א העמד, און דו וועסט זעהן ווי ער וועט דיך מיט זיינע פייער־דיגע און בייזע אויגען אויפפאָדערען יענעם בילד צו בעטראַכטען און צו בעוואונדערען.

ווען ער ברייננט דיר א בוך צום לעזען, וועסט דו אין איהם געפינען א צייכען אויף א בלאַט, אויף וועלכען א הייסע ליעבעס־סצענע ווערט בעשריבען, אָדער ער וועט זיך ניט פוילען דיר די דאָזיגע סצענע פאָרצולעזען און דערביי וועט ער דיר די סצענע מיט בעזונדערע פרעכע בליקען קאָמענטירען.

*

עס קען דיר אויף פאָלגענדעס פּאַסירען:

דיין יונגע קאַמער־מיידעל קומט אריין צו דיר אין סאַלאָן און מעלדעט דיר דעם בעזוך פון דיין פריינד, אָדער דיין חתן.

— ער איז מיר ווילקאָמען! — ענטפערסט דו דיין קאַמער־מיידעל.

אָבער אין דעם אויגענבליק, אין וועלכען דו גיבסט איהר דיין

ענטפער, האָסט דו דיין קאַמער־מיידעל אָנגעקוקט און בעמערקט דאָס זי איז אונגעוועהנליך רויט און אויפגערעגט.

א מאָמענט שפעטער ליגט דאָס דיר מעהר ניט אין די גע־דאַנקען, אָבער אין עטליכע טעג אַרום מאַכט דיר דיין פרייער וויע־דער א בעזוך, און ווען דיין קאַמער־מיידעל קומט צו ד־ר אריין, אום דיר דעם בעזוך צו מעלדען, בעמערקסט דו ווידער די אונ־געוועהנליכע רויטקייט אויף איהר געזיכט און איהר אויפרעגונג, און יעצט מערקסט דו שוין ווי איהר שטימע ציטערט.

ביים דריטען און פיערטען מאָל ווידערהאָלט זיך די זעלביגע סצענע און א גערעכטע נייגיערדע צווינגט דיך דיין קאַמער־מיידעל אויסצופרעגען, און אָלס דו געהסט שלאָפען אין דיין צימער און זי העלפט דיר זיך אויסקליידען, זאָגסט דו צו איהר:

— זאָג מיר, סילוויאַ, וואָרום, ווען דער אינזשינער מ. קומט צו מיר און דו מעלדעסט מיר זיין בעזוך, ביזט דו רויט ווי א שטיק פורפור און שטאַרק אויפגערעגט דערצו? דאָס איז דאָך מיט דיר קיינמאָל ניט, ווען דו מעלדעסט מיר דעם בעזוך פון אַנדערע פער־זאָנען!...

סילוויאַ ווערט נאָך רויטער און ענטפערט ניט.

— זאָג מיר די וואַהרהייט, סילוויאַ, — דרינגסט דו אין איהר — איך וויל עס וויסען.

— פרייליין... איך... איך וויים... עס ניט — ענטפערט זי דיר שטאַמלענדיג.

— דו מוזט עס וויסען!

— אָבער איהר ווייסט דאָך, פרייליין, וואָס פאַר א שעהמעוו־דיגע איך בין... די יונגע הערען מאַכען מיר אַנגסט...

— אָבער וואָרום האָסטו ניט קיין אַנגסט ווען די רעדסט מיט מיין ברודער, ווען דו מעלדעסט מיר דעם דאָקטאָר ב. אָדער דעם אדוואָקאַט ט.? די זיינען דאָך אויך יונגע הערען און פיעל שעה־נער פון דעם אינזשינער מ.!

— אָבער אייער ברודער, פרייליין, זעה איך יעדען טאָג... און פאַר די אַנדערע הערען האָב איך קיין שום אַנגסט...

מיט די ווערטער לאָזט סילוויאַ איהרע אויגען אַרונטערזינקען

און אין איהר שטימע קלינגען שוין נאהענטע טרעהרען. דאן זאגט זי צו דיר:

— ליעבעס פריילייז, איך קען אייך דאס ניט זאגען ווייל מיר פעהלט דער מוטה דערצו, און דאן ווייל... ווייל — — —

זי קען ווייטער ניט ריידען. א געוויין דערשטיקט איהר שטימע.

א ווײלע שפעטער בעהערשט זי זיך און רעדט ווייטער:

— ווייל... ווייל מיר שיינט, אז דער הערר אינזשינער וועט באלד אייער חתן ווערען און איך האב פון איהם קיין שלעכטעס געוואלט זאגען...

— ניין — זאגסט דו צו איהר — דער אינזשינער איז ניט מיין חתן!

— אה, אויב אזוי, קען איך אייך זאגען די גאנצע וואהרהייט! קוים קומט ער אריין אין פארצימער און איידער ער פרעגט מיך אויב איהר זייט צו הויז, נעהמט ער מיך ביי דער מארדע און וויל מיך אומארמען, אדער ער ערלויבט זיך אויף אן אנדער ארט מיך אנצוגרייפען... דאס לעצטע מאל, ווען ער איז אהער געקומען און איך האב איהם געהאלפען זיין אויבער־ראק אראבציעהען... פריי־ליין, איך האב ניט דעם מוט אייך דאס אפען צו זאגען.

— ער האט מיך ארומגענומען... און... און האט מיר... א קוש געגעבען.

— און דו האסט זיך געלאזט קושען? און האסט דאס מיר באלד ניט געזאגט?

— וואס האב איך געקענט טהאן! ער האט מיך איבעררראשט און איך שעהם מיך איבער דעם צו ריידען — אבער דאס מוז איך אייך זאגען, פריילייז: דער אינזשינער איז א גרויסער אויס־וואורף!

*

מיין ליעבע עממא! א יונגער מאן, וואס איז אין א מיידעל פערליעבט און קומט אפט איהר צו בעזוכען, מוז פיהלען דעם זעל־ביגען הייליגען שוידער, מיט וועלכען דער גלויביגער געהט צום אלטאר, ער מוז זיך פיהלען ריין פון יעדען אינסטינקט; אבער ווען ער נעהמט זיך צייט און האט די לוסט א קאמער־מיידעל אין באק

צו קנייפּען, איז דאָס אַ קלאָרער בעוויז, אַז דער דאָזיגער יונגער מאַן באַזיצט ניט קיין שפּור פון אידעאַליזמוס אין זיין נשמה. ער איז זיכער אַ ליבערטין, און ווען ער וויל דיך מאַכען פאַר זיין פרוי, האָט ער נאָר אין די געדאַנקען אַ „גוטעס געשעפט“ אָבצושליסען, אָדער זיין נאַטור טרייבט איהם זיין גראָבע תאוה צו בעפריעדיגען.

נאָך דיין דיאַלאָג מיט דיין קאַמער־מיידעל מוזט דו פאַר דעם דאָזיגען פריער דיין טהיר פערשליסען, אָדער איהם לאָזען זאָגען, אַז דו ביזט צו־הויז ניטאָ, ווען ער וועט ווידער קומען דיר אַ בעזוך אָבצושטאַטען.

און ווייסט דו, וואָס ער וועט טהאָן? ער וועט אַנדערע קאַמער־מיידלאך אומאַרמען און קוסען און וועט אַנדערע כלות זוכען.

ווי אונזער גרויסער דיכטער אַליגהיערי דאַנטע אין זיין געטליכער קאָמעדיע האָט די אויפשריפט: „לאַסציאַטע אָגני ספּעראַנזאַ וואָי כ'ענטראַטע“, דאָס הייסט: „ווער עס וויל אין גיהנום אריינקומען, דער מוז יעדע האָפנונג אין דרויסען איבערלאָזען“ אויף די טהויערען פון גיהנום אויפגעשריבען — אַזוי, מיין ליעבע עממאַ, מוזט דו די זעלביגע אויפשריפט אויף דיין טהיר אויפשרייבען.

און דיין פריער, אָדער דיין חתן, דער ליבערטין, ווען ער וועט די דאָזיגע אויפשריפט אויף דיין טיהר איבערלעזען, וועט שוין איינזעהן, אַז ער האָט מעהר קיין האָפנונג דיין האַרץ און האַנד צו געווינען און דו וועסט איינמאָל פאַר אַלע מאָל פון איהם לויז ווערען.

* * *

דער דומער מאַן.

מיין ליעבע טאָכטער! איך וואָלט דיר זעהר פיעל אונרעכט געטהאָן, ווען איך וואָלט דיך געהאַלטען פאַר פעהיג זיך צו פערליעבען אין אַ דומען מאַן, אָבער אין עטליכע טעג פון דיין בעקאַנטשאַפט מיט איהם ניט איינצוזעהן ווי דום ער איז.

עס זיינען אָבער דאָ פרויען, וואָס האָבען מיט דומע מענער געהייראַטעט, ווייל יענע מענער זיינען רייך געוועזען, אָדער זיי

האבען געהאט הויכע טיטולען. אזא הייראט, מיין ליעבע עממא, איז פראסטיטוציאן. ווי ציניש די פרוי זאל ניט זיין, אויך יענע, וואס בעטראכטען דעם רייכען מאן, אדער יענעם, וואס האט א הויכען טיטעל, אלס א מאכט, קומען ענדליך צו דעם מאמענט, ווען זיי האבען חרטה אויף דעם נארישען שריט, אויף דער בע־גאנגענער פראסטיטוציאן.

די פרוי, וואס האט זיך מיט איהר מאן צו שעהמען, די פרוי וואס דארף רויט ווערען פאר שאנדע יעדעם מאל ווען זי לאזט זיך מיט איהם אריין אין א געשפרעך, פיהלט אויך איהר אייגענעם ווערטה אונטערגעגראבען, און ווען איהרע קינדער ווערען דער־וואקסען און זי איז געצוואונגען פאר זיי זייער פאטער צו בעדויע־רען, פיהלט זי יענעם טיעפען, שטומען שמערץ, וואס ציהט דורך ווי א גליהענדער אייזען איהר נשמה.

די פרוי מוז אויף איהר מאן און אויף זיין בעריהמטהייט שטאלץ זיין, און זיין גייסט ערפרייט זי נאך מעהר ווי איהם זעלבסט.

א פרוי קען פערצייהען די העסליכקייט פון איהר מאן, די ווייסע האאר אויף זיין קאפ, אפילו א בעשטעהענדען פעהלער; אבער זיין דומהייט קען זי קיינמאל ניט פערצייהען. די מענליכ־קייט, וואס ליעגט אין דעם מענליכען קערפער, איז געווים א גרוי־סער פארצוג, אבער עס איז דא נאך א העכערער פארצוג, א לעבענס־קרעפטיגערע מעלה אין דעם מאן, און דאס איז זיין גייסט און די ענערגיע פון זיין כאראקטער. און צו דער עהרע פון דער פרוי מוז געזאגט ווערען, דאס די גייסטיגע מעלות פון איהר מאן שטע־העז ביי איהר פיעל העכער, אלס זיינע קערפערליכע פארצוגען. גלייך ווי דער וויינשטאק איז די פרוי געשאפען זיך אנצולעהנען אויף דעם בוים; אבער ווען זי איז געצוואונגען מיט זיך דעם מאן צו שטיצען, קען זי קיינמאל ניט פריינדשאפט צו איהם פיהלען, זי קען נאר מיטלייד צו איהם האבען, אבער אין קיין פאל איהם ליעבען, ווייל דעם מענשען, וועלכען מען קען ניט אכטען, קען מען קיין פריינד זיין.

ווען א פרוי גיט זיך אוועק, געזעצליך אדער אונגעזעצליך, צו א רייכען דומקאפ, ווען ביי טאג בערוישט זי זיך מיט דעם עלעגאנ־

טען עקיפּאַזש, וועלכען ער האָט איהר געקויפט, ווען זי פיהלט דעם נחת פון איהרע בריליאַנטען און פון איהרע סאַמעטענע קליידער, מיט וועלכע זי האָט אין אַ געזעלשאַפט ארומגעשטאָלצירט, ווען זי האָט מיט אונפערשעהמטער אייגענליעבע פאַר איהרע פריינדי־נען מיט איהר דיענערשאַפט זיך בעריהמט — קומט זי צוריק צו זיך אהיים און זיצענדיג נעבען איהר מאַן, פערדייהט זי די דאָזיגע פאַלשע פריידען, וועלכע עס פערוואַנדלען זיך אין איהר מויל צו בימערען גאַלל.

מעהר אַלס איינמאָל, אפילו אין די מאָמענטען פון דער זיסער ליעבע, ווערט זי אויפגעשראָקען דורך אַ אידיאָטישער בעמערקונג, דורך אַ נאַרישען אויסדרוק, וועלכען ער לאָזט פאַלען, און אויס דער טיעפקייט פון איהר צוריסענער הארץ קומט ארויס דער וועה־געשריי, וואָס איז עהנליך צו דעם וועה־געשריי פון אַ לייב, ווען די קויל פון דעם יעגער פערוואונדעט איהם.

דאַן ווערען חרטה און נקמה געטרייע חברים אין איהר ברע־נענדיגע נשמה און אויף דער גראַפען־קרוין פון איהר מאַן וואַקסען אויס די הערנער אונגעהייער גרויס, מיט אַנדערע ווערטער: זי גיט אוועק איהר אַכטונג און איהר ליעבע צו אַ פרעמדען מאַן...

*

אָבער ווארום, מיין טאָכטער, זאָל איך מיך פּלאָגען מיט דער בעשרייבונג פון אַ מאַן, וועלכען דו ווערסט קיינמאָל ניט האָבען! איך טהו דאָס נאָר, אום דיך צו שרעקען פאַר אַלע דומע מענער, און דיך צו לערנען ווי די דאָזיגע אונפערשטאַנענע דומע מענער צו דערקענען. די דאָזיגע מענער זיינען אַ ניט־זעלטענער מין, אויך דער שאַרפזיכטיגער, דער גוטער בעאָבאַכטער, קען אין זיי אַ טעות האָבען.

דער דומער מאַן האָט אַ פּנים ווי אַ גאַנץ נאָרמאַלער מענש און קען זאָגאַר עהנליך זיין צו אַ מענשען מיט אַ שטאַרקען גייסט.

אינערליך איז ער דום ווי אַ היהנדעלע, וואָס האָט זיך ערסט פון איהר איי ארויסגעפּיקט, אָבער ער איז אָבגעלאַקירט מיט אַ לאַקיר, וואָס זעהט אויס ווי גייסט. ער איז אָהן טאַלענט, אָבער ער איז אויף דער וועלט געקומען מיט פיעל רמאות און היטראָסט

און די רמאות און חיטראָסט האָבען איהם מיט דער צייט געלעהרט צו פערבאָרגען דאָס, וואָס עס פעהלט איהם.

ער שווייגט זעהר גערן און זעהר פיעל, נאָך מעהר שווייגט ער, ווען מען רעדט וועגען הויכע געגענשטאַנדען, פון ערנסטע לעבענס־פראַגען, ביי וועלכע דער עכטער גייסט בליצט ארוים און פונקעלט.

ביי אזעלכע געלעגענהייטען רונצעלט דער אידיאָט זיין שטערן, מאַכט זעהר אַן ערנסטען פּנים און בעגלייטעט די רעדע מיט אַ קאָפּ־שאָקלען, פונקט ווי ער וואָלט פערשטאַנען דעם זין פון דער רעדע און ווידמעט איהר די לעבהאַפטעסטע נייגיערדע.

ווען דו ברייגנסט פאָר אַ מערקווירדיגע בעהויפּטונג אין אַ געשפּרעך, אָדער דו שטעלסט אַ וויכטיגע פראַגע, וואַרפט ער אריין אין זיין רעדע אַן ענערגישען און בעוואונדערנדען אויסרופונגס־צייכען, וועלכער זעהט אימער אוים ווי אַ בייזער שמייכעלע, און מען קען גלויבען, אז גאָט וויים וויפיעל גערדאַנקען, וויפיעל קריטישע פיינהייטען און וויפיעל טונקעלע צווייפעל עס ליעגען פערבאָרגען אין זיין בייזליכען שמייכעלע.

ווען עס דאַכט זיך איהם, אז זיין געזיכטס־מימיק איז ניט גענוג די געזעלשאַפט, אָדער דיך צו מאַכען גלויבען, דאָס ער וויים דעם זין פון דער בעהויפּטונג, אָדער פון דיין פראַגע, וואַרפט ער אריין די ווערטער: „קיין ספק“, אָדער „דאָס גלויב איך!“, אָדער גאָר „אזוי געהט עס אימער!“, אָדער „אזוי איז דאָס שטענדיג“, און נאָך פיעלע אַנדערע קורצע בעמערקונגען, וואָס זיינען שטענדיג פון איהם בעגלייטעט מיט אַן אויסרופונגס־צייכען, מיט אַ פּאַסענ־דען אָדער אונפּאַסענדען שמייכעלע, אָדער מיט אַ גאַרנישט־זאָגענדע פראַזע.

אין דעם ווערטער־בוך פון אַ מאַן אַ דומקאָפּ געפינען זיך אזוי פיעל פערשיעדענע ווערטער, וויפיעל קליידער אין דער גאַרדעראָבע פון אַ דראַמאַטישען קינסטלער.

דו געפינסט אין דער גאַרדעראָבע פון אַן אַקטיאָר קרוינען געמאַכט פון געברענטען מאַגנעזיא, פּאַנצערס פון איינפאַכען אָבער פערגאָלדעטען בלעך, קינזשאַלען פון האָלץ און אַ גאַנצע קאָלעקציע פון פאַלשע דיאַמאַנטען, פּערל און אַנדערע שמוק־זאַכען; קליידער פון די ביליגסטע שטאָפען פערפּערטיגט, זיינען אזוי געמאַכט, דאָס

פון ווייטען זעהען זיי אויס ווי די קאָסטבאַרסטע קליידער פון עכטען זייד און סאַמעט.

אָבער צווישען דעם דאָזיגען מיש־מאַש, קענסט דו אויך געפי־נען אַן אמת'ן קינזשאַל, וועלכער קען ווירקליך שניידען און פער־וואונדען, און אַ ווירקליכען בריליאַנט, וועלכער גלענצט ווירקליך אין פערשיעדענע פאַרבען־שטראַהלען. אָבער דו מעגסט זיכער זיין, אַז דער ווירקליך שניידענדער קינזשאַל און דער ווירקליך גלענצענ־דער בריליאַנט זיינען גע'גנב'עט אייגענטהום, אַן אייגענטהום, וועלכען דער אַקטיאָר האָט איינגעשטודירט צו קענען אויסווייניג, אום זיך ביי געוויסע געלעגענהייטען מיט זיי צו בעדיענען.

איך מוז מיך אימער דערמאָנען אַן דעם מערקווירדיגען איינ־דרוק, וועלכען איינער אַן אונבעקאַנטער שריפטשטעלער האָט אויף מיר געמאַכט. ער האָט ארויסגעגעבען אַ ווערק, מיט וועלכען ער האָט געוואָלט זיך בעריהמט מאַכען אין דער ליטעראַרישער וועלט.

איך האָב די שריפט מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט געלעזען און זי איז מיר פאָרגעקומען אַלס אַ פּראָדוקט פון אַן אידיאָטישען גייסט, אָבער צווישען די ווערטער אָהן אַ זין, צווישען די פראַזען אָהן פאַרב און אָהן זאַפט, האָט מיר ענטגעגענגעשטראַהלט אַ ליכ־טיגע אידעע, אַ גוטער איינפאַל, וואָס איז מיר פאָרגעקומען ווי אַ בריליאַנט, וואָס ליעגט אין בלאָטע. באַלד נאָך דעם דאָזיגען גייס־טיגען בריליאַנט, האָט די דומהייט און די אונוויסענהייט ווייטער געצויגען איהרע פעדים, און באַלד האָט זיך צווישען די דאָזיגע וויעדער אַן עדעלשטיין ארויסגעוויזען.

ענדליך האָב איך בעגריפען, אום וואָס עס האַנדעלט זיך. דאָס זיינען געוועזען די קרוינען פון סטיוּאַרט מילל און ספּענסערס ברי־ליאַנטען אין בלאָטע איינגעפאַסט.

די דומע מענער מאַכען דאָס ווי יענער „ליטעראַט", וועלכער האָט זיך מיט סטיוּאַרט מילל'ס קרוינען און ספּענסער'ס בריליאַנטען געוואָלט בעריהמט מאַכען, ניט האָבענדיג קיין שום רעכט אויף בעריהמטהייט. ווען זיי בעזיצען גאַרנישט אייגענעס, טראַקטירען זיי אונז פרעמדעס אין אַ פערקריפּעלטער פאָרם.

*

דער דומער מאן בעזיצט נאָך אַן אנדער מין חיטראָסט. א חוץ דעם קלוגען שווייגען דאָרט וואו ער האָט ניט מיט וואָס מיטצו־ריידען, א חוץ די פלינקייט, וועלכע ער בעזיצט אריינצוואוואָרפען א צווישענוואָרט, וואָס זאָל דעם פּלאַץ פון א געוויסע אידעע פער־נעהמען — וויים ער אויך דעם גייסטיגען שטאַנד־פונקט אויסגעפי־נען פון יענע מענשען, וועלכע געפינען זיך אין זיין געזעלשאַפט.

ווען יענע מענשען שטעהען זעהר הויך אין גייסט און אין ביל־דונג, שווייגט ער אימער מיט א פעסטע עקשנות און מישט זיך ניט אריין אין דעם געשפּרעך, מיט דער גוטער אויסזיכט, דאָס מען וועט איהם האַלטען פאַר א בעשיידענעם מענשען.

ווען אָבער דער מענש, וואָס רעדט מיט איהם, איז אין גייסט און בילדונג מיטעלמעסיגע, רעדט ער אָהן עפּעס וואָס צו זאָגען, און ווייל ער בעטויבט די איגנאָראַנטען מיט פערקניפּטע און צו־מישטע פראַזען און מיט טונקעלע געדאַנקען, געלינגט עס איהם, דאָס די איגנאָראַנטען האַלטען איהם פאַר עפּעס וואָס.

און נאָך א חיטראָסט בעזיצט ער: ער רעדט אימער פון זאַכען, וועלכע זיינען די מענשען פון דער געזעלשאַפט, אין וועלכע ער געפינט זיך, גאָר ניט אָדער גאַנץ ווייניג בעקאַנט.

די קונסט, די מענשען צו בעאָבאַכטען, געהערט ניט צו דעם געוועהנליכסטען, און מיט גרויסען ערשטוינען האָב איך פון גייסט־פולע מענשען געהערט פאָלגענדע אורטהיילען איבער די דומע מענשען:

— ער האָט אפילו ניט ליעב פיעל צו ריידען, אָבער ער בע־זיצט א גרויסע טיעפקייט אין אנאַליזירען.

— ער האָט ניט קיין בעזונדערען טיכטיגען קאָפּ, אָבער ער האָט זעהר אָריגינעלע אידעען.

— וואָס פאַר א רייכע פאַנטאַזיע ער האָט! עס איז נאָר א שאָדען, וואָס ער דריקט זיי אויס אין א טונקעלע און א פערוויקעלטע פאָרם.

— ער רעדט ווייניג, אָבער ער דענקט זעהר פיעל. ער וויים געוויס פיעל מעהר אלס ער רעדט ארויס.

און אזוי ווייטער.

איך קען איינעם א פאַלשען גרויסען מאַן, וועלכען דורך לויטער

הארטנעקיגען שוויינען, דורך קלוגען צוזאמענקנייטשען דעם שטערן און דורך זינרייכע אויסרופונגען איז געלונגען, דאָס מען האָט איהם פאַר א גרויסען גייסט ערקלערט. ער האָט א לעהרשטעלע אין דער אוניוורזיטעט און דעם קאָמאנדיר־קרייץ פון דער איטאַליענישער קרוין. איך ווייס ניט וויפיעל אַקאדעמישע טיטולען ער האָט בע־קומען, און יעצט זיצט ער אויף דעם אָלימפּ פון די אַקאדעמיקער פון האָם נעבען ווירקליך גרויסע מענער פון גייסט און וויסענשאַפט, וועלכע פרעגען זיך יעדען טאָג איינער דעם אַנדערען:

— אָבער וואָס האָט ד ע ר מענש אויפגעטהאָן אין זיין לעבען?

— איך ווייס עס ניט. מען זאָגט, ער איז א גרויסער און טיעפער דענקער. ער האָט ווייניג געשריבען, אָבער דאָס ווייניגע האָט א גרויסען ווערטה.

— האָט איהר זיין ווערק געלעזען?

— ניין, איך ניט, אָבער אַלע זאָגען דאָס.

דער דאָזיגער אַקאדעמיקער איז א ניט־פערשטאַנענער דומקאָפּ.

דער פוסט־און־פּאַסניק.

יין ליעבע און טייערע עממא! ביי אַלעס, וואָס איך איך ווייס און קען, בעט איך דיר און בעשוועהר דיר, אפילו קניענדיג פאר דיר: האָב ניט חתונה מיט א רייכען פוסט־און־פּאַסניק!

און דאָס קען דיר זעהר לייכט געשעהן, ווען דו וועסט מיט א רייכען מאַן הייראטען.

ביי אונז איז דאָס „גאָר נישט טהאָן" א פליכט פון יענע מענער, וואָס לעבען פון זייערע פּראָפּיטען, פון דעם רענט, וועלכען זיי נעהמען איין. מיר לאַכען הערצליך איבער די רייכע עדעל־לייט פון קאַכין־כינא, וועלכע פערבאָרגען די נעגעל פון זייערע הענד אין העלפאַנטביינענע, גאָלדענע און זילבערנע שאַכטעלאַך, אום אלעמען צו צייגען, דאָס זייערע נעגעל און פינגער זיינען פון אַר־בייט ניט בעשמוצט; אָבער מיר לאַכען ניט איבער אונזערע רייכע עדעל־לייט, וועלכע שעהמען זיך א דיפּלאָם פון אַן אינזשיניער, אָדער אַן אדוואָקאַט צו האָבען.

ווי די עדעל־לייט פון קאַכין־כינא, האָבען אונזערע איטאַליעני־שע עדעל־לייט דעמזעלביגען פּאָראורטהייל געגען דער אַרבייט.

איך זאָג: די איטאַליענישע עדעל־לייט, ווייל אין זעהר פיעל לענדער פון אייראָפּא און אמעריקא, וועלכע האָבען פיעל ווייטער פון אונז פּראָגרעסירט, איז דאָס „גאָרנישט טהאָן" ניט דער טיטול פון די עדעל־לייט, דאָס „גאָרנישט טהאָן" איז ביי זיי א שאַנדע, איבער וועלכע די רייכסטע ווערען רויט.

אין לאָנדאָן, צום ביישפּיעל, גיבט עס עדעל־לייט, וועלכע פער־מעגען מעהרערע מיליאָנען אין האַנדעל און אין אינדוסטרי, אָבער זייערע מיליאָנען ארבייטען אין דער וויסענשאַפט, קונסט און ליטע־ראַטור, אָדער זיי נעהמען אונטער לאַנגע רייזען, אום זיך צו צו־שטרייען, אָדער זיך מעהר אויסצובילדען. ווידער אַנדערע רייכע

ערדעל־לייט אינוועסטען זייערע שווערע מיליאָנען אין גוט־בעזיצונגען און בעשעפטיגען זיך מיט לאַנדווירטשאַפט.

דאַגעגען קען איך אייניגע רייכע ערדעל־לייט אין אונזער פּראָ־ווינץ לאָמבאַרדיי, וועלכע האָבען זייערע אייגענע גיטער קיינמאָל ניט געזעהען!

און דער רעזולטאַט פון דער דאָזיגער פּוסט־און־פּאַסניקעריי, פון דעם שענדליכען פאַראורטהייל געגען דער עהרליכער ארבייט, איז מייסטענטהיילס דער: די פּערוואַלטער, אָדער די פּאַסעסאָרם פון די דאָזיגע רייכע גיטער ווערען די אייגענטהימער פון זיי, און זיי, די רעכטע אייגענטהימער, שטאַרבען אונטער דער לאַסט פון שווערע שולדען, אָדער שטאַרבען פון לאַנגווייל, אָדער ווילדע און גראָבע ליידענשאַפטען טויטען זיי.

אין ענגלאַנד און אין אַמעריקאַ טראָגט ניט קיין רייכער ערדעל־מאַן די קאָבין־כינישע נעגעל, ניט אויף די הענד און ניט אויף דער נשמה.

מיין ליעבע עממא! איידער דו רעדסט אַרוים דעם ענדגיל־טיגען „יא“, וואָס פערבינדט דיין לעבען מיט א מאַן, זאָלסט דו זיך פריהער צוקוקען צו זיינע נעגעל. זיינע נעגעל וועלען דיר זאָגען אויב דו האָסט צו טהאָן מיט א מענשען, וואָס שעהמט זיך ניט, חאָטש ער איז רייך, ווייטער צו ארבייטען, אָדער מיט א מענ־שען, וואָס טהוט גאָר נישט, נאָר ער פערשווענדעט די ירושה פון זיינע עלטערען און מאַכט שוואַרץ דעם הימעל מיט דעם רויך פון זיינע טהייערע ציגאַרען.

*

דער רייכער פּוסט־און־פּאַסניק פיהרט א לעבען, פון וועלכען איך וואָלט קיין איינציגען טאָג ניט געפיהרט אפילו פאַר א בע־לויהנונג פון הונדערט־טויזענד לירע.

איז ער א יונגער מאַן, ליעגט ער נאָך אום עלף דעם זייגער מאָרגענס און שלאָפט נאָך. ער איז „נעביך“ זעהר שפּעט אין דער נאַכט אהיים געקומען און שלאָפען געגאַנגען!

דער קאַמער־דיענער האָט דעם בעפעהל איהם צו דער דאָזיגער שטונדע צו וועקען, און אום עלף דעם זייגער האָט ער ווירקליך אָבער מיט עהרפורכט אין דער טהיר פון שלאָפצימער געקלאַפּט.

— הערר גראף, עס איז עלף דער זייגער!

א פערשלאָפענע און עטוואַס ערגערליכע שטימע ענטפערט:

— גוט, קארלאַ, גוט! קום אין א האלבע שטונדע ארום און וועק מיך ווידער.

אום האלב צוועלף איז דער יונגער גראף ווידער איינגעשלאָפען און דער קאמער־דיענער קארלאַ קלאפט צום צווייטען מאָל אין טיהר.

— גוט, קארלאַ, איך שטעה שוין אויף...

אָבער עס איז שוין דריי פערטיל אויף צוועלף און דער גראף האָט מיט זיין טיש־גלאָק נאָך ניט גערופען דעם קאמער־דיענער זאָל קומען איהם העלפען ביים אָנקליידען.

דער פריהשטיק איז שוין אין עס־צימער סערווירט, די גאנצע פאמיליע איז שוין פערזאמעלט ארום טיש און דער „הערר" גראף קומט נאָך אַלץ ניט.

ענדליך פאלט איהם איין די פאמיליע. ער שטעהט האסטיג אויף, האָט שוין ווייניג צייט זיך גוט צו וואשען און זיך אָנקליידען און מיט א פערשפעטונג פון א פערטעל שטונדע קומט ער אריין אין עס־צימער. ער גריסט די פאמיליע מיט א קאלטען גרוס און מיט א מיענע פון פאָרוואורף אויף זייערע געזיכטער ווערט ער פון דער פאמיליע עמפפאנגען.

צו די דאָזיגע שטומע פאָרוואורפען איז ער שוין פון א לאנגע צייט פריהער געוועהנט.

ער עסט מיט א קנאפען אפעטיט, צווישען איין געריכט און דעם צווייטען פילט ער אוים די צייט מיט לאנגע געניצען און גאנץ ערוואכט ווערט ער ערשט נאָך דעם קאפע.

ער פלוידערט, רויכערט, האקט פוילע וויצען און געהט, ווען ער איז ניט מיעד, אין ביליארד־זאאַל, אום מיט איינעם פון זיין פאמיליע א פארטיע ביליארד צו שפיעלען. ער מוז דאָך די צייט ביז דריי דעם זייגער ווי עס איז פערטרייבען!

און די דריי שעה שלעפען זיך לאנגזאם און ביטער לאנגווייליג פאַר איהם.

דאַן הייסט ער איינשפאנען זיין עקיפאַזש און פאָהרט אין שטאָדט, אום אייניגע וויזיטען צו מאכען, און ווען ער האָט נאָך

גיט א „דאמכען", וואָס לײדיגט אױס זײנע קעשענעס און זײן געהירן, מאכט ער זײנע בעזוכען בײ לאַנגװײליגע מענשען, וואָס זײנען אזױ לאַנגװײליג ווי ער.

דערווײלע איז געוואָרען פינף דער זײגער און ער געהט אין קלוב. ביז זיבען דעם זײגער איז די לאַנגװײלע פערטריבען דורך קאָרטען־שפּיעלען, אָדער דורך איבערקוקען די לעצטע בלעטער פון דער שטאָדטישער סקאַנדאַל־כראָניק.

דער זײגער שלאָגט זיבען. זײן עקיפּאַזש וואַרט אויף איהם בײם טהויער פון קלוב און אין א פערטעל שטונדע איז ער ווידער צו־הויז, וואו ער קלײדט זיך אום און געהט צום טיש אין עס־צימער.

ער האָט אויך יעצט א שוואַכען אַפּעטיט, כאָטש ער האָט שוין א גלעזעל פון דעם „מאַגען־עליקסיר", אָדער א גלעזעל „אב־סינטה" אײנגענומען. די מאָהלצײט ענדיגט זיך און א נײער קאַפּע און נײע ציגאַרען פילען אוים די צײט, ביז עס קומט דער מאָמענט פאַר דעם טהעאַטער, פאַר דעם באַלל בײ דעם מאַרקיז ב., אָדער אַן אָבענד־געזעלשאַפט בײ דעם הערצאָג צ., וואוהין ער געהט אָהן א בעזונדער לוסט, אום נאָר דעם קלוב אויסצומײדען, וואו ער וועט מוזען אין קאָרטען שפּיעלען די גאַנצע נאַכט, אַלעס פערשפּיע־לען וואָס ער האָט מיט זיך און דעם אַנדערען טאָג וועט ער מוזען געהן צו א פּראָצענטניק געלד באָרגען, וועלכע ער וועט ערשט נאָך זײן פאָטערס טויט קענען בעצאָהלען, ווען ער וועט ווערען דער אײגענטהימער פון זײן פאָטערס גיטער.

פיעל און פיעלע יונגע לײטע פערברײנגען זײער לעבען אויף דער אַרט, אָדער אויף אַן עהנליכען שטײגער. דאָך קענען זײ גוט פראַנצויזיש און ענגליש שפּרעכען, זײנען אָבגעלאַקירט מיט א לי־טעראַרישע בילדונג און לאָזען זיך אין דער געזעלשאַפט דורך זײערע עלעגאַנטע קלײדער און דורך א געוויסען בעזיטץ פון גײסט בע־וואונדערען.

און די דאָזיגע פעהלגעבורטען (מפּיל־קינדער) פון דער מאָדער־נער ציוויליזאַציאָן וואַגען עס א פּרוי צו נעהמען!

נאָכדעם ווי זײ האָבען מעהר ווי א העלפט פון זײערע קלענ־ליכע נשמה־לאַך און פון זײערע נערוועזע קערפּערלאַך אין די

געמבלינג־הייזער, אָדער אין די בודוארען פון די באַללעט־טענצער־קעס איבערגעלאָזען, שטרעבען זיי צו דער הייראַט, צו דער העכס־טער מענשליכער פליכט — א פרוי גליקליך צו מאַכען און די וועלט מיט מענשען צו בעפעלקערען.

זיי דאַרפען זייער גרויסען נאָמען ניט לאָזען שטאַרבען און זייערע הויכע טיטולען — אויסגעלאָשען ווערען, זיי מוזען מיט דעם גרויסען נדן, וועלכע די פרוי בעקומט פון איהרע עלטערען, פערשטאָפּען די טיעפע לעכער, וועלכע דער גרינער טיש אין געמב־לינג־הויז און די שווערע קאָסטען מעטרעסעס אויסצוהאַלטען האָ־בען געמאַכט אין זייערע פינאַנסען.

און זיי הייראַטען און גיבען א רייכע, א גוטע, א זאַנפטע, א ריינע און א יונגע מיידעל זייער האַנד, א מיידעל, וואָס גלויבט, אַז אין מאַן האָט זי געפונען א געליעבטען, און אין דעם געליעבטען א פּאָעמאַ פון העכסטער פרייד און דעם אידעאַליזמוס פון וועלכען זי האָט גע׳חלום׳ט.

אָרימע, אומגליקליכע מיידעל!

דער מאַן, דער פּוסט־און־פּאַסניק, דער בטלן, האָט ביי זיינע פינף און דרייסיג אָדער פערציג יאָהר נאָך געוויס ניט פערלאָרען זיין זיסע געוואָהנהייט שלינג און שלאַנג אַרומצוגעהן אָהן עפּעס וואָס אונטערצונעהמען און אויספיהרען, און אין דער פּאַר איהם לאַנגווייליגער אַטמאָספערע פון דער פאַמיליע, נאָכדעם ווי די פרייד־דען פון דעם „האָניג־מאָנאַט" זיינען שנעל אויסגעלאָשען געוואָרען, געפינט ער א נייעם און א מעכטיגערען פּאָרוואַנד, אום אין קלוב צום קאָרטענטישעל צוריקצוקעהרען, און דער קאָרטענשפּיעל איז דער איינציגער קיטצעל, וואָס רעגט איהם אויף און וואָס גיבט איהם דאָס בעוואוסטזיין, דאָס ער לעבט.

די יונגע פרוי ליעבט איהם, זי לאַדעט איהם איין צו דער פּיאַנאָ, אָדער עפּעס וואָס צוזאַמען אינטערעסאַנטעס צו לעזען, אָדער מיט איהם אייניגע מינוטען די פריידען און די אינטימע צערטליכקייטען פון דער ליעבע צו געניסען, און ער בעוויליגט איהר פערלאַנג; אָבער פּלוצלונג רייסט ער אויף זיין מויל צו א לאַנגען געניץ, געניצט ביז עס האַלט ביים אויסלינקען די קנאָכען פון זיין מויל, און ביי יעדען געניץ פאַלט אויף איהר א קאַלטער וואַסער־

שטראַהל, און זי זעהט ענדליך איין אז זי האָט זיך אומזיסט געמיהט אום א גאַנץ אין אַן אַדלער צו פערוואַנדלען און וואָרעמע בלוט אין די אַדערען פון א זשאַבע אריינצוגיסען.

*

מיין ליעבע עממא, דו ווערסט פיעלייכט זאָגען, אז דאָס איז איבערטרייבונג פון מיר, אז אַנשטאָט א געטרייעס בילד פון וואַהרען לעבען, גיב איך דיר א קאַריקאַטור; אָבער איך פערזיכער דיר, אז אויך דאָס בילד איז העסליך און אַבשטויסענד.

ניט אַלע פּוסט־און־פּאַסניקעס זיינען פון דער דאָזיגער אידע־אַלער פּאָלקאָמענהייט, אָבער אויך די געוועהנליכע פון זיי זיינען אונערטרעגליך און פערשפּרייטען ארום זיך א נעבעל פון לאַנגוויי־ליגקייט, וואָס לעשט אויס יעדעס פייער פון בעגייסטערונג און פערטונקעלט יעדען שיין פון דער פּאָעזיע.

און וואָס איז דאָס לעבען אָהן פּאָעזיע?

איך ווייס עס גאַנץ גוט, אז עס זיינען דאָ אונשולדיגע, גוט־מוטהיגע פּוסט־און־פּאַסניקעס, וועלכע ליעבען זייערע פרויען און שפּיעלען ניט אין קאָרטען, אָבער זיי האָבען זיך פון דער אַטמאָ־ספּהערע פון זייער לאַנגווייליגע געבילדעט און זיי קענען די דאָזיגע אַטמאָספּהערע ניט־פערלאָזען, אום א לעבענס־קרעפּטיגערע, פרישערע און בערוישענדערע לופט איינצואָטהמען.

זיי קענען קיינמאָל ניט קיין אַנדער מידיגקייט, אַלס די מידיג־קייט פון גאָרנישט טהאָן. אַנדערע מענשען, אום זיך לעבעדיג צו פיהלען, אום דאָס לעבען צו געניסען, מוזען יעדען טאָג אַן אַנדער מידיגקייט פיהלען, די איינציגע היילזאַמע, די איינציג מענשליכע — די מידיגקייט נאָך דער ארבייט.

זאָלען עס זיין די ארבייט ביי דעם ספּאָרט, ביים רייטען, ביים פאָהרען מיט דעם וועלאָסיפּעד (בייסיקל), אָדער מאַכענדיג א לוסט־רייזע מיט א יאַכט, אָדער אויף דער יאַגד אין וואַלד, אָדער די געדאַנקען־ארבייט ביי זיך אין קאַבינעט, אין שטודיר־צימער, אויף די פעלדער פון די גיטער, אָדער אין וואַגען אָדער אין שיף אויף א רייזע. די ארבייט האָט אַזוי פּיעל וועגען, דאָס דער מענש, וואָס וויל אַלע וועגען דורכלויפען, דאַרף מינדסטענס הונדערט יאָהר לע־בען.

און ווען דער מאַן, וואָס אַרבייט, קומט צו זיך אַהיים, זוכט אויף זיין פרוי און מיט אַ גליקזעליגען שמייכעלע אויף זיין פּנים דערצעהלט ער איהר די גוטע רעזולטאַטען פון זיין אַרבייט, געפינט ער פּונקט אַזאַ גליקזעליגען שמייכעלע אויף איהר פּנים, דאַן פיהלט ער אין זיך די בערווישטהייט פון אַ מענשען, וואָס איז אַריינגעקו־מען אין אַ בליהענדען גאָרטען און איז בעגריסט געוואָרען פון די בלומען, וועלכע גיבען נאָר איהם זייער זיסען אַראָמאַט, און אין דער ליעבע רוהט ער אויס זיין מיעדיגקייט, און דאָס בעוואוסטזיין, דאָס ער האָט ניט אומזיסט געלעבט, לאָזט איהם דעם קאָפּ הויך טהאָגען און זיינע אויגען פאַר פרייד גלאַנצען.

אָהן אָנשטרענגונג גיבט עס קיין רוה און אָהן אַרבייט קיין פרייד. די שעהנסטע בלומען וואַקסען און בליהען אויף די בערג. וויל מען זייער בעלעבענדען אַראָמאַט געניסען, מוז מען דעם באַרג אַרויפקלעטערען און דערביי — שוויטצען.

אונגליקליך, דריי מאָל אונגליקליך זיינען די, וועלכע האָבען נאָר פון אַ גרויסע היטץ געשוויצט און קיינמאָל ניט ביי דער אַר־בייט.

מיין גוטע עממאַ, האָב קיינמאָל ניט חתונה מיט אַ ליידיג־געהער!

איך נעהם מיר אויס לאַנגער ערפאַהרונג די פרייהייט צו זאָגען, דאָס דער מאַן, וואָס טהוט גאָרנישט, איז פאַר זיין פרוי דער ערגס־טער מאַן פון דער וועלט.

און דו, אין דיין פּאַטעטישען גייסט, אין דיין גלויבען אין דאָס גוטע, זאָלסטו קיינמאָל ניט האָפען אַזאַ מאַן דורך דיין איינפלוס צו מאַכען פאַר אַן אַרבייטער.

גראַדע אַזוי גוט קענסט דו אַ טשערעפּאַכע (שילדקרעט) אין אַ שוואַלב, און אַ נאַכט־איילע (סאָווא) אין אַן אָדלער פערוואַנדלען!

פראָפעסיאָן און דער גליק פון פאַמיליען לעבען

II

יין טהייערע עממא! איך בין מעהר ווי זיכער, אז דו וועסט ניט הייראַטען מיט א בויער, מיט א שמיעד און מיט א סטאָליער; די בעווערבער, וואָס וועלען זיך ארומדרעהען אין דיין קרייז, וועלען זיין אַן אינזשיניער, א דאָקטאָר, אַן אדוואָקאַט, אָדער, דאָס וואָס מען רופט: א קאַפּיטאַליסט.

יעדען טאָג הער איך ווי לייט זאָגען: „אלע מענשען זיינען גלייך. און איך זאָג דיר, מיין טאָכטער, אז קיין גרעסערען ליגען ווי דער דאָזיגער שפּרוך האָט נאָך קיין מענשליכער געהירן ניט אויסגעדאַכט. דאָס האָב איך אין אַלע מיינע ווערק ווידערהאָלט.

און דאָך שטעהט דער דאָזיגער ליגען געדרוקט אויף אַלע מטבעות און אסיגנאַציעס פון א גרויסער נאַציאָן, אויף איהרע פלאַ־גען און אויף די געזעצען פון דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט.

אויך אין אונזערע טריבונאַלען (העכסטע געריכט־הייזער) שטעהט עס געשריבען, דאָס אַלע מענשען זיינען פאַר דעם געזעץ גלייך; אָבער ווייל די דאָזיגע ווערטער שטעהען הינטער דעם רוקען פון די ריכטער און די ריכטער קענען ניט זעהן, וואָס עס טהוט זיך הינטער זייער רוקען, האָבען זיי ניט די פערפליכטונג זיך שטענדיג אָן דיזע ווערטער צו דערמאָנען.

די מענשען זיינען נאָר אין א י י ן זאַך גלייך — אין דעם טויט. אָבער אויך דאָ, וואָס פאַר אַן אונטערשיעד אין דער ארט און וויזע פון שטאַרבען! עס זיינען דאָ מענשען, וואָס שטאַרבען גלייך נאָכדעם ווי זיי ווערען געבאָרען, און אנדערע לעבען און שטאַרבען מיט הונדערט יאָהר; אנדערע שטאַרבען אונטער האַרצ־רייסענדע שמערצען, און אנדערע מיט אַ שמייכעלע אויף די ליפּען, זיי שטאַרבען ענטוועדער טראָפּענווייז, לאַנגזאַם, אָדער דורך א האַסטיגען ריס אין זייער נשמה, ווידער אנדערע הויכען אויס זייער

נשמה מיט א קללה אויף דעם לעבען, און אנדערע פערקערט בענשען דעם טויט.

און דאס שעהנסטע איז דער פאקט, דאס וואס מעהר די ציוויליזאציאן פראגרעסירט, די סאציאלע בעשטרעבונגען ווערען אלץ מעהר פערוויקעלטער און שווערער און די גזעצען ווערען אלץ מעהר פערפיינערט — שטייגען אלץ מעהר די אונגלייכהייטען פון די מענשען און וועלען מיט דעם פראגרעס נאך ווייטער שטייגען.

פערצייה מיר, מיין ליעבע עממא, וואס מיין פעדער איז ארויס פון וועג און האט פערבלאנדזשעט אויף דער פעלד פון העכערער פילאזאפיע! דאס איז נאר געשעהן, אום דיר צו זאגען דעם מאטיוו, ווארום איך ראטה דיר ניט צו הייראטען א מאן, וואס זיין שטעלונג איז גאנץ פערשיעדען פון דיין שטעלונג.

ווען דו וועסט אוועקשטעלען א טענענבוים צוזאמען מיט א בלום, וואס איז געבארען אין די הייסע לענדער, אין דער אראנזשעריע און וועסט וועלען, אז ביידע זאלען צוזאמענלעבען, וועט איינע פון זיי געוויס שטארבען.

דו וועסט אלזא הייראטען א מאן, וועלכער בעשעפטיגט זיך מיט איינע פון יענע בערופס־ארטען, וועלכע מיר מענשען רופען אן מיט דעם נאמען: פ ר י י ע — אפשר נאר דערפאר ווייל זיי גיבען די פרייהייט פון הונגער צו שטארבען.

און אויך, ווען דו וועסט זיך אויסוועהלען א מאן, וואס לעבט פון זיינע רענטען, פון זיינע הכנסות, וויל איך האפען, אז ער וועט קיין ליידיג־געהער, קיין פוסט־און־פאסניק ניט זיין, פון וועלכען איך האב דיר שוין א געטרייע קאפיע געמאכט. ער מעג זיך זיין א קאפיטאליסט, אבער ער מוז זיך מיט זיינע גיטער בעשעפטיגען און זיך ניט פערלאזען אויף פרעמדע הענד, ער מעג זיך צו זיין פערגעניגען וויסענשאפטען שטודירען און א קינסטלער זיין; און יעדען פאל וועט ער אויך זיין אן ארבייטער אין דעם גרויסען סאציאלען ווערקשטאט.

דו זאלסט גאר ניט גלויבען, אז עס איז אלץ איינס צו מען הייראטעט מיט א קינסטלער, אדער מיט א דאקטאר, אדער מיט אן אדוואקאט.

דאס לעבען נאך דער חתונה איז אזא איידעלע זאך, דאס פון

יעדער זאַך, וואָס רינגעלט איהר אַרום, אָדער בעריהרט זי, נעהמט זי אַריין אין זיך אַ וואָהלטהעטיגען אָדער אַ שעדליכען איינפלוס. זי איז פיעל עמפפינדליכער פון די אויסלענדישע געפיהל־פלאַנצען, זי איז אַ גאַלוואַנאָמעטער, מיט וועלכען מען מעסט די שטאַרקייט פון דעם גאַלוואַנישען שטראָם, זי איז אַ פאָטאָגראַפישע פּלאַטע. קיין זאַך, וואָס בעטרעפט זי אָדער בעריהרט זי, איז פאַר איהר גוטעס געדייהען און פאַר איהר גליק גלייכגילטיג.

די פּראָפעסיאָן איז אַזאַ וויכטיגער טהייל פון דעם מענשען, דאָס מען קען עס ניט אויסטהאָן ווי מען ציהט אַ קלייד פון זיך אַרונטער. טהוט מען דאָס, רייסט מען מיט דעם אַ שטיק הויט פון לייב. די פּראָפעסיאָן שפּיעלט אַ גרויסע ראָליע אין לעבען, און נאָך אַ גרעסערע אין פאַמיליען לעבען.

יעדער איינער פון אונז וועהלט זיך אויס אַ בערוף פון די פיעלע אַנדער בערופען, אַמאָל איינעם פון די צופעליגע, און אַמאָל דורך הויכע און טיעפע מאָטיווען; צום גרעסטען טהייל וועהלען מיר זיך אַ פּראָפעסיאָן נאָך אונזערע פערשיעדענע געשמאַק־ריכטונ־גען, וועלכע זיינען אַן אויסדרוק פון אונזער נאַטור, און פון אונזערע מאָראַלישע און גייסטיגע בעשאַפענהייט.

גליקליך, דריי מאָל גליקליך איז יענער, וועלכער וועהלט זיך אויס זיין פּראָפעסיאָן דורך די הערשענדע און אונבעזיעגבאַרע, צווינגענדע בעדירפניסע פון זיין אייגענעם געהירן און זיין אייגענע האַרץ!

ווען עס זיינען דאָ אַזוי פיעל אונפעהיגע און פיעלע אַנדערע, וואָס פערפלוכען זייער בערוף, קומט דאָס נאָר דערפון, וואָס זיי האָבען ביי דער אויסוואַהל פון אַ בערוף ניט געפאָלגט די שטימע פון דער אייגענער בעשטימונג, די שטימע וואָס ווייזט אימער דעם ריכטיגען וועג, און האָבען זיך געלאָזט פערפיהרען פון פוסטע פאַנ־טאַזיען און פון אַ פאַלשען שיין, אָדער, וואָס נאָך ערגער איז, זיי האָבען געהאַנדעלט דורך אַ פרעמדען זייטיגען איינפלוס.

האָבען מיר אָבער איינמאָל אַ פּראָפעסיאָן אויסגעוועהלט, איז ער אַ קלייד, וואָס לאָזט זיך פון אונזער הויט מעהר ניט אַראָבצי־הען, אַליין איינס צי־ער מאַכט אונז שעהנער אָדער העסליכער ווי מיר זיינען אין דער ווירקליכקייט.

האָסט דו בעמערקט, מיין טאָכטער, ווי דאָס אויסזעהן פון דעם מענשען פערענדערט זיך נאָך דער קלייד, וועלכע ער טראָגט אויף זיך? און אַ פּראָפעסיאָן איז מעהר אַלס אַ קלייד, מעהר אַלס אַ אוניפאָרם: אַ פּראָפעסיאָן איז אַ צווייטע הויט אויף אונזער קערפּער, וועלכע לעבט מיט אונז און אין אונז און פאָרמירט אונז נאָך איהרע פאָדערונגען, נאָך איהר שניט און לויט דעם שטאָף, מיט וועלכען זי האָט אונז אַרומגעוועבט.

די מענער פון זשעניע, די גרויסע גייסטער מיט אייזערנעם ווילען, בויגען די פּראָפעסיאָן נאָך זייער ווילען און מאַכען איהר גרויס. זיי קענען דעם בערוף בעאיינפלוסען. אָבער די מעהרסטע פון די מענשען, דאָס הייסט: די גרויסע מאַסע, פאָרמט זיך און בויגט זיך פאַר דער פּראָפעסיאָן און מיט דער פּראָפעסיאָן.

טיציאַ איז פריהער פאַר אַלץ אינזשינער און נאָכדעם טיציאַ. סעמפּראָניאַ איז פריהער פאַר אַלץ דאָקטאָר און נאָכדעם סעמ־פּראָניאַ, און קאַיאַ איז פריהער פאַר אַלץ פּריעסטער און נאָכדעם קאַיאַ, ווייל די שוואַכע מענשען, וואָס בילדען די מעהרצאָהל, גע־פינען אין דעם אָנגענומענעם בערוף דעם שוין אָנגעגרייטען שטעמ־פּעל, אָדער בעסער געזאָגט: דעם שטיק זויער־זאַלץ, וואָס פערוואַנ־דעלט זייער נאַטירליכע פּערזענליכקייט אין אַזאַ מין זויער־טייג, פון וועלכען מען קען גאָרנישט באַקען.

עס זיינען דאָ אַזוי פיעל בעאַמטע, אַזוי פיעל דאָקטוירים, אַזוי פיעל פּריסטער און אַזוי פיעל סאָלדאַטען, וואָס זיינען אונטער זיך אַזוי גלייך, דאָס איך האָב קיינמאָל ניט געפיהלט די נויטיג־קייט צו פרעגען זייערע נעמען און צו־נעמען. ווען איך האָב זיי געזעהען און געקענט, איז מיר גענוג געווען צו זאָגען: — ער איז אַ בעאַמטער! — ער איז אַ דאָקטאָר! — ער איז אַ פּריעסטער! — ער איז אַ סאָלדאַט! —

ווען דו ביזט פון דער דאָזיגער וואהרהייט איבערצייגט, וועסט דו גאַנץ לייכט בעגרייפען, וואָס פאַר אַ גרויסען איינפלוס די פּראָפעסיאָן פון דיין מאַן מוז אויסאיבען אויף דיין גליק און אויף דעם גליק פון דיין פאַמיליע.

דערזועלביגער מאַן מיט דעמזועלביגען געפיהל, מיט דערזועלבי־נער אינטעליגענץ און מיט דעמזועלביגען רייכטום, וועט אין לעבען

נאָך דער חתונה א גאַנץ פערשיעדענער מאַן זיין. אלס באַנקיער וועט ער אַנדערס זיין, אלס דאָקטאָר וויעדער אַנדערס און נאָך אמאָל וויעדער אַנדערס אלס מיליטעריסט אָדער אדוואָקאַט.

יעדער בערוף האָט זיין אייגענטימליכקייט און זיין אייגענע נאַטור, און די דאָזיגע אייגענטימליכקייטען און נאַטור, צי זי איז גוט אָדער שלעכט, לאָזט זיך ניט אומבייטען.

איך וויים ניט, אויב אַנדערע פאַר מיר האָבען שוין געפּאָרשט און שטודירט דעם איינפלוס פון פּראָפעסיאָן אויף דעם גליק פון פאַמיליען לעבען. איך אָבער האָב דעם טונקעלען און שווערען געגענשטאַנד פיעל אויפמערקזאַמקייט געשענקט, האָב פיעל בע־אָבאַכטעט, און דו זאָלסט די פרוכט פון מיין שטודיום געניסען. עס זאָל דיר א לעהרע זיין, און א וועג־ווייזער אין דעם וועג פון לעבען.

מיין קינד, איך קען דיר אַלעס ניט אויסשרייען, דאָס איז א זאַך דער אונמעגליכקייט, ווארום וויפיעל מענשען עס איז דאָ אויף דער וועלט, אַזוי פיעל כאַראַקטערע. יעדע פּראָפעסיאָן האָט אַן אַנדער פאַרב און אַן אַנדער שטרעבונג. איך וועל דיר נאָר אייניגע פּראָפעסיאָנען אויסרעכענען, און דו, מיין קינד, וועסט שוין מיט דיין שאַרפען פערשטאַנד וויסען וואָס אויסצוקלייבען.

דער געשעפטס־מענש אלס מאַן.
דער באַנקיער אלס מאַן.
דער פאַבריקאַנט אלס מאַן.
דער גוטס־בעזיצער אלס מאַן.
דער קינסטלער אלס מאַן.
דער אינזשעניער אלס מאַן.
דער דאָקטאָר אלס מאַן.
דער אדוואָקאַט אלס מאַן.
דער ליטעראַט אלס מאַן.
דער געלעהרטער אלס מאַן.
דער פּאָליטיקער אלס מאַן.
דער סאָלדאַט אלס מאַן.

דער געשעפטסמאַן אַלס פערהייראַטער מאַן.

יי אונז אין איטאַליען איז געווען אַ צייט, אין וועלכע דער געשעפטסמאַן און אַלע אַנדערע, וואָס האָבען האַנדעל און אינדוסטריע צו זייער פּראָפעסיאָן געמאַכט, זיינען פון די עדעל־לייט, פון די הויך־געבילדעטע פון די געלעהרטע און פון דער גאַנצער גייסטיגער אַריסטאָקראַטיע בעטראַכטעט געוואָרען מיט אַ געוויסער גרינגשעצונג, אָפטמאָל זאָגאַר מיט אַן אָפענער פעראַכטונג. זיי האָבען גאָר ניט געוואָלט צוגעבען, אַז האַנדעל און אינדוסטריע איז אויך אַ בערוף, קיין פרייער בערוף.

און דאָך איז ענגלאַנד, די פרייעסטע פון אַלע נאַציאָנען פון דער ציוויליזירטער אייראָפּאַ, אַ לאַנד פון לויטער האַנדעלס־לייט און פאַבריקאַנטען.

און דאָך קען אַ קליינע קירכע אין פלאָרענץ אויפוויזען, דאָס אין איהר זיינען געטויפט דריי קינדער מיט די נעמען ד אַ נ ט ע, מ י כ ע ל אַ נ ז ש ע ל אָ און ג אַ ל י ל ע א ו ס, וועלכע האָבען האַנדעל און אינדוסטריע פאַר איינע פון די שעהנסטע און נוצליכסטע בערופען געהאַלטען.

און דאָך איז די גאַנצע מענשליכע וועלט נאָר אַ גרויסער מאַרק, אויף וועלכען מענשען בייטען זיך מיט געלד, מיט סחורה, מיט אידעען, מיט טעריטאָריען און מיט איינפלוסען.

אויך אין אונזער צייט זיינען נאָך די גייסטיגע און ניט־גייסטיגע אַריסטאָקראַטען, וואָס קוקען אויף האַנדעל און אינדוסטריע ווי אויף אַן צרה, אָהן וועלכע מען קען ליידער ניט אויסקומען און מען מוז זי דולדען.

אָבער דו, מיין טאָכטער, דו זאָלסט זיך ניט שעהמען צו הייראַטען מיט אַ האַנדעלסמאַן, ווען דו וועסט געפינען אַזעלכען, וואָס האָט האַרץ און גייסט און שעהמט זיך ניט צו קויפען און פערקויפען, אום זיך און זיין פאָטערלאַנד צו בערייכערען.

די פערבינדונג מיט אזא מאַן, וואָס וועט דיינע ערוואַרטונגען און האָפנונגען קיינמאָל ניט אָבנאַרען.

דער האַנדעלסמאַן ליעבט געוועהנליך זיין פרוי און זיינע קינדער און שטענדיג טראַכטענדיג וועגען זיי, ווערט זיין דורשט צום מעהר פערדיענען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער.

ווען ער קומט צוריק אַהיים פון זיין מאַגאַזין, אָדער פון באַנק צופרידען מיט דעם גאַנג פון זיינע געשעפטען, דיינקט ער, בייםווידערזעהן זיין ליעבע פרוי און קינדער מיט פרייד, דאָס ער האָט פאַר זיי געאַרבייט, און איז זיכער, דאָס זיי וועלען איהם שטענדיג דאַנקבאַר זיין, וואָס ער מיהט זיך זייער וואָהלשטאַנד און זייער פערמעגען צו פערגרעסערען.

ווי לוסטיג און גליקליך רוהט זיין בליק אויף דעם קאָפּ פון זיין זיסע פריינדין אויף דאָס גאַנצע לעבען, אויף די בלאָנדע קעפּעלאַך פון זיינע קינדער, וועלכע רינגלען איהם ארום פון אַלע זייטען, ווען ער דיינקט, דאָס ער וועט באַלד אַן אַנגענעהמע איבעררעאַשונג מאַכען און דאָס ער קען דאָס מאַכען דורך זיין ארבייט, דורך זיין טהעטיגקייט, דרוך זיין פלייסיגקייט און דורך זיין אינטעליגענץ!

און ווען ער קומט אין אַ געוויסען מאָרגען צו דער טרויעריגער איבערצייגונג, דאָס זיינע געשעפטען האָבען גענומען אַ שלעכטע ווענדונג, דאָס אַ באַנקראָט, וועלכען על האָט ניט געקענט פאָראויסזעהן, האָט געמאַכט אַ שוואַרצען שטריך אונטער דער בילאַנץ פון זיין פערמעגען, זעהט ער געהענדיג אַהיים דעם ליעבען שמייכעלע פון זיין פרוי, וואָס וועט איהם בעלוינען פאַר אַלעס. דער דאָזיגער שמייכעלע וועט איהם זאָגען, אַז געלד־פערלוסט איז גאָר ניט אַזאַ אונגליק ווען די געגענזייטיגע ליעבע שטעהט נאָך אין איהר מאַכט, און ביי דעם דאָזיגען געדאַנקען קריעגט ער צוריק קראַפט אין ענערגיע דאָס פערלאָרענע צוריק צו געווינען.

*

ווייל דו פלאָגסט ניט דיין מאַן מיט די טעגליכע קליינליכע פראַגען, וועלכע פערביטערען איהם דאָס לעבען, ווערט ער אַלץ ענערגישער און שטאַרקער אין זיינע געשעפטליכע אונטערנעהמונגען. זוך אַלץ מעהר זיין פערטרויען צו דיר צו געווינען און האָב שטענדיג אין זינען, אַז דורך דעם צוטרויען צו דיר, וועט ער שטענ־

דיג דיך בעקאנט מאכען מיט דעם וואהרען צושטאנד פון זיינע גע־שעפטען.

פיעלע האנדעלס־לייט האבען זייער ערפאלג אין געשעפט און רייכטהום נאך דעם אומשטאנד צו פערדאנקען, דאס זיין מוטהי־גער אונטערנעהמונגס־גייסט און פערבינדונג מיט דער שפארזאמ־קייט פון זיין פרוי, זיין געשעפטס־קענטניס אונטערשטיצט פון איה־רע פעהיגקייטען קלוג און בערעכענט צו שאלטען און וואלטען אין די הויזליכע אנגעלעגענהייטען, האבען געקענט דעם ערפאלג בריינ־גען.

ווען פרויען לייטען די געשעפטען, האבען זיי כמעט שטענדיג ערפאלג, און דער האנדעלסמאן, ווען ער וועט די דאזיגע פעהיגקייט אין זיין פרוי דערקענען, וועט ער שטענדיג איהר ראטה געהארכען.

און ווען דו ווילסט האבען דאס אונגליק צו האבען א מאן, וואס איז צו גייציג אום רייכטהום צו ערווערבען, א מאן וואס וויל ערווערבען רייכטהום דורך איבערטריבענער ארבייט און געפעהר־ליכע אונטערנעהמונגען — מוזט דו זיין דער טארמאזש (ברעמזע) אום איהם דערפון אבצוהאלטען, דו מוזט פערגרינגערען די איבער־פליסיגע אויסגאבען און מוזט איהם ווייזען, דאס דער גליק מיט אונזערע דירעקטע און אינדערעקטע שטייערען, וועלכע מיר מוזען צאהלען, קען זיך מיט זיי ניט אויסגלייכען.

דער באַנקיער אַלס פּערהייראַטער מאַן.

ויך דער באַנקיער איז אַ האַנדעלסמאַן, אָבער ער האַנדעלט ניט מיט סחורה נאָר מיט באַארען געלד, און ווייל געלד איז די טהייערסטע און גאַנגבאַר־סטע סחורה, שטעהט דער דאָזיגער צווייג פון געשעפט מיט אַ גראַד העכער פון אַלע געשעפטען, און ווידער אויך דאַרום, ווייל דיעזער האַנדעלס־צווייג פאָדערט מעהר גייסט, מעהר פאָרזיכט און ביי געוויסע אומ־שטענדען פיעל מעהר מוטה.

דער באַנקיער קען זיין פאַמיליע זעהר ליבט די טהירען צום רייכטהום עפענען און דורך זיינע פיעלפאַכע פערבינדונגען אריינ־ברייננען זיין פרוי אין אַ פערשיעדענאַרטיגע געזעלשאַפט, וואו זי געפינט ליאַרעמדיגע צערשטרייאונגען און אַלע בעקוועמליכקייטען פון דעם מאָדערנעם לעבען.

ווען דו ליעבסט די שטילקייט און די איינזאַמקייט, ווען דיר איז ליעבער צו האָבען איין שיסעל אויפ'ן טיש, אָבער געווירצט מיט דעם זאַלץ פון זיכערהייט פון מאָרגענדיגען טאָג, דאַן הייראַט ניט מיט אַ באַנקיר.

אין דער הויכער פינאַנץ־וועלט דרעהט זיך דער גליקס־ראָד זעהר שטאַרק און האַסטיג. היינט לייגסט דו זיך שלאָפען אַ בעזיצערין פון מיליאָנען, און מאָרגען שטעהסט דו אויף אַ בעט־לערין.

עס איז שווער, דאָס דער באַנקיר זאָל ניט לאָזען פיהלען זיין פאַמיליע די ביטערע יסורים און אויפרעגונגען, וועלכע ער האָט יעדען טאָג ביים לעזען די בערזען־בעריכטען.

אין היינטיגען יאָהרהונדערט, דער נערוועזער יאָהרהונדערט, זיינען דער באַנקיער און דער פּאָליטיקער יענע מענשען, וועלכע שפּירען מעהר פון אַלע אַנדערע מענשען די ערשיטערונגען פון דער וועלט. די דאָזיגע וועלט־ערשיטערונגען זיינען פערשיעדען, אַמאָל ברייננען זיי גליק און פריידען און אַמאָל אונגליק און

טרויער, על פּי רוב אונגליק און טרויער.ביידע, דער באַנקיער און דער פּאָליטיקער, האָבען צו וואַנדערען איבער אַ בריק פון דינעם פּאַפּיער. זעלטען געלינגט עס זיי דעם בריק איבערצוגעהן, אָפטער ווערט דער בריק אונטער זייערע פיס צוריסען און זיי פערזינקען אין תהום...

דו מוזט שטענדיג אין זינען האָבען, אַז דו טאָרסט דיין באַנקיער איינעם אַליין ניט לאָזען געהן איבער דעם געפעהרליכען פּאַפּיער־בריק, דו מוזט איהם מיט וואַכזאַמע געדאַנקען בעגלייטען אויף זיין גאַנג, דו מוזט איהם ביישטעהן מיט אַ גוטען ראַטה, דו מוזט איהם לערנען נאָר מיט דעם איבערפליסיגען געלד צו ספּעקולירען און דאָס די פעלד, וואו דאָס ברויט ווערט געזעעט און די ווייצטרויבען ווערען געזאַמעלט, מוזען שטענדיג אונבעריהרט בליי־בען.

איז דיין מאַן, דער באַנקיער, אַ פערשווענדער, דאַן מוזט דו די גייציגע, די קאַרגע זיין, און זאָלסט זיך קיינמאָל ניט איינביל־דען, אַז דיין מאַן'ס געשעפטען זיינען ניט דיינע געשעפטען, און דאָס דו האָסט ניט דאָס רעכט און אויך ניט די אינטעליגענץ, אום זיך מיט די געשעפטען צו פערנעהמען.

ווען דו הערסט דעם דונער, ווען דו זעהסט בליצען אויף דעם הימעל פון דיין פאַמיליע, זאָלסט דו זיך באַלד ערקונדיגען ביי פריינד, ביי בעקאַנטע, אויב עס קומט אַ געוויטער־שטורם, כדי דו זאָלסט קענען אויסמיידען די געפאַהר און רעטען, וואָס דו קענסט.

וויפיעל וויינינער אונגליקליכע, וויפיעל וויינינער אונגליק אין דער פאַמיליע, וויפיעל וויינינער אַנטלאָפענע קאַסירער נאָך אויס־לאַנד און וויפיעל וויינינער זעלבסטמערדער וואָלטען אויף די אַנאַ־טאָמישע טישען געפּאַלמעסט געוואָרען — ווען מיר וואָלטען אונ־זערע פרויען געגעבען מעהר רעכט אין אונזער געדאַנקען־לעבען און אין אונזערע האַנדלונגען איינצוגרייפען!

אויב מיר פאָרטגעשריטענע מענשען מאַכען ניט פון אונזערע פרויען קיינע שקלאַפינען ווי אין אַלטערטום און ווי אין מיטעלאַל־טער, האָבען מיר דאָך פון זיי נישט מעהר ווי אַ בעפרייטע שקלאַפין געמאַכט, אַן אַרטיגע הויז־חיה, וועלכע צושטרייט זיך

זעלבסט און אַמוזירט אונז; אָבער קיינמאָל פערטרויען מיר זיי ניט אונזערע אַנגעלעגענהייטען, ווייל מיר מיינען, אַז זיי קענען ניט גענוג פערשוויגען זיין און נאָך ווייניגער האַלטען מיר פון זייער אינטעליגענץ.

און ווער ליידעט פון דער דאָזיגער אונגערעכטער ניט־אַכטונג? כמעט אין יעדען פאַל מ י ר א ל י י ן ווייל די פרוי בעזיצט צו איהרע פינף חושים א זעקסטען, נעמליך דעם חוש דאָס צו זעהן, וואָס זשעניאַלע מענער קענען ניט זעהן. דאָס איז, דאַכט זיך, א קליינע און א שוואַכע זייט פון דער זאַך אָבער דאָס איז א וואָרעם, וואָס פרעסט אויף דעם ריעז; דאָס איז ווי עס שיינט, אַן אונבעדייטענדער געגענשטאַנד, אָבער ער האָט די קראַפט א גאַנצען אָרגאַניזמוס צו ערשיטערען און פאַנאַנדערצושרויפען, א קאָלאָסאַלען געשעפט צו רואינירען.

איך האָב שוין זעהר אָפט חרטה געהאַט אויף א געשעפט, וועלכען איך האָב אָבגעשלאָסען און האָב מיך צו דעם מיט דיין מוטער ניט בעראַטהען, און אויך קיין עצה געפרעגט ביי מיין מוטער, אלס איך האָב נאָך געהאַט דאָס העכסטע גליק זי אין לעבען צו בעזיצען. אָבער קיין מאָל האָב איך קיין חרטה געהאַט אויף א געשעפט, וועלכען איך האָב אָבגעשלאָסען מיט דעם ראַטה פון דיין מוטער און מיט דער צושטימונג פון מיין מוטער.

ווען איך האָב געוואָלט דערקענען דעם כאַראַקטער פון אַזא מענשען און אריינדרינגען אין די טיעפעניסען פון זיין אינערליכען לעבען, אום זיך צו שאַפען א בעגריעף פון זיין מאָראַלישען ווערטה, האָב איך א לאַנגע צייט געדאַרפט דיינקען און פאָרשען, דרעהען די זאַך אַהין און אַהער, יעדע רעגונג פון זיין נשמה מיט דעם מיקראָסקאָפּ בעטראַכטען און יעדע ווענדונג פון זיין האַרץ, פּונקט ווי דער אַנאַטאָם מיט זיין כירורגישען מעסער, אַנאַליזירען — און מערקווירדיג, אויף דאָס, וואָס איך האָב געדאַרפט האָבען וואָכען און מאָנאַטען, אום אויסצוגעפינען און זיך א בעגריעף צו פערשאַפען, האָט די פרוי מיט איין בליק פלוצלונג ענטדעקט אָהן דער הילף פון א מיקראָסקאָפּ און א כירורגישען מעסער, ניט פיעל פאָרשענדיג און גריבלענדיג האָט זי גראַד די שוואַכע און דאָך אַלמעכטיגע זייט פון דער פראַגע אויפגעלייזט, וועלכע איך האָב נאָך לאַנגען

פֿאַרשען און אַנאַליזירען ניט געזעהן און האָב פֿון איהר גאָר קיין אַהנונג געהאט! און ווייסט דו, מיין טאָכטער, ווארום איך האָב דאָס ניט געקענט זעהן? ווייל איך בין א מ אַ ן און דיין מוטער און מיין מוטער האָבען דאָס באַלד ענטדעקט, ווייל זיי זיינען פֿ ר ו י ע ן, און ווייל די נאַטור האָט זיי אין זייערע הערצער גע־געבען יענע געטליכע אויגען, מיט וועלכע זיי קענען זעהן אַלעס וואָס עס ליעגט פֿערבאָרגען אין דאָס הארץ און אין דער נשמה פֿון יענע פּערזאָנען, וועלכע זיי ליעבען און וועמענס גליק עס איז זיי טהייע־רער פֿון זייער אייגענעם לעבען!

און פֿיעלייכט האָט גראַדע צו דעם דאָזיגען צוועק די פֿאַרזאָר־גענדע נאַטור דעם מענשען אין צוויי העלפֿטען בעשאַפֿען, אָבגע־זונדערט איינע פֿון די אַנדערע קערפֿערליך און צו גלייכער צייט מיט דער אָנציהונגס־קראַפֿט און מיט דער ליעבע פֿעראייניגט: צוויי העלפֿט, וועלכע קענען ניט לעבען אָבגעזונדערט איינע פֿון די אַנ־דערע און מוזען אייביג פֿעראייניגט זיין מיט דעם שמערץ און מיט נאָגענדען בייגקען צו אַ לעבען אין צווייען, און אזא פֿערשמעלצונג פֿון צוויי קערפּערס און צוויי נשמות איז דאָך אייגענטליך דאָס וואָהרע און פֿולשטענדיגע לעבען, וועלכע בויט דאָס היים און די מענשען בעשאַפֿט.

אין איינע פֿון די דאָזיגע צוויי העלפֿט איז תמיד אָפֿען די אויג, וואָס זעהט זעהר ווייט, וואָס שטעהט שטענדיג אויף דער וואַך, וועלכע דערזעהט די געפֿאַהר, וועלע פֿיהלט דעם גערויש פֿון דעם דראָהענדען שטורם און הערט דאָס אָנקומען פֿון דעם בליץ — אין דער אַנדערער העלפֿט ליגט די פויסט, וועלכע הויבט זיך אויף צו פֿערטהיידיגען זיך געגען דער אטאַקע.

אויף איין זייט: די צערטליכע מורא, מיט וועלכע די דערנער־וועג ווערט דורכגעפֿאָרשט, וועלכע ראַמט אָב די שטיינער פֿון וועג, דער שמייכעלע, וועלכער גלעט אוים די קנייטשען פֿון דעם מידען געדאַנקען, אָדער די רונצלען פֿון דעם פֿלאַגענדען צווייפֿעל.

אויף דער אַנדערער זייט: דער מוטה, וועלכער מעסט ניט אָב די געפֿאַהר, דער געדאַנקען, וועלכער דאָס וואהרשיינליכע און דאָס מעגליכע אויף דעם וועג פֿון גוט אָדער שלעכט לייגקט.

אין איין העלפֿט: די נערוועזן, וועלכע פֿיהלען, דאָס הארץ

וועלכע ליעבט, די צערטליכקייט וועלכע בערוהיגט, דער קום וועל־בער היילט, דאָס גאַנצע נערוועןסיסטעם פון דער מענשהייט.

אין דער אַנדערער העלפט: די מוסקעלען, וועלכע ציעהען זיך צוזאַמען צו דער אַרבייט, דער גייסט, וואָס קען ווייט אין דער צו־קונפט זעהן, די ענערגיע וועלכע שטאַרקט, דער העראָאיזמוס צום שאַפען און ווירקען, דאָס געהירן־ און מוסקעל־סיסטעם פון דער מענשליכער פאַמיליע.

און נאָר ווען די דאָזיגעביידע העלפט נעהרען זיך איינע די אַנדערע, ווען זיי זיינען דורך די וועלטליכע און געטליכע אָנציהונגס־קראַפט, די ליעבע, פעראייניגט, ערהאַלטען מיר דעם מענשען, דעם וואָהרען און גאַנצען, דעם פולשטענדיגען און גליקליכען מענשען.

ווען דו ווערסט הייראַטהען מיט אַ באַנקיר, לאָז איהם איבער דעם אייזערנעם געלד־שראַנק, אָבער דו מוזט זיין דער שליסעל, וואָס פערטהיידיגט דעם געלד־שראַנק פון שאָדען.

דער פאַבריקאַנט אַלס פערהייראַטער מאַן.

נאָך מיין אַנזיכט, שטעהט דער פאַבריקאַנט פיעל העכער אַלס דער האַנדעלסמאַן און דער באַנקיר. דער האַנדעלסמאַן קויפט און פערקויפט, דער פאַבריקאַנט פ ר אָ ד ו צ י ר ט.

דער האַנדעלסמאַן נעהמט פון איין האַנד און גיבט עס איבער אין אַן אַנדער האַנד, און בעמיהט זיך דערביי, ביי דעם דאָזיגען איבערגאַנג, דאָס אַ געוויסער טהייל (דער מעגליכסט גרעסער טייל) זאָל אין ז י י ן האַנד בלייבען.

דער פאַבריקאַנט איז אַ מאַן, וואָס ב ע ש אַ פ ט: ער בע־שאַפט דעם שטאָף, די מאַטעריע און גיבט איהם נייע פאָרמען, ער בענוצט די הענד פון זיינע אַרבייטער, ער בענוצט זיינע מאַשינען, און ווען עס געלינגט איהם נייע אַרטיקלען צו בעשאַפען, אָדער עטוואָס אַלטעס בעסער און שנעלער אַלס אַן אַנדערער צו מאַכען, מאַכט ער זיך און דאָס לאַנד רייך.

גאָט זאָל דיר העלפען מיט אַ פאַבריקאַנט צו הייראַטהען!

אָבער ביי אונז אין איטאַליען האָבען מיר פון דעם דאָזיגען מין זעהר אַ קליינע צאָהל, און דאַרום וועט עס שווער זיין אויסצו־

געפינען אזעלכען, וואס זאל ווערטה זיין דיין מאן צו זיין און וועל־
כער זאל אויך מיר צופריעדען שטעלען.

דער מאנופעקטשורער מוז זיין א פערבינדעטעד פון זיינע אר־
בייטער און קיין פאראזיט, וואס נעהרט זיך פון דער מיה און דעם שוויס, אפטמאל אויך פון דעם בלוט פון זיינע ארבייטער; ער מוז זיין זייער פ ר י י נ ד, ניט זייער ט י ר א ן.

יעדען טאג און יעדע שטונדע פון טאג מוז ער זיך דערמאנען, דאס די גרויסע פראבלעמע פון קאפיטאל און ארבייט, פון ארבייט־
געבער און ארבייט־נעהמער, איז נאך לאנג ניט אויפגעלייזט און דאס די אינדוסטריעלע אונטערנעהמער מוזען זיין די ערשטע, וואס דאר־
פען מיטווירקען צו דער שנעלער און עהרליכער אויפלייזונג פון דער דאזיגער פראבלעמע.

און דו, מיין טאכטער, דו מוזט, ווען דו וועסט מיט אן אינ־
דוסטריעלען אונטערנעהמער הייראטהען, איהם איבערצייגען, דאס ער מוז די גערעכטע פאָדערונגען פון זיינע ארבייטער רעספעקטי־
רען און נאכגעבען, אויב ער וויל ניט לעבען פון רויב און אויב ער וויל ניט ענטגעגענגעהן די געפאהרען פון דער סאציאלער רעוואָ־
לוציאן.

די פאבריקאנטען זאלען ניט גלויבען, דאס די פארלאמענטען וועלען די סאציאלע פראבלעמע אויפלייזען. זיי אליין מוזען און וועלען דאס טהאן.

דער גוטסבעזיצער אלס פערהייראטער מאן.

דער גוטסבעזיצער איז פאר זיין פרוי אימער א גוטער מאן, ווען איהר צו בעזיצען אליין, איז איהם ניט גענוג און בעשעפטיגט זיך זעלבסט מיט זיינע גיטער זיי צו בעארבייטען, ווען ער ליעבט זיי און בעמיהט זיך אביסעל ליכט פון דער וויסענשאפט אין דאס טיעפע טונקעלהייט פון דער לאנדווירטשאפט אריינצוטראגען.

אבער ווען דער גוטסבעזיצער בעשעפטיגט זיך אליין ניט מיט זיינע גיטער, ער בעזוכט זיי קיינמאל ניט, לאזט זיי ארוים אין פאסעסיע און בענוגענט זיך מיט די הכנסות פון זיי אין שטאדט צו לעבען און גארנישט טהאן — דאן זינקט ער ארונטער צו דער

קאַטעגאָריע פון די פּוסט־און־פּאַסניקעס און ער האָט דאָרום קיין רעכט צו בעהויפּטען, אז ער בעשעפטיגט זיך עפּעס מיט א בערוף.

האָסט דו מיט אזא מאַן געהייראַטהעט, מוזט דו איהם בעגלייטען אזוי אָפט ווי דו קענסט אויף דיינע גיטער, און דרינג אין איהם אָפט, זעהר אָפט זיינע גוטסבעזיצונגען צו בעזיצען.

וויפיעל פּיזיש און מאָראַלישע געזונדהייט וואָלט אונזער נערווענע און נערווען־קראַנקע געזעלשאַפט געקענט ערווערבען, ווען אַלע, וואָס בעזיצען אויפ׳ן לאַנד אַן אייגענעם שטיקעל ערד, וואָלטען איהם געליעבט, בעאַרבייט, ווען אַלע וואָלטען אַ היין געגאַנגען די פּלאַנצען צו גלעטען, צו לאַסצען, זיך אויסציעהען אויף דער גרינער לאָנקע, מיט זייערע אייגענע הענד אויף זייער אייגענעם פעלד וואַקסענדע פּרוכט אָברייסען, ווען די פּרוכט איז אפילו נישט מעהר ווי אַ מאָגערע פייג אָדער עפּעס אַ יאַגדע!

האָסט דו ווען עס איז געשפּיערט דעם גערוך פון דער ערד, ווען זי טרינקט נאָך אַ לאַנגע רעגענלאָזע צייט די ערסטע רעגענטראָפּענס, וועלכע זי זויגט אין זיך איין מיט דער ברענענדער תּאוה פון אַ פערשמאַכטען דאָרשטיגען?

פאַר מיר איז דער דאָזיגער ערד־גערוך דער ליעבסטער אראָמאַט, דער סימפּאַטישסטער און דער דורכדרינגליכסטער פון אַלע אַנדערע ריחות. ניט נאָר ער קיטצעלט צערטליך מיינע נאָזלעכער, ער שטייגט אויך אַרונטער טיעף אין האַרץ, אין די לונגען און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך בין וויעדער געוואָרען ערד (וואָס איך בין פאַר מיין געבורט געוועזען). עס דאַכט זיך מיר, אַז איך טרינק פון די ערשטע ערד־קוואַלען, וועלכע האָבען זיך פון פערשיעדענע וואָרצלען אין ווייכע שוואָמען פערוואַנדעלט, וועלכע זויגען אויס די קרעפטען פון די פּלאַנצען, אום זיי אין ברויט, אין וויין, אין בלומענדופט און אין בוי־קלעטצער צו פערוואַנדלען.

אין קיין אַנדערען מאָמענט פיהל איך מיך אזוי קלאָר דאָס איך בין אַ טהייל פון אונזער פּלאַנעט, ווי אין דעם מאָמענט, ווען איך אָטהעם איין מיט אַ הייסער תּאוה דעם ריח פון דער ערד אין דער צייט, ווען זי טרינקט דאָס וואַסער פון הימעל.

פערזאָרג עס, מיין טאָכטער, דאָס דו זאָלסט אָפט ווי דו קענסט אין דער געזעלשאַפט פון דיין מאַן, דעם גוטסבעזיטצער, דעם זיסען

ערד־גערוך טרינקען, לאָז איהם אויך דיינע קינדער טרינקען און נעהם איהם מיט זיך אהיים, אין שטאָדט, ווי א ביטערעס שטאַר־קונגס־מיטעל, וואָס מאכט אונזער אפעטיט שארפער און מאכט נייער אונזער בלוט.

די ליעבע צו דער ערד איז די הייליגסטע, די טהייערסטע ליעבע, און ווען דו וועסט די דאָזיגע ליעבע אין דיין מאַן איינ־פלאַנצען, האָסט דו מיט דעם א הייליגעס ווערק אויסגעפיהרט. און ווען דו טראָגסט זי מיט דער צערטליכקייט פון דיין פרויען־הארץ אין דאָס הויז פון דעם פויער אריין און פעראייניגסט זי מיט זיינע וויסענשאפטען אין דער אגריקולטור, וועסט דו מיט דעם מעהר און בעסערעס פאר דיין לאנד לייסטען, אלס אלע יעצטיגע און פערגאנגענע געזעצגעבער מיט זייערע סאָציאלע געזעצען, אי־בער וועלכע איך מוז לאכען, און וועלכע בלייבען אין די ארכיווען פון די פארלאמענטען אלס מערקווירדיגע מאָנומענטען פון אונזערע פוסטע פארלאמענטארישע און זשורנאליסטישע פלוידערייען, יענע פאלשע פילאנטראָפיע, וועלכע מיט נדבות און מיט העבערען אָדער אראָבזעטצען דעם שטייער פון אימפאָרט און עקספאָרט, זוכען דאָס גרויסע און פורכטבארע פראָבלעם פון דער סאָציאלער פראגע אויפצולייזען.

דער קינסטלער אלס פערהייראטער מאַן.

ויב דער קינסטלער איז ניט קיין זשעניע, אָדער ער בעזיצט ניט קיין הארץ פון א מלאך, זאָלסט דו מיט איהם ניט הייראטען.

ווען ער איז נאָר א מיטעלמעסיגער קינסטלער, דאַן איז ער מעהר משוגע פון אלע משוגעים. אין דער צייט, ווען זיין קאָפּ וואנדערט ארום אין די העכערע וועלטען, אום דאָרט א שעהנעם אידעאל צו זוכען, און די שעהנע אידעאלען לאָזען זיך איהם ניט געפינען, שטעהט ער מיט די פיס טיעף אין עלענד, וואָס פערגיפטעט, און קנאה, וואָס פלאנצט די נשמה, אין דער כראָנישער אונצופרידענהייט, וועלכע פרעסט אויף די וואָרצלען פון לעבען.

דער מיטעלמעסיגער קינסטלער בעשולדיגט אַלעמען, נאָר ניט זיך זעלבסט וועגען זיין אונפעהיגקייט. ער ליעבט די פרויען ווי דער סריס און זוכט די בעריהמטהייט אויף די קרומע וועגען פון דעם ערסטען איינדרוק, וועלכען ער בעקומט פון א געוויסען געגענשטאנד. ער בעגייסטערט זיך מיט א דומהייט, מיט א קלייניגקייט, ער פארקריכט אין יענע טונקעלע ווינקלען, אין וועלכע דער רוהם האט נאך קיינמאל זיין פוס ניט אריינגעשטעלט. ער בעקלאָגט זיך שטענדיג, האָס ער איז א זשעניע, וועלכען די וועלט פערשטעהט ניט, האָטש ער האט אין זיך קיין שפור פון זשעניאַליטעט, און ווערט שטענדיג בייז ווי איינער, וואָס אַלע פליעגען און אַלע פלוי פון דער וועלט האָבען זיך צוזאַמענגענומען נאָר איהם צו שטעכען און צו פּלאָגען.

און די דאָזיגע אַלע פּאַראַזיטען, וועלכע בייסען און שטעכען איהם פון אַלע זייטען, טראָגט ער שטענדיג מיט זיך, און ווען ער קומט אהיים לאָדעט ער זיי אָפּ אויף זיין פרוי, אויף זיינע קינדער און אויף אַלע זיינע פריינד.

ער בעקלאָגט די אונגערעכטיגקייט פון אַלע מענשען פון דער וועלט, וועלכע קענען ניט, אָדער ווילען ניט איהם פערשטעהן, ער פלוכט אויף די הערשאַפטען, וועלכע אַנערקענען ניט די קונסט פון זיין פענזיל און זיינע פארבען, און קויפען ניט זיינע בילדער. ער רייסט ארונטער דעם גרויסען ראַפאַעל, בעצייכענט דעם בעריהמטען מיכעל אנזשעלאָ אלס געשמאַקלאָזען פּאַרטאַטש, ער פערגלייכט זיך מיט דעם פון דער אינקוויזיציאָן פערדאַמטען גאַלילעאוס און מיט דעם פון די גלחים פערשפּאָטעטען קאָלומבוס. ווען ער רעדט פון אַנדערע גליקליכע קינסטלער, בעשפּייט ער זיי מיט דעם גיפט פון זיין קנאה און פון זיין היסטערישען צאָרן.

ער איז א בייזער אונגליקליכער, א מפּיל, וואָס ערלויבט זיך צו לעבען און וואָס האָט אין זיין לעבען נאָר איין אינהאַלט — קלאָגען און קללות.

*

אויך דער זשעניאַלער קינסטלער, אויך דער מיט דעם ליכטגלאַנץ פון רוהם געקרוינטער קינסטלער, איז פאר דער פרוי א נעפעהרליכער מאַן, און אויב דו ביזט אייפערזיכטיג, דאַרפסט דו מיט

איהם ניט הייראטען, ווייל קיין מענש אין דער וועלט גיט ניט זיין פרוי אזוי פיעל אורזאכען צו אייפערזוכט ווי דער קינסטלער.

זיין ערשטע געליעבטע איז די קונסט און צוליעב דער קונסט לאזט ער דיך שטענדיג בלייבען אין הינטערגרונד. ער איז אויך פון דער נאטור א פיעל־ווייבערניק, א פאליגאמיסט, עס איז איהם שווער, זעהר שווער, א י י ן פרוי צו ליעבען און זי בעהאנדלען מיט אלע טעגליכע געצוואונגענע צערטליכקייטען, וועלכע די פרוי מוז האבען ווי ברויט, ווי לופט, וועלכע זי אטעמט.

בעדיינק נאר די מאדעל־מיידלאך און די מאדעל־פרויען, וועל־כע ער האט פערבארגען אין זיין קינסטלער־ווערקשטאט גאנץ נאקעט צו זעהן און בעטראכטען; בעדיינק אלע יענע שעהנע דאמען, וואס לאזען זיך פון איהם מאלען און וואס פערליבען זיך אזוי לייכט אין איהם, און וועלכע ער זעהט אזוי נאהענט פון זיך און האט זיי צו בעוואונדערען.

אמת, דו ביזט שעהן, יונג, פריש און בליהענד, אבער דו ביזט דאך נאר א י י נ ע און קענסט ניט בעזיצען אלע רייצענדע שעהנהייטען, וועלכע ער מוז האבען, אום זיין עסטהעטישען דורשט צו לעשען, יענער עסטהעטישער דורשט וואס ווערט קיינמאל ניט זאט, און וועלכער צורייסט און פערצעהרט איהם.

ווען איך וואלט אלס קינסטלער אויף דער וועלט געקומען, וואלט איך קיינמאל ניט געהייראט. מיין איינציגע געליעבטע און מיין איינציגע פרוי וואלט נאר די קונסט געוועזען און וואלט א ריינער און אן אונשולדיגער געשטארבען ווי דער איטאליענישער רוהם־געקרוינטער סקולפטאר קאנאווא און ווי דער אונשטערבליכער קינסטלער מיכעל אנזשעלא.

דער אינזשינער אַלס פערהייראַטער מאַן.

ער בערוף פון דעם אינזשינער איבט אוים אויף דעם גליקליכען לעבען נאָך דער חתונה אַ זעהר טונקעלען און שווער דעפינירבארען איינפלוס.

דער אינזשינער שפּרייט אוים זיינע פליעגלען אזוי ווייט איבער דער וועלט פון דער מענשליכער טהעטיגקייט, דאָס ער נעהמט אָן פערשיעדענע פאָר־מען.

ווען ער בעגנוגענט זיך נאָר מיט דעם צורייבען פון מוילבעער־בוימען (זיידענבוימער) צו נומערירען, אָדער פעלדער, לאַנקעס און וועלדער אָבצומעסטען, איז ער נאָר אַן איינפאַכער פעלד־מעסטער.

זיצט ער אויף זיין שטוהל אין דער אייזענבאהן־ביוראָ, איז ער אַן איינפאַכער בעאַמטער, וועלכער האָט זיעבען אָדער אכט שטונדען אין ביוראָ צו בלייבען, און פאַר זיין פרוי לאָזט ער איבער אַלע מעלות און אַלע לאַנגווייליגקייטען פון זיין שווערע ארבייט.

אָבער ווען ער שטייגט אַרויף צו דער הויכער מדרגה אַ גאַנצע אייזענבאהן, אָדער בריקען צו בויען, איז ער כמעט אַ קינסטלער און שטענדיג אַ געלעהרטער.

אויך גראַטטאַני, אויך סאַממיילער, אויך וואַטט און פולטאָן זיינען אינזשינערען געוועזען. אייפפעל און לעסעפּס — אויך אינזשינערען, און זיי אַלע וועלען אונשטערבליך בלייבען און האָ־בען, אָדער וועלען האָבען שטאַטוען און מאָנומענטען אויף זייערע קברים.

די געגענוואַרט געהערט צו אינזשינערען, די נאָהענטע און וועיטע צוקונפט וועלען אויך צו די אינזשינערען געהערען, און עס שטעהט פאַר זיי אָפען אַ האָריזאָנט, וואָס איז גרויס ווי די וועלט און העכער איבער אַלע הויכע שפּיצען פון דער קינפטיגער ציוויליזאַציאָן.

דערפאַר, מיין טאָכטער, ווען דיין פערעהרער וועט צו זיין אינזשינער־דיפּלאָם אויך גייסט און קענטניס האָבען, וועסט דו זיין

געזיכערט מיט וואָהלשטאַנד, און פיעלייכט וועסט דו אויך רוהם און רייכטהום געניסען.

און מיין ראטה איז: דו זאָלסט פון אַלע פערשידענארטיגע איינזשינערען אויסוועהלען נאָר יענעם, וועלכען זיין בערוף און זיין שטעלונג צווינגען איהם אָפטע רייזען צו אונטערנעהמען און זעהר זעלטען צו־הויז צו זיין.

דאָס וועט דיר בעפרייען פון די גרויסע געפאַהרען, וועלכע איינפאָרמינקייט פון לעבען בריינגען מיט זיך, און די גרעסטע געפאַהר איז, וואָס די מאָנאָטאָניע און די לאַנגווייליגע מוזען אונפערמיידליך די ליעבע פון דער פרוי צום מאַן אָבקיהלען. דאַגעגען, וועט די אָפטע אבוועזענהייט פון דיין מאַן דיין ליעבע צו איהם אין א געוויסען גראַד פון ווארעמקייט האַלטען, און יעדעס מאָל, ווען דיין מאַן וועט פון זיינע רייזען צוריק קומען, וועסט דו א נייעם „האָניג־מאָנאַט“ געניסען.

ווען דיין מאַן וועט דיר דערצעהלען פון זיינע פאָרטשריטען, פון זיינע אונטערנעהמונגען, ווען ער וועט דיר ווייזען זיינע צייכנונגען און פּלאַנען, זאָלסט דו זיך פאַר איהם ניט ארויסווייזען אַלס אונוויסענד אין דער קונסט, פּארקעהרט: ווייז איהם, אז דו אינטערעסירסט זיך פאַר זיין ארבייט.

יעדע מענליכע ארבייט מוז, אום קרעפטיג און פרוכטבאר צו זיין, פון דעם שאָטען פון דעם ווייבליכען געדאַנקען בעגלייטעט ווערען. ביי יעדען פון אונזערע געדאַנקען, ביי יעדער האַנדארבייט און קאָפּ־ארבייט, מוז די פרוי אונזער חבר'טע, אונזער בעגלייטערין זיין. זי איז דאָס זאַלץ פון יעדער פון אונזערע שפּייזען, די פּאָעזיע פון יעדע איינע פון אונזערע ארבייטען.

דער דאָקטאָר אַלס פערהייראַטעטער מאַן.

פרוי, וועלכע וועהלט זיך אויס א דאָקטאָר פאַר איהר מאַן, מוז איהם ניט איינמאָל, נאָר ד ר י י מ אָ ל ליעבען.

דער דאָקטאָר־בערוף איז פול מיט געפאהרען פאַר דאָס הויזליכע גליק.

אויב דו ביזט אייפערזיכטיג, מוזט דו שטענדיג פאַר די טרייהייט פון דיין מאַן בעזאָרגט זיין און ציטערען. ער האָט זעהר פיעל געלעגענהייטען צום זינדיגען און פיעל שטראָפּ־לאָזיגקייט פאַר זיינע זינד. דו מוזט א גרויסע, זעהר א גרויסע אכטונג צו איהם פיהלען, מוזט מעהר ווי זיכער אין זיין ליעבע צו דיר זיין, אום ניט צו שוועבען אין א שטענדיגע אויפרעגונג.

סיי ביי טאָג און סיי ביי נאכט קען ער אימער זיין הויז פער־לאָזען, און ניט אַלע, וואָס רופען איהם ארויס פון הויז, זיינען קראַנקע; פיעלע פון די, וועלכע רופען איהם, פעהלט קיין זאַך ניט, נאָר דאָס הארץ איז ביי זיי אין א קראַנקען צושטאַנד.

ער קען אויך פערלאָזען די שטאָדט, אין וועלכע ער וואוינט, מיט דעם אויסרייד, אז מען רופט איהם ארויס מיט א טעלעגראַמע, אָבער דאָס איז ניט אַלע מאָל אמת.

אויב דו קענסט ווייך און צערטליך פיהלען, מיין טאָכטער, מוזט דו איהם אימער מיט ווייכהייט און צערטליכקייט בעהאַנד־לען, איבערהויפּט אין יענע מאָמענטען, ווען ער קומט אהיים אין א שלעכטען הומאָר. אין אַזעלכע מאָמענטען מוזט דו אויסמיידען מיט קיין זאַך זיין שלעכטען הומאָר נאָך מעהר אויפצורייצען און דערצעהל איהם ניט קיין טרויעריגע פּאַסירונגען אין דיין אייגענעם הויז און אויך ניט אין פרעמדע הייזער.

דיין מאַן, דער דאָקטאָר, לעבט שטענדיג צווישען וואונדען און שמערצען. ווי אָפט קומט ער אהיים פון א שטערבענדען קראַנ־קען, אָדער ער האָט ערסט ניט לאַנג א קרעבס בעהאַנדעלט, עס הערט זיך פון איהם דער גערוך פון יאָדאָפאָרם אָדער וויטריאָל,

און דו קענסט ביים עס־טיש גאָר ניט־ווילענדיג דענקען, אַז מיט דער האַנד, מיט וועלכער ער שיילט דיר אַפּ אַן עפּיל, איז די זעל־בינגע האַנד, מיט וועלכע ער האָט ניט לאַנג צוריק געהאַלטען די גערערים פון אַ טויטען, אָדער די זעלביגע האַנד האָט ערסט ניט לאַנג אַ בייזען געשוויר אַפּערירט.

פריהער פאַר אַלץ מוזט דו דענקען אָן די געפאַהרען, אין וועלכע ער שוועבט ביי דער בעהאַנדלונג פון געפעהרליכע און אַנ־שטעקענדע קראַנקהייטען. ווען דו האָסט אַ צאַרטפיהלענדען חוש, אָדער אַ צו־פייערדיגע פאַנטאַזיע.

זאָלסט קיינמאָל ניט הייראַטען מיט אַ דאָקטאָר, וואָס האָט װעניג גייסט און װעניג בילדונג, וואָס איז שטענדיג געצוואונגען אין דעם זומפּ פון מיטעלמעסיגקייט צו לעבען. ער איז עהנליך צו דעם ניט־פערשטאַנענעם קינסטלער אין דעם גרויסען מענשליכען װערקשטאַט.

אין דער דאָקטאָר־פּראַקסים פיהלט מען זיך גוט נאָר אין די לאַזשען פון ערשטען ראַנג. די אונטערשטע אָרקעסטער־פּלעצער זיינען אַ געפענגניס, די גאַלעריע — קאַטאָרזשנע אַרבייט.

דער קריעג צווישען די קאָלעגען, די אונדאַנקבאַרקייט און די פּרעטענזיעס פון די קראַנקע, די סביבה פון שמערצען, אין וועלכער מיר מוזען לעבען, מאַכען אונזער מעדיצינישע קונסט פאַר דעם שווערסטען בערוף. מיר האָבען שטענדיג צו וואַנדערען איבער אַ וועג פון דערנער, און מיר קענען נאָר דאַן זיך ערהויבען צו אַ רייַ־נערע ספערע, ווען די ליעבע פון די מענשען דערוואַרעמט אונז און ווען מיר האָבען זיכערע אויסזיכטען אויף עהרע און רוהם.

נאָר דאַן קען די יונגע קלאָטהילדע זיך גליקליך פיה־לען, דאָס זי איז די געליעבטע און די חבר'טע פון דעם דאָקטאָר פּ א ס ק א ל *, נאָר דאַן קען זיך אַ פרוי, וואָס בעזיצט האַרץ און גייסט, גליקליך שעטצען, דאָס זי איז אַ פרוי פון אַ דאָקטאָר.

פיעלע פרויען, וועלכע חלומ'ען אין זייערע מיידעלשע חלומות

*) „קלאָטהילדע“ און „פּאַסקאַל“ זיינען די נעמען פון די צוויי ראָ־מאַן העלדען אין עמיל זאָלאַ'ס בעריהמטען ראָמאַן אונטער דעם טיטעל: „דאָקטאָר פּאַסקאַל“.

צו ווערען דאָקטאָרשעס אָדער באַרמהערציגע שוועסטער (נויורסעס), געפינען אַן אינדירעקטען וועג צו זייער וואונש, ווען זיי הייראַטען מיט דאָקטוירים. זיי זיינען שטאָלץ און גליקליך ביי דעם בע־וואוסטזיין, דאָס זיי קענען ניט נאָר אין די געדאַנקען, אויך מיט טהאַט און מיט אָפּפער זייערע מענער בעגלייטען, און די דאָזיגע טהעטיגקייט איז אָפטמאָל אַ הייליגע מיסיאָן, אַן אַפּאָסטאָלישער אַמט, און אָפטמאָל אַ מאַרטיריום. זיי פיהלען זיך גליקליך, ווען זיי קענען דעם מאַן טרויסטען, ווען ער קומט אַ היים טרויסטלאָז איבער דער אונדאַנקבאַרקייט פון די מענשען, אָדער איבער די אָהנ־מאַכט פון דער וויסענשאַפט, וואָס פילט־אָן זיין האַרץ מיט ביטער־קייט און זיינע אויגען מיט טרעהרען.

ווי אָפט האָט מיר דיין גוטע מוטער דעם מאַנגעלנדען מוטה די מעדיצינישע פּראַקסיס ווייטער צו פאָרטזעצען, אָנגעפייערט און געשטאַרקט! ווי אָפט האָט זי מיר דעם ווייטען און ליכטיגען ציעל געצייגט און אַז עס איז איהר געלונגען, דאָס איך האָב מיין בערוף געבענשט, דעם בערוף, וועלכען איך האָב מיר פרייוויליג אויסגע־וועהלט, און וועלכער איז מיר אין די ערסטע יאָהרען אַלס מאַרטי־רערטום פאָרגעקומען, אויף וועלכע וועגען איך האָב נאָר דערנער און שטרויכעל־שטיינער געזעהן — איז זי העכסט גליקליך געוועזן.

זי האָט זיך ניט נאָר מיט מיר בעשעפטיגט, זי האָט זיך אויך מיט מיינע פּאַציענטען בעשעפטיגט און פלעגט מיך אָפט צו מיינע קראַנקע בעגלייטען אין די אָרעמע הייזלאַך פון די דערפער, אין די פינסטערע און גליטשיגע קעלערען פון די פאָרשטעדט, דאָרט, וואו אָרמוט, מאַנגעל און ביטערע נויט האָבען זייער פינסטערען נעסט אויסגעבויט, דאָרט וואו די טרייסט פון מיטלייד און די הילף פון באַרמהערציגקייט זיינען נויטיגער געווען אַלס די הילף פון דער קונסט.

זי איז געוועזן מיין טרויסט־מלאך ביי מיר צו־הויז, מיין פער־בינדעטע ביי דער מילדער טהעטיגקייט אויסער דער הויז, און נאָר צוליעב איהר האָב איך אַזוי אָפט ברכות און דאַנקבאַרקייט בעקומען און צוליעב איהר בענש איך מיין שווערע, טונקעלע, פון יעדען מאַראַלישען עלענד און פון אַלע פיזישע שמערצען געפּלאַגטע קונסט.

איהר האַרץ איז געוועזן אַ רייכער אוצר פון ליעבע צו מיר,

און די דאָזיגע ריינע אידעאַלע ליעבע, ריין פון יעדען עגאָאיזמוס און אימער בערייט אָפּפער צו ברייגגען, האָט תמיד אויסגעפונען מיטלען און וועגען יעדע שוויריגקייט און יעדע הינדערנים פון מיין וועג אָבצוראַמען, מיין צוזאַמענגברעכענדע קראַפט אויפצוהויבען און מיין ערקאַלטעטען מוט אָנצופייערן. אימער, ווען איך בין געבויגט, געבראָכען און טיעף בעליידיגט פון מיינע שורקישע קאָנ־קורענטען, אָדער ברוטאַל פון מיינע פּאַציענטען אהיים געקומען, האָט זי דורך טרויסט־ווערטער, דורך צערטליכקייטען און דורך שטענדיג־נייע אויסברוכען פון איהר גרויסמוטיגער הארץ מיינע אינערליכע מאָראַלישע וואונדען ווי מיט א היילענדען באַלזאַם צוגעדעקט און די ווייטאָגען געשטילט.

עס איז אזוי ווייט געקומען, דאָס דער געגענגיפט, וועלכען זי האָט מיר איינגעגעבען, איז מיר אזוי זים געוואָרען, דאָס איך האָב אָנגעהויבען פערלאַנגען נייעם גיפט, אום דאָן אין דעם שטילען און פריעדליכען נעסט פון מיין הויז די זיסערע צערטליכקייטען און דעם זיסען טרויסט פון דער ליעבענדער פרוי צו עמפּפאַנגען.

— אָבער ליעבסט דו דען ניט די שוויעריגקייטען פון דיין פּראָפעסיאָן? — פלעגט זי אָפט צו מיר זאָגען — דו האָסט דאָך צו דיין אייגענער עהרע די שוויעריגסטע פון אַלע פּראָפעסיאָנען אויסערוועהלט, און גראַדע דיין קונסט, דיין וויסענשאַפט, וועט דיר דעם אדעלס־פּאַטענט ברייגגען, און דער לויהן פאַר דיין ארבייט וועט אַלץ העכער און גלענצענדער זיין, וואָס שווערער און ווילדער דער קאַמפּף איז געוועזען. אין דעם הינטערגרונד פון דיין שווערען און דאָרניגען וועג וועסט דו די העכסטע פון אַלע מענשליכע בעפריע־דיגונגען געפינען, וועלכע וועלען דיר געבען אזוי פיל ברכות, ווי־פיעל שמערצען דו האָסט מיט דיין קענען און וויסען געלינדערט, וויפיעל טהייערע לעבענס דו האָסט פון טויט געראַטעט, און אפשר האָסט דו דערביי אויך פאַר די קאַרגע מעדיצינישע וויסענשאַפט נייע ענטדעקונגען געמאַכט, נייע ערפינדונגען און נייע הילפסקוועלען פאַר דער ליידענדער מענשהייט אויפגעעפענט.

און דיין גוטע מוטער האָט רעכט געהאַט, ווייל ווען די לייכטע פּאָזיציאָנען פון א לעבען ווערען גענומען אָהן ווידערשטאַנד, ווען מען האָט צו פיהרען א קאַמפּף אָהן א געגנער, וואָס קען אונז שטאַרקע

שמערצען פעראורזאַכען, דאַן איז אונזער זיעג אָהן פריידען און אָהן בעפריעדיגונג.

ניט מיר האָבען די וועלט געמאַכט; מיר מוזען זי נעהמען ווי זי איז, און זי, די וועלט, וויל, אז עס זאָל ניט זיין קיין זיעג אָהן א קאַמפּף. ווען מען זאָגט זיך אָב פון דעם קאַמפּף, האָט מען קיין רעכט אויף די טראָפּהעען פון דעם זיעג.

איך האָב דיר, מיין טהייערע עממא, ביי דעם דאָקטאָר־בערוף ביידע זייטען פון דער מטבע געוויזען; צוויי זייטען, וואָס שטעהען אין אַ שטאַרקען קאָנטראַסט איינע צו די אַנדערע, א קאָנטראַסט וועלכען דו וועסט שווערליך געפינען אין אַן אַנדער סאָציאַלער שטע־לונג.

יעצט איז עס דיין זאַך ביידע זייטען פון דער מטבע צו בע־טראַכטען און צו אורטהיילען, אויב דו האָסט דעם מוטה, דאָס שלעכטע אַנצונעהמען מיט דער האָפנונג אויף דאָס גוטע צו ער־ווערבען.

אָבער אויף יעדען פאַל ראַט איך דיר קיינמאָל ניט צו הייראַטען מיט א מיטעלמעסיגען דאָקטאָר.

דער אַדוואָקאַט אַלס פערהייראַטער מאַן.

ען מען זאָל מיך פרעגען, וועלכע נאַציאָן שטעהט אין דער מענשליכער מאָראַל העכער פון אַלע אַנדערע נאַציאָנען, וואָלט איך גלייך געענטפערט:

— יענע נאַציאָן, וואָס האָט די קלענסטע צאָהל אַדוואָקאַטען.

ניט וויל די אַדוואָקאַטען שטעלען מיט זיך פאָר די אונזיטליכקייט פון א פאָלק, און דאַרום דאַרף מען זיי אין איין רייהע מיט גנבים, מיט מערדער און מיט אַלע אַנדערע דזשענערירטע קרעאַטורען פון דער מענשהייט אוועקשטעלען. ניין, נאָר דערפאַר, וויל זיי לעבען נאָר פון דער אונזיטליכקייט פון זייערע פערדאָר־בענע מיט־מענשען. זיי זיינען די באַצילען פון דער סאָציאַלער קאָרופּציאָן.־

א געזונטע געזעלשאַפט קען אויסקומען אָהן דאָקטוירים, און

א אידעאל־מאראלישע געזעלשאפט דארף ניט האבען קיינע אדוואָ־קאטען, קיינע זשאנדארמען און קיינע סאָלדאטען.

אלע די דאזיגע באצילען פון א פיזיש אָדער מאראליש קראנ־קער וועלט מוזען אין א קרעפטיגערע, געזינטערע און מעהר מאָרא־לישע געזעלשאפט פערשווינדען. כ'וועל אין דעם דאזיגען הייליגען גלויבען שטארבען און דו וועסט עס צו דיינע קינדער איבערגעבען.

און אין דער צייט, ווען מיר קוקען מיט אונזערע אויגען מיט האפנונג אין א בעסערע און זעהר ווייטע צוקונפט, האבען מיר די אדוואָקאטען און דערצו נאָך פיעלע, זעהר פיעלע, צו־פיעל, אזא מענגע, דאס זיי זיינען געצוואונגען, ווייל זיי קענען ניט גענוג זינ־דיגען שטאָף צו געפינען אין די עפענטליכע זיטענלאזיגקייט שאפט זיי אויך ניט אלעס וואס זיי דארפען האבען צו זייער עקזיסטענץ — צו בעשאפען דעם שטאָף, דעם מאטעריאל, די שטרייטיגקייטען, וואס מוזען אין די געריכטסהייזער פערהאנדעלט ווערען און פון אדוואָ־קאטען פערטהיידיגט ווערען, אָדער זיי ברעכען איין אין די פעלדער פון דער פּאָליטיק און פערגיפטען אויך יענע פעלדער מיט זייערע גיפטיגע מיקראָבען.

איז עס ניט צו בעדויערען, דאס ביי פיעלע פון אונזערע אונ־ערטרעגליך שארפע געזעצען, ביי אזוי פיעל אונגערעכטע אויסוויי־זונגען פון בירגער פון אונזער לאנד דורך דער אונגעשיקטהייט און אונפעהיגקייט פון אונזער פּארלאמענט, האבען מיר נאָך ניט קיין איינציגען מיניסטער, וועלכער זאָל זיין אזוי קלוג און זאָל האבען דאס ביסעל מוט, צו שטעלען אין פּארלאמענט דעם אנטראג די אדוואָקאטען פון פּארלאמענט אויסצושליסען?

ווארום?

ווייל דער מיניסטער פאר אינלענדישע אנגעלעגענהייטען איז כמעט אימער אן אדוואָקאט, ווייל די דעפּוטירטע זיינען צום גרעס־טען טהייל אדוואָקאטען און ווייל זעלבסטמאָרד איז א פערברעכען!

און דאָך וואָלט די אויסשליסונג פון די דעפּוטאטען פון פּאר־לאמענט גענוג געווען, אום די פּארלאמענטארישע אטמאָספערע צו מאָראליזירען, צו רייניגען, אום זי ווידער געזונד צו מאכען און דאס לעבען פון אונזער שוין לאנג קראנקען פּארלאמענטאריזמוס צו פערלייגגערען.

אָבער איך, מיין קינד, איך דאַרף דיר דעם אדוואָקאַט נאָר אַלס פערהייראַטען מאַן בעשרייבען, און אדוואָקאַטען זיינען דאָ זעהר פיעל און ווי אַלע מענער האָבען זיי אויך אַ רעכט אַ פרוי צו נעהמען.

די אדוואָקאַטוריע, דער בערוף פון דעם אדוואָקאַט, האָט, אַן און פיר זיך, אַ קליינעם איינפלוס אויף דאָס גליק אין דעם פערהייראַטען לעבען.

דער אדוואָקאַט איז געוועהנליך אַ געבילדעטער, אין מענשליכען פערקעהר אַן ערפאַהרענער און על פּי רוב אַ בערעדזאַמער מאַן, וועלכער וועט אויך אין דער ליעבע וויסען זיך צו בענוצען מיט ווערטער ווי מיט וואַפען. ער איז קלוג גענוג, אום אַ שעהנע שפּראַך ביי יעדער אנגעלעגענהייט אָנצוואָווענדען.

אָבער די אדוואָקאַטען זיינען לייכט געניגט די וואַרהייט מיט דעם ליגען צו פאַרבייטען, ווייל ביידע, אי די וואַרהייט, אי דער ליגען, זיינען גלייך גוט אין געריכטס-זאַל אָנצוואָווענדען, אום צו ליעב זייער איינענעם פּראָפיט אנדערע מענשען עטוואָס איבערצוצייגען, פון וואָס זיי זיינען אַליין ניט איבערצייגט.

ער זאָגט ליגען, ער טרעט די וואַרהייט מיט די פיס, ער שווינדעלט, ער מאַכט שוואַרץ פון וויים און וויים פון שוואַרץ, ווייל דאָס געהערט נאַטירליך צו זיין בערוף, צו זיין פּראָפעסיאָן, און אין גרונד הארצען קען ער אַ גאַנץ אַנשטענדיגער און וואַרהייטס-ליעבענדער מאַן זיין. אַן אדוואָקאַט מוז אַ גנב, אַ פעלשער, אַ מערדער פערטהיידיגען, און דאָך דאַרף ער אין זיין האַרץ די גנבה דעם מאָרד און די פעלשונג פערדאַמען. ער איז ווי דער דראַמאַטישער קינסטלער, וועלכער איז ניט קיין טיראַן, ווייל ער שפּיעלט די ראָלע פון דעם קעניג לואיס דעם עלפטען, אָבער די ראָלע פון יאַאַן גראָזשני, אָדער די ראָלע פון פראַנץ מאָאָר.

אָבער די דאָזיגע גייסטיגע גימנאַסטיק, דאָס דאָזיגע שטענדיגע בענוצען זיך מיט פערדרעהען דעם ליגען אין וואַרהייט, די דאָזיגע געשיקליכקייט און אויסשטעלען נעטצען מיט אַ פיינע בערעדזאַמקייט, אום אין געריכטס-זאַל אַלס פערטהיידיגער איבער דעם פּראָקוראָר צו זיעגען — פיהרען דעם אדוואָקאַט צו דעם, דאָס זיין בעוואוסטזיין, אָדער זיין בעגריעף, פון גוט און שלעכט ווערט פערטונקעלט, דאַן פערוועקסעלט ער איינע אויף די אַנדערע, ווייל

ער איז געצוואונגען ביי זיינע פערטהיידיגונגען שטענדיג איבער־צוגעהן פון רעכטס אויף לינקס, אָדער פערקעהרט, ווי עס פּאסט איהם בעסער זיין ציעל צו ערגרייכען.

דארום זאָלסט דו, מיין טאָכטער, אימער האָבען א חשד אויף דער בערעדזאמקייט פון די אדוואָקאטען, ווען זיי ווענדען זי אָן, אום דיר א ליעבעס־ערקלערונג צו מאכען. זוך שטענדיג דעם מ ע נ ש ע ן אין דעם א ד ו ו אָ ק א ט ארויסצוגעפינען. איך, פון מיין זייט, האָב פון זיי שמערצליכע ערפאהרונגען געמאכט, ווייל איך בין געצוואונגען געוועזען זיי מעהר ווי איך האָב עס געוואונשען צו געברויכען.

פיעלע אדוואָקאטען, אויך אונטער די געשיקטעסטע פון זיי, וואָס ווייסען אין שוויעריגע פאלען אין זייערע פערטהיידיגונגען זיך צו בערופען אויף די אָדער יענע פאראגראפען אין געזעץ־בוך, אָדער צו ציטירען געוויסע ענטשיידונגען פון העכערע געריכטס־הייזער, אום זייערע קליענטען פון שטראָף צו בעפרייען — פיהלען זיך איבערגליקליך, ווען זיי קומען צוריק צו זייערע פאמיליען מיט דעם נחת אין הארצען, האָס זיי האָבען די ליגען און דעם שווינדעל דאָרט אין געריכטס־זאאל איבערגעלאָזען און קענען יעצט, אויף א געוויסער צייט עהרליך און אנשטענדיג זיין.

דאָרט, אין די אָרעמס פון א הייסגעליעבטע פרוי, ביי דעם פריילינען לאכען פון זיינע קינדער, אָטעמען זיי מיט פולע לונגען די ריינע אַטמאָספּערע פון דער וואהרער ווירקליכקייט, יענע אט־מאָספערע און יענע ווירקליכקייט, וואָס איז ניט בעשמוצט און פעראונרייניגט פון ליגען און שווינדעל.

דאָרט, אין זייער אייגענער הויז, דארפען זיי ניט די ליגען און דעם שווינדעל אלס וואפען געברויכען, אויך ניט די ריכטער, די צוועלף געשוואָרענע און דאס פּובליקום מיט דעם בענגאלישען פייער פון א היציגע בערעדזאמקייט צו בערוישען, אָדער מיט פאל־שע טרעהרען די מאסע אָבצונארען.

דאָרט אין זיין אייגענע היים, ליעבט אויך דער אדוואָקאט און וויל געליעבט זיין. דאָרט דארף ער ניט טראָגען זיין אדוואָקאטען־מאנטעל און פיהלט זיך גליקליך ווי אלע אנדערע מענשען וויעדער א מענש צו זיין, ניט אנדערש אלס מ ע נ ש.

דער ליטעראַט אַלס פערהייראַטער מאַן.

ס ליטעראַט וואָלט איך אייגענטליך געדאַרפט אוועקשטעלען אין איין רייהע מיט דעם קינסטלער, מיט וועלכען ער האָט אייניגערמאַסען א כאַראַקטער־פערוואַנדשאַפט; אָבער ווייל ער האָט אין זיך אייגענעס כאַראַקטעריסטישעס, און אויסערדעם, ווייל פיעלע ליטעראַטען זיינען דורכאויס קיינע קינסטלער, וועל איך דיר איהם אַלס בעזונדערע פערזענליכקייט בעשרייבען.

די עהנליכקייט, וועלכע דער פעדער־קינסטלער האָט מיט דעם פאַרבען־ און פענזיל־קינסטלער, ליעגט נאָר אין דעם פונקט, דאָס ביי ביידען איז יעדע מיטעלמעסיגקייט פערבאָטען און אויסגעשלאָסען. ביידע, דער מאָלער, אָדער דער סקולפּטאָר, און דער ליטעראַט, מוזען גאַנצע קינסטלער זיין.

מען קען און מען מוז אָפּט ברויט עסען, אפילו אויף דאָן, ווען דער ברויט איז שלעכט, ווייל ברויט איז א נויטוועגדיגקייט; אָבער די קונסט איז א לוקסוס־געגענשטאַנד און דער לוקסוס מוז אין אַלע זיינע ליכטיגע און פּרעכטיגע פאַרבען לייכטען.

די פּאָעטלאַך, די שרייבערלאַך און די פּערפאַסערלאַך זיינען די קאַרליקעס פון געדאַנקען, די סקראָפּעל־קראַנקע אין דער קונסט און אויסער מיטלייד קענען זיי מיט קיין זאַך אין אונז ניט דערוועקען, סיידען עס געלינגט זיי מיט זייערע א „שרייבאַכץ“ אונז צום לאַכען צו ברייגגען.

אמאָל האָט מען אויף דעם פערפאַסען א בוך אַלגעמיין געקוקט ווי אויף א העראָאישע אונטערנעהמונג. צום וועניגסטען א יאָהר צייט האָט עס געדויערט, ביז דער פערפאַסער האָט פאָלשטענדיג די טהעמא אויסגעדאַכט. אייניגע יאָהר צייט האָט עס גענומען די טהעמא שריפטליך אויף דעם פּאַפּיער אויסצואַרבייטען, און דאַן, פאַר דער קריטיק, האָט ער געוואַגט די פּרוכט פון זיינע געדאַנקען נאָך א לאַנגע צייט פון אונגעוויססהייט און נאָך ענדלאָזע אַנגסטען

און וויסען אין דעם שטורעמדיגען ים פון דער עפענטליכקייט אריינצואווארפען.

היינט פערפאסט מען א בוך מיט דערזעלביגער לייכטיגקייט, מיט וועלכער מען שפיעלט א פארטיע פאוקער, און די פערפאסער וואקסען ווי די שוועמלעך אין וואלד און שפרינגען ארויס פון דער ערד מיט א וואהרע ווילדע בעטרונקענהייט פון אונערמידליכער פרוכטבארקייט.

פערזען, זשורנאלען און ראמאנען שפראצען ארויס אויף די בייטען פון א קראנקער פאנטאזיע, אדער אויף די פעלדער פון דער אלגעמיינער אונקענטניס, אין די הונדערטער, אין די טויזענדער; די ביבליאגראפישע נאטיצען איבער די דאזיגע שוואטצערייען בילדען גאנצע בענדער און די קריטיק האט גאר ניט נויטיג זיך די מיהע צו געבען, די דאזיגע אלע געדאנקענלאזע פראדוקטען און ניט־צייטיגע פרוכטען זיי צו בעערדיגען אויף דעם בית־עולם פון קריטיק, וויל מיט דעם וועלען זיי זיך זעלבסט טויטען און זעלבסט בעגראבען.

עס איז אן אלגעמיינער געזעץ, דאס די שטערבליכקייט שטעהט אין דירעקטער בעציהונג צו דער פרוכטבארקייט, און אין די פאמיליען, אין וועלכע עס ווערען צו־פיעל קינדער געבארען, האבען די קברות־לייט און די גלחים פיעל צו טהאן.

דארום, מיין טאכטער, זאלסט דו קיינמאל ניט הייראטען א מיטעלמעסיגען ליטעראט. דו וועסט ליידען פון ברויט־מאנגעל, און וואס נאך גרויזאמער איז, דיין דארשט נאך רוהם און עהרע וועט קיינמאל ניט בעפריעדיגט ווערען.

עס איז גאר קיין ספק, אז די שטעלונג פון דער ליטעראטור איז ביי אונז אין א קלעגליכען צושטאנד, אין אזא טרויעריגען צושטאנד, דאס די זשעניאלע שריפטשטעלער, וועלכע לעבען נאך פון זייער פעדער, זיינען ביי אונז אין איטאליען אזוי זעלטען, דאס מען קען זיי מיט די פינגער פון איין האנד איבערצעהלען. און אויך די דאזיגע וואהרע קינסטלער האבען א לאנגעס און שווערעס מארטירערטום דורכגעמאכט, ביז זיי האבען רוהם און פערמעגען ערווארבען.

די מעהרסטע, אויך די בעסטע אונטער זיי, זיינען געצוואונגען א לעהרער־שטעלע צו זוכען, אדער זיך פערנעהמען מיט דעם זשור־

נאַליזמוס, אום דעם טעגליכען ברויט און עפּעס וואָס צום ברויט פאַר דער פאַמיליע צו פערדיענען.

דער ליטעראַט טראָגט אריין אין דער סביבה פון זיין פאַמיליע מעהר בלומען און ווייניגער פרוכט; אָבער אויך בלומען זיינען זעהר שעהן, און דו וועסט שעהנע, פּאָעטישע שטונדען פערברייגגען, ווען דיין מאַן, דער ליטעראַט, וועט דיר פאָרלעזען די לעצטע בלעטער פון זיינע שריפטען, וועלכע זיינען נאָך וואַרם פון דער ליעבע מיט וועלכע ער האָט זיי געשאַפען און ווי גליקליך וועט ער זיך פיהלען, ווען ער וועט אין דיינע אויגען זעהן דעם גלאַנץ פון פרייד און אנערקענונג.

זיין בילדונג וועט אין די געשפּרעכען פון דער פאַמיליע זעהר פיעל אידעאַליזמוס אריינטראָגען און דו און דיינע קינדער וועלען איינאָטעמען א לופט, וואָס איז עהנליך צו דער פריהלינגס־לופט. פיליימט וועט איהר דערביי פיהלען, דאָס די גרעסטע לעבענס־פריידען זיינען אימער יענע, וועלכע קאָסטען זעהר ביליג, און פון זיי שפּראָצען ארוים די גאַנצע גערדאנקען־פּאָעזיע און די זיסקייטען פון געפיהל.

דארום, מיין טאָכטער, קענסט דו הייראַטען מיט א ליטעראַט, אָבער ער מוז א גרויסער ליטעראַט זיין!

דער געלעהרטער אלס פערהייראַטער מאַן.

ער פערהייראַטער געלעהרטער איז תמיד געווען א מין מאַגנעט, וואָס האָט די ראָמאַנען־שרייבער און די קאָמעדיען־דיכטער צו זיך שטאַרק אָנגעצויגען. אויך דער גרויסער באַלזאַק האָט דעם געלעהרטען אוועקגעשטעלט אין זיינע ווערק אלס אויסערוועהל־טען.

אָבער דער געלעהרטער פון אַלטען מין הויבט אָן צו פערשווינ־דען, און אין איניגע יאָהר צייט וועט דער אַנטהראָפּאָלאָג (דער פאָרשער, וואָס בעשעפטיגט זיך מיט דער וויסענשאַפט איבער דעם קערפּער און גייסט פון דעם מענשען) דעם געלעהרטען אין זיין קאָ־

טאָלאָג פערצייכנעט מיט דער צושריפט: „אַן אויסגעשטאָרבענער מין“.

דער געלעהרטער איז על פּי רוב געווען אַ שמוציגער, כמעט שטענדיג אַ צערשטרייטער מענש, וואָס האָט זיך מיט קיין זאַך ניט בעשעפטיגט ווי נאָר מיט זיינע אינזעקטען, מיט זיינע פלאַנצען, מיט זיין לאַבאָראַטאָריום, אָדער מיט זיינע אַלטע היסטאָרישע מטבעות, און פאַר דער איבריגער וועלט האָט ער ניט עקזיסטירט.

ער נעהמט אַ ווייב, ווייל די היגיענע פאָדערט עס, אום דאָס געזונד צו היטען, אָדער צו האָבען אימיצען ביי זיך אין הויז, וועלכע עס זאָל אויף זיין הויז אכטונג געבען, און ער גלויבט ווי אין אַ הייליגען לעהר־זאַץ, דאָס די פרוי מוז איהר מאַן טריי זיין, אַזוי לאַנג ווי דער מאַן ווערט דער פרוי ניט אונטריי.

אויב עס איז ווען אויף דער וועלט אַ גאַנץ גליקליכער מענש געווען, איז דאָס קיין אנדערער ווי נאָר דער געלעהרטער, אָבער די, וואָס לעבען מיט איהם צוזאַמען, מאַכט ער ניט גליקליך. אַ מוזיקאַלישער אינסטרומענט, וואָס שפּיעלט נאָר איין טאָן, קען מיט קיין אָרקעסטער ניט מיטהאַלטען.

אין היינטיגע צייטען בעשעפטיגט מען זיך מיט די וויסענשאַפטען און מען פערגעסט דערביי ניט, דאָס מען איז אַ מ ע נ ש, און דאָס די מיטגליעדערשאַפט פון דער מענשליכער געזעלשאַפט לייגט אויף אונז אַרויף די פליכט, ריינליך און העפליך געגען אַלעמען און געגען די פרויען גאַלאַנט צו זיין.

אין היינטיגע צייטען קאָן מען זיין אַ מיטגליעד פון מעהרערע אַקאַדעמיען, און דערביי ניט לאַנגווייליג צו זיין; מען קען האָבען אַ לעהר־שטוהל אין די העכסטע אָדער אין די וויניגער פּאָפּולערע וויסענשאַפטען, און עס איז גאָר ניט נויטהיג דערביי פּעדאַנטיש אָדער קליינליך און געשמאַקלאָז צו זיין; מען קען די פליגעלען פון אַ שמעטערלינג אָדער די ליינג פון אַ מיקראָב גאַנץ גענוי אָבמעסטען, די זייטען פון אַ קריסטאָל אָדער די ברייטקייט פון דער זון גענוי בערעכענען, און מען דאַרף דערביי גאָר ניט גלויבען, אַז די גאַנצע וועלט מוז אַריינגעקוועטשט ווערען אין דעם איינגען קרייז פון אונזערע שטודיען.

דער הויפּט־כאַראַקטערצוג פון דעם מאָדערנעם לעבען בעשטעהט אין דעם, דאָס ער קען זיך בעוועגען אין אַלע ריכטונגען,

נאָך אויבען, נאָך אונטען, נאָך רעכטס, נאָך לינקס, אין די טונ־קעלסטע ווינקלען און אין די טיעפסטע שיכטען. איבעראַל, וואו דער מאַן אָטעמט און די פרוי זיפצט, דרינגט אריין דער געדאַנקען פון אַלעמען, און קיינער קען ניט אויסמיידען דעם דאָזיגען שטראָם, וואָס לויפט דורך דער וועלט נאָך דער ליינג פון די טעלעגראַפישע דראָטען, און וועלכער עס ציטערט אין יעדען בלאַט פון אַ בוך, אָדער אין יעדער שפּאַלט פון אַ צייטונג.

עס זיינען היינט אַזוי פיעל פּאַרקאָנעם דורכגעריסען, אַזוי פיעל אייזערנע ווענד דורכגעבראָכען געוואָרען, דאָס עס וועט היינט אַ מענשען אונמעגליך זיין, זיין אייגענעם לעבען צו לעבען. יעדער איינער פון אונז לעבט אין אַלעמען און עטוואָס פון אַלעמען לעבט אין אונז.

איינער, אַ פילאָזאָף פון דער אַלטער וועלט, האָט אויסגע־שפּראָכען דעם וואונש, דאָס אַלע הייזער זאָלען געבויט ווערען פון גלאָז, כדי מען זאָל קענען זעהן, וואָס עס געהט פאָר אין דעם פּריוואַטען לעבען פון אַלע מענשען. מיר, היינטיגע מענשען, האָבען מעהר און בעסערעס געטהאָן און האָבען דעם טרוים פון יע־נעם אַנטיקען פילאָזאָף וויט איבערטראָפען. מיר האָבען דעם שטראָם פון אונזער אַלגעמיינעם לעבען געלאָזט איינדרינגען אין די הייזער פון די מענשליכע פאַמיליען, און ניט צושטערענדיג די איינצעלנע פּערזענליכקייט, האָבען מיר פון דעם אַ לעבעדיגען און אָטעמדיגען גליעד פון דעם גאַנצען מענשליכען אָרגאַניזמוס גע־מאַכט.

זיך שטיצענדיג אויף די דאָזיגע אַלע אַרגומענטען, קען אויך דער געלעהרטער אַן אויסגעצייכענטער מאַן פאַר זיין פרוי און אַ גוטער פאָטער פאַר זיינע קינדער זיין. און ער איז דאָס אויך אָפט אין דער ווירקליכקייט און פיעל לייכטער אַלס דער קינסטלער און ליטעראַט.

וועה, ווען דער געלעהרטער האָט ניט אין זיך אַ פייערדיגע און קיינמאָל ניט זאַט ווערענדיגע ליידענשאַפט צו דער וואַרהייט, ווען ער מוז זיך דורך דעם לאַנגען וועג, אויף וועלכען ער האָט גאָר־נישט געפונען און גאָרנישט ענטדעקט, צוריק אומקעהרען און דעם לאַנגען און שווערען וועג נאָך איינמאָל דורכוואַנדערען, און דריי מאָל וועה איז איהם, ווען ער ווערט דורך דעם ענטמוטיגט! וועה

איז איהם, ווען ער ליעבט ניט זיינע אינזעקטען, זיינע פלאנצען, זיין לאבאראטאריום און זיינע אלטע מטבעות ווי זיינע פריינד, ווי זיינע בלוט־פערוואנדטע! אין אזא פאל וואלטען מיר אין אונזער וועלט גאר קיינע געלעהרטע געהאט.

און ווייל זיין לעבענסוועג איז אזוי דערנערדיג, שטיינערדיג און אונפאסירבאר, בייגקט ער, ווען ער פערלאזט זיין מוזעאום, אדער זיין לאבאראטאריום און קומט אהיים, נאך צערטליכקייט, נאך פאעזיע, נאך עטוואס דופטיגעס און יונגעס, וואס זאל איהם נאך דער לאנגער ארבייט ערפרישען און ארייגברייגגען אין א נייער וועלט. און דאס בעקומט ער, ווען ער ווערט ארומגערינגעלט פון זיין זיסער פרוי און פון זיינע ליארעמדיגע און לאבעדיגע קינדער.

דער געלעהרטער געהערט אויך צו די טרייעסטע מענער פאר זייערע פרויען, ווייל ער האט ניט קיין צייט און ניט קיין מוט מיט זינדיגע אנגעלעגענהייטען זיך אבצוגעבען.

דער פאליטיקער אלס פערהייראטער מאן.

יין ליעבע טאכטער! אויב דו ביזט עהרגייציג, געה און הייראט מיט א פאליטיקער. ווען ער האט גייסט (צום פאליטיקער דארף מען אייגענטליך ניט פיעל גייסט האבען!) און גרויס געשיקליכקייט, וועט ער דיך אוועקטראגען אין יענע הויכע ספערען, אין וועלכע דער „וויאט" אדער דער „הורראה" פון דער מאסע טראגט אוועק דעם פאליטיקער, אין יענער הויכ־קייט, אין וועלכער די ארדענס בלישצען און די מיט גאלדענע טרעסען בעפוצטע רעק דריגגען איין, און וואו געלד פעהלט אויך ניט.

אין אנדערען פאל: אויב דו ליעבסט רוהיגקייט, די ליכטיגע בעשיידענהייט פון הויז, אין וועלכע דער קלאנג פון לוסטיגע מוזיק־באנדען, אבער אויך ניט דער שטיין, וועלכען די אונצופרידענהייט ווארפט, דריגגען ניט איין, דאן זאלסט דו קיין פאליטיקער ניט הייראטען.

דער פּאָליטיקער איז אַ סאָלדאַט, וועלכער בענוגענט זיך ניט אָן איינפאַכער אינפאַנטעריסט צו בלייבען. ווען ער איז שוין אַ גאַנץ־בעשיידענער מאַן, וויל ער נאָך אַלץ צום וויינינגסטען אונטער־ליטענאַנט צו ווערען, אָבער כמעט שטענדיג שטרעבט ער צום פעדער־בעפּוצטען העלם פון דעם גענעראַל.

גייסט, שאַרפזיניגקייט, בילדונג, שטאָלץ און מאַכען פשרות מיט דעם אייגענעם געוויסען, אַלע וואַפען פון גוט און שלעכט מוז דער פּאָליטיקער אַנווענדען, אום צו זיין הויכען ציעל צו קומען קען ער אויף דעם וועג צו זיין ציעל אויך זיין פאַטערלאַנד נוצען, איז דאָך געוויס גוט! ער ווערט אַ גענעראַל און גילט אין לאַנד פאַר אַ פּאַטריאָט.

און וייל די פּאָליטיק איז די קונסט דאָס לאַנד צו רעגיערען, בעריהרט אַלעס און אַלעמען, דאַרום מוזען מיר אויס ליעבע צום פאַטערלאַנד אַלע אַביסעל פּאָליטיקער זיין, האָטש, צום וועניגסטען, אין דער בעשיידענער ראָלע פון דעם שטימע־אָבגעבער, פון דעם וועהלער.

און ווייל די פּאָליטיק בעריהרט אַלעס און אַלעמען, איז דער פּועל־יוצא, דאָס זי וואַנדערט אום פון איין ענד־פּונקט פון דער מענשליכער קראַפט צום אַנדערען ענד־פּונקט, דאָס הייסט: פון דעם העלדען־מאַרטירערטום ביז צו דער תליה פון דעם פערברעכער, פון דעם הימעל, אין וועלכען די מלאכים וואוינען, ביז דעם גיהנום, אין וועלכען די דעמאָנען הערשען, פון טריאומף־בויגען ביז צו דער קאַטאָרזשנער טאַטשקע.

דאַרום איז דער פּאָליטיקער אָפט אַן איינפאַכער סאָלדאַט און מוז דאָס אימער זיין, און אָפטמאָל איז ער אַ בריגאַנט, אַ רויבער.

ביידע, דער סאָלדאַט און דער בריגאַנט, אָפּערירען מיט איינע און די זעלביגע וואַפען, אָבער נאָר מיט דעם העכסט איינפאַכען אונטערשיעד, דאָס דער סאָלדאַט פערטהיידיגט געזעץ און פאַטער־לאַנד, און דער בריגאַנט פערטהיידיגט זיינע אייגענע אינטערעסען.

אין אַ פּאַרלאַמענט (אפילו אין דעם לעצטען פון אַלע), זיינען בריגאַנטען און סאָלדאַטען אונטער אַנאַנד אויסגעמישט. איינער טראָגט אויף זיך די זעלביגע קליידער ווי דער אַנדערער, ביידע זיצען אויף די זעלביגע זיטץ־פּלעצער און מוזען אויך אָפט צוזאַמען

שטימען, און מאכען דעם איינדרוק אויף דער מאסע, דער ערסטער מיט זיין שלעכטקייט און דער צווייטער מיט זיין גוטסקייט, דאס זיי אפפערען זיך פאר דעם וואהל פון פאטערלאנד.

אויב דו האסט איינפלוס אויף דער נשמה פון דיין מאן דעם פאליטיקער, האלט הויך זיין הארץ און היט זיך זיין עהרגייץ צו רייצען.

דער עהרגייץ פון די מענער דארף קיינמאל ניט האבען א רייץ־מיטעל, פערקעהרט: זעהר אפט דארף ער האבען א מיטעל צום בערוהיגען, צום איינשלעפערען.

אבער די אויפגאבע פון דער פרוי איז, די פריעסטערין פון אונזער אידעאליזמוס, די געטין פון אונזער הויזליכער גליקזעליג־קייט, די געטין פון זיטזאמקייט און צניעות און די היטערין פון אונזער פאליטישער עהרענהאפטיגקייט צו זיין. דאס אונטערשיי־דען פון צווייערליי עהרענהאפטיגקייט איז א גאט־לעסטערונג, א בעשמוצונג פון א היילינטום, און איך האב אימער געשוידערט, ווען איך האב איבער א מאן געהערט זאגען:

„ער איז אין פריוואט־לעבען אן עהרענמאן, אבער אין דער פאליטיק..."

האבען מיר א גרויסע צאהל עהרענמענער אונטער אונז, דאן מעגען מיר אונז בעריהמען, דאס מיר זיינען אן עהרענהאפטע נאציאן.

די סומע פון ווענינע ניט־עהרענהאפטע מענער איז גענוג א נאציאן צו פערשעהמען.

אין דעם לאנד, אין וועלכען די קארבונקעל־קראנקהייט טרעט אויף עפידעמיש, איז דאס לאנד טיעף־קראנק, און ווען די גליעדער, וועלכע זיינען פון די קארבונקעל־געשווירען בעפאלען, ווערען ניט רעכטצייטיג אמפוטירט, ווערט דער גאנצער ארגאניזמוס פון דעם טויטליכען גיפט אנגעשטעקט און די גאנצע נאציאן שטארבט אויס.

הארט, וואו דער מאן האט ניט די פעהיגקייט, די קראפט און דעם מוט די לעבענס־ארדנונג אין גלייכגעוויכט צו האלטען, דארט קען און מוז אויך די פרוי אין דעם בעשיידענעם קרייז פון איהר אייגענער פאמיליע זיין א קראפט, וועלכע היילט, וועלכע גיסט אריין נייע און פרישע בלוט, און וועקט אויף די מאראלישע קראפט אין דעם נאציאנאלען קערפער.

אַלע איינם וואָס דיין מאַן איז: בירגער־מייסטער אָדער דעפּוטירטער, סענאַטאָר אָדער מיניסטער, זאָלסט דו מעהר טראַכטען וועגען זיין עהרענהאַפטיגקייט, אַלס אויף זיין גייסט, מעהר אויף זיין געזעצליכקייט און רעכטליכקייט, אַלס אויף זיינע אויסצייכנונגען אין זיין אַמט, און בעטראַכט איהם מיט די אויגען פון ליעבע און מיט די געפיהלען פון הארצען אין די שוואַכע שטונדען, ווען זיין געוויסען ,געטריבען פון עהרגייץ און אָנגעפייערט דורך דעם דאָרשט נאָך געלד, פיהרט דעם שווערען קאַמפף, אין די דאָזיגע שוואַכע שטונדען, אין וועלכע דער עהרענמאַן פאַלט און שטעהט אויף אַלס בריגאַנט, זיי דו זיין הילפס־ענגעל אין דער גרויסער נויט.

דער סאָלדאַט אַלס פערהייראַטער מאַן.

ויפ'ן ערשטען בליק קען עס אויסזעהן, אַז דער סאָלדאַט איז אין פערהייראַטען לעבען דער ערגסטער פון אַלע מענער. געוואוינט אַן אייזערנע דיסציפּלין אויף אַנדערע אַרויפצולייגען און דיזעלביגע אייזערנע דיסציפּלין אַליין צו טראָגען, שטענדיג ווייט פון דער געזעלשאַפט, אין אַ קינסטליכער אומגעבונג לעבענד, אין וועלכער אַלע מיט איינאַנדער אָטעמען און געהען; פון די פרויען פערגעטערט, ווייל ער איז דער פערטרעטער פון קראַפט און ווייל ער טראָגט אַן אוניפאָרם אויף זיין לייב; און דערצו נאָך איז ער געצוואונגען יעדען אויגענבליק די גאַרניזאָן צו וועקסלען — מוז ער אין פערהייראַטען לעבען אַ שלעכטער מאַן זיין.

אָבער די ערפאַהרונג, וועלכע גיט אונז ניט קיין בעשטימטען בעשלוס, און גיט אונז די פרוכט פון דער נאַטור, זאָגט אונז, דאָס דער מיליטער איז אין פערהייראַטען לעבען דער בעסטער מאַן — אימער אונטער גלייכע אַנדערע אומשטענדען.

איך האָב מיך שטענדיג בעשעפטיגט מיט דער פראַגע: וואו ליעגט דער גרונד צו דעם ווידערשפּרוך צווישען דעם, וואָס די טעאָריע לעהרט אונז און וואָס די פּראַקסיס בעווייזט אונז, און

איך בין מודה, דאָס איך, ווי שטאַרק איך האָב מיין בליק געשאַרפט און ווי טיעף איך האָב אין דער וועלט פון דער מענשליכער פסי־כאָלאָגיע אריינגעקוקט, שטענדיג מיט א הייסען דאָרשט צו ער־פאָרשען און וויסען, האָב איך, נאָך דעם עפענען פון מיין האנד אום צו זעהן, וואָס האָב איך מיט מיין האנד פון דעם גאַנצען אוצר מענשליכער פסיכאָלאָגיע ארויסגעצויגען — נאָר נעבעלהאַפטע הי־פּאָטעזען (השערות) געפונען, בעסער געזאָגט: א האנדפול גע־כאַפּטע פליעגען.

דאָס די געטין וועגוס איז געווען די געליעבטע פון דעם גאָט מארס, איז עס נאָך היינט און וועט עס אייביג בלייבען, איז לייכט צו בעגרייפען און גאַנץ איבערפליסיג ווייטער צו ערקלערען, ווייל דיכטער, פילאָזאָפען, פסיכאָלאָגען און פער־פאַסער פון ראָמאַנען האָבען זיך אויף דעם געמיהט מיט זייערע געדאַנקען און זייער פעדער.

אָבער דער גאָט מארס איז ניט קיין פערהייראַטער מאַן, ער איז נאָר א ליעבהאָבער און דאָס איז עטוואָס גאַנץ אַנדערעס; דער מאָדערנער מארס, דאַגעגען, אין וועלכע מיליטערישע קערפּערשאַפט ער זאָל ניט דיענען און אין וועלכען ראַנג ער זאָל ניט שטעהן, איז אימער אַן אויסגעצייכענטער מאַן פאַר זיין פרוי.

איז דאָס אפשר דערפאַר, ווייל די ליעבשאַפטען, וועלכע ער האָט אויף דער גאַס אָנגעקניפּט, און די קורץ־לעבענדיגע ראָמאַנען, וועלכע ער האָט אין פערשיעדענע שטעדט אוים לאַנגווייל און נאָר אַלס צייט־פערטרייב דורכגעמאַכט, זיינען איהם איבערדריסיג געוואָרען, קורץ, נאָכדעם ווי ער האָט מאָגערע ברעקלאַך פון זאָגע־נאַנטער ליעבע אונטער פיעלע ווייבער אויסגעטהיילט, האָט ער ענדליך אויסגעפונען די ריכטיגע, די וואהרע, די געטרייע, וועלכע ער קען אוועקגעבען זיין גאַנצעם הארץ?

אָדער אפשר דערפאַר, ווייל דאָס קינסטליכע און רעגולירטע לעבען אין מיליטער־דיענסט, וועלכע האָבען איהם פיעלע שטונדען אין טאָג געדריקט און טעמפּ געמאַכט, האָבען אין איהם ערוועקט דאָס בעדירפניס צו האָבען אַן אייגענע היים, וואו די וואהרע ליעבע פון דער פרוי האַלט די אַנגענעהמע אָרדנונג און וואו ער געניסט אַלע פריידען פון לעבען?

אָדער אפשר אויך דערפאַר, ווייל די אייגענע היים איז דער

בעסטער געגענגיפט געגען דער קאזארמע און דער פאמיליען־מאַהל־צייט שמעקט איהם בעסער אלס די מאַהלצייטען אין רעסטאָראן?

עס קאַן אויך זיין, ווייל דער מיליטעריסט איז געוועהנט אליין זיין קאסטען צו פאקען, זיינע אנגעלעגענהייטען צו בעזאָרגען, זיי אין אָרדנונג און אין גרויסע ריינליכקייט צו האַלטען, ווערט ער דורך דעם א גוטע הויז־פרוי, און ווען ער ברייגנט אריין די האָזיגע געוועהנהייטען און פעהיגקייטען אין א פאמיליע, ווערט ער צוליעב דעם אויך א גוטער מאן פאר זיין פרוי.

און נאָך איינס: אין מיליטער־דיענסט איז ער אימער גענוי־טיגט א זעהר הארטע דיסציפּלין אָנצואווענדען און איז געצוואונגען דעם בייזען, דעם שרייער צו שפּיעלען, דארום פיהלט ער זיך גליק־ליך, ווען ער האָט א היים און א פאמיליע, וואו ער דארף ניט קאָ־מאַנדעווען, ניט שרייען און זיך ניט בייזערען און קען געגען זיין פרוי און קינדער מילד און צערטליך זיין.

וועלכע פון די אלע אויסגערעכענטע אורזאכען גיבען דער פרוי, וועלכע הייראטעט מיט א מיליטעריסט, די זיכערהייט אויף א גליק־ליכעם לעבען, איז שווער צו ענטשיידען.

אפשר קיין איינציגער בעזונדער, אָבער אלע צוזאמענגענומען.

*

עס איז אמת, אז מיר מענשען זיינען בעגיעריג אלעס צו וויסען, און די אורזאכע פון פיעלע ערשיינונגען אין אונזער לעבען רייצט אונזער נייגיערדע זייער גרונד צו ערפאָרשען, אָבער עס איז ניט אלע מאָל נויטיג זיי צו קענען און פאר דעם גרעסטען טייל פון דער מענשהייט זיינען זיי אויך ניט נוציג.

די גרעסטע פּראָבלעמען פון אונזער אלגעמיינער וועלט און פון אונזער לעבען זיינען פאר אונז גאַנץ טונקעל, און דאָס האָט אונז דאָך ניט פערהינדערט אויף דעם וועג פון פאָרטשריט ווייטער צו וואַנדערען און זיך פון ווילדע ברואים, פון ווילדע מענשענפרע־סער אין געזיטעטע מענשען צו פערוואַנדלען, וועלכע מוזען האָבען קליידער אויף זייער לייב, וועלכע פערבאָרגען דאָס טהיערישע עלענד פון דער עקזיסטענץ, און מענשען, וועלכע ריידען איינער צום אנדערען דורך דעם טעלעפאָן און פאָהרען מיט דעם לאָקאָמאָטיוו.

לאָמיר זיך אלזאָ צופרידען שטעלען מיט אונזער בעהויפּטונג,

דאָס דער סאָלדאַט איז כמעט שטענדיג אַן אויסגעצייכענטער מאַן פאַר זיין פרוי, און לאָמיר דאָס איבערלאָזען פאַר די מענשען, וואָס וועלען נאָך אונז קומען, דעם „ווארום" אויסצוגעפינען. אויסער די פראַגע וועלען מיר זיי נאָך פיעלע אַנדערע פראַגען איבערלאָזען צום ענטשיידען, און זיי וועלען אויך זייערע קינדער און זייערע אייניקלעך איבערלאָזען פראַגען צום ענטשיידען, וועלכע זיי האָבען ניט געקענט ענטשיידען.

נאָך אַנדערע עצות פון פאָטער פאַר דער טאָכטער ביים אויסוועהלען אַ מאַן.

3

מיין ליעבע, גוטע טאָכטער, איך וויל, האָס דו זאָלסט פערגעסען אַלע עצות, וועלכע איך האָב דיר געגעבען אין בעצוג פאַר זיך אַ מאַן אויסצווועהלען, און זאָלסט שטענדיג אין זינען האָבען די איין עצה, וועלכע בעהערשט דורך איהר וויכטיגקייט יענע אַלע, וועלכע איך האָב דיר פריהער געגעבען, זי, די איין עצה, איז ווי אַ מוטער, וואָס אומאַרעמט מיט איין אומאַרמונג אַלע איהרע קינדער און דריקט זיי צו איהר האַרץ.

און די דאָזיגע אַזוי וויכטיגע און גרויסע עצה, זאָג איך דיר אַרויס אין איין שורה:

„בעסער דאָס גאַנצע לעבען אַ מיידעל צו בלייבען, אַלס שלעכט הייראַטען".

*

אין אונזער צייט גלויבט מען און מען טהוט דאָס פערקעהרט.

בלייבען זיצען אַ מיידעל ווערט געהאַלטען פאַר אַ שאַנד, דערפאַר הייראַטעט מען מיטעלמעסיג ווען מען קען ניט גוט הייראַטען, און שלעכט הייראַטעט מען ווען מען קען ניט מיטעלמעסיג הייראַטען.

דער אַלגעמיינער רוף איז: „אַ מאַן אָדער שאַנד!"

און נאַטירליך נעהמט מען דעם, וועלכער קומט צוערשט צום האַנד.

מען הייראַטעט איהם און עס איז אַלץ איינס אויב ער איז העסליך און אַנטיפּאַטיש, קרענקליך אָדער דום. מיט פערציג יאָהר האָט ער נאָך ניט פערשטאַנען עפּעס אַ שטעלונג אין לעבען צו ערווערבען — עס ווייזט אויס אַז ער איז אַ ווייבער־פריינד, אַ שפּיעלער, אַ ליידיג־געהער — ער איז אַלט און געברעכליך — ער שטאַמט פון אַ משפּחה פון אונעהרליכע לייט —

אַ דאגה! ער איז אַ מאַן און דאָס איז גענוג!

אַלץ בעסער ווי די חרפּה צו שטאַרבען אַלס מיידעל. זאָל ער זיין אַ העסליכער, אַן אַלטער, אַ פרויעניעגער, אַ ליידיג־געהער, אָבער האָך אַ מ אַ ן!

*

עס איז ניטאָ אין דער וועלט קיין נאַרישערע, פאַלשערע און אונמאָראַלישערע בעהויפּטונג, ווי די דאָזיגע דילעמאַ איז. זי קען נאָר שטאַמען פון אַ פאַלשע ערציהונג, פון אַ פאַלשע מאָראַל, זי קען נאָר זיין די פּרוכט פון אַ פּלאַנץ, וואָס איז אויסגעוואַקסען אויף דעם באָדען פון עקעלהאַפטע פאָראורטהיילען, פון דער גרעבסטער אונקענטניס פון דער מענשליכער ווירדיגקייט, אָדער זי קען שטאַ־מען פון די גרעבסטע טהיערישע ליידענשאַפט.

*

אין ענגלאַנד, אין אַמעריקא, עטוואָס וועניגער אין דייטשלאַנד, רוסלאַנד און האָלאַנד נעהמען פיעלע יונגע דאַמען אויס פרייער וואהל קיין מאַן, און די זיינען גראַד ניט הויקערדיג, קאָסאָקע אָדער הינקענדיג.

זיי זיינען יונג, פריש, שעהן, געבילדעט און אָפטמאָל אויך רייך, און האָבען דאָך בעסער זיך פעראורטיילט ליידיג און פריי צו בלייבען, ווייל זיי האָבען אויף זייער לעבענס־וועג ניט געפונען דעם מאַן, וואָס זאָל זייער הארץ בעפרידיגען.

און פון דעסטוועגען זיינען זיי ניט אונגליקליך, פערקעהרט, זיי זיינען צופרידען מיט זיך זעלבסט און מיט זייער שיקזאַל, און ווידמען זייער לעבען און זייער טהעטיגקייט דאָרט, וואו די ליידענ־דע מענשהייט זוכט הילף און אונטערשטיצונג.

*

אין אונזער איטאליען (לאָזט מיך דאָס אייך פערטרויליך זאָ־גען!) איז אין דער דאָזיגער בעציהונג מעהר פון אַלע אַנדערע לענדער צוריקגעבליבען, און מיט אונזער גאַנצער פרישקייט און מיט אונזער גאַניצען פראָגרעס אויף דעם וועג פון ציוויליזאַציאָן און הומאַניטעט, האָבען מיר נאָך פון אונז ניט ארויסגעראַמט דעם אַלטען פאָראורטייל אין בעצוג צו די „אַלטע מוידען". מיר בע־טראַכטען זיי אַלס בעשעפעניסען, וואָס געהערען צום נידריגסטען קלאַס פון דער מענשהייט.

*

דער דאָזיגער גראָבער פאָראורטייל וועט זיך גראַד פאַר גראַד מיט דעם וואַקסען פון אונזער פראָגרעס און ציוויליזאַציאָן פערלי־רען, און גראַד פאַר גראַד וועלען מיר לערנען די פרויען דערצו צו ערציהען, דאָס זיי זאָלען פריהער פאַר אַלע זיך זעלבסט און איהר גליק געננוג זיין.

דיך, מיין הייסגעליעבטע עממא, האָב איך אזוי ערצויגען, אין דיר האָב איך אַלע יענע גוטע און פרוכטבאַרע פלאַנצען איינגע־פלאַנצט, וועלכע גיבען מיר די האָפענונג, דאָס דו וועסט לעבען אין אַ בעסערער צייט אַלס די, אין וועלכער איך האָב געלעבט.

*

דו וועסט אין ראָמאַנען און אין געדיכטען לעזען, דאָס די ערשטע ליעבע איז די וואהרע, די איינציגע, די ליעבע, וועלכע מען דארף פאָרציהען איבער אַלע ליעבעס.

און עס גיט ניט קיין פאַלשערע בעהויפּטונג אַלס די דאָזיגע. קענען מיר דען בעהויפטען, אז דאָס ערסטע בילד פון אַ קינסטלע־רישען מאַלער, איז דאָס בעסטע קונסטווערק פון די אַלע בילדער, וועלכע ער וועט מאָהלען אין פערלויף פון זיין לעבען; דאָס די ערשטע רעדע, דאָס ערשטע בוך, די ערשטע שטאַטוע און די ערש־טע אָפּער וועלען זיין די בעסטע, וועלכע דער דעפּוטירטער, דער שריפטשטעלער, דער סקולפּטאָר און דער קאָמפּאָניסט וועלען נאָך מאַכען?

*

אויך די ליעבע איז אַ ווערק, ביי וועלכע האַרץ, גייסט און חושים מוזען זיך פעראייניגען און געהן האַנד אין האַנד, אום

אויפצובויען יענעם טעמפּעל, אין וועלכען דאָס העכסטע גליק זאָל זיך געפינען, אום צו בויען דעם נעסט, אין וועלכע אַ פאַמיליע זאָל זיך קענען אין דער גרויס און ברייט ענטוויקלען און זאָל אַלץ מעהר וואַקסען.

*

די ערשטע ווערק פון שאַפענדע קינסטלער און געלעהרטע, בעזיצען אַלע אונפאָלקאָמענהייטען פון דער אונזיכערהייט, פון דער אונערפאַהרענהייט און פון דער אונוויסענהייט.

*

דער ערסטער יונגער מאַן, וואָס קוקט דיר אין די אויגען און זאָגט דיר מיט זיינע אויגען, דאָס ער ליעבט דיך, געפעלט דיר נאָר דערפאַר, ווייל ער קוקט דיך אָן מיט פערליעבטע אויגען, און דו ביזט גענייגט איהם פאַר שעהן און גוט און פאַר פאָלקאָמען צו געפינען.

בעמערקט ער, אַז ער איז דיר געפעלען, הויבט ער באַלד אָן גאָר ניט ווילענדיג זיך שעהנער, בעסער און פאָלקאָמענער צו מאַכען, אום דיר נאָך מעהר צו געפעלען, און דיך צו בעזיצען, אום דיין ליעבע צו געווינען.

און דו, מיט דער פּאָעזיע פון דער יוגענד, הויבסט דו אויף זיין פאַלשע, געמאַכטע שעהנקייט נאָך העכער און דו פיהלסט גאָר ניט, אַז איהר ביידע נאַרט איינער דעם אַנדערען.

דאַן, ווען דו ענטפערסט איהם אויף זיין „איך ליעב דיך“ מיט די זעלביגע ווערטער, ביזט דו פלוצלונג מיט אַ פייערליכען פערשפּרעכען, אפשר נאָך גאָר מיט אַ שבועה, געבונדען.

דאַן פעראייניגט זיך די אייגענליעבע מיט דער ליעבע, און עס איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ אַזאַ שאַרפע פייל, וואָס זאָל קענען דורכפיילען די קייט, וועלכע דו האָסט זיך צוגעבונדען צו דיינע פיס. ווען דו זעהסט עס איין, ווען עס איז שוין צו־שפּעט, ווען דו קומסט צו דער טרויעריגער איבערצייגונג, דאָס דו האָסט אַ טעות געהאַט, וועסט דו מיט אַלע כחות בעקעמפּפען דעם שכל, וואָס זוכט דיר דיין קאָפּ ליכטיג צו מאַכען. דו וועסט ניט נאָר האָבען די פעהיגקייט דיינע אויגען צו פערשליסען, דו וועסט אויך האָבען די פעהיגקייט זיך צו בלענדען, כדי זאָלסט די וואַרהייט

ניט זעהן. דו אונגליקליכע, דורך דיינע אייגענע הענד וועסט דו זיך מאכען פאר א שקלאפין!

דארום אלזא, לאז דער יונגער מאן דיר הונדערט מאל „איך ליעב דיך" זאגען, איידער דו ענטפערסט איהם די זעלביגע דריי ווערטער, וועלכע ער ערווארטעט פון דיין מויל מיט א פייערדיגער אונגעדולד. טהו נאך בעסער: דורך דיין בענעהמען און דורך דיין פערקעהר מיט איהם, זאלסט דו זוכען איהם צו פערהינדערען די דאזיגע דריי ווערטער דיר צו זאגען, און ווען ער האט זיי אין דער היטץ פון פערוואונדערונג ארויסגערעדט, מוזט דו פערהינדערען, אז ער זאל דאס דיר נאך אמאל ניט זאגען.

אין אזעלכע אנגעלעגענהייטען זיינען די פרויען וואהרע מייסטערינען און דו קענסט מיר אין דער דאזיגער „קונסט" א לעקציאן געבען.

*

אין פאל אבער, ווען דיזער יונגער מאן געפעלט דיר ווירקליך, דארפסט דו דאס איהם גלייך ניט לאזען מערקען. נעהם זיך צייט איהם ווייטער צו שטודירען און איהם פערגלייכען מיט אנדערע, אלץ איינם אויב זיי אינטערעסירען דיך אדער ניט.

זיך אויף אייביג פערבינדען מיט א מאן, מוז נאר געשעהן דורך אויסוועהלען, און אהן פערגלייכען דעם מאן מיט אנדערע מענער קען מען ניט וועהלען.

וואס מעהר פערגלייכען מען זאמעלט, איידער מען גיבט א מאן דעם „יא־ווארט", איז עס אלץ וואהרשיינליכער דאס די וואהל וועט גוט אויספאלען.

*

זיי קיינמאל ניט אונגעדולדיג אן ענטשלוס צו פאסען. די אונגעדולד איז שטענדיג א צייכען פון כאראקטער־שוואכהייט.

*

דו קענסט געוויס יענעם רוימישען גענעראל, וועלכער האט אלע שלאכטען געשלאגען און אלע מלחמות געוואונען נאר מיט דעם, וואס ער האט אימער געווארט און געווארט.

און דו וועסט די העכסטע פון אלע שלאכטען פון לעבען געווינען, ווען דו וועסט ווארטען, לאנג ווארטען, אימערצו ווארטען.

איך האב מיר צוזאמענגעשטעלט א גראבע, אפשר ניט גאנץ

גערעכנעטע, סטאַטיסטיק פון פיעלע הייראַטען, וועלכע האָבען מיך אינטערעסירט, און נאָכדעם ווי איך האָב זיי אין צוויי קאַטעגאָריען איינגעטיילט, אין הייראַטען פון גאַנץ יונגע מענשען און אין היי־ראַטען, וועלכע זיינען אין רייפערען עלטער געשלאָסען געוואָרען, און האָב געפונען, אז אין דער צווייטער קאַטעגאָריע זיינען דאָ פיעל מעהר גליקליכע פּאָאר־פּאָלק.

*

ווען דו שטעהסט פאַר א צווייפעלהאַפטען פּאַלל, זאָלסטו זיך מיט דיין מוטער בעראַטען.

חבר'טעס, פריינדינען, אפילו די בעסטע פון זיי, זיינען אין די אנגעלעגענהייטען פון דער ליעבע זעהר געפעהרליכע ריכטער. די קנאה דרינגט אָפט אריין אין זייערע עצות.

ווען דו ווילסט פרעגען אַן עצה ביי דיינע פריינדינען, מאַך דאָס דיפּלאָמאַטיש; ערקלער זיי, אז דו טהוסט דאָס נאָר אויס איינפאַכער נייגיערדע, אָבער ניט ווייל דו לייגסט א גרויסע גע־וויכט אויף זייערע אַנטוואָרטען.

אָבער אויף יעדען פאַל זאָלסט דו זיך פערטרויען נאָר יענע פון דיינע פריינדינען, וועלכע זיינען שוין פערהייראַט. אונפערהייראַ־טע זאָלסט דו זיך קיינמאָל ניט אָנפערטרויען. ביי די אונפערהיי־ראַטע קענען זיך קנאה און אונערפאַהרענהייט פערבינדען און דאָס וועט דיר אָראָבפיהרען פון גראַדען וועג.

דער שלעכטער טאָן צווישען א מאַן און א פרוי, וואָס פער־בינדען זיך דורך הייראַט, קען שטאַמען פון דריי פערשיעדענע פאַק־טאָרען:

דורך די געפיהלען;
דורך דאָס הארץ;
דורך דער אינטעליגענץ.

דאָס העכסטע אונגליק קומט אַרויס ווען עס עקזיסטירען די דאָזיגע אַלע דריי שלעכטע טענער.

דאָס העכסטע גליק ערגיבט זיך פון דער פערבינדונג פון די דאָזיגע דריי טענער.

*

די עסטהעטישע סימפּאַטיע, די בעוואונדערונג פון פּערזענ־

ליבער שעהנהייט, וועלען דיך פיהרען אויף דעם וועג צום ערשטען טאָן, אָדער, בעסער געזאָגט: צום ערשטען פאַקטאָר.

די הארמאָניע און אנזיכטען און די פראַגען פון געפיהל, דאָס בעגרייפען און זוכען די זעלביגע אידעאַלען ווי ער, וועלען דיך פיהרען צום טאָן פון הארצען.

די ליעבע צו די זעלביגע ביכער, די זעלביגע בילדער, דאָס בעזיצען דעמזעלביגען געשמאַק, די זעלביגע נייגונגען, די זעלביגע סימפּאַטיען און אנטיפּאַטיען ווי ער, פיהרען דיך צו דער געדאַנקען־הארמאָניע, און דאָס איז פאַר זיי ביידען דער גן־עדן אויף דער ערד.

*

אָבער גלויב מיר, מיין ליעבע טאָכטער, אז אויסער די דריי פון מיר איינגעטיילטע קאַטעגאָריען שלעכטע מענער, זיינען דאָ נאָך אַנדערע.

עס גיבט נאָך הונדערט און טויזענד און מעהרערע טויזענדער ווייניגער וויכטיגערע, קליינע, גאַנץ קליינע, וועלכע שטעהען צו די גאַנץ וויכטיגע און גאַנץ גרויסע אין פערגלייך ווי דער שטאָך פון א נאָדעל צו א שטאָך פון א קינזשאַל.

*

די ווייניגער וויכטיגע אקאָרדען קענען נאָר גאַנץ צאַרטע אויערען הערען, אָבער אַלע פרויען זיינען צאַרט, און דו, מיין געליעבטע טאָכטער, דו ביזט פון דער נאַטור און דורך ערציהונג זעהר צאַרט־פיהלענד.

איך קען דיך אזוי גוט, מיין קינד, דאָס איך קען זאָגען, דו וועסט וועלען איבערטראָגען א פולשטענדיגען שלעכטען טאָן אַלס א גאַנצע רייהע פון קליינע און שטענדיגע ניט־הארמאָנישע טענער.

און אום א מענשען צו טויטען, דאַרף מען זיך ניט גראָדע מיט א שטאָך פון א קינזשאַל בענוצען, מען קען אויך מיט שטעך פון נאָדלען טויטען א מענשען, ווען מען האָט נאָר דערצו גענוג גרויזאַמקייט.

*

די קליינע שלעכטע, ניט־הארמאָנישע טענער קומען אַרויס פון דעם, וואָס דער מאַן אָדער די פרוי בעטראַכטען זיך מיט בליקען, ניט ווי ער אָדער זי וויל, אָדער ער, אָדער זי רעדט מיט א טאָן, וועלכער איהם, אָדער איהר, געפעלט ניט, אָדער ער, אָדער זי,

האָבען ביים ריידען געמאַכט זשעסטיקולאַציאָנען, וואָס זיינען ניט געווען שעהן, ווי די עסטהעטיק פערלאַנגט עס.

אין געוויסע מאָמענטען קען אַן „אַה" אָדער „אָה" אין אַן אונגעלעגענע צייט ווירקען ווי אַ פּאַטש אין פּנים. דאָס וואָרט „ליעבער" אין אַ פּרעמדאַרטיגען טאָן אויסגעשפּראָכען, קען אַנ־גענומען ווערען ווי אַ בעליידיגונג, און אַ זיפץ קען אָפטמאָל אין פערהייראַטען לעבען אַ גאַנצע טראַגעדיע מיט זיך בריינגען.

אַך, ווען די מענער זאָלען קענען די פרויען, און די פרויען די מענער, איידער זיי קניען ניעדער ביים אַלטאַר, וואו זיי פּער־בינדען זיך אויף לעבענסלאַנג — וויפיעל הייראַטען וועניגער וואָלט עס געגעבען אין דער וועלט, אָבער אויך וויפיעל וועניגער אונגליק־ליכע!

*

איך האָב שטענדיג איבער די דומע און אונפערשעהמטע שטאָלצקייט געשווידערט, מיט וועלכע מענער און פרויען גיבען זיך די הענד און לאָזען זיך פערבינדען צו אַ לאַנגען צוזאַמענלעבען, אָהן ניט נאָר זיך געגענזייטיג ניט צו קענען, אויך אפילו ניט וויסענדיג, פון וואָס דער מענשליכער טאָג איז געמאַכט, אפילו ניט קענענדיג דעם אַ־בע־צע פון די כאַראַקטערען, און האָבען אויך דעם ערסטען בלאַט פון דעם נשמה־בוך ניט געלעזען.

*

שולדיג אין דעם איז קיינער ניט און דאָך אַלע.

קיינער ניט, ווייל מען ווערט געבאָרען אין אַ געזעלשאַפט, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אויף אַ פאַלשער גרונדלאַגע, ווייל מען לערנט הונדערט נוצלאָזע זאַכען און ווייל איבער דאָס, וואָס איז צום געזונדען אויסנוצען פון אונזער לעבען נויטיג, שוועבען מיר אין דער טונקעלסטער אונוויסענהייט.

*

וויפיעל מענער און פרויען האָבען דאַנטע און שעקספּיער גע־לעזען, ווי פיעל מענער און ווי פיעל פרויען שפּיעלען בעעטהאָ־ווען'ס קאָמפּאָזיציאָנען און בעהערשען דערצו דריי אָדער פיער שפּראַכען, און די דאָזיגע זאָגענאַנטע „הויך־געבילדעטע" מענער און פרויען ווייסען ניט וואָס כאַראַקטער איז, פון וועלכע קוועלען

ער קומט ארויס, וועלכע שפּרינג־פעדער ווענדעט איהם צום גוטען, צו פערפיינערען, אום איהם אנציהענד צו מאכען.

*

מיין ליעבע טאָכטער! וואָס ווייסט דו זאָגען, ווען אין פאַל, ווען אַן אייזענבאהן־צוג, וואָס איז פאַרטיג צום אָבגעהן, ווערט שטאַרבען דער מאַשיניסט, וואָס דאַרף פיהרען דעם צוג, און אויף זיין פּלאַץ ווערט מען אוועקשטעלען דעם ערשטען בעסטען, וואָס ווערט צום האַנד קומען, אַלץ איינס, צי ער איז אַ פאַקענטרעגער, אָדער אַן אַדוואָקאַט, אַ זשורנאַליסט, אָדער אַ דאָקטאָר, און מען ווערט צו איהם זאָגען:

— פאָרווערטס! געה, שטעל זיך אויפ'ן לאָקאָמאָטיוו און פיהר דעם צוג צו זיין בעשטימטען אָרט!

*

מערק עס דיר, מיין טאָכטער: פיעלע מענער און במעט אַלע פרויען, וואָס לאָזען זיך אוועק מיט דעם הייראַטס־לאָקאָמאָטיוו, אום די גרויסע און לאַנגע רייזע דורך דאָס לעבען צו מאַכען, געפינען זיך אין דערזעלביגער לאַגע, ווי יענער פאַקענטרעגער, יענער אַדוואָקאַט, יענער זשורנאַליסט און יענער דאָקטאָר, וועלכע נעהמען איבער די ראָלע פון דעם מאַשיניסט, כאָטש קיינער פון זיי ווייס ניט דעם מאַכענאַיזמוס פון אַ לאָקאָמאָטיוו.

און נאָך שווערער איז דער אומשטאַנד, דאָס אַ לאָקאָמאָטיוו איז אַ פיעל איינפאַכערע מאַשינע, אַלס אַ האַרץ, אַן אָרגאַניזמוס, אַ מענשליכער געהירן.

*

ווען איך טראַכט וועגען דער דאָזיגער אַנגעלעגענהייט, בין איך במעט גענייגט רעכט צו געבען יענע פיעלע לייט, וועלכע פאַר לויטער בעדענקען די טויזענד געפאַהרען און די הונדערטע נעצען, וועלכע רינגלען אַרום דאָס פערהייראַטע לעבען פון אַלע זייטען, ענטשליסען בעסער ניט צו הייראַטען.

*

אָבער דו, מיין קינד, דו ביזט אַזוי ערצויגען געוואָרען, דאָס דו קענסט גליקליך זיין און יענעם גליקליך מאַכען, וועלכער ווערט דיך פאַר זיין פרוי אויסוועהלען; דיין כאַראַקטער איז אַזוי גוט,

אזוי זאנפט, אזוי צארט, דאָס ער וועט היילען יעדען פעהלער, וועלכען דיין מאַן וועט פיעלייכט בעזיצען.

דו וועסט וויסען, וואו דו קענסט געפינען דעם מאַן, וועלכער וועט דיך מאַכען פאר א גליקליכע פרוי און פאר א גליקליכע מוטער, און דו וועסט איהם געוויס געפינען.

דו האָסט שטענדיג געליעבט זיך אָבצוגעבען מיט שווערע לע־בענס־פּראָבלעמען און הייראַטען איז די שווערסטע פון אַלע פּראָ־בלעמען.

*

דו דארפסט שטענדיג אין זינען האָבען, דאָס די הייראַט איז די סומע פון צוויי עקזיסטענצען, פון צוויי קערפּער, פון צוויי נשמות, וואָס דארפען זיך פעראייניגען צו אַ גאַנצע גרעסערע סומע, און פארביידען, וואָס פערבינדען זיך אויף אַ גאַנצעם לעבען, זיי־נען ניט קינדער האָבען דער וויכטיגער רעזולטאַט פון הייראַטען. דער וויכטיגסטער רעזולטאַט פון אַזאַ פערבינדונג קומט ערשט דאַן ארויס, ווען דער מאַן און די פרוי זיינען גלייך גליקליך.

*

צו דער דאָזיגער סומע מוזט דו פון דיין זייט צולייגען, מעהר וויפיעל דו קענסט, ליעבע, גוטסקייט, נאַכזיכט, צערטליכקייט און אַלע אַנדערע צארטע געפיהלען, מיט וועלכע דאָס פרויען־הארץ איז אזוי רייך, דאַן וועט די טאָטאַל־סומע זעהר גרויס ווערען, נאַ־טירליך, מוז אויך דיין מאַן האָטש אַ קליינעם טייל פון יענע גייס־טיגע אוצרות, וועלכע בילדען די עלעמענטען פון גליק, פון דיין זייט צולייגען.

*

מוזט מיר פערצייהען דעם גראָבען אריטהמעטישען פערגלייך, וועלכען איך מאַך דיר דאָ. איך טהו עס נאָר אום דיר די אַנגעלע־גענהייט בעסער צו ערקלערען: נעהם אָן, אַז דאָס גליק איז אַ קערפּער צוזאַמענגעשטעלט פון הונדערט איינהייטען, און אום די דאָזיגע צאָהל פון הונדערט איינהייטען צו פערפאָלקאָמען, מוזט איהר ביידע צוזאַמענטראָגען.

ווען דו וועסט פון דיין זייט זיעבציג אָדער אַכציג איינהייטען געבען, בלייבט פאַר דיין מאַן נאָר דרייסיג אָדער צוואַנציג איינ־

הייטען פון זיין זייט צו געבען, אום די גאנצע סומע פון הונדערט צו האָבען.

אויב דו קענסט, גיב נײַנציג איינהייטען; דיר וועט עס לייכטער זיין צו געפינען איינעם, וועלכער וועט די פעהלענדע צעהן חלקים געבען.

איך קען פיעלע גליקליכע פּאָאר־פּאָלק, וואו די פרוי גיבט פון איהר זייט נײַן־און־נײַנציג חלקים און דער מאַן נאָר איין איינציגען. די גוטע און פערנינפטיגע פרוי וועט דעם מאַן פאר זיין קארגשאַפט קיינע פּאָרווירפע מאַכען. די הויפּטזאַך איז: אַ גאַצע מאָה צו האָבען אין דעם פערהייראַטען לעבען, און דאַן איז דאָס גליק פולשטענדיג.

וועה אָבער, און טויזענד מאָל וועה, ווען דו פערלאַנגסט פון דעם מאַן, דאָס ער זאָל פון זיין זייט ניט וויינינער פון פופציג חלקים געבען. דיין פערלאַנג, דיין פּרעטענזיע, וועלען איהם טיעף בעליידיגען, און זיין אינוועסטמענט צו די הויזליכע פריידען און צום הויזליכען גליק וועט באַלד אין גאַנץ קליינע פּאַרציאָנען ארונטערזינקען.

*

די פרוי מוז אימער געבען מעהר, אלס זי עמפּפאַנגט.

זי איז פון דער נאַטור בעשטימט מעהר אָפּפערוויליג און מעהר גרויסמוטיג צו זיין, און אויף יעדען מזבח געפינען זיך מעהר פרויען־קרבנות אלס קרבנות פון מענער.

*

פערלאַנג פון דיין מאַן ווייניג, זעהר ווייניג, און דערפאַר און מיט דעם וועסט דו מאַכען מעהר ווי אַ העלפט פון דעם וועג, וואָס פיהרט צום הויזליכען גליק. אויב דו וועסט אַזוי האַנדלען, וועט דיר דיין מאַן געבען אפשר נאָך מעהר ווי דו פערלאַנגסט, און דו וועסט אימער האָבען אַ ליעבע איבערראַשונג.

*

אָבער, ווען דו וועסט זיך בערופען אויף דאָס מענשליכע רעכט און דו וועסט דאָס געבען און נעהמען אויף דער וואָגשאָל פון גערעכטינקייט וועגען, וועסט דו די אונאַנגענהמסטע איבערראַשונגען און ביטערע ענטטוישונגען דערלעבען.

*

ווען מיידלאַך הייראַטען, קענען זיי דעם מאַן נאָר פון די ראָ־מאַנען, ער איז פאַר זיי אַ מלאך אָדער אַ דעמאָן, אַ טייוועל, און ווייל דער חתן קען ניט און דאַרף ניט זיין אַ דעמאָן, דאַן קען ער און מוז ער ניט אַנדערש זיין אַלס אַ גוטער מלאך.

אָבער די מענער וועלכע שפּאַציערען אַרום אין די גאַסען פון שטאָדט, ניט אין די בלעטער פון די ראָמאַנען, זיינען זעלטען דע־מאָנען, אָבער קיינמאָל ניט קיין מלאכים.

די דאָזיגע מענער זיינען שעהנע חיות (נאַטירליך נאָר דאַן, ווען זיי זיינען ווירקליך שעהן!) און דאַרום ליעבען זיי זיך זעלבסט מעהר פון אַלע אַנדערע מענשען, אויך מעהר פון זייערע פרויען; זיי זיינען צוויי־פיסיגע ברואים אָהן פעדערען און דערצו אויך אינ־טעליגענט, וועלכע בעטראַכטען די פרוי אַלס פאַקטאָר צום פער־גרעסערען דעם וואָהלשטאַנד פון הויז, זיי זוכען אין דער פרוי אַ הויז־ווירטהין, זיי ווילען האָבען די פרוי אַלס אַן אָרטיגע און שעהנע מאַשינע, מיט וועלכע מען זאָל קענען די פאַמיליע בעוועגען, זיי ווילען אין איהר זעהן אַ חבר׳טע, וואָס זאָל זיי פריידען פערשאַ־פען, און זאָל זיין פאַר זיי אַ קראַנקען־שוועסטער, ווען זיי זיינען קראַנק.

זיי ציעהען אָן אויף זייער הויט אַביסעל פּאָעזיע, פּונקט ווי זיי ציעהען אָן הענדשקעס אויף זייערע הענד און שיך אויף זייערע פיס, און פּונקט ווי זיי ציעהען אַרונטער די הענדשקעס פון די הענד און די שיך פון די פיס, ווען זיי קומען צו זיך אַהיים, צו דער פאַמיליע, אַזוי ציהען זיי פון זיך אַראָב די פּאָעזיע פון פער־הייראַטען לעבען, וועלכע בעלעסטיגט זיי און דריקט זיי.

*

זאָלסט זיך קיינמאָל ניט איינבילדען, אַז די פּאָעטישע אַט־מאָספערע, מיט וועלכע דער מאַן נעהמט זיך אַרום די גאַנצע צייט, ווען ער איז נאָך דיין פערלאָבטער, וועט אויך בלייבען די זעלביגע זיסע, אַנגענעהמע, אַראָמאַטישע און בעגליקענדע אַטמאָספערע אויך שפּעטער, ווען ער וועט שוין זיין דיין געזעצליכער מאַן. דער מאַן איז ווי די נאַכטיגאַל: ער זינגט נאָר דאַן ווען ער שמאַכטעט נאָך ליעבע.

די נאַכטיגאַל האָט צום וויינינגסטען דעם פּאַרצוג, דאָס יעדען פריהלינג בענייט זי איהר געטליכען געזאַנג.

דער מענשליכער מאַן האָט ניט דעמזעלביגען פּאַרצוג. ער זינגט נאַר איינמאַל ארוים די טריללער פון זיין פּאָעזיע, אין זיין איינציגען פריהלינג, ווען ער ווערבט די ליעבע פון דער פרוי.

אָפטמאָל איז דער מאַן אַזוי אָרעם אין פּאָעזיע, דאָס ער איז געצוואונגען זי צו קויפען, אָדער אויף באָרג זי צו נעהמען.

אונטער אַנדערע פּיעלע יונגע לייט האָב איך געקענט איינעם, וואָס איז געווען אַזוי אָרעם אין פּאָעזיע, דאָס ער האָט ניט געקענט שרייבען עפּעס אַ רעכטען ליעבע־בריעף צו זיין כלה. ער האָט זיך אָבער אַן עצה געגעבען: ער האָט זיך גאַנצע הויפענס הויכע, ענטציקענדע און פלאַמענדע פּאָעזיע אָנגעקויפט אָדער אָנגעבאָרגט. איך האָב געהאַט די געלעגענהייט די דאָזיגע פּאָעטישע ערגיסונגען אין דער געשטאַלט פון ליעבע־בריעף צו זיין כלה צו לעזען. זיי זיינען געווען בוכשטעבליכע קאָפּיען פון געטהע, אין ווערטהער'ס בריעף צו זיין געליעבטע. אָבער דאָס האָט איהם ניט געקענט שאַדען, וויל די כלה האָט די מינדסטע אהנונג ניט געהאַט, אז עס האָט אמאָל עקזיסטירט אַ וועלט־בעריהמטער פּאָעט מיט דעם נאָמען: יאָהאַנן וואָלפגאַנג פאָן געטהע, און דער דאָזיגער געטהע איז דער פערפאַסער פון דעם בעריהמטען ליעבעס־ווערק „ווער־טהער'ס ליידען".

*

וואָס איך שרייב דיר דאָ אין מיינע בלעטער, מיין קינד, זיינען טרויעריגע זאַכען, אָבער עס איז פּיעל בעסער זיי פריהער צו ער־פאַהרען, אַלס שפּעטער.

היט ווי אַ הייליגטהום די פּאָעזיע, וועלכע דו בעזיצסט אין דיין נשמה און וועלכע איך און דיין גוטע מוטער האָבען זיך געמיהט אין דיר איינצופלאַנצען. זאָל זי פאַר דיר בלייבען הייליג און אונ־בעריהרט. דו וועסט מיט איהר אויף די פּראָזאַ פון דיין מאַן קע־נען אויספּוצען. ווען מען האָט נאַר בלומען אין הויז — צו וואָס דאַרף מען וויסען, אין וועלכען גאָרטען מען האָט זיי געזאַמעלט?

ברוכשטיקער פון דעם געזעצבוך פאַר הייראַטס-דיפּלאָמאַטיע.

VI.

אַלד ווי פון דעם פערעהרער ווערט א חתן, און פון דעם חתן — א פערהייראַטער מאַן, איז מיט דעם דער פּראָבלעם פון הויזליכען גליק נאָך ניט אויפגעלייזט.

דאָס בווייזען אונז די הונדערטע און טויזענדע פון אונגליקליכע, וועלכע די שיידונג פערלאַנגען, און וועלכע זיי ערוואַרטען אומזיסט פון א טרוסליווען פּאַרלאַמענט, וואָס איז צוזאַמענגעזעצט פון דעפּוטאַטען און מיניסטער, וואָס אינטערעסירען זיך זעהר ווייניג מיט דעם וואָהל און וועה פון די, וועלכע האָבען זיי ערוועהלט.

*

עס איז זעהר א זעלטענער פאַל, דאָס אין אַן אונגליקליכער הייראַט איז די שולד אין גאַנצען אויף דעם מאַן, אָדער אין גאַנצען אויף דער פרוי.

אין מעהרסטען פאַל ליעגט די שולד בייביידען. אָפטמאָל טהיילט זיך די שולד אין צוויי גלייכע העלפט, מיט אַנדערע ווערטער: איינער איז ניט בעסער און ניט ערגער פון דעם צווייטען.

דארום, מיין טאָכטער, פאַנג דו אָן זעלבסט צו דער גרויסער קאָמפּאַניע פון גליק פאַר צווייען דיין אַנטהייל בייצוטראָגען.

דו מוזט אויף דיין מאַן קוקען אַלס א טהייל פון דיין אייגענעם „איך“, דו מוזט זיך מיט איהם בעשעפטיגען, ווי דו בעשעפטיגסט זיך מיט דיינע הענד, מיט דיין געזיכט און מיט אַלע אַנדערע גליעדער פון דיין קערפּער.

דיינע הענד, געזיכט און אַלע אַנדערע גליעדער פון דיין קערפּער, בעהאַנדעלסט דו נאָך די פאַרגעשריבענע רעגעלען פון דער היגיענע און נאָך דעם ריכטשנור פון דיין ערפאַהרונג.

און די צווייטע העלפט פון דיין „איך“, דיין מאַן, מוזט דו נאָך די רעגעלען פון אַ געזונדע דיפּלאָמאַטיע בעהאַנדלען.

*

דיפּלאָמאַטיע! אַ העסליכעס וואָרט! אָבער שרעק זיך ניט, מיין קינד!

ווען אין דער פּאָליטישער וועלט פערשטעהט מען אונטער דער בעצייכנונג „דיפּלאָמאַטיע“ די קונסט זיך געגענזייטיג צו נאַרען און צו בעטריגען, האָט זי אין צוזאַמענלעבען פון מאַן און פרוי אַ פיעל העכערע און שעהנערע בעדייטונג. דאָ הייסט עס: די קונסט, אָדער דאָס פערשטעהן פון איין העלפט דורך קלוגען צאַרטגעפיהל, מיט שטענדיגע ליעבע און מיט טיעפע קענטניס דאָס האַרץ פון דער צווייטער העלפט צו בעהאַנדלען.

*

אום דיר גלייך די ריכטונג פון דער דאָזיגער הויזליכער דיפּלאָמאַטיע צו ווייזען, מוז איך דיר זאָגען, דאָס זי מוז זיין געגרינדעט אויף דער באַזיס פון דער ריינער רעליגיאָן און די העכערע מאָראַל.

די גרויסע געזעצגעבער און מאָראַליסטען זאָגען:

„ליעב דיין מיטמענשען ווי זיך זעלבסט“.

די פערהייראַטע פרוי מוז זאָגען:

„ליעב דיין מאַן מעהר אַלס זיך זעלבסט“.

אָבער די דאָזיגע מאָראַלישע פליכט קען דיך מעהר ניט בינדען, ווען דו האָסט געהייראַט אַ מאַן, וועלכער איז דעם נאָמען „מאַן“ ניט ווירדיג, ער איז אַן אייז־קאַלטער עגאָאיסט, אַ פערזונקענער אין דעם זומפּ פון די נידעריגסטע ליידענשאַפטען, אַ ציניקער איבער אַלעס, וואָס דער ציוויליזירטער מענש עהרט, אַכטעט, האַלט פאַר הייליג און פערגעטערט. דו וועסט זיך גאַר אומזיסט צווינגען אַזאַ מאַן צו אַכטען און צו ליעבען, דיין מאָראַלישער אינסטינקט וועט דיך פון איהם צוריקטרייבען ווי פון אַ פערפוילטער נבלה.

*

דו זאָלסט פון דיין מאַן אימער ווייניג פאָדערען, זעהר ווייניג, און דערפאַר וועט ער דיר פיעל, זעהר פיעל געבען.

זיי תמיד געגען איהם זעהר נאַכזיכטיג,, און ווען ער איז נאַר עהרענהאַפט און ליעבט דיך, זאָלסט דו קיין פּראָטעסט אויפהויבען געגען קיינע פון זיינע צושטרייאונגען, געגען קיינע פון זיינע קאַפּ־ריזען.

דו דאַרפסט שטענדיג אין זינען האָבען, דאָס די מענער זיינען ניט ווי די פרויען, וועלכע לייגען אוועק אין דער ליעבע אַלע זייערע אוצרות פון געפיהל, אַלע פלאַמען פון דער ליידענשאַפט, אַלעס, וואָס זיי זיינען, וואָס זיי ווייסען און וואָס זיי בעזיצען; דארום זיינען אויך די זינד פון דער פרוי פיעל שרעקליכער און פערדיענען מעהר פערדאַמט צו ווערען, ווייל איהר זינד האָט דאָס הייליגטהום פאַרשוועכט.

די מענער, דאַגעגען, זיינען אין דער ליעבע, ווי זיי זיינען אין עסען און אין טרינקען און אין געהן. די ליעבע איז ביי זיי נאָר א זייטיגער צווייג פון לעבען, אָבער ניט דאָס גאַנצע לעבען ווי ביי דער פרוי. פיעלע פון זייערע אונטרייהייט־זינד, כמעט אַלע זייערע זינד, זיינען פערצייהליכע. א האַלבע שטונדע שפּעטער פערגעסען זיי די בעגאַנגענע זינד צוזאַמען מיט דער זינדערין און קומען אהיים נאָך צערטליכער, נאָך ליידענשאַפטליכער צו זייער געטרייער פרוי.

*

וויפיעל פרויען האָבען דורך א צו־ענערגישען פּראָטעסט, אָדער דורך אַן איבערגעטריבענע אונדולדזאַמקייט א פאַמיליע, אַמאָל אויך צוויי פאַמיליען צושטערט! אין דער ערסטער אויפוואַללונג פון צאָרן, האָבען זיי פון א קאַפּריז א ליידענשאַפט געמאַכט און אַן איינפאַכע איבערטרעטונג, איז אין זייערע אויגען אַלס א שרעק־ליכעס פערברעכען אויסגעוואַקסען, א פערברעכען, וועלכע דאָס געריכט דאַרף בעשטראָפען.

*

אָבער די מעהר בעזאָנענע, די מעהר כאַראַקטער־שטאַרקע פרויען זיינען מעהר דיפּלאָמאַטיש און ווייסען בעסער אַזעלכע אַנ־געלעגענהייטען צו בעהאַנדלען. זיי פּראָטעסטירען ניט, זיי מאַ־כען ניט קיינע גוואַלדען צום הימעל און לאָזען ניט צו צו אַן עפענטליכען סקאַנדאַל, וואָס מוז אונבעדינגט איינע אָדער צוויי

פאמיליען רואינירען. מיט א לייכטען קלאפ, וואס איז מעהר עהנ־ליך צו א צערטליכען גלעט, אדער מיט א פארוואורף, וואס קלינגט ווי א שפאס, און קען דעם מאן דורכאויס ניט בעליידיגען, פיהרען זיי אריין דאס פעראירדטע שעפעלע צוריק אין פריעדליכען שטאלל, און דורך דעם ווערט דער הויז־פריעדען פון צוויי פאמיליעס ניט געשטערט.

— איך וויים אלעס, אבער איך פערציה דיר... איך וויים, דאס דו האסט מיך אימער ליעב"...

דאס זאגט די דיפלאמאטישע פרוי צו דעם זינדיגען מאן און די וויניגע רוהיג־געשפראכענע ווערטער זיינען גענוג א גוואלדיגע ווירקונג אויף דעם מאן צו מאכען. ער ווערט רויט ביז דיווארצלען פון זיין האר, ער קניעט ניעדער פאר זיין פרוי און בעזיעגעלט איהר פערצייהונג מיט הייסערע צערטליכקייטען, מיט א ניי־בע־לעבטע ליידענשאפט און מיט א פערדאפעלטער ליעבע.

*

ווען דיין מאן וועט ניט האבען דעם מוטה זיין שולד מודה צו זיין און וועט זוכען דורך א גאנצען סיסטעם פון פיין־געשפו־נענע ליגענס זיך צו רעכטפערטיגען, לאז איהם די קייט פון זיינע ליגענס וויטער אויסליעבען און ענטוויקלען און ברעך איהם ניט אונטער, הער איהם צו מיט געמאכטען ערנסט, קענסט אויך דערביי לאזען איבערלויפען א שמייכעל אויף דיינע ליפען, און לאז איהם האבען די איינבילדונג דאס דו גלויבסט איהם, אויך דאן, ווען ער דערצעהלט דיר לויטער אבסורדען, אויך דאן, ווען ער מאכט זיך זעלבסט לעכערליך ווי א קינד, וועלכען מען האט געכאפט נאשענדיג.

איך האב שטענדיג אן עהרבארע פרוי בעוואונדערט, וועלכע איז ביז איהר טויט פון איהר מאן פערגעטערט געוועזען. בעוואונ־דערט דערפאר, וואס אום צוויי דעם זייגער נאך האלבע נאכט און איהר מאן איז נאך אלץ אהיים ניט געקומען, פלעגט זי אימער די ווייזערס פון זייגער צוריקדרעהען אמאל אויף צעהן פאר האלבע נאכט און אמאל אויף עלף, און אז דער מאן פלעגט ענדליך קומען, פלעגט זי צו איהם מיט א פריינדליכען שמייכעלע זאגען:

ווי גוט דו ביזט, מיין ליעבער, וואס דו ביזט פריה אהיים

נעקומען! דיין גוטע און ליעבענדע הארץ האָט דיך געוויס אין די אָרעמס פון דיין ליעבענדע פרוי צוריקגעטריעבען.

פיעלע וועלען די דאָזיגע האנדלונגען פון דער פרוי האלטען פאַר דומהייט, אָדער פייגהייט; איך זעה אין דער דאָזיגער האנדלונג די העכסטע פאָרמען פון הערצאישער ליעבע און הויזליכער ווייז־הייט.

*

איך ווינש און האָף, אז דו זאָלסט דעם דאָזיגען הערצאיזמוס נאָר ניט בעדארפען, אבער צו דעם דאָזיגען הערצאיזמוס מוזט דו פעהיג זיין.

נאַטירליך מוז דיין מאַן ווערטה זיין דאָס דו זאָלסט זיך מיט דעם הערצאיזמוס בענוצען, ווען ער וועט דיר נויטיג זיין.

פאַר דעם גאַנץ פערדאָרבענעם מאַן, פאַר דעם, וואָס זינדיגט אויס געוואָהנהייט, פאַר דעם ניעדריגען און כאראקטערלאָזען מאַן איז ניטאָ קיין רחמנות און קיין פערצייהען!

ווען דו האָסט די אַכטונג צו דיין מאַן פערלאָרען, דאַן שייד זיך פון איהם, און ווען דו קענסט דורך דעם געזעץ די שיידונג ניט בעקומען, דאַן מאַך מיט דיין פינגער אַ פייערדיגע ליניע, וואָס שיידט דיך אָב פון איהם.

די זינד פון דעם מאַן, וועלכע שטאַמען פון אַ מאָמענטאַנען קאפּריז, טאָרען זיך ניט טעגליך ווידערהאָלען, זיי טאָרען ביי איהם אַ שטענדיגע געוואָהנהייט ניט ווערען, די שוואַכקייט פון אַ מאָמענט דאַרף זיין גאַנצען כאראקטער ניט פּאראליזירען.

*

ביי אונטערשיידונגען אין געשמאַק, אין אידעען, אָדער אין דער הויז־אָרדנונג, זאָלסט דו איהם אין קליינע זאַכען נאָכגעבען נאָך זיין געשמאַק, נאָך זיין אידעע און האַלטען די הויז־אָרדנונג ווי ער פערלאַנגט, דאַן וועט דיר פיעל לייכטער זיין גרעסערע זאַכען נאָך דיין געשמאַק און נאָך דיין ווילען איינצופיהרען.

שטענדיגע מיינונגס־ און געשמאַק־פערשיעדענהייטען, ווען זיי זיינען אפילו על פי רוב געראַכטפערטיגט, איז גלייך צו דעם ראָסט וואָס צופרעסט און פערצעהרט די ליעבע.

פעסט זיין און דיין גאַנצע אויטאָריטעט געברויכען מוזט דו

נאָר ביי די פראַגען, וועלכע זיינען זעהר וויכטיג אין לעבען, צום ביישפּיעל: דאָרט, וואו עס האַנדעלט זיך וועגען דיין עהרע און דיין ווירדיגקייט, אָדער עס האַנדעלט זיך וועגען דער ערציהונג פון דיינע קינדער; אָבער ביי די וועניגער וויכטיגע פראַגען, וואָס בע־ריהרען די קליידונג, די קיך, די בעציהונגען צו גלייכגילטיגע פער־זאָנען, מוזט דו אימער נאָכגעבען דיין מאַן'ס פערלאַנג.

*

ווען דו ווילסט עפּעס וואָס (און דערצו האָסט דו גראַדע אַזוי פיעל רעכט ווי דיין מאַן), מוז זיך דיין ווילען שטיצען אויף פער־נונפט, אָבער קיינמאָל ניט אויף עהרזוכט.

*

ווען דו ווילסט פון דיין מאַן עטוואָס האָבען, זאָלסט דו דיין וואונש אין אַ מילדע פאָרם אויסשפּרעכען, אָבער קיינמאָל ניט אין אַ בעפעהלענדען טאָן.

דער מאַן איז געוועהנט שטענדיג צו בעפעהלען, ער האָט די פולע איבערצייגונג פון הערשענרעכט, און ווען מען זאָגט איהם דעם טרוקענעם „איך וויל", טרעט ער ארוים מיט אַ קאַטעגאָרישען פּראָטעסט; דאַגעגען ניט ער אימער נאָך, ווען ער הערט דעם מילדען און זאַנפטען „איך ווינש".

דאָס איז די הויז־דיפּלאָמאַטיע, די ווייזהייט, די פּאָליטיק און אויך די טוגענד.

ביי שווערע אונטערנעהמונגען, ווען דו ווילסט אָדער דו מוזט דיין מאַן איבעררעדען עטוואָס וויכטיגעס צו טהאָן, און דו מערקסט, אַז איהם פּאַסט דאָס ניט, מוזט דו די ווערטער און די אַנגעלעגענהייט אַזוי בויגען, דאָס עס זאָל איהם אויסזעהן אַזוי ווי ער וויל אַליין, וואָס דו פערלאַנגסט פון איהם.

איינער, מיינער אַ בעקאַנטער מאַן, האָט זיך פאַר מיר בע־ריהמט, דאָס זיין פרוי ניט איהם נאָך אין אַלעס, און האָט איהם קיינמאָל ניט ווידערגעשפּראָכען ניט אין גרויסע און ניט אין קליינע אַנגעלעגענהייטען.

איך האָב די פרוי געקענט און האָב געוואוסט, דאָס אין דער ווירקליכקייט האָט זי שטענדיג איהר ווילען דורכגעזעצט, און צום

גליק פאר דער פאמיליע האָט זי נאָר אימער גוטעס און גערעכטעס געוואָלט; אָבער די צוויי ווערטער „וועלען“ און „בעפעהלען“ האָט זי פון איהר ווערטערבוך אויסגעמעקט. זי האָט געפונען, אז די דאָזיגע צוויי ווערטער זיינען ניט נאָר נוצלאָז, זיי זיינען אָפטמאָל אויך זעהר געפעהרליך.

אָבער יענע פרויען, וואָס האָבען די דאָזיגע צוויי ווערטער שטענדיג אויף די ליפּען, געלינגט עס קיינמאָל ניט צו וועלען און צובעפעהלען און מיט הארץ־וועהטאָג מוזען זיי זיך אונטערגעבען אין א שקלאַווערייִ, וואָס ערנידריגט און ענטעהרט זיי.

דער מענליכער מענש איז א ווילדע חיה, וועלכע מען קען דרעסירען און הויזליך מאַכען דורך זיסע ווערטער, דורך צערט־ליכקייטען און קוסען. אָבער יענע, וואָס הויבען אויף איהם אויף די שטימע, אָדער די האנד, ווייזט ער זיינע שארפע צייהן. אויך די ווילדע לייבען לאָזען זיך בעסער מיט מילך בעהערשען, אלס מיט דער קנוטע.

*

דו פערגעטערסט דיין מוטער, און דיין מוטער איז א הייליגע, וועלכע האָט נאָר פאר מיך און איהרע קינדער געלעבט; אָבער ווען דו וועסט הייראַטען, מוזט דו מיט דיין מאַן אליין לעבען.

איך ווינש דיר, דאָס דו זאָלסט דיין נייעס נעסט אויסבויען נעבען דעם אלטען נעסט, אין וועלכען דו ביזט געבאָרען געוואָרען, אָבער אין קיין פאַל זאָל דיין נייער נעסט ניט אין דער הויז פון דיינע שוויעגער־עלטערען און אויך ניט אין דער הויז פון דיין מוטער זיין. דיר וועט אין דער הויז פון דיינע שווינער־עלטערען ניט גאַנץ אנגענעהם זיין, און אַזוי אויך דיין מאַן אין דער הויז פון דיין מוטער.

אין די גליקליכע שטונדען, ווען דאָס גאַנצע הארץ ווערט דער־טרונקען אין דעם האָניג פון די זיסעסטע און גרויסמוטיגסטע צערט־ליכקייטען, וועט דיר דיין חתן געווים פאַרשלאָגען פון דיין מוטער זיך ניט צו שיידען. דאָס איז אייגענטליך א מתנה, וועלכע ער מאַכט דיר, אָבער איך ראַטה דיר די דאָזיגע „מתנה“ ניט אָנצו־נעהמען, ווייל זי איז נאָר איינע פון יענע ווערטהלאָזע העפליכקיי־

טען, מיט וועלכע יעדער חתן שאקעלט פון ארבעל אזוי פיעל און אזוי אפט פ א ר דער חתונה.

ניט אומזיסט האבען די שפריכווערטער, די קאמעדיע און די סאטיריקער פון אלע צייטען דעם שווער און די שוויגער מיט זייער הומאר און זייערע סארקאזמען פערפאלגט.

יענע שפריכווערטער, יענע שמיץ פון גייסטיגע און מאראלישע ריטער, איז דער זאפט א הונדערט־יאהריגער ערפאהרונג.

עס איז אמת, אז עס זיינען דא פאטריארכאלישע פאמיליען, וואו איין נעסט מיט איין אטמאספערע פון רוהיגער גליקזעליגקייט שטעהט אין איין שורה מיט אנדערע נעסטען פון דעמזעלביגען מין.

אבער די זיינען זעלטענע אויסנאהמען, וועלכע מאכען דער מענשהייט עהרע, אבער זיי זיינען אויסנאהמען און זיינען זעלטען; אין פאל אבער, ווען מיר פערלאזען זיך ביי דער קונסט צו לעבען מיט דער בערעכנונג פון דער וואהרשיינליכקייט, קענען מיר אנ־נעהמען, אז יענע פאטריארכאלישע פאמיליען מיט זייערע רוהיגע נעסטער, זיינען גאר ניט אזוי זעלטען, זיי זיינען פיעלייכט אין דער מעהרהייט.

צווישען דעם איידעם און דער שוויגער גיט עס א גאנצע מענגע אורזאכען, וועלכע רופען ארויס קריעג צווישען זיי. דא האנדלען מיינונגס־פערשיידענהייטען, געשמאק־פערשיידענהייטען, זייטיגער איינפלוס, אפטמאל אויך אביסעל אייפערזוכט, און די דאזיגע אורזאכען לאזען ניט צו, דאס דער איידעם מיט דער שוויגער זאלען קענען לעבען אין פריעדליכע בעציהונגען.

זאלסט קיינמאל דיין מאן ניט ברייגנען אין דער לאגע דיין מוטער צו בעליידיגען, אדער דיר אונרעכט צו געבען.

ליעבט אייך בעסער פון וויטען פון די שוויגער־עלטערען, איי־דער פון נאהענטען זיך צו האסען. זייט העפליך אונטער אייגאנדער און דו זיי געגען דיינע שוויגער־עלטערען, געגען דיינע שוואגערס און שוועגערינס און געגען אלע מיטגליעדער פון דיין נייע פאמיליע גאנץ פריינדליך און ליעבענסווירדיג. שוויגערעלטערען האבען שטענדיג זעהר פיעל פרעטענזיעס, זעהר ווייניג גערעכטע און פיעל אונגערעכטע. זיי זיינען מיט פיעל יאהרען עלטער פון זייערע איי־דעמס און שניר און גלויבען, דאס זיי וויסען יעדע זאך גרינדליכער

און בעסער, ווילען זיי, אז די יונגע זאָלען טאַנצען נאָך זייער מוזיק, און דארום מוזען די פּערניפּטיגע יונגע זיך האַלטען אין מיטעל־וועג. אין ווייניגער וויכטיגע אַנגעלעגענהייטען נאַכגעבען און נאָר אין וויכטיגע זאַכען בלייבען ביי דעם אייגענעם שטאַנדפּונקט.

*

מיין ליעבע טאָכטער, ווער ניט בייז, ווען איך פיהל מיך גע־צוואונגען אויך פאָלגענדען ראַטה צו געבען:

זאָג דיין מאַן קיינמאָל ניט קיין ליגען, אויך ניט דעם קלענס־טען ליגען.

איך וויים ווי אויפריכטיג דו ביזט, ווי אונפעהיג דו ביזט א ליגען צו זאָגען, אָבער דיין נייע שטעלונג אַלס פערהייראַטעטע פרוי, מאַכט דיינע בעציהונגען צו מענשען און צו געוויסע זאַכען זעהר קאָמפּליצירט, און דאָס וועט דיך זעהר אָפט ברייננען צו דער ביטערער דילעמאַ:

ענטוועדער א ליגען זאָגען; אָדער דעם מאַן, וועלכען די ליעבסט, א קרענקונג צו פעראורזאַכען.

די מעהרסטע פרויען, ווען זיי קומען אין לעבען צו דעם דאָ־זיגען שיידע־וועג, זאָגען ניינציג פון הונדערט בעסער א ליגען.

זיי זאָגען אויך ליגענס אין ווענינער וויכטיגע זאַכען, נאָר ווייל זיי האָבען אַנגסט דאָס דער מאַן זאָל זיך ניט בייזערען, אָדער זיי וועלען זיך דארפען רעכטפערטיגען, פערטהיידיגען, אָדער זיי וועלען דארפען געבען לאַנגע און פערוויקעלטע ערקלערונגען.

און מיט א גלאַטען ליגען מאַכט מען דאָס קירצער און בעסער.

אַלעקסאַנדער דער גרויסער האָט דעם ג אָ ר ד י ש ע ן ק נ ו פּ*) מיט זיין שווערד צושניטען און זיין שניט געהט בעריהמט און אונשטערבליך דורך די יאָהרהונדערטער.

---

*) גאָרדישער קנופּ איז וואַהרשיינליך א לעגענדע, וואָס דערצעהלט, דאָס צום וואָגען פון קעניג ג אָ ר ד י ו ס איז געווען צוגעבונדען א קינסטליך פערוויקעלטער קנופּ, וועלכען קיין מענש האָט ניט געקענט פאַנאַנדערוויקלען, און אַלס מען האָט איהם געבראַכט פאַר אַלעקסאַנדער דעם גרויסען, האָט ער איהם איינפאַך מיט זיין שווערד דורכגעשניטען. דארום הייסט אין דער ליטעראַטור יעדע אונלייזבאַרע פּראָבלעמע אָדער דילעממאַ: גאָרדישער קנופּ. — דער איבערזעצער.

די פרויען שניידען דורך כמעט טאָג־טעגליך די קליינע „גאָר־דישע קניפּלאַך", וועלכע פאַרוויקלען זיך אונטער זייערע פינגער אין זייער פערהייראַטעטען לעבען און וועלכע זיי קענען ניט פאַנאַנדער־וויקלען, מיט יענעם קליינעם שווערד. וועלכען זיי האָבען אימער אין קעשענע, אויפ'ן טיש, אין בעט, מיט איין וואָרט: איבעראַל, און דער דאָזיגער שווערד הייסט: דער ל י ג ע ן.

עממא, זאָג דיין מאַן קיינמאָל ניט קיין ליגען!

וואָס פאַר א דילעמאַ עס זאָל דיר אין לעבען ניט פאָרקומען, וואָס פאַר א קניפּעל עס זאָל זיך ניט פאַרוויקלען צווישען דיינע פינ־גער, זוך עס ניט פאַנאַנדערצואוויקלען דורך א ליגען.

בלייב שטענדיג ביי דיין זעלבסט־אַכטונג, ביי דער ליעבע צו דער הייליגער וואַרהייט, און דיין מאַן וועט דיך הויך אָפּשאַצען און וועט אויפשטעלען אויף אזא פונדאַמענט, וואָס איז גלייך צו א מזבח.

א מאַן קען שטאָלץ זיין, ווען ער האָט א יונגע און א שעהנע פרוי, ווען ער הערט ווי אַלע לויבען איהר בילדונג און איהר גייסט, אָבער נאָך שטאָלצער וועט ער זיין, ווען ער וועט קענען זאָגען:

— מיין פרוי איז אונפעהיג א ליגען צו זאָגען.

אין אונזער יאָהרהונדערט, אין וועלכען חניפה און רמאות איז געוואָרען א מאָכט, אין וועלכען די עסטעטישע און מאָראַלישע פאָר־דערונגען האָבען פאַר דעם מענשען טעגליכע טוגענדען געשאַפען, טוגענדען, וועלכע ער בעזיצט ניט, אין וועלכען דער שקר פאַרוויי־קעלט אונז דעם קאָפּ ביז די פיס, ווי די שפּין פאַרוויקעלט אונז מיט איהרע עקעלהאַפטע פעדים, ווען מיר געהען דורך א פערלאָזענעם און וויסטען גאָרטען — איז די קענטניס פון א הויכען און ריינעם בערגיל, צו וועלכען דער שקר קען ניט דערגרייכען און אויף וועל־כען מיר קענען זיך ראַטעווען פון פאַלשע חניפה און רמאות, א וואהרע הארצפרייד, וועלכע איז גענוג דעם מענשען דאָס לעבען צו בענשען.

דער קרעמער פערגיפטעט אונז מיט זיינע פערפעלשונגען, דער דאָקטאָר נאַרט אונז מיט זיין מיטלייד, די ניעדריגע מענשען חנפה'ן אונז, אום פון אונז עפּעס וואָס צו בעקומען, און די הויכגעשטעלטע מענער פערשפּרעכען אונז מיט זייערע ליפּען שוץ און פּראָטעקציאָן און פערגעסען באַלד זייער פערשפּרעכען. אין די קירכען זעהען מיר

זעהר פיעל קניענדע און זעהר וועניג גלויביגע, אין פּארלאמענט הע־רען מיר זעהר פיעל פּאטריאָטישע ווערטער, אָבער זעהר וועניג גוטע האנדלונגען, און אין די פאמיליען ארום און ארום נאָר פערראַטה און ניעדריגען שאכער!

אָבער אין דעם דאָזיגען ווילדען מדבר געפינען מיר אימער א גרינע און בליהענדע אָאזע, וואו אין דעם גראָז זיינען שלאַנגען ניט פערבאָרגען, וואו עס וואקסען אָהן דערנער, וואו דער ביען האָט ניט די שארפע נאָדעל צום שטעכען און דער הימעל איז תמיד ריין פון וואָלקענס: די דאָזיגע אָאזע איז די נשמה פון אונזער פרוי.

דאָרט, ביי אונזער פרוי, זוכען מיר מיט גרויס צוטרויען און מיט זיכערהייט דעם מקום מנוחה, דעם פריעדליכען האפען, אום צו הערען דעם „יא“, וואָס איז אימער א „יא“, און דעם „ניין“, וואָס איז אימער א „ניין“. דאָרט, אויף דעם דאָזיגען פראָביר־שטיין, לייגען מיר דאָס פאלשע גאָלד, די פאלשע ברילליאנטען, אום צו ערפאהרען ווי וויים דאָס גאָלד און די ברילליאנטען זיינען ריין און עכט און ווי גרויס זייער־ווערטה איז, דאָרט טראָגען מיר אלע אונ־זערע גרויסע און קליינע חניפות, שקרים און רמאות און מיר לאָזען זיי פערברענט ווערען און אין רויך אויפגעהן אונטער די גליהענדע שטראַהלען פון דער זון־אמת.

מיד, קראנק און האלב פערצווייפעלט פון דער אלגעמיינער הייבעליי, פון די אייביגע פאלשקייטען און פעלשונגען, וועלכע פערגיפטען אונזער לעבען, זוכען מיר די טרויסטענדע און בעגלי־קענדע ווארהייט ביי אונזער פרוי, און וואָס פאר א נחת פיהלט אונ־זער נשמה, ווען מיר געפינען די רוה און דעם פריעדען אין א אויפ־ריכטיגע, אָן אָפענע און מוטהיגע, אימער אויפריכטיגע פרויען־הארץ! ווי ברייט ערווייטערט זיך אונזער ברוסט, און מיט וועל־כען הייסען דאָרשט אונזערע לונגען אטהמען איין די פרישע לופט, די בערוישענדע שטארקונגס־מיטלען פון דער זיכערער ווארהייט!

ווי פיהלען מיר זיך געטרייסט איבער אונזער מענש־זיין, ווי שטאָלץ זיינען מיר ביי דעם בעוואוסטזיין, דאָס יענעם וועזען, איי־נע פון די זעלטענע וועזען, פון א ריינעם ברילליאנט געשאפען, איז אונזער פרוי!

עטוואָס עהנליכעס פיהלט מען, ווען מען איז מעהרערע טעג גע־וואַנדערט דורך די פייכטע זומפּיגע טהאָלען און די פאַרפּעסטעטע לופט איינגעאָטעמט, און מען שטייגט ענדליך ארויף די הימעל־הויכע הימאַלאַי־בערג, וואו מען געפינט ריינע, קריסטאַל־קלאָרע און געזונדע לופט פאַר די קראַנקע לונגען.

*

ווען אַלע פרויען וואָלטען געוואוסט וועלכע אונענדליך גרויסע מאַכט עס ליגט אין דער אויפריכטיגקייט, וואָלטען זיי באַלד אויפגעגעבען זיך צו בענוצען מיט די קליינע און אויך מיט דער טאַקטיק פון די גרויסע און קלוג אויסגעדאַכטע ליגענס.

די פרויען בענוצען זיך מיט ליגענס אָפט און גוט, אָבער עס ליגט אין דעם קיין קונסט, ווי פערבאָרגען און פיין די ליגענס זאָלען ניט זיין, וואָס זאָל געגנוג זיין זיי אונפעהלבאַר צו מאַכען. פריהער אָדער שפּעטער מוז זיי דער מאַן פון אונטער דער מאַסקע מעהר אָדער ווייניגער בעמערקען.

נון, איז דער רעזולטאַט זעהר טרויעריג. איין ניט־געלונגענער ליגען מאַכט דיך פערליערען די פרוכט פון אַלע געלונגענע. פון דעם טאָג אָן נוצט דיר שוין מעהר ניט דיין אויפריכטיגקייט, דיין וואַר־הייט, יעדע פון דיינע בעהויפּטונגען ווערט אָנגעצווייפעלט; צו דיין יעדעס „יא“ און „ניין“ וועט דיין מאַן אַ פראַגעצייכען שטעלען. דו האָסט אין זיינע אויגען דיין היילינקייט אויף אימער פערלאָרען, דו האָסט ענטהייליגט דעם בית־המקדש, אין וועלכען דיין מאַן האָט דיך איינגעפיהרט.

מען איז נאָר איינמאָל אין לעבען יונגפרוי. מיט דיין ערשטען ליגען פערלירסט דו אַלע יענע אַנדערע מעלות פון דער יונגפרוי־ליכקייט, פיעלייכט די בעסטע און טהייערסטע פון זיי, וועלכע האָבען ניט געהאַט די פעהיגקייט די אויפריכטיגקייט און די וואַר־הייטס־ליעבע אונטריי צו ווערען.

דו וועסט דיין מאַן אַ גאַנצען קראַנץ פון בלומען צוברייגגען: דיין יוגענד, דיין שעהנהייט, דיין אנמוטה, אָבער איינע נאָך די אַנדערע פון די דאָזיגע בלומען וועלען פאַרוועלקען. געפינט זיך אָבער צווישען די דאָזיגע בלומען אויך די אויפריכטיגקייט איינגע־פלאָכטען, וועט זי ביז צום לעצטען אָטהעמצוג פריש און דופטיג

בלייבען, און דיין מאַן וועט יעדעס מאָל שטאָלץ זיין קאָפּ אויפ־הויבען, ווען ער וועט פאַר אַלעמען קענען זאָגען: „זי, מיין פרוי, האָט עס געזאָגט!" דאָס וועט איהם דיענען אַלס אויסדרוק פון העכ־סטער וואַרהייט, אַלס זיננפערוואַנדטער אויסדרוק פון אַ גרונד־געזעץ, וואָס לאָזט ניט צו קיין צווייפעל, קיין אונגלויבען.

און גלויב מיר, זיינע אויגען וועלען פאַר צערטליכקייט פייכט ווערען, ווען ער, אין בעשטעטיגונג צו זיינע פריהערדיגע ווערטער, וועט צוגעבען:

— מיין פרוי האָט קיינמאָל קיין ליגען געזאָגט!

*

דיין חתן וועט דיר אייביגע ליעבע צושווערען און דו וועסט איהם אייביגע ליעבע שווערען. די אייביגקייט געהערט ניט נאָר צו גאָט, זי געהערט אויך צו די ליפּען פון אַלע פערליעבטע.

אויך דער גרויסער געלעהרטער גאָטיע האָט געזאָגט:

„יעדע גרויסע ליידענשאַפט האָט די פּרעטענזיע צו זיין אייביג, און עס איז דאַרום זעהר לייכט פאַר יעדען ליידענשאַפטליכען מענ־שען צו שטאָלצירען מיט דיעזער אייביגקייט, ניט טראַכטענדיג פון איהרע אונאַנגענעהמע רעזולטאַטען".

אָבער יעדע נייגונג, ווי שטאַרק, אויפריכטיג און טריי זי איז, מוז דורכלויפען די דריי פעריאָדען, וועלכע יעדעס לעבענדע, אָדער צום לעבען אנגעהעריגע זאַך מוז מיטמאַכען:

געבאָרען ווערען, וואַקסען און שטאַרבען.

וואָס עס איז שייך צום שטאַרבען, גיב איך דיר צו, דאָס דיין ליעבע וועט שטאַרבען, אָבער נאָר מיט דיר צוזאַמען, און די ליעבע פון דיין מאַן וועט ניט אונטערגעהן, אויסער מיט דעם אונטערגאַנג פון זיין לעבען.

אָבער עס גיבט אַן „אָבער". וואָס עס איז שייך צו וואַקסען, וועט עס זיין אַ שטענדיגע בעוועגונג, ווי דו וועסט זיך פיעלייכט איינבילדען, אָבער דאָס וואַקסען האָט אַן ענדע, בעסער געזאָגט: די נייגונג בלייבט שטעהן אויף אַ געוויסען פּונקט, איהר פּולס ווערט לאַנגזאַמער, די ליידענשאַפט קיהלער.

פון ביידע ליעבעס־פעריאָדען איז די צווייטע די ריכטיגע. אין יעדער ליעבע גיט עס אַ פעריאָדע, אין וועלכע אונזער הארץ

און דאָס הארץ פון דער געליעבטער פערזאָן האָט שוין אַלעס געגע־בען, וואָס זיי האָבען געקענט געבען, און ווייל מיר מענשען זיינען נ אַ ר מענשען, קענען מיר ניט געבען דאָס העכסטע, וואָס נאָר א העכערע קראַפט, וואָס שטעהט איבער אונז, קען געבען.

און ווייל דאָס וואקסען פון דער ליעבע איז דאָס שעהנסטע און ערהאבענסטע און אנגענעהמסטע אין איהר פעריאָדע, מוזען מיר אָנווענדען אַלע מעגליכע מיטלען, אום צו פערהינדערען, דאָס דער פראָצעס פון איהר וואקסען זאָל זיך ניט צו־שנעל ענטוויקלען. איהר וואקסטהום מוז לאנגזאם, זעהר לאנגזאם און לאנג, זעהר לאנג גערויערען.

אין אן אנדער פלאץ זאָגט דערזעלביגער גאָטיע פאָלגענדעס: „אין דער ליעבע, ווי אין דער פּאָעזיע, ווען מען בלייבט שטעהן אויף א געוויסען פונקט און מען קען ווייטער ניט געהן, הייסט עס: מען געהט צוריק“, און ווען די דאָזיגע בעהויפּטונג פון דעם גע־לעהרטען גאָטיע איז אויך ניט די גאנצע ווארהייט, עס ליגט אָבער אין איהר דאָך א גרויסע ווארהייט.

דארום, מיין קינד, אום דאָס צו־שנעלע וואקסען פון דער ליעבע צו פערהינדערען, מוזט דו אַזוי דיין לעבען איינריכטען, דאָס פון צייט צו צייט זאָל דיך דיין מאַן אַליין איבערלאָזען און דאָס ער זאָל אַליין בלייבען. די מיטלען דערצו זיינען: געזונדהייטס־ריק־זיכטען און געשעפטס־ריקזיכטיגען.

פאָהר ניט איבעראַל וואוהין ער פאָהרט אין געשעפטס־אנגע־לעגענהייטען, און זאָג איהם קיינמאָל ניט, דאָס דו קענסט קיין איינציגען טאָג אָהן איהם לעבען.

איך גלויב, אז דורך זיין אָבוועזענהייט וועסט דו ליידען, און אויך ער וועט דעם זעלביגען שמערץ פיהלען, אָבער דאָס וועלען זיין צוויי שמערצען, וואָס וועלען אייך אונענדליכע פריידען פאַר־בערייטען.

נאָך א לאנגען פאסטען שמעקט יעדע שפּייז דאָפּעלט בעסער און נאָך א לאנגען דאָרשט קוויקט מען זיך פיעל בעסער מיט גע־וועהנליכען וואסער.

עס איז גוט, דאָס איהר זאָלט פון צייט צו צייט דעם דאָרשט

נאָך אייער קוסען און דעם הונגער נאָך אייערע צערטליכקייטען פיהלען.

דאָס איז די זיכערסטע אַרט און ווייזע די ליעבע אימער אין איינעם און דעמזעלביגען צושטאַנד פון אנגענעהמער שפּאַנונג צו ערהאַלטען. איך, וואָס האָב דיין מוטער אימער פערגעטערט און וועל זי ביז דאָס ענדע פון מיין לעבען פערגעטערען, פלעג מיך, א יאָהר נאָך מיין הייראַטען מיט איהר, דורך פערשיעדענע אויסריידען פון איהר דערוויטערען און די דאָזיגע געוואָהנהייט בין איך טריי געבליבען ביז היינטיגען טאָג.

און מיט מיין יעדען צוריק קומען אַהיים, האָב איך פאַר אונז א נייעם „האָניג-מאָנאַט“ מיטגעבראַכט, און ביז היינט גלויב איך, דאָס אונזער ליעבע האַלט נאָך אימער אין וואַקסען.

*

דער וואונש איז די פלאַנצע, פון וועלכע עס קומען ארויס אַלע אונזערע לעבענס-פריידען; כל זמן מיר זאָרגען פאַר זייער לעבען און מיר האָדעווען זיי מיט דעם גייסט פון דער ליעבע, קענען מיר זיכער זיין, דאָס זיי וועלען אונז זיסע פרוכט ברייגנען.

עס זיינען אָבער דאָ זעהר פיעל מענשען, וואָס האַנדלען ווי די ווילדע, וועלכע אנשטאָט די פלאַנצע צו האָדעווען און אנשטאָט איהרע צווייגען ארויפצוקלעטערען, אום די פרוכט צו נעהמען, וואַר־פען זיי דעם בוים מיט א האַק, אום פון דעם ערמאָרדעטען בוים לייכטער די פרוכט צו זאַמלען.

דאָס טהוען מיר אויך, ווען מיר בעפריעדיגען אַלע אונזערע ווינשונגען אויף איינמאָל און מיט דעם טויטען מיר דעם בוים, וואָס דאַרף אונז די לעבענס-פריידען געבען.

ווען דו וועסט שוין איניגע מאָנאַט פערהייראַטעט זיין, וועסט דו דאַן די גאַנצע וויכטיגקייט פון מיין ראַטה בעגרייפען, וועלכער איז גענוג פאַר דיר די אייביגע פריידען פון הויזליכען נעסט צו זיכערען.

אין געוויסע זאַכען דאַרף מען דעם מאַן ניט אַלע מאָל „יאָ“ זאָגען.

מאַך דאָס ווי מאַנכע קרעמער מאַכען. זיי שטעלען אויס א טאָוועל מיט דער אויפשריפט:

— היינט פערקויפען מיר ניט אויף קרעדיט, ערשט מאָרגען.
און אויף געוויסע פערלאַנגען פון דיין מאַן, ענטפער איהם:
— ניט היינט, מיין ליעבער, פיעלייכט מאָרגען!...
דאַן, ווען עס איז דורכאויס נויטיג, מאַך פון דעם מאָרגען אַן איבערמאָרגען, און פון דעם איבערמאָרגען נאָך א וויטערע צייט — פיעלייכט אַן אייביגע.
דו מוזט אימער דיין מאַן עטוואָס געבען. אָבער די ליעבע, וואָס איז געדאַנקענלאָז און נאַריש, וועט דיר אפשר דיקטירען איהם אַלעס גלייך צו געבען, מוזט אָבער דערביי בעדיינקען, אַז די פריי־געביגקייט פון דער ליעבע, איז איינע פון די אורזאַכען, וואָס קירצען אָפּ איהר עקזיסטענץ.

*

איך וועל קיינמאָל ניט פערגעסען א געשרעך אין א געזעלשאַפט איבער דער פראַגע: „ווארום די בלומען, וואָס זיינען די שעהנסטע זאַכען פון דער וועלט, לעבען אזא קורצעס לעבען?" די דאָזיגע פראַגע איז פערהאַנדעלט געוואָרען צווישען אַלטע און יונגע מענער, שעהנע פרויען, ליטעראַטען און געהרלעטע — א גאַנצער בוקעט צוזאַמענגעזעצט פון לויטער אינטעליגענטען.
איינע א סענטימענטאַלע דאַמע האָט אויסגערופען:
— די בלומען זיינען ווי די ליעבע...
אַן אַנדער דאַמע, אַן ערנסטע און אויסגעצייכענטע פרוי און פאַמיליען־מוטער, האָט צוגעגעבען:
— ניט אַלע בלומען און ניט יעדע ליעבע איז שוואַך און קורץ־לעבעדיג.
איינער א פּראָפעסאָר פון באָטאַניק האָט געמאַכט די ריכטיגע בעמערקונג:
— עס זיינען דאָ א מין אָרכידעען־בלומען, וואָס בעזיצען די קראַפט זיך מאָנאַטענלאַנג צו האַלטען אויף זייער צווייג, און אויך דאַן, ווען זיי ווערען פון זייער צווייג אָבגעשניטען, בלייבען זיי נאָך א צייט לאַנג פריש און שעהן.
רופט זיך אָפּ די סענטימענטאַלע דאַמע:
— די פראַגע איז ניט וועגען אויסנאַהמען אין דער בלומען־וועלט; די פראַגע איז וועגען בלומען אין אַלגעמיין.

ענטפּערט דער פּראָפעסאָר־באָטאַניקער:

— אויך די איינפאַכע בלומען קען מען דורך געוויסע קונסט־מיטלען אַן אונענדליך לאַנגע צייט פריש און קרעפטיג ערהאַלטען, און ווער עס איז געווען אין בערלין, אָדער אין סקאַנדינאַוויען, דער האָט געוויס געהאַט די געלעגענהייט צווישען די שויבען פון די פענס־טער פּרעכטיגע בוקעטען פון איינגעבאַלזאַמירטע בלומען אין זייערע פּרעכטיגע און לעבעדיגע פאַרבען צו זעהן.

די סענטימענטאַלע דאַמע איז אָבער מיט דער ערקלערונג פון דעם געלעהרטען ניט צופריעדען געווען.

— אַה, אייניגע באַלזאַמירטע בלומען! — האָט זי מיט אַ גרימאַסע פון פעראַכטונג אויסגערופען.

אַן אַנדער דאַמע האָט זיך צום פּראָפעסאָר־באָטאַניקער גע־ווענדעט:

— איך וואָלט נאָר וועלען וויסען — האָט זי צו איהם גע־זאָגט — מיט וואָס זאָל מען איינבאַלזאַמירען די ליעבע, כדי זי זאָל אימער פריש און פאַרביג בלייבען.

און דער פּראָפעסאָר האָט געענטפערט:

— מיט שוועפעל־זויערע (וויטריאָל), מיט סובלימאַט, מיט אַ זאַלב פון אַרסעניק און מיט — — —

אַ שרעקענס־געשריי האָט דעם פּראָפעסאָר'ס ווערטער אונטער־בראָכען און איבערגעשריען:

— פוי! שרעקליך! דאָס איז די ריינע גאָטעסלעסטערונג! יאָ, דיעזע געלעהרטע זיינען אימער מאַטעריאַליסטען, באַרבאַרען, אונערטרעגליכע מענשען... ניעדער מיט דער וויסענשאַפט!

איינער, אַ פּראָפעסאָר פון פּסיכאָלאָגיע, וואָס האָט ביז אַהער געשוויגען און האָט זיך נאָר בענוגענט די שעהנע דאַמען צו בע־טראַכטען, האָט געמאַכט די בעשיידענע בעמערקונג, דאָס דער פּראָ־פעסאָר־באָטאַניקער איז קיין גאָטעסלעסטערונג ניט בעגאַנגען, און האָט אויך דאָס ערהאַבענע געפיהל פון דער ליעבע ניט בעליידיגט, ווייל אויך די מענשליכע נייגונגען אונטערליעגען די אויסערליכע און אינערליכע איינפלוסען און קענען שוואַכער ווערען, ווידער אויפלעבען אָדער אין גאַנצען אָפּשטאַרבען.

— דאָרום, — האָט ער צום שלוס פון זיין בעמערקונג גע־

זאָגט, — מוז עס אויך פאר דער ליעבע געבען קרעפטען, וועלכע זאָלען איהר העלפען לעבען, העלפען זיך ערהאַלטען און איהר געבען אַן אונגעוועהנליכע לאַנג־לעביגקייט. די הויפּטזאַך איז: די דאָזיגע קרעפטען אויסצוגעפינען און זיי ווי געהעריג איז צו געברויכען.

רופט זיך ווידער אָב די סענטימענטאַלע דאַמע:

— איך וויל גערן וויסען, מיט וואָס קען מען די ליעבע קאָנ־סערווירען.

ענטפערט דער פּסיכאָלאָג:

— לאָמיר זאָגען צום ביישפּיעל, מיט דער טרייהייט פון ביי־דען, וועלכע ליעבען זיך.

— דאָס איז אונלאָגיש, פּראָפעסאָר! — זאָגט די סענטימענ־טאַלע דאַמע צו איהם, — ווען מאַן און ווייב זיינען זיך צו איינאַנ־דער טריי, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל זיי ליעבען זיך, און דאַרפען ניט האָבען קיינע רעצעפּטען, אום זייער ליעבע אין איהר קראַפט צו ערהאַלטען.

רופט זיך אָפּ אַן אַנדערע:

— דער בעסטער היטער און בעשיצער פון דער ליעבע איז די אייפערזוכט.

מישט זיך אריין ווידער אַן אַנדערער מיט כעס:

— ניין! דער בעסטער מיטעל דערצו איז: אימער האָפנונגען צו ערוועקען און זיי קיינמאָל ניט ערפילען.

— ווירקליך? — ענטפערט די סענטימענטאַלע דאַמע מיט ביטערער איראָניע — אייער מיטעל, מיין ליעבער, איז אַן אויסגע־צייכענטער, אום די ליעבע צו לאָזען שטאַרבען דורך אַ גוואַלד־טהע־טיגען טויט.

כאַפּט זיך אויף איינע און זאָגט צו דער סענטימענטאַלער דאַמע:

— דער מיטעל פון יענער דאַמע, אימער האָפנונגען צו ערוועקען און קיינמאָל ניט ערפילען, איז ניט נאָר פאַר אונז אַ געפעהרלי־כער, ער מאַכט אונז דאַמען אויך קיין עהרע. נאָך מיין מיינונג אָבער, איז דאָס בעסטע אַנטיסעפּטיקום אין דער ליעבע — די ק אָ־ק ע ט ע ר י ע.

— בראַוואָ! בראַוויסימאָ! — אַפּלאָדירט אַ צווייטער ענער־

גיש — אָבער ניט סטיילּיש די האָר פּארמאקט און ניט רייצענד עלעגאַנט אָנגעצויגען פאר דעם מאַן ערשיינען, איז אויך פאר דער ליעבע זעהר שעדליך!

— און דעם שטיקעל ביסקוויט, אָדער דעם שטיקעל צוקער, וועלכען מיר דארפען שיינקען, מוז מען אימער הויך האַלטען! — האָט אַן אַנדערע פון איהר זייט צוגעגעבען. — האָט איהר ניט גע־זעהען ווי די הינד שטעלען זיך אויף די הינטערסטע פיס און האַרען אוים לאַנג אין דער דאַזיגער אונבעקוועמליכער שטעלונג, ביז מען וואַרפט זיי צו פון דער הויך דעם שטיקעל ביסקוויט, אָדער צוקער? אַט אזוי דארפען מיר פרויען מיט די מענער אויך זיך בעגעהן — הויך האַלטען אונזער ביסקוויט אָדער צוקער און זיי לאָזען לאַנג בעטלען.

כמעט אַלע דאַמען, וואָס זיינען געוועזן אין דער געזעלשאַפט, האָבען זייערע מיינונגען ארויסגעזאָגט, נאָר איינע, די עלטעסטע דאַ־מע, האָט די גאַנצע צייט געשוויגען.

זי איז אַלט געוועזען, אָבער זי האָט נאָך געהאַט פּרעטענזיעס יונג צו זיין, און מיט דער קונסט פון איהר שניידערין, פון איהר פּאַרפומער און איהר פאַרבער, איז עס איהר איינינגער מאָסען געלונ־גען, ווען זי פלעגט זיך אַוועקזעצען אין דעם האַלב־דונקעל פון אַ וויטען ווינקעל, נאָך עטוואָס ערפאָלג צו ערקעמפּפען.

זי האָט צוויי אָדער דריי מאָל מיט איהר פעכער אויף דעם טיש אָנגעקלאַפּט, אום די געזעלשאַפט אויפמערקזאַם צו מאַכען אויף דעם, וואָס זי וויל זאָגען, און ווייל זי האָט געגלויבט, אַז מיט דעם אַליין וועט זי איהר ציעל ניט עררייכען, האָט זי איינינגע מאָל זיך אויסגעהוסט און האָט לויט אויסגערופען:

— מיינע העררען און דאַמען! איך וויים ניט, וואָס די מע־נער דאַרפען טהאָן, אום אונזער ליעבע צו געווינען. דאָס איז אַ זאַך וואָס געהערט צו זיי אַליין, איך קימער מיך ניט וועגען דעם. אָבער איך וויים, וואָס מיר פרויען מוזען טהאָן, אום זיי צו האַלטען אויף די קניע צו אונזערע פיס...

נאָך די עטליכע ווערטער האָט זי געשוויגען.

און ווייל זי האָט ניט געענדיגט, האָט מען איהר פון אַלע זייטען פערשטורעמט מיט אונגעדולדיגע פראַגען:

— וואָס איז אַלזאָ נאָך אייער מיינונג דער בעסטער אַנטיסעפּ־טיקום אין דער ליעבע?

נאָך אַ היבשע ווײַלע האָט זי געשוויעגען, וויעדער געקלאַפּט מיט דעם פעכער, דאַן גאַנץ לויט אויסגערופען:

— די פערראַכטונג!

איינער, אַן עהרוויררדיגער אַלטער מאַן, האָט די גאַנצע צייט געשוויגען און האָט זיך אין דער דעבאַטע ניט אַריינגעמישט. ער האָט נאָר די דעבאַטע מיט אַ שמייכעלע אויף די ליפּען צוגעהערט. דער אַלטער מאַן איז ניט געוועזען קיין פּראָפעסאָר פון פסיכאָלאָגיע, אָבער ער האָט שטענדיג מענער און פרויען מיט גרויס ליעבע און נאַכזיכט געשטודירט.

— איהר וועט מיר ערלויבען אויך מיין מיינונג צו זאָגען! — האָט ער אויסגערופען — איך האָב צום מינדעסטען לייִנגער פון אייך אַלעמען געלעבט און מעהר מענער און פרויען געזעהען...

— נו, נו! — האָבען מעהרערע געפרעגט — ווי הייסט אייער רפואה, וואָס מאַכט די ליעבע לאַנג לעבען?

— די בעסטע רפואה, וואָס מאַכט די ליעבע געזונד, שטאַרק און לאַנגלעביג איז... איז...

— נו, נו?

— איז די צניעות, די זיטזאַמקייט, די שטריינגע מאָראַל!

אַלע האָבען געשוויגען. אייניגע פאַר איבערראַשונג, אַנדערע האָבען זיך פלוצלונג דערמאָנט אָן זייער ווייטע פערגאַנגענהייט און וויעדער אַנדערע פאַר ווייטאָג, וואָס זיי קענען דאָס ניט פער־שטעהן.

*

נון, מיין ליעבע עממא, דער דאָזיגער אַלטער מאַן איז געוועזען דער איינציגער אונטער אַלע, וועלכער האָט די ריכטיגע בעהויפּטונג אַרויסגעשפּראָכען, און ווען דו וועסט שוין אַ געוויסע צייט פער־הייראַט זיין, וועסט דו איהם זיכערליך רעכט געבען.

*   *
*

דאָס שלום־וואָרט.

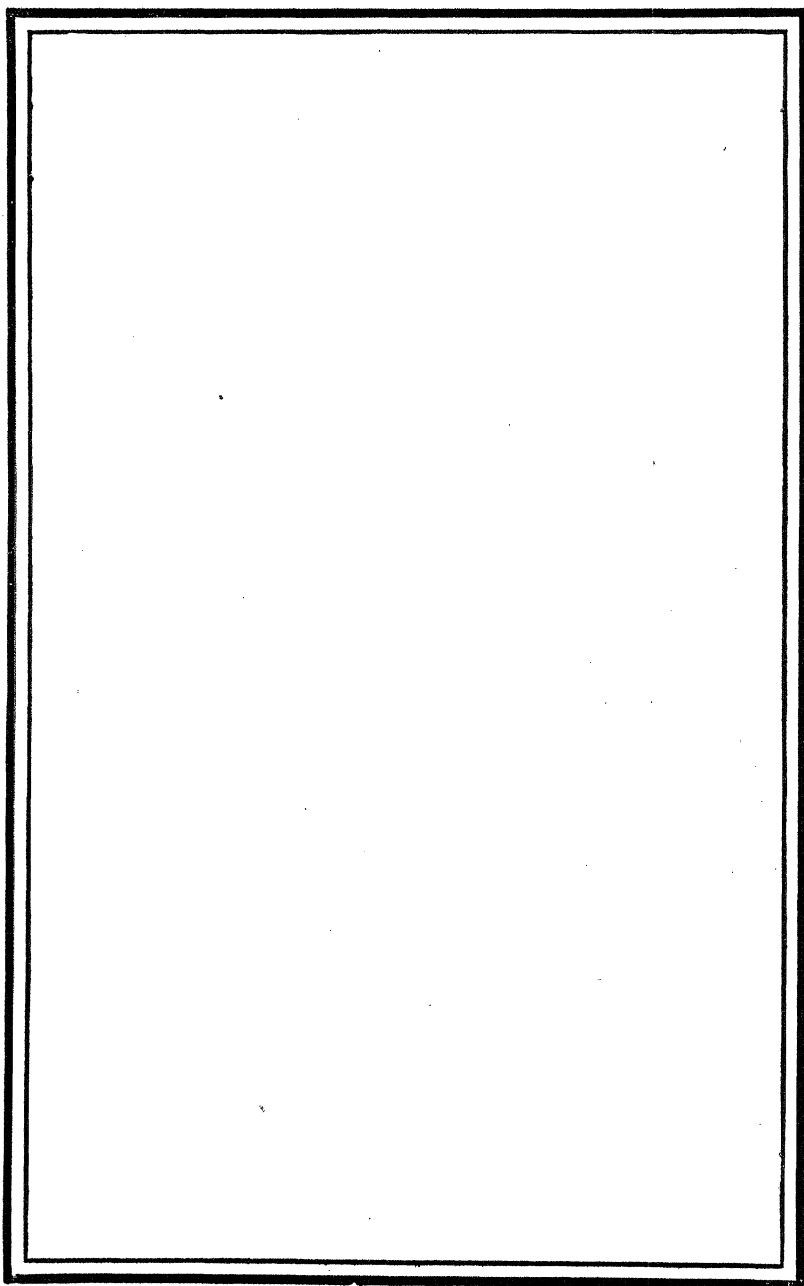
אָס בוך, מיינע פריינדליכע לעזערינען, איז קיין ראָמאַן, אָבער עס איז צום ווענינגסטען אַ בוך, ווייל עס האָט אַ טיטעל־בלאַט און אַן אינהאַלטס־פערצייכניס, ווייל עס איז אין פערשיעדענע קאַפּיטלעך איינגעטהיילט, ווייל עס האָט אַ פּערפאַסער, אויך אַ פערלעגער, וואָס איז זיין סנדק, און ווייל עס האָפט לעזער און איבערהויפּט לעזערינען צו האָבען.

דיעזעס בוך וואָלט קיין בוך געוועזען, ווען עס וואָלט קיין שלום, קיין ענדע געהאַט, און דעם שלום וויל איך אייך געבען מיט איינינע ווערטער.

נאָכדעם ווי עממאַ האָט איהר פריינדין אויסגעהערט און נאָכדעם ווי זי האָט איהר פאָטערס מאַנוסקריפּט איינינע מאָל דורכגעלעזען און מיט איהרע טרערען בענעצט, האָט זי חתונה געהאַט מיט דעם אינזשינער רינאַלדיני.

און איך, וואָס קען זי זעהר גוט, קען אייך זאָגען, אַז זי האָט מיט דעם זעהר גוט געטהאָן, ווייל זי איז זעהר גליקליך, און איהר גליק איז איינס פון יענע גליקען, וואָס געדויערט ביז דעם לעצטען אָטהעם־צוג.

ע נ ד ע.

די פרויען פון אונזער צייט

פון פּראָפעסאָר פּ. מאַנטעגאַצצאַ
איבערזעצט פון מ. זייפערט.

פרייז 35 סענט

פערלאג
S. KANTROWITZ
129 LAFAYETTE STREET, NEW YORK

